

Praktijkboek

An aerial, isometric view of a residential neighborhood. The houses are light blue with orange roofs. Several houses are highlighted with concentric yellow circles, indicating a focus or risk area. The background is a light blue gradient with a subtle pattern of roads and houses.

Grootschalige (online) seksueel misbruikzaken met risico op maatschappelijke onrust

*Handvatten voor een effectieve en
gecoördineerde multidisciplinaire aanpak*

Praktijkboek **grootschalige** (online) **seksueel misbruikzaken** met risico op maatschappelijke onrust

*Handvatten voor een effectieve en
gecoördineerde multidisciplinaire aanpak*

Colofon

Initiatiefnemers Centrum Seksueel Geweld, Slachtofferhulp Nederland, Politie

Projectleider en auteur Annelot Weusten

Ontwerp en opmaak Renate Siebes | Proefschrift.nu

© 2026 Stichting Landelijk Centrum Seksueel Geweld, Slachtofferhulp Nederland, Politie

Het gebruik van de inhoud van het *Praktijkboek* als toelichting of ondersteuning in artikelen, boeken en scripties is toegestaan met een bronvermelding.

Dit boek is digitaal beschikbaar via <https://centrumseksueelgeweld.nl/professionals/>.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Inleiding	
HOOFDSTUK 1 – INLEIDING	10
<i>Dit hoofdstuk beschrijft de totstandkoming van het Praktijkboek en bevat een leeswijzer voor het gebruik ervan.</i>	
HOOFDSTUK 2 – WETENSCHAPPELIJKE ONDERBOUWING	16
<i>Over de wetenschappelijke inzichten die relevant zijn voor de multidisciplinaire aanpak van grootschalige seksueel misbruikzaken.</i>	
Multidisciplinaire samenwerking	
HOOFDSTUK 3 – SCENARIOTEAM	28
<i>Over het inrichten en inzetten van een scenarioteam voor effectieve multidisciplinaire samenwerking bij grootschalige seksueel misbruikzaken.</i>	
HOOFDSTUK 4 – MULTIDISCIPLINAIR ACTIEOVERZICHT	46
<i>Een overzicht van alle acties die in dit boek zijn uitgewerkt. Waar de rest van het boek thematisch is opgebouwd, brengt dit hoofdstuk de verschillende onderdelen samen in één actieoverzicht.</i>	
HOOFDSTUK 5 - GEBIEDSOVERSTIJGENDE (ONLINE) SEKSUEEL MISBRUIKZAKEN	56
5A. Gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken	58
<i>Over de uitdagingen van gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken. Een alternatieve gebiedsoverstijgende samenwerkingsaanpak wordt beschreven.</i>	
5B. Online seksueel misbruikzaken	64
<i>Over de kenmerken van online seksueel misbruik en de samenhang en verschillen met fysiek misbruik. De belangrijkste aandachtspunten bij het informeren en ondersteunen van deze groep worden toegelicht.</i>	
Strafrecht, zorg, communicatie en maatschappelijke onrust	
HOOFDSTUK 6 – VERLOOP STRAFPROCES EN JURIDISCHE HULPVERLENING	78
<i>Over het verloop van het strafproces en de rol van politie en Openbaar Ministerie in de verschillende fasen. Daarnaast gaat het hoofdstuk in op de juridische ondersteuning van slachtoffers.</i>	

HOOFDSTUK 7 – ZORG AAN SLACHTOFFERS, OMSTANDERS, VERDACHTE EN PROFESSIONALS	96
7A. Zorg aan slachtoffers (kinderen en volwassenen)	98
<i>Over de uitgangspunten en organisatie van multidisciplinaire zorg aan slachtoffers in verschillende fasen. Ook de extra aandachtspunten bij online seksueel misbruik worden toegelicht.</i>	
7B. Zorg aan ouders	116
<i>Over het ondersteunen van ouders, met oog voor hun eigen welzijn en hun rol in het herstel van hun kind.</i>	
7C. Zorg aan verdachte	134
<i>Over het belang van aandacht voor verdachten en de rol van onder meer de reclassering in ondersteuning.</i>	
7D. Zorg aan naasten van verdachte	142
<i>Over de impact op naasten van verdachten en hoe zij ondersteund kunnen worden.</i>	
7E. Handvatten voor medewerkers (zoals leerkrachten, begeleiders, vrijwilligers)	154
<i>Over hoe deze groep geïnformeerd en ondersteund dient te worden. Het hoofdstuk biedt handvatten voor medewerkers voor de begeleiding van getroffen en omstanders.</i>	
HOOFDSTUK 8 – COMMUNICATIE	166
8A. Communicatie - algemene lessen	168
<i>Over algemene uitgangspunten voor communicatie met direct en indirect betrokkenen, met als doel het waarborgen van zowel het zaaksbelang als het welzijn van betrokkenen.</i>	
8B. Omgang met de media	180
<i>Over het omgaan met media-aandacht, het opstellen van persberichten en het ondersteunen van betrokkenen bij (ongewenste) persbenadering.</i>	
8C. Praten met kinderen	190
<i>Over hoe met kinderen kan worden gesproken over de seksueel misbruikzaak, zowel individueel als in groepsverband en binnen het gezin.</i>	
8D. Eerste opvang en (voorlichtings)bijeenkomsten	200
<i>Over het belang en de inrichting van bijeenkomsten voor eerste opvang en voorlichting, en de voorwaarden voor een zorgvuldig verloop.</i>	
HOOFDSTUK 9 – MAATSCHAPPELIJKE ONRUST	216
<i>Over wat wordt verstaan onder maatschappelijke onrust, hoe deze wordt gemonitord en welke maatregelen kunnen worden genomen om onrust te beperken en escalatie te voorkomen.</i>	

Naslag en bruikbare materialen

HOOFDSTUK 10 – BRUIKBARE MATERIALEN 230

Een overzicht van bruikbare materialen waar in dit boek naar wordt verwezen, zoals voorbeeldteksten, videomateriaal en externe handreikingen.

HOOFDSTUK 11 – AANBEVELINGEN VOOR VERVOLGONDERZOEK EN TOEKOMSTIGE PROJECTEN 242

Dit hoofdstuk bevat aanbevelingen voor toekomstig onderzoek en verbetering van de praktijk, gericht op thema's die verdere uitwerking en ontwikkeling vragen.

HOOFDSTUK 12 – REFERENTIES 252

Een overzicht van alle geraadpleegde wetenschappelijke bronnen.

Dankwoord

HOOFDSTUK 13 – DANKWOORD 262

Een woord van dank en een overzicht van alle professionals die hebben bijgedragen aan de totstandkoming van het Praktijkboek.

Voorwoord

Het *Praktijkboek* is ontstaan vanuit betrokkenheid die wij voelen bij slachtoffers, verdachten, en naasten. Betrokkenheid bij de gezamenlijke verantwoordelijkheid die we dragen wanneer het gaat om omvangrijke zaken van (online) seksueel geweld en seksueel misbruik. Het gaat om zaken met veel betrokkenen, veel emoties en heel veel behoeften op uiteenlopende gebieden. Die situaties vragen om uitstekende samenwerking. Het is fijn als professionals op dat moment gebruik kunnen maken van ervaringen van anderen, *lessons learned* en ontwikkelde instrumenten.

Het initiatief voor dit *Praktijkboek* komt voort uit het besef dat goede samenwerking nooit vanzelfsprekend is, maar wél iets waarin we samen steeds beter kunnen worden. Het doel is niet om voor te schrijven hoe het moet; er bestaat immers geen blauwdruk die altijd past. Het doel is om kennis, instrumenten en *best practices* bij elkaar te brengen, zodat het wiel niet telkens opnieuw hoeft te worden uitgevonden. Een hulpmiddel voor professionals, dóór professionals.

De weg naar het *Praktijkboek* was er één van open gesprekken, soms zoeken, soms schuiven, en vooral samen kijken hoe het beter kan. Heel veel medewerkers uit de strafrechtketen, hulpverlening, en gemeentes hebben kennis gedeeld, werkwijzen naast elkaar gelegd en de ruimte genomen om vragen te beantwoorden en te stellen. Dat vraagt vertrouwen en lef, en af en toe ook het vermogen om te zeggen: "Zo doen wij het, maar misschien kan het anders."

We hadden het geluk om Annelot Weusten te ontmoeten, die als projectleider aan de slag ging dankzij de steun van Stichting Achmea Slachtoffer en Samenleving. Met haar enthousiasme, creativiteit en vasthoudendheid gaf Annelot richting aan het project, met oog voor ieders rol en tempo. Door te verbinden waar het kon en door te pakken waar het nodig was, hield zij de samenwerking in beweging. En ja, soms is dat precies wat het verschil maakt.

Dit boek biedt houvast in de praktijk en nodigt uit om het gesprek te blijven voeren en samen te blijven leren. Want samenwerken is geen checklist die je afvinkt, maar iets dat je voedt en onderhoudt, bij voorkeur mét elkaar.

Wat hier ligt, is het resultaat van samen werken aan afstemming, vertrouwen en kwaliteit. Met het gezamenlijke doel om, stap voor stap, betere ondersteuning te bieden aan degenen om wie het uiteindelijk gaat.

Iva Bicanic, Lidewijde van Lier en Elizabeth Mol

An aerial, isometric view of a suburban neighborhood. The scene is rendered in a light purple color palette. It features numerous small, simple houses with gabled roofs and small windows, scattered across a landscape of winding roads and open spaces. The houses are arranged in a somewhat regular pattern, suggesting a planned community. The overall aesthetic is clean and modern, with a focus on geometric shapes and perspective.

Inleiding

1

Inleiding

Inhoudsopgave

1.1 Doel en visie	13
Doelstelling	13
Voor wie	13
Afbakening	14
1.2 Totstandkoming	14
1.3 Leeswijzer	15

1.1 Doel en visie

Doelstelling

Er is al veel kennis en ervaring beschikbaar over het gezamenlijk bieden van multidisciplinaire hulp aan slachtoffers van seksueel misbruik, en deze wordt in Nederland ook toegepast. Zo werken binnen het Centrum Seksueel Geweld partijen uit de strafrechtketen en de hulpverlening structureel samen. Bij grootschalige (online) seksueel misbruikzaken met risico op maatschappelijke onrust is deze reguliere aanpak echter niet toereikend. Dergelijke zaken kenmerken zich door extra complexiteit, zoals groepsdynamiek, mediabelangstelling en maatschappelijke onrust. Tegelijkertijd staat er meer druk op de betrokken organisaties, waardoor sneller, zorgvuldiger en beter afgestemd handelen noodzakelijk is.

De aanpak zoals beschreven in het *Praktijkboek grootschalige (online) seksueel misbruikzaken met risico op maatschappelijke onrust* heeft ten doel:

Snel en gecoördineerd opvang, hulp en voorlichting te bieden aan betrokkenen, en daarbij

- hulpverlening multidisciplinair op te zetten en te richten op duurzaam herstel en het bevorderen van het welbevinden van zowel directe slachtoffers als andere betrokkenen;
- zorg en opsporing zorgvuldig op elkaar af te stemmen, zodat zij elkaar niet belemmeren;
- te zorgen voor transparante en tijdige communicatie zonder het opsporingsonderzoek te hinderen;
- maatschappelijke onrust actief te beperken en het publieke vertrouwen in de aanpak te versterken.

Voor wie

De doelgroep

De in dit *Praktijkboek* geformuleerde doelstelling richt zich niet alleen op slachtoffers, maar nadrukkelijk ook op andere betrokkenen, zoals omstanders en verdachten, en op de bredere samenleving. Dat is niet vanzelfsprekend, maar in grootschalige seksueel misbruikzaken wel noodzakelijk. De impact van deze zaken strekt zich immers uit over meerdere groepen, die ieder eigen behoeften, perspectieven en belangen hebben. Daarbij geldt dat vanaf de start van de zaak niet wordt vooruitgelopen op schuld of slachtofferschap.

Het *Praktijkboek* is geschreven vanuit een meervoudig perspectief, waarin ruimte is voor verschillende en soms botsende belangen en posities. Dit vraagt om het kunnen verdragen van spanning tussen belangen, en om zorgvuldig handelen zonder te vereenvoudigen.

De gebruiker

Het *Praktijkboek* is bedoeld voor alle professionals die vanuit hun rol betrokken (kunnen) raken bij een grootschalige (online) seksueel misbruikzaak met risico op maatschappelijke onrust. Het richt zich in de eerste plaats op reguliere ketenpartners binnen het strafrecht en de hulpverlening,

zoals politie, Openbaar Ministerie, reclassering, Centrum Seksueel Geweld en Slachtofferhulp Nederland.

Tegelijkertijd is het *Praktijkboek* nadrukkelijk ook bedoeld voor partijen die niet standaard bij de aanpak van seksueel misbruikzaken betrokken zijn, maar in dergelijke situaties wel een belangrijke rol vervullen. Het gaat bijvoorbeeld om gemeenten, en om besturen van bijvoorbeeld scholen, verenigingen, zorginstellingen of religieuze organisaties. Voor al deze professionals geldt dat zij, ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheid, bijdragen aan de aanpak van de zaak en de impact daarvan op betrokkenen en de samenleving. Dit *Praktijkboek* biedt hen handvatten om die rol zorgvuldig, afgestemd en effectief in te vullen.

Afbakening

Het *Praktijkboek* richt zich op (vermoedelijke) seksuele misdrijven waarbij een melding is gedaan bij de politie en die worden gekenmerkt door een grootschalig karakter. Daarvan is sprake wanneer er een groot aantal slachtoffers is en/of wanneer er risico bestaat op maatschappelijke onrust. Het kan hierbij zowel gaan om online als fysiek misbruik, en om zaken met zowel minderjarige als meerderjarige slachtoffers.

Ook in situaties waarin uiteindelijk geen verdachte in beeld komt of de zaak niet bewijsbaar blijkt, kan (met delen van) dit *Praktijkboek* worden gewerkt.

Dit *Praktijkboek* is niet bedoeld voor situaties waarin sprake is van (vermoedens van) seksueel misbruik in de thuissituatie en/of met een beperkt aantal betrokkenen. Voor dergelijke situaties kan gewerkt worden met de bestaande werkwijzen en protocollen.

Evenmin ziet dit *Praktijkboek* op maatschappelijke onrust die ontstaat naar aanleiding van de terugkeer van een veroordeelde pleger. Ook situaties waarin seksueel misbruik samenhangt met moord of ontvoering vallen buiten de reikwijdte van dit *Praktijkboek*. In die gevallen wordt gewerkt volgens het *Protocol Maatwerk* (zie voor een toelichting [hoofdstuk 3. Scenarioteam](#))

1.2 Totstandkoming

Het initiatief voor dit *Praktijkboek* ligt bij het Centrum Seksueel Geweld, dat hiervoor de samenwerking heeft gezocht met de politie en Slachtofferhulp Nederland. Gezamenlijk is een projectplan opgesteld en financiering verkregen van Stichting Achmea Slachtoffer en Samenleving. Vervolgens is een projectleider aangesteld in de persoon van Annelot Weusten.

De projectleider heeft meer dan vijftig interviews gehouden met professionals uit de brede keten, waarin geleerde lessen en praktijkervaringen zijn opgehaald. Deze professionals waren afkomstig uit onder meer de strafrechtketen, de hulpverlening en het maatschappelijk middenveld. De opbrengsten uit deze interviews vormden de basis voor de inhoud van dit praktijkboek. Voor een volledig overzicht van betrokkenen wordt verwezen naar het [dankwoord in hoofdstuk 13](#).

Daarnaast is een werkgroep samengesteld met vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie, de politie, Slachtofferhulp Nederland, het Centrum Seksueel Geweld en de GGD. Deze werkgroep kwam maandelijks bijeen om concepthoofdstukken te bespreken, aan te scherpen

en knelpunten te duiden. De uitgewerkte hoofdstukken zijn vervolgens opnieuw voorgelegd aan experts ter toetsing van de verwerking van hun input.

1.3 Leeswijzer

Het eerste inhoudelijke deel van het *Praktijkboek, Multidisciplinaire samenwerking*, beschrijft hoe de samenwerking bij een grootschalige seksueel misbruikzaak wordt ingericht. In [hoofdstuk 3](#) wordt uitgewerkt hoe een **scenarioteam** wordt samengesteld en ingezet voor effectieve multidisciplinaire samenwerking.

[Hoofdstuk 4](#) bevat het **multidisciplinair actieoverzicht**: een gebundeld overzicht van alle acties die in dit boek zijn uitgewerkt. Waar de overige hoofdstukken thematisch zijn opgebouwd, brengt dit overzicht de verschillende onderdelen samen. De acties zijn, waar mogelijk, chronologisch geordend en ondergebracht in vier fasen van het strafproces:

- **Fase 1: Bekend worden van strafbare feiten**
- **Fase 2: Strafrechtelijk onderzoek**
- **Fase 3: Inhoudelijke behandeling**
- **Fase 4: Tenuitvoerlegging straf en toekomst**

Het actieoverzicht fungeert als centraal navigatiepunt en verwijst steeds naar de verdere uitwerking van acties in de inhoudelijke hoofdstukken. Het gebruik van dit boek is daarmee iteratief: het overzicht en de verdiepende hoofdstukken worden in samenhang geraadpleegd. Tegelijkertijd is het van belang het boek ten minste één keer integraal te lezen.

[Hoofdstuk 5](#) gaat in op **gebiedsoverstijgende (online) seksueel misbruikzaken**. Hierin wordt de algemene werkwijze nader gespecificeerd voor situaties waarin slachtoffers of betrokkenen zich in meerdere regio's bevinden. Dit is vaak het geval bij online seksueel misbruikzaken. Het hoofdstuk beschrijft tevens de kenmerken van deze online zaken en gaat in op de samenhang en verschillen met fysiek seksueel misbruik.

Het tweede deel van het boek beschrijft de achtergrond en invulling van alle acties uit het actieoverzicht, uitgewerkt langs de domeinen **strafrecht, zorg, communicatie en maatschappelijke onrust** ([hoofdstuk 6 tot en met 9](#)). Per fase van het strafproces en voor verschillende doelgroepen wordt toegelicht welke zorg, ondersteuning en communicatie op dat moment wenselijk zijn. De nadruk ligt daarbij op *wat* er moet gebeuren en *hoe* men dat het beste aanpakt; niet op *wie* daarvoor verantwoordelijk is.

De hoofdstukken zijn opgebouwd op basis van *lessons learned* en *best practices* uit eerdere grootschalige seksueel misbruikzaken. Omdat iedere zaak anders is, bestaat er zelden één juiste aanpak. Inzichten uit eerdere afwegingen en dilemma's kunnen wel helpen om toekomstige besluitvorming te onderbouwen en te bespoedigen. Ter illustratie zijn in de hoofdstukken praktijkvoorbeelden opgenomen. Deze zijn fictief, maar gebaseerd op reële ervaringen uit de praktijk.

Tot slot bevat het *Praktijkboek* een set praktische **naslagmaterialen** ([hoofdstuk 10](#)), zoals video-materiaal, handreikingen, voorbeeldbrieven en communicatieteksten voor verschillende doelgroepen. Deze materialen zijn bedoeld als hulpmiddel en kunnen door regio's worden aangepast aan de specifieke situatie.

2

Wetenschappelijke onderbouwing

Inhoudsopgave

2.1 Inleiding	19
2.2 Waarom een multidisciplinaire aanpak?	19
2.3 Grootschalige zaken	20
2.4 Uitdagingen bij multidisciplinaire samenwerking	21
Verschillen in organisatiecultuur en perspectief	21
Botsende belangen	22
Institutionele rigiditeit en onderlinge concurrentie	22
2.5 Uitdagingen bij het coördineren van grootschalige samenwerking	23
(On)duidelijkheid van rollen en taken	23
Handelingsverlegenheid	24
Continuïteit van samenwerking	24
2.6 Betekenis van dit Praktijkboek in het licht van de literatuur	25

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk synthetiseert wetenschappelijke inzichten die relevant zijn voor de multidisciplinaire aanpak van grootschalige seksuele misdrijven. Aangezien empirisch onderzoek naar specifiek grootschalige seksueel misbruikzaken schaars is, is aansluiting gezocht bij twee aangrenzende onderzoeksdomeinen: (1) literatuur over hulpverlening en strafrechtelijke afhandeling na individuele seksueel misbruikzaken en (2) literatuur over crisis- en rampenrespons. Deze domeinen bieden conceptuele en empirische handvatten om de dynamiek te begrijpen die ontstaat in situaties waarin onder hoge tijdsdruk, met betrokkenheid van meerdere disciplines en onder intensieve media-aandacht, moet worden gehandeld.

Net als bij grootschalige incidenten of rampen, vraagt een grootschalige seksueel misbruikzaak om snelle besluitvorming, interdisciplinaire coördinatie en zorgvuldige publieke communicatie. In dit hoofdstuk staat het belang uitgewerkt van een multidisciplinaire aanpak binnen dergelijke contexten. Het *Praktijkboek* wordt in dat kader geplaatst als instrument dat partijen ondersteunt die met een grootschalige seksueel misbruikzaak te maken krijgen. Het maakt concreet waar professionals aan moeten denken, welke stappen nodig zijn en welke afstemming tussen disciplines essentieel is om de zaak zorgvuldig af te handelen met oog voor de belangen van alle betrokkenen.

2.2 Waarom een multidisciplinaire aanpak?

Seksueel misbruik heeft doorgaans gevolgen op verschillende levensdomeinen. Slachtoffers en hun naasten kunnen te maken krijgen met lichamelijke klachten, psychische ontregeling, juridische procedures en veranderingen in sociale relaties of maatschappelijke positie. Deze gevolgen beïnvloeden elkaar en ontwikkelen zich vaak in samenhang. Geen enkele organisatie beschikt afzonderlijk over de expertise en bevoegdheden om deze verweven problematiek volledig te adresseren, zeker niet wanneer een groot aantal personen tegelijkertijd is getroffen. Multidisciplinaire samenwerking maakt het mogelijk om interventies op elkaar te laten aansluiten en om doublures of lacunes te beperken. Door informatie te delen en besluitvorming af te stemmen, kan de ondersteuning beter aansluiten bij de situatie van betrokkenen. Daarnaast vergroot samenwerking het inzicht in de bredere context van de zaak, wat van belang is voor proportionele en consistente keuzes in zowel zorg als opsporing.

Internationaal onderzoek laat zien dat geïntegreerde modellen waarin forensische, medische, psychosociale en juridische functies worden gecombineerd, geassocieerd zijn met gunstige uitkomsten voor volwassen slachtoffers van recent seksueel misbruik (Campbell, 1998; Preston, 2003; Robinson et al., 2008). Slachtoffers rapporteren hogere tevredenheid over de ontvangen zorg en blijken vaker bereid aangifte te doen. Voor kinderen die slachtoffer zijn van seksueel misbruik of mishandeling worden vergelijkbare effecten gerapporteerd, met name in termen van verbeterde opsporing en een meer gerichte verwijzing naar passende psychologische hulp (Herbert & Bromfield, 2017).

Een gecoördineerde aanpak kan bovendien bijdragen aan het beperken van secundaire victimisatie. Onder secundaire victimisatie wordt verstaan de schade die ontstaat door de institutionele respons op het misbruik, bijvoorbeeld wanneer slachtoffers herhaaldelijk hun verhaal moeten

doen of geconfronteerd worden met onduidelijke verantwoordelijkheidsverdeling (Campbell, 1998; Condry, 2010). Fragmentatie van verantwoordelijkheden en gebrekkige afstemming vergroten dit risico. Door samenwerking te institutionaliseren en informatie-uitwisseling te structureren, kan worden voorkomen dat slachtoffers onnodig worden belast door het systeem dat hen beoogt te ondersteunen.

Ten slotte maakt een multidisciplinaire benadering zichtbaar dat slachtofferschap binnen verschillende institutionele contexten uiteenlopend wordt gedefinieerd. In het strafrecht kan iemand worden aangemerkt als benadeelde partij, in de zorg als cliënt met traumagerelateerde klachten en binnen gemeentelijke ondersteuning als ouder met een verhoogde ondersteuningsbehoefte. Deze perspectieven zijn niet onderling uitwisselbaar, maar beschrijven verschillende dimensies van dezelfde situatie. Door deze institutionele kaders in samenhang te beschouwen, ontstaat een meer integraal begrip van behoeften en risico's, wat de basis vormt voor zorgvuldig afgestemde interventies.

2.3 Grootschalige zaken

Bij reguliere seksueel misbruikzaken is multidisciplinaire samenwerking inmiddels een gevestigde werkwijze. Zowel internationaal (Bramsen et al., 2009; Eogan et al., 2013; Vandenberghe et al., 2018) als in Nederland (Covers et al., 2022) zijn modellen beschreven waarin forensische, medische en psychosociale disciplines structureel samenwerken binnen geïntegreerde voorzieningen. In Nederland krijgt dit vorm binnen het samenwerkingsverband Centrum Seksueel Geweld. Voorgenoemde literatuur laat zien dat dergelijke samenwerkingsvormen uitvoerbaar zijn en bijdragen aan verbeterde uitkomsten voor slachtoffers binnen individuele casuïstiek.

Met enige regelmaat komen echter zaken aan het licht die qua omvang, maatschappelijke impact of bestuurlijke gevoeligheid afwijken van deze reguliere context. In dergelijke grootschalige seksueel misbruikzaken is de gebruikelijke inrichting van samenwerking niet altijd toereikend. Het aantal betrokkenen, de publieke aandacht en de bestuurlijke gelaagdheid kunnen bestaande structuren overbelasten en vragen om aanvullende vormen van coördinatie en besluitvorming. De specifieke kenmerken en implicaties van dergelijke grootschalige zaken worden hieronder nader uitgewerkt.

Er kan worden gesproken van een *grootschalige seksueel misbruikzaak* wanneer verwacht wordt dat het bekend worden ervan leidt tot hevige *maatschappelijke onrust*. Veelal is dit wanneer:

- er een groot aantal slachtoffers bij betrokken is; en/of
- de zaak politiek gevoelig dan wel mediagevoelig is.

De aanpak van grootschalige seksueel misbruikzaken vergt een hoge mate van logistieke coördinatie. In Nederland wordt dit veelal vormgegeven in een scenarioteam (zie [hoofdstuk 3](#)). Wanneer veel slachtoffers gelijktijdig ondersteuning nodig hebben, moeten organisaties in korte tijd kunnen opschalen in capaciteit. Dit vraagt om duidelijke taakverdeling, informatie-uitwisseling en afstemming tussen instellingen die normaal gesproken minder intensief samenwerken. Daarnaast is de kring van indirect betrokkenen groter: naast directe slachtoffers worden gezinnen, medewerkers van betrokken instellingen en soms een bredere gemeenschap geraakt.

Het grootschalige karakter vergroot bovendien het aantal organisaties dat zich tot de zaak moet verhouden. Gemeenten, toezichthouders en bestuurders van betrokken instellingen spelen vaak een rol in besluitvorming en communicatie. Deze bestuurlijke en organisatorische gelaagdheid verhoogt de complexiteit van afstemming en vergroot het risico op onduidelijkheid over verantwoordelijkheden.

Publieke aandacht en mediabelangstelling versterken deze dynamiek. De professionele handlingsruimte kan onder druk komen te staan door maatschappelijke verwachtingen en reputatierisico's. Fouten of onduidelijkheden hebben in dit type zaken doorgaans grotere en langdurigere consequenties dan in individuele casuïstiek. Bekende knelpunten in samenwerking, zoals gebrekkige informatieoverdracht of uiteenlopende interpretaties van verantwoordelijkheden, kunnen onder dergelijke druk sneller escaleren.

Een illustratief voorbeeld is de Amsterdamse Zedenzaak. In deze zaak werden tientallen jonge kinderen misbruikt op een kinderdagverblijf en op oppasadressen waar de dader werkzaam was. Ouders die deelnamen aan wetenschappelijk onderzoek rapporteerden dat zij gedurende het proces beperkt overzicht ervoeren en dat het niet altijd duidelijk was bij welke instantie zij met vragen terecht konden (Verlinden et al., 2021). Tevens werd de intensieve media-aandacht als ingrijpend ervaren, met zowel steunende als belastende effecten. Deze bevindingen illustreren dat bij grootschalige seksueel misbruikzaken niet alleen de primaire schade centraal staat, maar ook de wijze waarop de institutionele en publieke respons wordt georganiseerd.

2.4 Uitdagingen bij multidisciplinaire samenwerking

Bij grootschalige seksueel misbruikzaken is multidisciplinaire samenwerking onvermijdelijk. De aard en omvang van dergelijke zaken brengen met zich mee dat uiteenlopende disciplines betrokken zijn bij opsporing, zorg, bestuurlijke besluitvorming en communicatie. Hoewel deze samenwerking noodzakelijk is om recht te doen aan de complexiteit van de problematiek, verloopt zij in de praktijk niet altijd gemakkelijk. In zowel de wetenschappelijke literatuur als in de consultaties met experts ten behoeve van dit *Praktijkboek* worden terugkerende knelpunten beschreven die de effectiviteit van samenwerking kunnen beperken.

Verschillen in organisatiecultuur en perspectief

Een structurele uitdaging betreft verschillen in terminologie, besluitvormingsprocessen en professionele normen tussen betrokken organisaties. Onderzoek bij verschillende organisaties laat zien dat samenwerking bemoeilijkt wordt wanneer partners niet beschikken over gedeelde routines of een gemeenschappelijke 'werktaal' (Curnin et al., 2015). Dit geldt in het bijzonder voor organisaties die niet regulier participeren in bestaande samenwerkingsstructuren, zoals een scenarioteam.

In grootschalige zaken kunnen bijvoorbeeld onderwijsinstellingen, sportverenigingen of andere maatschappelijke organisaties plotseling intensief moeten samenwerken met justitie en gespecialiseerde hulpverleningsinstanties. Deze partijen opereren doorgaans vanuit verschillende wettelijke kaders en professionele logica's.

Daarnaast verschillen opvattingen over doelbereik. Voor professionals in de psychosociale zorg kan een 'goede uitkomst' primair betrekking hebben op herstel van slachtoffers, terwijl bestuurders van betrokken instellingen zich mede richten op reputatieherstel of het herstellen van vertrouwen binnen de gemeenschap. Deze uiteenlopende referentiekaders beïnvloeden prioritering en besluitvorming en kunnen spanning oproepen wanneer zij niet expliciet worden gemaakt.

Botsende belangen

Naast culturele verschillen kunnen inhoudelijke belangen met elkaar conflicteren. In grootschalige zaken staat de behoefte aan rust en voorspelbaarheid voor slachtoffers en hun naasten soms op gespannen voet met de vereisten van opsporing of publieke communicatie. Zo kan het voor het strafproces noodzakelijk zijn dat slachtofferverhoren plaatsvinden voordat bepaalde vormen van behandeling starten, wat vanuit herstelperspectief als belastend kan worden ervaren. Onderzoek wijst erop dat strafrechtelijke procedures in sommige gevallen een ontregelend effect kunnen hebben op het herstelproces, met name wanneer slachtoffers geconfronteerd blijven met publieke aandacht of hernieuwde blootstelling aan het gebeurde (Bicanic & Korver, 2015; Lorenz et al., 2019).

VOORBEELD *Nadat in een dorp een grootschalig seksueel misdrijf aan het licht is gekomen, is de onrust onder bewoners groot. Er worden oproepen gedaan om collectieve acties te organiseren, bijvoorbeeld door het huis van de verdachte te bekladden, en de sfeer wordt steeds grimmiger. De gemeente stelt voor om een bijeenkomst te organiseren voor bewoners om deze emoties te kanaliseren en informatie te geven waar mogelijk. De hulpverleners die de slachtoffers bijstaan geven echter aan dat de slachtoffers vrezen dat dit tot meer speculatie en aandacht gaat leiden, wat hen extra zou belasten.*

Institutionele rigiditeit en onderlinge concurrentie

Verder kan samenwerking worden bemoeilijkt door institutionele rigiditeit. Organisaties met een lange traditie en sterk ontwikkelde interne werkwijzen kunnen terughoudend zijn in het aanpassen van procedures, ook wanneer de schaal van de zaak daarom vraagt (Bishop, 2013). Andere partners kunnen dit interpreteren als beperkte bereidheid tot flexibiliteit, wat het onderlinge vertrouwen kan ondermijnen.

Daarnaast kan frictie ontstaan tussen organisaties die vergelijkbare vormen van zorg of ondersteuning aanbieden. Literatuur over samenwerking tussen organisaties beschrijft hoe overlap in taken kan leiden tot competitie om middelen, zichtbaarheid of regie (Bishop, 2013; Stone, 2004). In de context van grootschalige seksueel misbruikzaken kan dit ertoe leiden dat verwijzingen vertragen of dat besluitvorming over taakverdeling disproportioneel veel tijd in beslag neemt. Hierdoor verschuift de aandacht van inhoudelijke ondersteuning naar organisatorische afstemming, hetgeen ten koste kan gaan van tijdige en passende hulp aan betrokkenen.

2.5 Uitdagingen bij het coördineren van grootschalige samenwerking

Naast de inhoudelijke complexiteit van multidisciplinaire samenwerking brengt een grootschalige seksueel misbruikzaak specifieke coördinatievraagstukken met zich mee. De omvang van de zaak, de betrokkenheid van meerdere organisaties en de verhoogde maatschappelijke druk vergroten de organisatorische belasting. Besluitvorming vindt plaats onder tijdsdruk en onzekerheid, terwijl gelijktijdig consistentie en zorgvuldigheid worden verwacht. In deze context kunnen knelpunten ontstaan die niet zozeer voortkomen uit inhoudelijke verschillen, maar uit de wijze waarop samenwerking wordt georganiseerd en onderhouden.

(On)duidelijkheid van rollen en taken

Vertrouwen geldt als een kernvoorwaarde voor effectieve samenwerking tussen organisaties (Curnin et al., 2015a; Curnin et al., 2015b). In reguliere samenwerkingsverbanden ontwikkelt dit vertrouwen zich doorgaans geleidelijk, op basis van herhaalde interactie. In een grootschalige crisissituatie ontbreekt die tijd. Organisaties die normaal gesproken beperkt contact hebben, moeten plotseling intensief samenwerken in een dynamische en onzekere omgeving (Dietz et al., 2010).

In dergelijke omstandigheden is het ontwikkelen van zogenoemde *swift trust* van belang: een vorm van tijdelijk, functioneel vertrouwen dat ontstaat op basis van duidelijke verwachtingen en rolafbakening (Curnin et al., 2015b). Heldere taakverdeling en expliciete mandaten verminderen ambiguïteit en ondersteunen voortvarende besluitvorming. Wanneer onduidelijk is wie waarvoor verantwoordelijk is, neemt het risico op misverstanden en onderlinge irritatie toe.

Voor vertegenwoordigers in een samenwerkingsverband, zoals een scenarioteam, betekent dit dat zij niet alleen inzicht moeten hebben in de mogelijkheden en beperkingen van de eigen organisatie, maar ook in die van andere partners (Curnin et al., 2015a). Transparantie over bevoegdheden, capaciteit en werkwijzen bevordert realistische verwachtingen. Ontbreekt deze kennis, dan kan dit leiden tot frictie of tot suboptimale inzet van beschikbare middelen (Robinson et al., 2008).

VOORBEELD *Na het bekend worden van een grootschalige seksueel misbruikzaak binnen een school ontstaat acute behoefte aan psychosociale eerste opvang voor leerlingen, ouders en medewerkers. De gemeente die deelneemt aan het scenarioteam gaat ervan uit dat de school beschikt over een intern crisisprotocol en zelf de eerste opvang zal organiseren. De schoolleiding daarentegen veronderstelt dat de gemeente, gezien haar verantwoordelijkheid voor jeugdhulp en openbare orde, het initiatief zal nemen in de coördinatie van ondersteuning. Doordat deze wederzijdse verwachtingen niet expliciet worden gemaakt, blijft concrete actie in de eerste dagen uit. Ouders ontvangen beperkte informatie over beschikbare ondersteuning en medewerkers ervaren onduidelijkheid over hoe zij signalen van ontregeling moeten opvangen. De vertraging is niet het gevolg van onwil of gebrek aan betrokkenheid, maar van impliciete aannames over rolverdeling en verantwoordelijkheden.*

Handelingsverlegenheid

In crisissituaties kan besluitvorming stagneren, een fenomeen dat in de literatuur wordt aangeduid als *decision inertia* (Power & Alison, 2018). Dit verwijst naar het uitblijven van een beslissing, ondanks de urgentie om te handelen, doordat verantwoordelijken blijven afwegen zonder tot een keuze te komen. Dergelijke stagnatie treedt met name op wanneer beslissingen afhankelijk zijn van meerdere variabelen, onomkeerbare consequenties hebben en worden genomen in een snel veranderende omgeving.

Grootschalige seksueel misbruikzaken vertonen deze kenmerken in hoge mate. Zowel handelen als nalaten kan negatieve gevolgen hebben voor betrokkenen. De combinatie van onzekerheid, morele gevoeligheid en publieke aandacht vergroot de psychologische belasting van besluitvormers. Wanneer daarbovenop rollen en verantwoordelijkheden niet scherp zijn afgebakend of wanneer belangen uiteenlopen, neemt het risico op besluitvormingsvertraging verder toe.

VOORBEELD *In een zorginstelling wordt een medewerker verdacht van seksueel misbruik bij meerdere cliënten. Er circuleren wat berichten op sociale media waarin wordt gespeculeerd over wat er is gebeurd, en er moet een afweging gemaakt worden of er een statement naar buiten gaat of niet. Aan de ene kant trekt een publiek statement misschien de aandacht en wordt de speculatie erger, aan de andere kant kan zwijgen ook tot meer speculaties en onrust leiden. Omdat de betrokken partijen vast blijven zitten in het afwegen van deze scenario's, zijn de berichten online inmiddels al opgepikt door lokale media. Hierdoor is het, wanneer er wel met informatie naar buiten wordt getreden, erg lastig om de inmiddels wijdverspreide onjuiste informatie nog te rectificeren.*

Continuïteit van samenwerking

Coördinatievraagstukken beperken zich niet tot de acute fase. Hoewel het wenselijk is dat dezelfde vertegenwoordigers gedurende langere tijd betrokken blijven bij een samenwerkingsverband, is personele continuïteit in de praktijk niet altijd haalbaar. Onderzoek laat zien dat samenwerking vaak sterk persoonsgebonden is, waardoor kennis, werkafspraken en onderling vertrouwen kwetsbaar zijn bij wisselingen in bezetting (Robinson et al., 2008; Curnin et al., 2015b). Het vertrek van sleutelpersonen kan leiden tot verlies van impliciete kennis en tot hernieuwde afstemming over eerder gemaakte afspraken.

Daarnaast verandert de aard van de coördinatie in de tijd. In de beginfase van een zaak ligt de nadruk op snelle interventie, informatievoorziening en crisisbeheersing. Naarmate de acute fase afneemt en het strafproces voortduurt, verschuift de aandacht naar langere termijn ondersteuning. Slachtoffers en hun naasten kunnen ook jaren later nog hulpvragen ontwikkelen. Tegelijkertijd neemt de frequentie van multidisciplinair overleg vaak af. Wanneer een samenwerkingsverband minder regelmatig bijeenkomt, kan het gedeelde overzicht verminderen en kan onduidelijk worden wie verantwoordelijk is voor opvolging op de lange termijn.

Deze dynamiek maakt duidelijk dat coördinatie niet uitsluitend een kwestie is van het organiseren van een startstructuur, maar ook van het waarborgen van overdraagbaarheid, informatie-continuïteit en aanpasbaarheid over de tijd.

VOORBEELD *Jaren na afronding van het strafproces heeft de veroordeelde de opgelegde gevangenisstraf uitgezeten en wordt overgeplaatst naar een tbs-kliniek. De overplaatsing krijgt veel media-aandacht. Voor betrokkenen betekent dit een hernieuwde confrontatie met de zaak. De professionals die destijds deel uitmaakten van het scenarioteam zijn inmiddels grotendeels niet meer in functie of werkzaam bij andere organisaties. Er is geen vooraf vastgelegde afspraak over wie in dergelijke situaties het initiatief neemt tot hernieuwde afstemming. Hierdoor blijft regie uit. Het scenarioteam wordt niet opnieuw bijeengeroepen en er wordt geen gezamenlijk communicatieplan opgesteld.*

Gevolg is dat betrokkenen het nieuws via de media vernemen, zonder voorafgaande informatie of ondersteuning vanuit de betrokken instanties. Ook ontbreekt een gecoördineerde strategie over hoe om te gaan met persvragen of maatschappelijke onrust. In dit voorbeeld wordt zichtbaar hoe het wegvallen van personele continuïteit en het ontbreken van structurele borging ertoe kunnen leiden dat bij latere ontwikkelingen in de zaak geen geïntegreerde respons meer tot stand komt.

2.6 Betekenis van het *Praktijkboek* in het licht van de literatuur

De wetenschappelijke literatuur biedt aanknopingspunten voor afzonderlijke elementen van de aanpak van seksueel misbruik, zoals geïntegreerde zorgmodellen, samenwerking tussen verschillende organisaties en crisisrespons (Eogan et al., 2013; Greeson et al., 2016; Strom et al., 2022). Specifiek onderzoek naar de organisatie en coördinatie van grootschalige seksueel misbruikzaken is echter schaars. Empirische studies richten zich doorgaans op individuele casuïstiek of op afzonderlijke onderdelen van de keten, waardoor kennis over de integrale aanpak bij zaken met risico op maatschappelijke onrust beperkt is.

Deze kennislacune onderstreept het belang van systematisering van praktijkervaringen. Door bestaande wetenschappelijke inzichten te verbinden met ervaringen uit grootschalige zaken, kan een meer samenhangend kader worden ontwikkeld voor besluitvorming en samenwerking in dergelijke contexten. Het *Praktijkboek* synthetiseert beschikbare kennis en praktijkervaringen. Het biedt daarmee een inhoudelijke basis voor de aanpak van grootschalige seksueel misbruikzaken.

Multidisciplinaire samenwerking

3

Scenarioteam

In dit hoofdstuk: Hoe zorg je met een scenarioteam voor effectieve multidisciplinaire samenwerking bij een grootschalige seksueel misbruikzaak? Hoe is het scenarioteam georganiseerd? Welke zaken zijn belangrijk om in het scenarioteam te bespreken wanneer een grootschalige zaak aan het licht komt?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	30
3.1 Bestaande samenwerkingen bij seksueel misbruikzaken en maatschappelijke onrust	31
Scenario zedenzaken en maatschappelijke onrust	31
Centrum Seksueel Geweld	31
Protocol Maatwerk	31
Bevolkingszorg	32
Het <i>Praktijkboek</i> in het bestaande landschap	32
3.2 Start van het scenario	33
Wanneer wordt een scenarioteam samengesteld?	33
Voorbeelden: wel of niet geschikt voor scenario?	33
De driehoek	34
Stroomschema: van eerste melding tot aan scenarioteam	35
Toelichting stroomschema scenarioteam	36
3.3 Structuur en organisatie van het scenarioteam	37
Wie zitten in het scenarioteam?	37
Regiehouder	39
Praktische tips organisatie scenarioteam	40
3.4 Beslissingen en bespreekpunten scenarioteam	41
Agenda eerste bijeenkomst scenarioteam	41
Checklist beeldvorming	42
Agenda vervolgbijeenkomsten scenarioteam	43
Looptijd scenarioteam (wanneer kun je afronden?)	44

Samenvatting vooraf

- **Scenarioteams zijn bedoeld voor grootschalige seksueel misbruikzaken met risico op maatschappelijke onrust.** Wanneer wordt verwacht dat een zaak leidt tot hevige maatschappelijke onrust, volstaat de reguliere samenwerking niet meer en is intensieve multidisciplinaire afstemming noodzakelijk.
- **Het instellen van een scenarioteam is een bestuurlijk besluit van de driehoek.** De burgemeester, officier van justitie en politiechef besluiten gezamenlijk of de inzet van een scenarioteam nodig is.
- **In het scenarioteam worden strafproces, hulpverlening, communicatie en bestuurlijke verantwoordelijkheid afgestemd.** Deze onderdelen zijn inhoudelijk verweven en vragen om voortdurende afstemming om zowel het zaaksbelang als de belangen van betrokkenen te beschermen.
- **In het scenarioteam zijn in ieder geval politie, Openbaar Ministerie, het Centrum Seksueel Geweld en Slachtofferhulp Nederland vertegenwoordigd.** Afhankelijk van de zaak kunnen ook gemeente, GGD, instellingsbesturen of specifieke experts aansluiten.
- **Zorg voor een klein scenarioteam met beslisbevoegde afgevaardigden.** Idealiter neemt per organisatie één vertegenwoordiger deel die beslisbevoegd is en intern kan afstemmen.
- **Stel een regiehouder aan.** De regiehouder coördineert het proces, zit de overleggen voor, bewaakt afspraken en fungeert als vast aanspreekpunt voor alle ketenpartners.
- **In de beginfase is intensieve en frequente afstemming noodzakelijk.** Direct na het bekend worden van de zaak is sprake van een 'hete fase', waarin snelle besluitvorming en eenduidige communicatie essentieel zijn.
- **Het scenarioteam blijft betrokken zolang de zaak loopt.** Ook in rustigere fasen van het strafproces is blijvende alertheid nodig, omdat nieuwe ontwikkelingen opnieuw impact kunnen hebben op slachtoffers, naasten en de gemeenschap.

3.1 Bestaande samenwerkingen bij seksueel misbruikzaken en maatschappelijke onrust

In Nederland bestaan al verschillende samenwerkingsverbanden voor de aanpak van seksueel misbruikzaken. Deze verbanden zorgen voor een multidisciplinaire aanpak waarin hulpverlening, politie, justitie, gemeenten en andere betrokken organisaties samenwerken. De twee belangrijkste samenwerkingsverbanden zijn het Centrum Seksueel Geweld (CSG) en het *Protocol Maatwerk*. Bij maatschappelijke onrust wordt daarnaast **bevolkingszorg** ingezet vanuit de gemeente. Afspraken omtrent de samenwerking bij grootschalige seksueel misbruikzaken met risico op maatschappelijke onrust zijn in 2014 vastgelegd in het *Scenario zedenzaken en maatschappelijke onrust*. Hieronder wordt kort toegelicht wat elk van deze samenwerkingen inhoudt.

Bevolkingszorg = De taken die een gemeente bij een ramp of crisis onderneemt om inwoners, bedrijven en bezoekers te beschermen en te ondersteunen, en om de terugkeer naar een normale situatie te bespoedigen.

Scenario zedenzaken en maatschappelijke onrust

Het *Scenario zedenzaken en maatschappelijke onrust* (2014) bevat landelijke bestuurlijke afspraken over de aanpak van grootschalige seksueel misbruikzaken waarbij maatschappelijke onrust kan ontstaan. Het scenario is bedoeld voor zaken die bij de politie worden gemeld, met of zonder aangifte, en waarbij veel maatschappelijke onrust wordt verwacht.

De afspraken schrijven voor dat de lokale **driehoek** bepaalt of de inzet van het scenario wenselijk is. Het scenario biedt een kader voor de coördinatie van bestuurlijke, communicatieve en hulpverlenende maatregelen.

Driehoek = Het periodieke overleg tussen de burgemeester, de officier van justitie en de politiefchef, waarin afstemming plaatsvindt over de handhaving van de openbare orde en de inzet van de politie.

Centrum Seksueel Geweld

Het Centrum Seksueel Geweld (CSG) is het samenwerkingsverband waarbinnen professionele hulp wordt geboden aan iedereen die seksueel geweld heeft meegemaakt. Het maakt niet uit of dat nu kort of lang(er) geleden is gebeurd. Ook slachtoffers van online seksueel misbruik kunnen hier terecht. Het CSG telt zestien locaties, verspreid over het hele land, waar men terecht kan voor psychische, medische en forensische hulp. Binnen het samenwerkingsverband werken verschillende professionals samen (zoals artsen, verpleegkundigen, psychologen, advocaten, Slachtofferhulp Nederland en politie) om slachtoffers de hulp te bieden die ze nodig hebben.

Het CSG is 24 uur per dag, 7 dagen per week bereikbaar via het landelijk telefoonnummer 0800-0188. Hier kunnen zowel slachtoffers van seksueel geweld kortgeleden (≤ 7 dagen) als van seksueel geweld langer geleden (> 7 dagen) zich melden.

Protocol Maatwerk

Het *Protocol Maatwerk* richt zich op de omgang met nabestaanden of slachtoffers van levensdelicten en ernstige geweldsdelicten of seksuele misdrijven. Het omschrijft de samenwerking tussen politie, Openbaar Ministerie (afgekort als OM), Slachtofferhulp Nederland, Schadefonds Geweldsmisdrijven, Centraal Justitiele Incassobureau (afgekort als CJIB) en Reclassering. In het protocol staan handvatten voor het snel inzetten van en een goede afstemming tussen **familieonderzoekers** (politie), casemanagers (Slachtofferhulp Nederland) en **slachtoffercoördinatoren** (OM).

Familieonderzoeker = Rechercheur die voor (familie van) slachtoffers optreedt als contact- en vertrouwenspersoon en fungeert als schakel tussen de betrokkenen en het onderzoeksteam van de politie.

Slachtoffercoördinator = Medewerker van het Openbaar Ministerie die slachtoffers informeert over het verloop van de strafzaak en hun belangen binnen het strafproces bewaakt.

Veiligheidsregio =
 Regio waarin brandweer, geneeskundige diensten, politie en gemeenten samenwerken in de hulpverlening aan de burger, in geval van een ramp of crisis.

Het protocol omschrijft de rollen en taken van de bij het protocol betrokken partijen in het strafproces en maakt inzichtelijk welke contact-, overleg- en overdrachtmomenten er zijn vanaf het moment van constateren van het delict tot de uitkering van het schadebedrag door het CJIB.

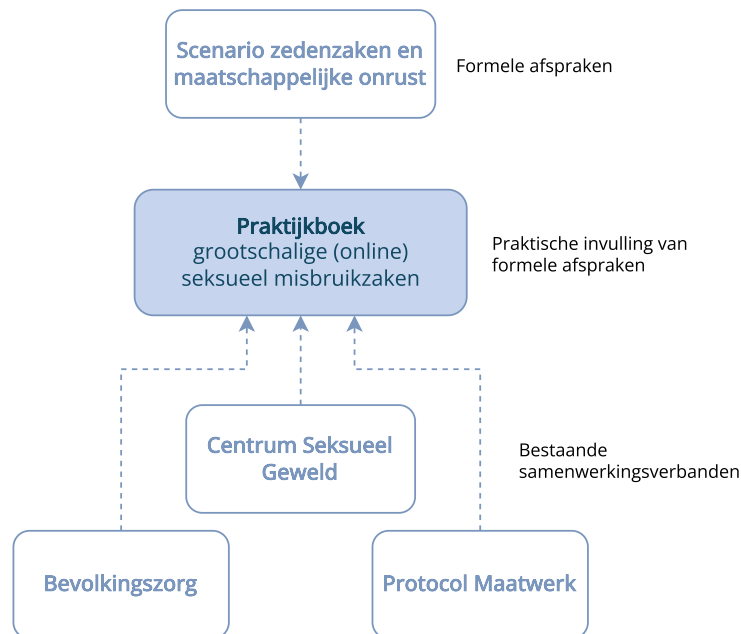
Bevolkingszorg

Gemeenten en **veiligheidsregio's** hebben een wettelijke taak in het organiseren van bevolkingszorg tijdens en na incidenten die kunnen leiden tot maatschappelijke ontwrichting. Bevolkingszorg omvat de gemeentelijke processen voor het beschermen, informeren en ondersteunen van inwoners bij een crisis.

Wanneer een seksueel misbruikzaak leidt tot grote maatschappelijke onrust, kan bevolkingszorg worden ingezet om bij te dragen aan het herstel van rust, het bieden van betrouwbare informatie, het organiseren van passende ondersteuning voor direct en indirect betrokkenen, en het coördineren van gemeentelijke maatregelen.

Het *Praktijkboek* in het bestaande landschap

Dit *Praktijkboek* grootschalige (online) seksueel misbruikzaken met risico op maatschappelijke onrust sluit aan bij de bestaande landelijke afspraken in het *Scenario zedenzaken en maatschappelijke onrust*. Het vult deze concreet aan met praktijkervaring en wetenschappelijke inzichten. In de uitvoering van het scenario kan gebruik worden gemaakt van het Centrum Seksueel Geweld, bevolkingszorg en het *Protocol Maatwerk*.

Figuur 1: De plek van het *Praktijkboek* in het bestaande landschap.

3.2 Start van het scenario

Wanneer wordt een scenarioteam samengesteld?

Dit *Praktijkboek* richt zich op de multidisciplinaire samenwerking in geval van grootschalige (online) seksueel misbruikzaken met risico op maatschappelijke onrust. In de praktijk wordt deze samenwerking vaak vormgegeven in een scenarioteam.

Er is sprake van een grootschalige seksueel misbruikzaak wanneer verwacht wordt dat het bekend worden van de zaak zal leiden tot hevige maatschappelijke onrust. Veelal is dit wanneer:

- er een groot aantal slachtoffers bij betrokken is; en/of
- de zaak politiek gevoelig dan wel mediagevoelig is.

Zie voor nadere toelichting [hoofdstuk 9. Maatschappelijke onrust](#).

Wanneer verwacht wordt dat de zaak zal leiden tot grote maatschappelijke onrust, volstaat de reguliere werkwijze binnen het strafrecht en de hulpverlening niet meer. Er is dan een intensievere samenwerking nodig, gericht op het beschermen van zowel de belangen van alle betrokkenen als het bredere **zaaksbelang**.

Om deze belangen goed te kunnen behartigen, moeten verschillende disciplines nauw samenwerken aan de verschillende onderdelen van de zaak: het strafproces, de zorg, communicatie en de beheersing van maatschappelijke onrust. Al deze onderdelen vragen om eigen expertise, maar zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. In de praktijk krijgt deze samenwerking vaak vorm in een scenarioteam, waarin professionals uit diverse organisaties en vakgebieden gezamenlijk optrekken rondom de specifieke zaak.

Zaaksbelang = Het belang dat alles gebeurt wat nodig is voor een zorgvuldige en rechtmatige afhandeling van een strafzaak.

Voorbeelden: wel of niet geschikt voor scenario?

De onderstaande voorbeelden zijn bedoeld om een beeld te geven van situaties waarin een scenarioteam wél of juist níet passend kan zijn. De beslissing is uiteindelijk een bestuurlijk besluit dat gemaakt wordt in de driehoek.

Geschikt voor scenario:

VOORBEELD *Op een basisschool in een klein dorp wordt bekend dat meerdere kinderen zijn misbruikt door een leerkracht. Het nieuws zorgt voor grote onrust onder ouders en leidt tot veel spanning binnen de gemeenschap.*

VOORBEELD *De politie ontdekt beeldmateriaal van seksueel misbruik van tientallen pupillen bij een muziekcoach. De slachtoffers zijn inmiddels volwassen en enkelen hebben een carrière in de muziek. De onzekerheid over wie de slachtoffers zijn en de bekendheid van sommige slachtoffers, leiden tot grote maatschappelijke onrust.*

VOORBEELD Een bekende Nederlander wordt verdacht van seksueel misbruik van één slachtoffer. De bekendheid van de verdachte leidt tot hevige verontwaardiging, onrust en verdeeldheid.

Niet geschikt voor scenario:

VOORBEELD Alle neefjes en nichtjes binnen een familie blijken door een familielid te zijn misbruikt. Hoewel het gaat om een grote groep, blijft het verhaal redelijk onbekend. Lokale media berichten erover, maar de situatie leidt niet tot maatschappelijke onrust.

VOORBEELD Een hulpverlener wordt verdacht van seksueel misbruik van meerdere cliënten. De organisatie reageert direct adequaat en hulpverlening komt snel op gang. Er is geen sprake van brede publieke verontwaardiging en de zaak blijft beperkt tot de interne kring van betrokkenen.

Hoofddofficier van justitie = Het hoofd van een regionaal parket van het Openbaar Ministerie.

Politiechef = Leidinggevende politiefunctionaris die aan het hoofd staat van een politiedistrict, -eenheid of specifiek korpsonderdeel

De driehoek

De driehoek vormt het bestuurlijke overleg tussen de burgemeester, de **hoofddofficier van justitie** en de **politiechef**. Samen dragen zij zorg voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid in de gemeente. De driehoek komt regelmatig bijeen om actuele veiligheidsvraagstukken te bespreken en informatie te delen. Ook worden besluiten genomen over maatregelen die nodig zijn om risico's te beperken of incidenten te voorkomen.

De burgemeester heeft daarin de bestuurlijke verantwoordelijkheid: hij of zij is verantwoordelijk voor de openbare orde en veiligheid binnen de gemeente. De politiechef brengt informatie in over wat er feitelijk speelt: de aard en omvang van het incident, de inzet van politiecapaciteit en de risico's die worden voorzien. De hoofddofficier van justitie bewaakt het strafrechtelijk belang en ziet toe op de afstemming tussen strafrechtelijke handhaving en bestuurlijke maatregelen.

In grotere gemeenten bestaat naast de reguliere driehoek ook een subdriehoek seksuele misdrijven. Daarin nemen vertegenwoordigers van het Team Seksuele Misdrijven van de politie, het Openbaar Ministerie en de gemeente (openbare orde en veiligheid) deel. Deze subdriehoek richt zich specifiek op de aanpak van seksueel misbruikzaken.

Besluitvorming inzet scenarioteam

Wanneer er een melding binnenkomt van een seksueel misbruikzaak die mogelijk grootschalig is, bepaalt de lokale driehoek gezamenlijk of inzet van een scenarioteam nodig is. Bestaat er in de gemeente een subdriehoek seksuele misdrijven, dan ligt het besluit daar.

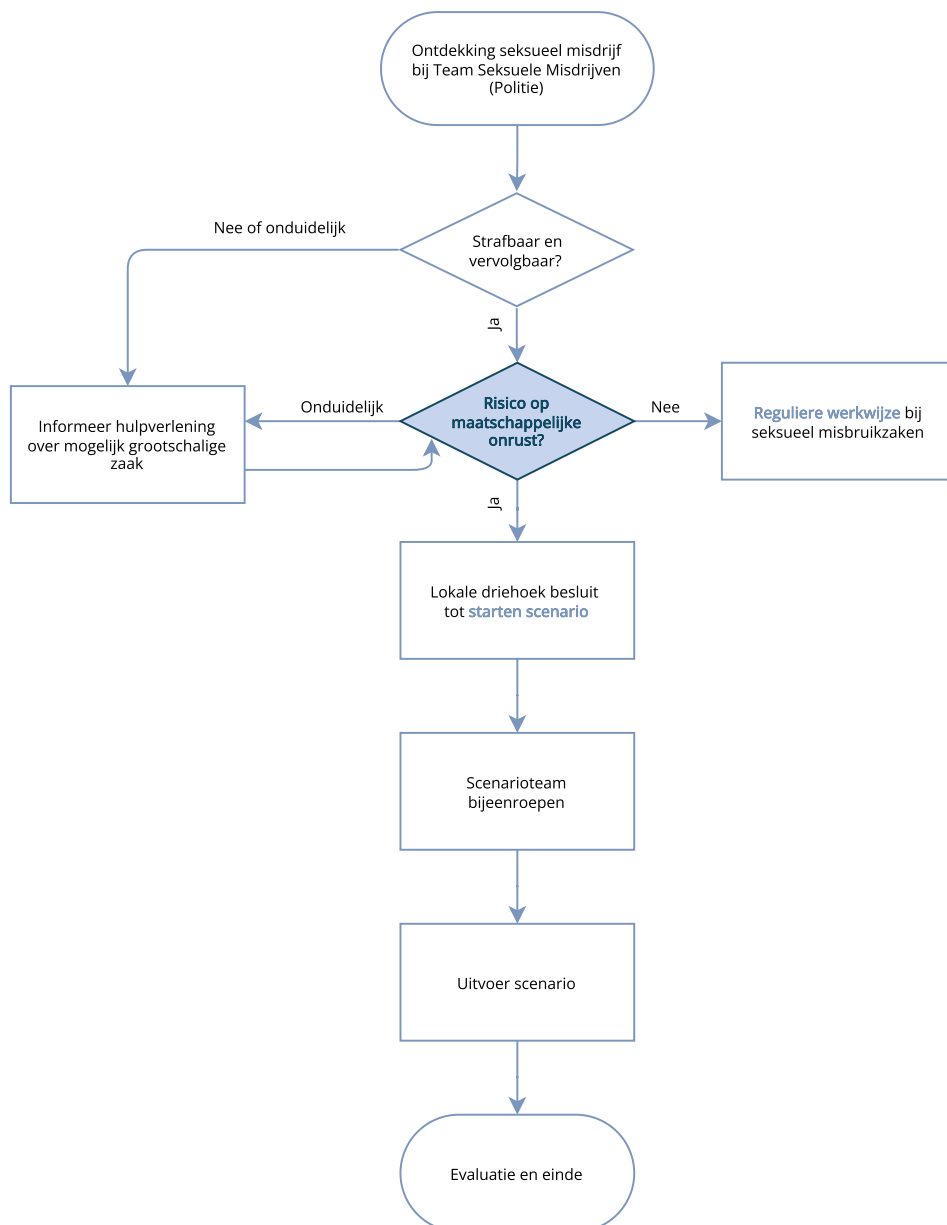
Welke driehoek aan zet is, hangt af van waar de bestuurlijke verantwoordelijkheid ligt. Meestal is dat de gemeente waar het politieonderzoek wordt uitgevoerd. Dat is vaak de woonplaats van de verdachte, de gemeente waar het misbruik zich heeft afgespeeld, of de gemeente waar de meeste slachtoffers wonen.

VOORBEELD Speelt de zaak zich af bij een sportvereniging in gemeente A, maar wonen enkele slachtoffers elders in het land, dan zal meestal de driehoek van gemeente A aan zet zijn omdat daar de meeste slachtoffers wonen. Heeft een inwoner van gemeente B slachtoffers gemaakt verspreid over het land, dan ligt de verantwoordelijkheid doorgaans bij de driehoek van gemeente B.

Vermoeden van grote zaak aan politie doorgeven

Wanneer je als professional vermoedt dat een zaak groot zal worden, meld dit dan bij het Team Seksuele Misdriven van de politie. Zij kunnen de informatie zo nodig doorgeven aan de driehoek, zodat tijdig kan worden besloten over de inzet van een scenarioteam.

Stroomschema: van eerste melding tot aan scenarioteam

Figuur 2: Stroomschema instellen scenarioteam.

Toelichting stroomschema scenarioteam

Ontdekking seksueel misdrijf bij Team Seksuele Misdrijven van de politie

Een grootschalige seksueel misbruikzaak begint met een signaal of vermoeden van een seksueel misdrijf. Uiteindelijk komt dit signaal meestal bij het Team Seksuele Misdrijven van de politie terecht, bijvoorbeeld via een aangifte of melding.

Ook zonder melding of aangifte kan het zijn dat de politie zelf iets op het spoor komt, bijvoorbeeld bij een doorzoeking van een woning waarbij beeldmateriaal wordt aangetroffen. Via welke weg het ook gebeurt, het moment dat de zaak aan het licht komt, vormt het beginpunt van de verdere beoordeling of er sprake is van een grootschalige seksueel misbruikzaak.

Strafbaar en vervolgbaar?

Na het aan het licht komen van een vermoeden van een seksueel misdrijf beoordelen de politie en de **officier van justitie** of een politieonderzoek wordt gestart. Dat gebeurt wanneer het vermoedelijke feit strafbaar is en de betrokken persoon vervolgbaar is. Ook wanneer er geen aangifte ligt, kan worden besloten **ambtshalve te vervolgen**.

Risico op maatschappelijke onrust?

Wanneer een politieonderzoek wordt gestart, volgt de vraag of de zaak grootschalig is of risico geeft op maatschappelijke onrust. Deze beoordeling bepaalt of de reguliere werkwijze volstaat of dat, wanneer hevige onrust verwacht wordt, een scenarioteam moet worden ingesteld.

Meer informatie over het inschatten van het risico op maatschappelijke onrust is te vinden in [hoofdstuk 9. Maatschappelijke onrust](#).

Informeel hulpverlening over mogelijk grootschalige zaak

Het komt regelmatig voor dat in een vroeg stadium nog onduidelijk is of een zaak grootschalig is. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer na een eerste aangifte nog meer aangiftes volgen, of wanneer een verdachte wordt gehoord en verwacht wordt dat er mogelijk meerdere slachtoffers in beeld komen.

In zo'n situatie is het belangrijk om de hulpverlening alvast te informeren, zodat zij zich kunnen voorbereiden op een eventuele grootschalige zaak. Zorg dat naast de politie in ieder geval ook Slachtofferhulp Nederland en het Centrum Seksueel Geweld betrokken zijn.

Reguliere werkwijze bij seksueel misbruikzaken

Wanneer uit de eerste beoordeling blijkt dat de zaak niet grootschalig is en geen risico op maatschappelijke onrust oplevert, kan de reguliere werkwijze binnen strafrecht en hulpverlening worden gevolgd, bijvoorbeeld bij het Centrum Seksueel Geweld.

Lokale driehoek besluit tot start scenario

Wanneer daarentegen duidelijk wordt dat het wel om een grootschalige zaak gaat, kan de lokale bestuurlijke driehoek besluiten tot het instellen en bijeenroepen van een scenarioteam.

Merk op dat niet altijd bij de start van een zaak duidelijk is dat het om een grootschalige zaak gaat. Soms wordt een zaak opgepakt door de politie, zonder tussenkomst van de driehoek, en

Officier van justitie = Leider van het opsporingsonderzoek die namens het Openbaar Ministerie strafzaken vervolgt en in de rechtszaal optreedt als aanklager

Ambtshalve vervolgen = Het door het Openbaar Ministerie zelfstandig instellen van strafvervolgging zonder dat daarvoor een aangifte van het slachtoffer vereist is.

blijkt gaandeweg dat het om een grootschalige zaak gaat met risico op maatschappelijke onrust. Het scenarioteam wordt dan alsnog ingesteld.

Verderop in dit hoofdstuk volgt meer informatie over wie bij het scenarioteam betrokken moeten worden en hoe de samenwerking wordt ingericht.

Regionale invulling

De werkwijze, verantwoordelijkheden en beslisstructuren rond het opschalen van samenwerking, zoals bij een scenarioteam, zijn in Nederland per regio verschillend. Daarom is in dit hoofdstuk in algemene termen beschreven hoe een scenarioteam wordt opgezet en georganiseerd.

Dit boek doet geen uitspraken over wie vanuit welke opdracht mag besluiten welke organisatie welke rol heeft. Het doel is om de kernprincipes van samenwerking te schetsen die overal toepasbaar zijn, ongeacht de regionale invulling.

3.3 Structuur en organisatie van het scenarioteam

Wie zitten in het scenarioteam?

Deelnemende partijen

De samenstelling van het scenarioteam hangt af van twee factoren:

- de kenmerken van de zaak, en
- de lokale organisaties en beslisstructuren.

Belangrijk is om te zorgen voor een afvaardiging van verschillende disciplines:

- **Strafrecht**
  - Politie
  - Openbaar Ministerie
- **Hulpverlening**
  - Centrum Seksueel Geweld
  - Slachtofferhulp Nederland

Afhankelijk van de aard van de zaak en de regionale context kunnen daarnaast ook andere partijen worden betrokken, zoals:

- **Gemeente**
  - Wanneer de zaak zich (voornamelijk) binnen een specifieke gemeente afspeelt.
  - Wanneer veel maatschappelijke onrust binnen een gemeente of wijk wordt verwacht.
- **GGD**
  - Wanneer de GGD makkelijk een coördinerende rol kan vervullen.
- **Bestuur van een instelling**
  - Wanneer de zaak zich binnen een instelling afspeelt, zoals een school, buitenschoolse opvang of zorginstelling.

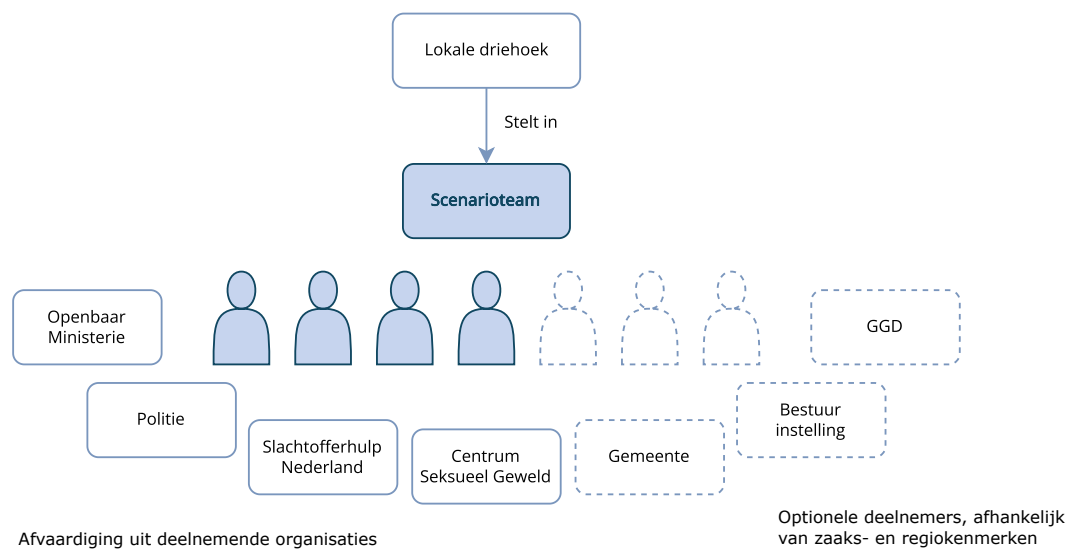
NB Nadeel van het direct betrekken van instellingsbesturen die geen vaste samenwerkingspartner zijn bij seksueel misbruikzaken, is soms dat politie en OM dan minder informatie in het scenarioteam kunnen delen.

- **Specifieke experts**
  - Bijvoorbeeld deskundigen op het gebied van sociale media en online seksueel misbruik, of op het gebied van cultuursensitief werken.

Afgevaardigden per organisatie

De ervaring leert dat een scenarioteam het meest effectief werkt met een beperkt aantal deelnemers. Hoe kleiner de groep, hoe sneller de afstemming en besluitvorming. Streef daarom naar één vertegenwoordiger per organisatie die beslisbevoegd is en intern kan terugkoppelen.

Daarnaast is het belangrijk dat iedere deelnemende organisatie zich intern goed organiseert. Dat kan bijvoorbeeld door binnen de eigen organisatie een klein team samen te stellen dat zich specifiek richt op deze zaak en de scenariodeelname ondersteunt.

Figuur 3: Scenarioteam met afvaardiging uit deelnemende organisaties.

Apart hulpverlenings- en communicatieoverleg

In sommige situaties is het helpend om een apart extra overleg in te stellen voor hulpverlening en communicatie.

VOORBEELD Overlegstructuren:

Scenarioteam met beslisbevoegde afgevaardigden van politie, OM en hulpverlening.

Hulpverleningsoverleg met afgevaardigden van medische, psychologische en juridische hulpverleners, bijvoorbeeld via het Centrum Seksueel Geweld en Slachtofferhulp Nederland.

Communicatieoverleg met communicatieadviseurs van de organisaties in het scenarioteam, en eventueel ook het bestuur van de instelling waar de zaak speelt.

Of het zinvol is een apart overleg voor hulpverlening en communicatie in te stellen, en welke organisaties daarin vertegenwoordigd zouden moeten zijn, hangt af van de specifieke kenmerken van de zaak. Uit eerdere grootschalige zaken komen een aantal overwegingen naar voren die kunnen helpen bij het bepalen van de samenstelling:

- **Argument voor alléén scenarioteam:** Het is belangrijk dat alle betrokken organisaties op de hoogte zijn van de ontwikkelingen. Zij kunnen ieder vanuit hun eigen perspectief meedenken, en de voortgang van de zaak heeft vaak invloed op de werkwijze van alle partijen. Dit pleit voor het centraal houden van de overlegstructuren in plaats van deze op te splitsen.
- **Argument voor apart overleg communicatie:** Hoe meer partijen aan tafel zitten, hoe beperkter de informatie is die politie en OM kunnen delen. Dit kan aanleiding zijn om een apart communicatieoverleg in te stellen, waarin bijvoorbeeld het bestuur van een betrokken instelling wordt meegenomen zonder dat dit de effectiviteit van het scenarioteam belemmert.
- **Argument voor apart overleg hulpverlening:** Wanneer externe partijen deelnemen aan het overleg, kan de hulpverlening vanwege beroepsgeheim niet inhoudelijk op casuïstiek ingaan. In dat geval kan het zinvol zijn om een apart hulpverleningsoverleg te organiseren, waarin dit wél mogelijk is.

Regiehouder

Een belangrijke succesfactor voor een scenarioteam is de regiehouder, ook wel casemanager genoemd. Deze persoon fungeert als spin in het web en is vast aanspreekpunt voor alle betrokken ketenpartners. Deze regierol zorgt voor structuur, voortgang en eenduidige communicatie.

Taken van regiehouder

- (Mede) samenstellen van het scenarioteam
- Voorzitten van de vergaderingen van het scenarioteam
- Verzorgen van verslaglegging (notulen) en het bijhouden van afsprakenlijsten
- Opstellen van de planning voor vergaderingen
- Ketenpartners informeren en activeren wanneer dat nodig is
- Onderhouden van contacten met externe deskundigen
- Fungeren als eerste aanspreekpunt voor de betrokken ketenpartners
- Organiseren en coördineren van de evaluatie van het scenarioteam

Afwegingen bij de keuze voor een regiehouder

De keuze voor een regiehouder wordt idealiter snel gemaakt en gecommuniceerd, het liefst direct zodra duidelijk wordt dat een seksueel misbruikzaak grootschalig is of dat daar sterke aanwijzingen voor zijn. Belangrijk is dat de keuze voor de regiehouder direct wordt doorgegeven aan alle betrokken partijen, zodat er geen onduidelijkheid over kan ontstaan.

De regiehouder:

- krijgt ruimte van de werkgever om het scenarioteam prioriteit te geven;
- heeft ervaring met en kennis over de aanpak van seksueel misbruikzaken;
- beschikt over een relevant netwerk en kan gemakkelijk fungeren als spin in het web voor professionals;
- als de zaak gebiedsoverstijgend speelt: kan de verbindende schakel zijn tussen verschillende regio's (bijvoorbeeld vanuit een landelijke organisatie zoals Slachtofferhulp Nederland).

Praktische tips organisatie scenarioteam

- Plan een vast moment om te vergaderen.
- Regelmatige en tijdige afstemming is essentieel voor een goede samenwerking.
- Plan ook fysieke bijeenkomsten. De intensieve samenwerking binnen een scenario-team is gebaat bij persoonlijk contact en korte lijnen.

3.4 Beslissingen en bespreekpunten scenarioteam

Agenda eerste bijeenkomst scenarioteam¹

1. Opening	<ul style="list-style-type: none"> • Doel van het scenarioteam • Korte schets van de situatie • Maken van werkafspraken over: <ul style="list-style-type: none"> - Verslaglegging - Vertrouwelijkheid - Frequentie van vergaderen - Verstrekken van persoonsgegevens
2. Voorstelronde	<ul style="list-style-type: none"> • Regiehouder • Deelnemers: functie, organisatie, vervanger • Bereikbaarheid deelnemers (werkdagen, evt. bereikbaarheid weekenden/avonden)
3. Vaststellen agendapunten	Zie hoofdstuk 4. Multidisciplinair actieoverzicht . Hier staan alle acties omschreven in de verschillende fases van de zaak. De lijst biedt input voor de bespreekpunten in het scenarioteam.
4. Beeldvorming zaak	Zie checklist beeldvorming .
5. Hulpverlening	Plan maken voor het opzetten van juridische, psychologische en (acute) medische hulpverlening.
6. Communicatie richting betrokkenen	<ul style="list-style-type: none"> • Wie moeten worden geïnformeerd? • Welke informatiebehoefte hebben zij? • Wat is een juiste vorm? • (Hoe) kunnen we eerste opvang organiseren? <p>Zie ook hoofdstuk 8. Communicatie en 8d. Eerste opvang en voorlichtingsbijeenkomsten.</p>
7. Communicatie richting de media	<ul style="list-style-type: none"> • Wat is het huidige mediabeeld? • Check dat er geen informatie naar buiten gaat voordat de direct betrokkenen op de hoogte zijn • Afstemming met politie, OM en gemeente • Afspraken over vertrouwelijkheid <p>Zie ook hoofdstuk 8b. Omgang met de media.</p>
8. Maatschappelijke onrust	<ul style="list-style-type: none"> • Indien nodig: extra acties formuleren om onrust te minimaliseren. • Check: is communicatie adequaat gezien de mate van onrust op dit moment?
9. Vervolg	<ul style="list-style-type: none"> • Vervolgbijsprekingen plannen (vast moment en frequentie) • Apart hulpverlenings- en/of communicatieoverleg nodig? • Samenvatting acties

¹ Deze voorbeeldtekst is gebaseerd op de *Multidisciplinaire Richtlijn Psychosociaal Crisismanagement* (ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum, 2023). De tekst is redactioneel aangepast en toegespitst op de context van grootschalige seksueel misbruikzaken. De oorspronkelijke publicatie is te raadplegen via: <https://arq.org/publicaties/multidisciplinaire-richtlijn-psychosociaal-crisismanagement>.

Checklist beeldvorming

Situatie

- Wat is er (vermoedelijk) gebeurd?
- Waar heeft het zich afgespeeld?
- Wat is de tijdslijn?
- Welke informatie is publiekelijk bekend?
- Wat is de status van het strafproces?

Betrokkenen

Hulpvraag: Wie zijn er direct of indirect getroffen door deze zaak?

- Wie zijn de slachtoffers?
  - Hoeveel slachtoffers?
  - In welke leeftijd?
  - Waar wonen zij?
  - Wat is hun relatie tot elkaar en tot de verdachte?
- Betrokken gezinnen
  - Hoeveel gezinnen zijn betrokken?
  - Wat is hun relatie tot elkaar en tot de verdachte?
- Verdachte
  - Wie is de verdachte?
  - Van welke gemeenschappen maakt de verdachte deel uit?
  - Wie zijn de directe naasten van de verdachte?
- Gemeenschap
  - In welke gemeenschap(en) heeft het gebeurde gespeeld?
  - Welke indirect betrokkenen zijn er (bijv. andere leerlingen, buurtbewoners, leden vereniging, medevrijwilligers, collega's van verdachte)?

Hulpverlening

- Welke hulp is acuut nodig (bijv. medische hulp, zwangerschapstesten, SOA-testen)?
- Zijn er slachtoffers/betrokkenen al in beeld bij hulpverlening? Zo ja, waarvoor?
- Hoeveel slachtoffers hebben hulpverlening nodig?
- Welke hulp is naar verwachting voor slachtoffers nodig?
- Is er een hulpvraag bij indirect betrokkenen?
- Wie is er om emotionele ondersteuning te bieden aan de verdachte?
- Is er een hulpvraag vanuit de naasten van de verdachte?

Communicatie en maatschappelijke onrust

- Welke informatie hebben de verschillende betrokkenen al?
- Zijn er al dingen bekend in de media?
- Hoeveel onrust is er? Is er sprake van dreiging richting betrokkenen?
- Welke voedingsbodems voor maatschappelijke onrust zijn er (bijv. sluimerende onrust, voorgeschiedenis, politieke gevoeligheid)? Zie [hoofdstuk 9. Maatschappelijke onrust](#).

Bijzondere omstandigheden

- Zijn er betrokkenen in extra kwetsbare omstandigheden (bijv. mensen met een beperking, migratieachtergrond, taalbarrière)?
- Speelt de zaak in een kleine gemeenschap of gesloten groep waar iedereen elkaar kent?
- Zijn er slachtoffers die geen herinneringen hebben aan het misbruik (bijv. vanwege drogeren of hele jonge leeftijd)?

Agenda vervolgbijeenkomsten scenarioteam

1. Opening	
2. Update	Welke nieuwe ontwikkelingen zijn er?
3. Vaststellen agendapunten	Zie hoofdstuk 4. Multidisciplinair actieoverzicht . Hier staan alle acties omschreven in de verschillende fases van de zaak. De lijst biedt input voor de besprekpunten in het scenarioteam.
4. Stand van zaken strafproces	
5. Hulpverlening	
6. Communicatie richting betrokkenen	
7. Communicatie richting de media	
8. Maatschappelijke onrust	
9. Vervolg	Samenvatting acties

Invrijheidsstelling =
Het vrijlaten van iemand die een straf heeft uitgezeten of die niet meer gevangengehouden hoeft te worden.

Looptijd scenarioteam (wanneer kun je afronden?)

Het scenarioteam blijft in principe sluimerend actief tot aan het einde van het strafproces, inclusief de fase van een **invrijheidsstelling** van een eventuele veroordeelde na het uitzitten van een gevangenisstraf.

De intensiteit van de samenwerking varieert per fase:

- **Beginfase (de 'hete fase')**
Direct na het bekend worden van de zaak is de situatie vaak onrustig en complex. In deze periode is intensieve afstemming nodig om informatie te delen, acties te coördineren en eenduidige communicatie te waarborgen.
- **Stabilisatiefase**
Wanneer de situatie rustiger wordt en de eerste hectische periode voorbij is (meestal na enkele maanden), kan de frequentie van overleg worden afgebouwd. Het scenarioteam komt dan bijvoorbeeld eens per twee weken of eens per maand bijeen.
- **Vervolgfase**
Het scenarioteam blijft sluimerend bestaan zolang de zaak loopt. Nieuwe ontwikkelingen in het strafproces kunnen aanleiding zijn om de samenwerking tijdelijk weer op te schalen, bijvoorbeeld bij de inhoudelijke behandeling van een rechtszaak, een uitspraak of een **tbs-verlengingszitting**.

TBS-verlengingszitting
= Zitting waarin de rechter beslist of een tbs-maatregel wordt verlengd. Dit vindt iedere 1 à 2 jaar plaats.

Waarom langdurige betrokkenheid belangrijk is

Als na de eerste paar maanden de hulpverlening op gang is gebracht, het strafproces loopt en de meeste onrust gezakt is, ontstaat soms de neiging om de zaak los te laten. Juist dan schuilt echter het risico dat de aandacht verslapt, terwijl de impact van het misbruik en de strafzaak in de loop van de tijd kan veranderen. Betrokkenen kunnen op verschillende momenten nieuwe behoeften of emoties ervaren, en ook externe gebeurtenissen zoals media-aandacht of ontwikkelingen in het strafproces kunnen tot nieuwe hulpvragen leiden.

Om te voorkomen dat mensen buiten de boot vallen en om goed te blijven aansluiten bij wat slachtoffers, naasten en de gemeenschap nodig hebben, is het belangrijk om langdurig vinger aan de pols te houden. Dat vraagt om betrokkenheid van alle disciplines binnen het scenarioteam, ook in de rustigere fasen van de zaak.

4

Multidisciplinair actieoverzicht

Inhoudsopgave

4.1 Inleiding en gebruik	49
Gebruik van het multidisciplinair actieoverzicht	49
Afbakening van het multidisciplinair actieoverzicht	49
4.2 Fase 1: Bekend worden van strafbare feiten	50
4.3 Fase 2: Strafrechtelijk onderzoek	53
4.4 Fase 3: Inhoudelijke behandeling	55
4.5 Fase 4: Tenuitvoerlegging straf en toekomst	55

4.1 Inleiding en gebruik

Dit hoofdstuk bevat een integraal overzicht van alle acties die in dit boek zijn uitgewerkt. Waar de rest van het boek thematisch is opgebouwd, brengt dit hoofdstuk de verschillende onderdelen samen in één actieoverzicht.

De acties zijn, waar mogelijk, chronologisch geordend en ondergebracht in vier fasen:

- **Fase 1: Bekend worden van strafbare feiten**
- **Fase 2: Strafrechtelijk onderzoek**
- **Fase 3: Inhoudelijke behandeling**
- **Fase 4: Tenuitvoerlegging straf en toekomst**

Deze fasering sluit aan bij het globale verloop van een strafzaak. In de praktijk kunnen fasen elkaar overlappen of kunnen acties gelijktijdig lopen. Het overzicht moet daarom worden gelezen als een dynamisch hulpmiddel.

Gebruik van het multidisciplinair actieoverzicht

Wanneer zich een grootschalige seksueel misbruikzaak voordoet, kan dit actieoverzicht dienen als praktisch houvast voor het scenarioteam. Per actie wordt verwezen naar het hoofdstuk waarin de betreffende handeling inhoudelijk wordt toegelicht.

Ook wanneer pas later in het traject duidelijk wordt dat een zaak grootschalig is, blijft het van belang om alsnog de acties uit **Fase 1** door te lopen. Dit overzicht is nadrukkelijk bedoeld als controlemiddel: een manier om te toetsen of alle relevante acties zijn opgepakt, belegd en afgestemd.

De werkwijze is als volgt:

- Raadpleeg de acties in dit overzicht.
- Gebruik de verwijzing om de relevante hoofdstukken te raadplegen.
- Keer terug naar het actieoverzicht voor de volgende stap.

Het gebruik is dus iteratief: het overzicht en de inhoudelijke hoofdstukken worden in samenhang geraadpleegd. Op die manier kan het boek functioneel en situationeel worden gebruikt. Tegelijkertijd is de aanbeveling om het boek ten minste één keer integraal te lezen. Een grootschalige seksueel misbruikzaak raakt altijd aan meerdere belangen, perspectieven en verantwoordelijkheden tegelijk. Van professionals mag worden verwacht dat zij niet uitsluitend vanuit hun eigen taak of discipline handelen, maar zicht hebben op het bredere geheel. Alleen met een totaalbeeld van de verschillende dimensies van een zaak kan het scenarioteam gezamenlijk verantwoordelijkheid dragen. Zo wordt voorkomen dat cruciale aspecten buiten beeld raken.

Afbakening van het multidisciplinair actieoverzicht

Het multidisciplinair actieoverzicht richt zich op:

- acties van het scenarioteam;
- multidisciplinaire afstemming;
- het communiceren en coördineren van beslissingen.

Handelingen die binnen de opdracht van één specifieke partij vallen (bijvoorbeeld de uitvoering van het politieonderzoek of de individuele psychologische begeleiding), zijn hier niet apart uitgewerkt.

4.2 Fase 1: Bekend worden van strafbare feiten

Wie	Actie	Uitwerking
-	Bel het Team Seksuele Misdrijven van de politie bij een vermoeden van een grootschalige zaak met risico op maatschappelijke onrust. De politie onderzoekt of sprake is van strafbare feiten.	3.2
Politie	Breng vermoeden van grootschalige zaak bij driehoek in.	3.2
Politie	Informeel Centrum Seksueel Geweld en Slachtofferhulp Nederland alvast over de mogelijk grootschalige zaak.	3.2
Driehoek	Bepaal of inzet scenarioteam nodig is.	3.2
Driehoek	Stel scenarioteam samen met afgevaardigden van in ieder geval Politie, OM, Centrum Seksueel Geweld, Slachtofferhulp Nederland. Betrek ook de gemeente (afdeling openbare orde en veiligheid) als de zaak binnen een gemeente speelt. Neem indien relevant contact op met het bestuur van de instelling waar de zaak speelt.	3.3
Driehoek	Breng scenarioteam zo snel mogelijk bij elkaar.	3.3
Scenarioteam	Benoem een regiehouder.	3.3
Scenarioteam	Plan (vaste) vergadermomenten in.	3.3
Scenarioteam	Zorg dat iedere deelnemende partij zich intern goed organiseert, bijvoorbeeld door een intern team samen te stellen dat zich richt op de zaak.	3.3
Scenarioteam	Besluit of het nodig is, als toevoeging op het algemene scenarioteam, een apart gezamenlijk overleg in te richten voor communicatie en/of hulpverlening.	3.3
Scenarioteam	Bespreek de vaste agendapunten van de eerste bijeenkomst.	3.4
Scenarioteam	Doorloop de checklist beeldvorming.	3.4
Scenarioteam	Wanneer niet alle slachtoffers door politie geïdentificeerd kunnen worden, vraag het OM of een mediaoproep moet worden gedaan voor slachtoffers om zich te melden.	6.2
Scenarioteam	Spreek af wie slachtoffers (en hun advocaten) die al in beeld zijn vooraf informeert wanneer een oproep in de media wordt gedaan.	6.2
Scenarioteam	Bespreek en bepaal samen dienstenaanbod voorafgaand aan informeren van slachtoffers. Zorg ervoor dat iedere getroffen passende informatie en hetzelfde aanbod (zoals zorg of juridische hulpverlening) krijgt.	6.2
Politie	Stel vast of forensisch-medisch onderzoek geïndiceerd is.	7A.3
Politie	Indien forensisch-medisch onderzoek noodzakelijk is, betrek zo snel mogelijk gespecialiseerde forensisch artsen. Zij bewaken dat het medische en het forensische belang allebei gediend kunnen worden zonder elkaar te schaden.	7A.3
Scenarioteam	Betrek het Centrum Seksueel Geweld voor het leveren van (acute) medische en psychische zorg voor slachtoffers en naasten.	7A.3
Hulpverlenende partij	Bepaal welke medische zorg acuut geleverd moet worden, bijvoorbeeld om zwangerschappen of SOA's te voorkomen.	7A.3

Wie	Actie	Uitwerking
Scenarioteam	<i>Online zaak:</i> Raadpleeg de interventie Eerste Hulp na Online Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag (te vinden online).	7A.4
Hulpverlenende partij	<i>Online zaak:</i> Ook bij online seksueel misbruik kan letsel ontstaan. Bepaal welke medische zorg acuut geleverd moet worden.	7A.4
Scenarioteam en hulpverlenende partij	Organiseer eerste opvang met psycho-educatie, informatie en een screening van de (gezins)situatie en problematiek van slachtoffers.	7A.3
Scenarioteam	Bied ook hulpverlening aan voor slachtoffers die geen onderdeel wensen te zijn van het strafproces en bijvoorbeeld geen aangifte doen.	6.2
Politie	Draag slachtoffers nadat zij geïnformeerd zijn direct, en indien mogelijk als groep, over aan Slachtofferhulp Nederland via het casemanagement aange meldpunt.	6.2
Scenarioteam	Spreek af dat de politie slachtoffers warm overdraagt aan het Centrum Seksueel Geweld om medische zorg en psychische hulpverlening zo snel mogelijk (idealiter dezelfde dag) op te starten.	6.2
Politie	Bespreek optie tot domiciliekeuze met slachtoffers.	6.2
Scenarioteam	<i>Gebiedsoverstijgende zaak:</i> Wanneer blijkt dat de zaak speelt in meerdere regio's, stel een samenwerkingsvorm vast die past bij het gebiedsoverstijgende karakter van de zaak. Deel contactgegevens per organisatie met elkaar.	5A.2
Scenarioteam	<i>Gebiedsoverstijgende zaak:</i> Bespreek de wensen en opties voor het centraal of regionaal organiseren en aanbieden van hulp voor slachtoffers.	5A.4
Hulpverlenende partij	Neem maatregelen om de privacy van slachtoffers te beschermen, en informeer hen hierover.	7A.2
Hulpverlenende partij	Stem het informeren van (gescheiden) ouders van minderjarigen slachtoffers af met politie en OM. Houd rekening met het ouderlijke gezag.	7A.2
Scenarioteam	Maak afspraken over wie contact houdt met ouders. Stem gezamenlijk af wie (ouders van) slachtoffers informatie over het proces geeft: wat staat hen de komende tijd te wachten?	7B.3
Scenarioteam	Wijs een vast aanspreekpunt aan voor (ouders van) slachtoffers, bijvoorbeeld een casemanager.	8A.2
Politie	Informeel Slachtofferhulp Nederland als blijkt dat slachtoffers uit de grootschalige zaak eerder al als individuele casussen zijn doorverwezen.	6.2
Scenarioteam	Maak een communicatieplan met inachtneming van de algemene lessen zoals omschreven in hoofdstuk 8A.1 .	8A.1
Scenarioteam	Beoordeel of het helpend is een brief te sturen, website in te richten of een inloopspreekuur te organiseren om betrokkenen te informeren over nieuwe ontwikkelingen in de zaak.	8A.2
Scenarioteam	Deel contactgegevens van de woordvoerders vanuit Openbaar Ministerie en bestuurders (burgemeester) om voorgenomen communicatie vooraf aan te kunnen voorleggen.	8A.1
Scenarioteam	Stel een persbeleid op met inachtneming van de handvatten in hoofdstuk 8B.1 .	8B.1
Scenarioteam	Maak afspraken over vertrouwelijkheid: welke informatie mag wel/niet door wie publiekelijk gemaakt worden?	8B.1
Scenarioteam	Spreek af dat direct betrokkenen (slachtoffers en/of ouders of wettelijk vertegenwoordigers) altijd eerst worden geïnformeerd voordat informatie aan de pers wordt verstrekt.	8B.1
Scenarioteam	Maak onderlinge afspraken over het omgaan met verzoeken vanuit media. Spreek bijvoorbeeld af alleen mediaoptredens te doen met instemming en medeweten van alle slachtoffers (en/of hun ouders/wettelijk vertegenwoordigers).	8B.1

Wie	Actie	Uitwerking
Scenarioteam	Stel een kernboodschap op die kan worden gebruikt voor het schrijven van persberichten. Het OM is hierin leidend.	8B.1
Scenarioteam	Stel algemene teksten op met uitleg over seksueel misbruik en om door te verwijzen naar hulpverlening of politie. Gebruik de voorbeeldteksten in hoofdstuk 8B.1 .	8B.1
Scenarioteam	Bereid bestuurders en betrokkenen voor op aandacht van de pers. Deel de tips voor bestuurders uit hoofdstuk 8B.2 .	8B.2
Scenarioteam	Stel een gezamenlijke definitie van maatschappelijke onrust op, op basis van de hulpvragen in hoofdstuk 9.2 .	9.2
Scenarioteam	Breng risicofactoren voor maatschappelijke onrust in kaart.	9.3
Scenarioteam	Maak afspraken met de politie over het monitoren van de veiligheid van slachtoffers, de verdachte, naasten en advocaten.	6.2
Scenarioteam	Stel scenario's op m.b.t. maatschappelijke onrust: welke scenario's kunnen gaan spelen? Hoe kan daarop geanticipeerd worden?	9.3
Scenarioteam	Maak afspraken met de politie en de gemeente over het monitoren van (sociale) media om groeiende onrust tijdig op te merken.	9.4
Scenarioteam	Neem indien nodig concrete acties om maatschappelijke onrust te verminderen, zie voorbeelden in hoofdstuk 9.5 .	9.5
Scenarioteam	Indien veiligheidsmaatregelen worden genomen, informeer betrokkenen hierover.	9.5
Scenarioteam	<p>Organiseer eerste opvang (voorlichtingsbijeenkomst) – ook als er over het opsporingsonderzoek niets gedeeld kan worden – om betrokkenen psycho-educatie te geven en vragen te beantwoorden over hoe om te gaan met de situatie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stel vast wat het doel van de bijeenkomst is. • Stel vast voor wie de bijeenkomst is. • Stel vast wanneer de bijeenkomst plaatsvindt (dag en tijdstip). • Nodig betrokken professionals uit om aanwezig te zijn. • Bepaal grootte en vorm: plenaire bijeenkomst, tafeltjesavond, of een combinatie. • Wijs een voorzitter aan. • Weeg af of medewerkers van een instelling of vereniging ook worden uitgenodigd. • Stel een programma op. Gebruik de input uit hoofdstuk 8D.3. • Kies een neutrale, privacyvriendelijke en praktisch toegankelijke locatie. • Bereid voor op voorspelbare (soms lastige) vragen vanuit het publiek. Formuleer vooraf een gezamenlijk antwoord om niet overvallen te worden. • Bepaal of pers aanwezig mag zijn tijdens de bijeenkomst. Informeer bezoekers dat zij niet verplicht zijn pers te woord te staan. • Inventariseer en bespreek eventuele veiligheidsrisico's tijdens de bijeenkomst. Overleg deze met de politie en maak hier afspraken over. • Vraag de politie om in uniform of juist in burger aanwezig te zijn. • Stuur uitnodigingen. 	8D

4.3 Fase 2: Strafrechtelijk onderzoek

Wie	Actie	Uitwerking
Scenarioteam	Check of er slachtoffers zijn die (waarschijnlijk) in de loop van de zaak meerderjarig zullen worden en bij wie contact niet meer via de ouders verloopt.	6.3
Politie	<i>Gebiedsoverstijgende zaak:</i> Kondig bijstandsverzoeken zo vroeg mogelijk aan bij andere politieteams.	5A.3
Politie	<i>Gebiedsoverstijgende zaak:</i> Draag informatie warm over aan andere politieteams.	5A.3
Scenarioteam	<i>Online zaak:</i> Doorloop gezamenlijk de afwegingen omtrent het informeren van slachtoffers van online seksueel misbruik.	5B.4
Scenarioteam	<i>Online zaak:</i> Neem bij de afwegingen omtrent het informeren van slachtoffers van online seksueel misbruik de samenhang tussen online en fysiek seksueel misbruik in ogenschouw.	5B.2
Scenarioteam	<i>Online zaak:</i> Bespreek hoe en wanneer de geïdentificeerde slachtoffers worden geïnformeerd conform de tips en aandachtspunten.	5B.5
OM	Wijs slachtoffers op mijnslachtofferzaak.nl .	6.3
OM	Organiseer gesprekken voor slachtoffers met de officier van justitie.	6.3
Scenarioteam	Stem zorg af met strafproces, idealiter wordt gewacht met behandeling tot na het studioverhoor. Behandeling hoeft niet te wachten tot het einde van de rechtszaak.	7A.3
Scenarioteam	Deel de informatie uit hoofdstuk 7B met hulpverlenende partij voor zorg aan ouders van slachtoffers.	7B
Hulpverlenende partij	Vraag uit of ouders van slachtoffers zelf misbruikervaringen hebben die door wat er met hun kind gebeurd is naar boven komen.	7B.3
Hulpverlenende partij	Betrek broertjes en zusjes van slachtoffers bij de ondersteuning aan het gezin.	7B.4
Scenarioteam	Informeert ouders over hoe zij met hun kind over het misbruik kunnen praten, zonder een eventuele verklaring van het kind te beïnvloeden.	7B.5
Hulpverlenende partij	Wanneer minderjarige slachtoffers geen herinneringen hebben aan het misbruik: bied ouders begeleiding bij de keuze om het wel of niet aan hun kind te vertellen.	7B.6
Hulpverlenende partij	Bij volwassen slachtoffers, betrek ook een eventuele partner en kinderen bij de zorg.	7A.3
Scenarioteam	Maak afspraken over wie de resultaten van medisch onderzoek terugkoppelt.	7A.3
Scenarioteam	Breng in beeld welke slachtoffers geen partij zijn in het strafproces maar wel op de hoogte gehouden willen worden van ontwikkelingen in de zaak.	6.3
Hulpverlenende partij	Organiseer vervolgzorg waar nodig, bijvoorbeeld <i>Watchful Waiting</i> via het Centrum Seksueel Geweld of traumabehandeling.	7A.3
Hulpverlenende partij	Verwijs ouders met ondersteuningsbehoeften door naar hulpverlening via het Centrum Seksueel Geweld.	7B.3
Scenarioteam	Stem af hoe en wanneer betrokkenen te informeren over de stand van zaken van het strafrechtelijk onderzoek.	6.3
Hulpverlenende partij	Informeert, met toestemming van slachtoffers, huisartsen over de zorg die wordt verleend.	7A.2
Scenarioteam	<i>Online zaak:</i> Informeert betrokkenen over de (on)mogelijkheden voor het verwijderen van beeldmateriaal.	7A.4
Scenarioteam	<i>Online zaak:</i> Overweeg bij jongeren of het helpend is contact op te nemen met hun school om die te informeren over de situatie. Doe dit uiteraard alleen met toestemming van de jongere.	7A.4
Scenarioteam	Zorg voor psychische ondersteuning van de verdachte.	7C.3

Wie	Actie	Uitwerking
Scenarioteam	Organiseer hulpverlening voor de naasten van de verdachte. Deel de informatie uit hoofdstuk 7D met de partij die deze mensen ondersteunt.	7D
Scenarioteam	Doorloop de kindcheck voor de kinderen van de verdachte.	7D.4
Scenarioteam	Organiseer hulpverlening of ondersteuning voor de kinderen van de verdachte.	7D.4
Scenarioteam	Informeert medewerkers van de instelling of vereniging waar de zaak speelt over wat er is gebeurd en hoe de komende tijd zal verlopen.	7E.2
Scenarioteam	Bied medewerkers handvatten voor de begeleiding van leerlingen/cliënten. Deel bijvoorbeeld de informatie uit hoofdstuk 7E.4 Tips en handelingsadvies leerkrachten/begeleiders van getroffen .	7E.4
Scenarioteam	Deel de kennis uit hoofdstuk 8C. Praten met kinderen met (medewerkers van) de instelling of vereniging.	8C
Scenarioteam	Organiseer nazorg voor medewerkers van een instelling of vereniging nadat zij geïnformeerd zijn.	7E.3
Scenarioteam	Informeert medewerkers van de instelling of vereniging over hoe om te gaan met (sociale) media.	7E.3
OM	Bepaal of slachtoffers ad informandum moeten worden meegenomen op de tenlastelegging.	6.3
OM en politie	Vervang namen en adressen door anonieme aanduidingen op de tenlastelegging, processen-verbaal en het gehele dossier.	6.3
OM	Informeert slachtoffers over de wijze waarop anonimiteit op zitting zal worden geborgd.	6.3
OM	Informeert betrokkenen over wanneer pro forma zittingen plaatsvinden.	6.3
Scenarioteam	Beoordeel (opnieuw) of het helpend is een brief te sturen, website in te richten of een inloopspreekuur te organiseren om betrokkenen te informeren. Zie de afwegingen in hoofdstuk 8A.2 .	8A.2
Scenarioteam	Actualiseer de kernboodschap die kan worden gebruikt voor het schrijven van persberichten.	8B.1
Scenarioteam	Leg de hernieuwde kernboodschap voor aan de woordvoerder van het OM.	8B.1
Scenarioteam	Attendeer getroffen en op mogelijke media-aandacht die hen te wachten staat en organiseer waar nodig persbegeleiding via Namens de Familie.	8B.2
Scenarioteam	Deel eventueel de tips voor het omgaan met media-aandacht voor getroffen uit hoofdstuk 8B.2 .	8B.2
Scenarioteam	Deel de kennis uit hoofdstuk 8C. Praten met kinderen met zorgprofessionals of anderen die in contact staan met kinderen en met hen in gesprek (kunnen) gaan over het misbruik.	8C
Scenarioteam	Actualiseer scenario's m.b.t. maatschappelijke onrust: welke scenario's kunnen gaan spelen? Hoe kan daarop geanticipeerd worden?	9.3
Scenarioteam	Neem indien nodig concrete acties om maatschappelijke onrust te verminderen, zie voorbeelden in hoofdstuk 9.5 .	9.5
Scenarioteam	Indien veiligheidsmaatregelen worden genomen, informeer betrokkenen hierover.	9.5
Politie	Informeert betrokkenen over updates (zoals vertraging) m.b.t. het strafrechtelijk onderzoek.	6.3
OM	Informeert betrokkenen over een eventuele invrijheidsstelling van een verdachte.	6.3
Politie	Communiqueer aan betrokkenen wanneer het strafrechtelijk onderzoek is afgerond.	8A
Scenarioteam	Bepaal of afschalen van hoeveelheid vergadermomenten passend is.	3.4

4.4 Fase 3: Inhoudelijke behandeling

Wie	Actie	Uitwerking
Scenarioteam	Bepaal of opschalen van hoeveelheid vergadermomenten nodig is vanwege het starten van de inhoudelijke behandeling van de zaak.	3.4
Hulpverlenende partij	Neem opnieuw contact op met betrokkenen, zowel mensen die eerder in de zaak zorg hebben ontvangen als mensen die nog niet eerder van hulp gebruik hebben gemaakt, om te inventariseren of nieuwe hulpvragen zijn ontstaan.	7A.3
OM	Check of namen van personen en adressen zijn geanonimiseerd in processtukken.	8A.1
Scenarioteam	Dien beschermingsmaatregelen en andere verzoeken in bij de rechtbank	6.4
Scenarioteam	Beoordeel (opnieuw) of het helpend is een brief te sturen, website in te richten of een inloopspreekuur te organiseren om betrokkenen te informeren in de aanloop naar de rechtszitting. Zie de afwegingen in hoofdstuk 8A.2 .	8A.2
Scenarioteam	Actualiseer de kernboodschap die kan worden gebruikt voor het schrijven van persberichten.	8B.1
Scenarioteam	Leg de hernieuwde kernboodschap voor aan de woordvoerder van het OM.	8B.1
Scenarioteam	Actualiseer scenario's m.b.t. maatschappelijke onrust: welke scenario's kunnen gaan spelen? Hoe kan daarop geanticipeerd worden?	9.3
Scenarioteam	Start opnieuw met monitoren van (sociale) media in de aanloop naar de rechtszitting om groeiende onrust tijdig op te merken.	9.4
Scenarioteam	Neem indien nodig concrete acties om maatschappelijke onrust te verminderen, zie voorbeelden in hoofdstuk 9.5 .	9.5
Scenarioteam	Indien veiligheidsmaatregelen worden genomen, informeer betrokkenen hierover.	9.5
Scenarioteam	Overweeg het plannen van een nieuwe samenkomst voor betrokkenen in de aanloop naar de zittingsdagen, om hen te informeren en psycho-educatie te geven.	8D
OM	Plan gesprekken met de officier van justitie na de zitting.	6.4
Scenarioteam	Overleg met de rechtbank of slachtofferadvocaten de uitspraak vroegtijdig op schrift kunnen ontvangen, zodat zij de inhoud met cliënten kunnen delen. Zij die niet bij de uitspraak aanwezig kunnen zijn, hoeven deze dan niet via de pers te vernemen.	6.4

4.5 Fase 4: Tenuitvoerlegging straf en toekomst

Wie	Actie	Uitwerking
Scenarioteam en hulpverlenende partij	Organiseer jaarlijkse follow-ups, zowel voor mensen die eerder in de zaak zorg hebben ontvangen, als voor wie nog niet eerder van hulp gebruik heeft gemaakt.	7A.3
OM	Informeert betrokkenen over wanneer TBS-verlengingszittingen plaatsvinden.	6.5
Scenarioteam	Bied betrokkenen bij TBS-verlengingszittingen opnieuw begeleiding in de rechtszaal en eventueel bij het uitoefenen van hun beperkte spreekrecht.	6.5
OM	Informeert betrokkenen over de invrijheidsstelling van een eventuele veroordeelde.	6.5

5

Gebiedsoverstijgende (online) seksueel misbruikzaken

5

A

Gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken

In dit hoofdstuk: Waarom vragen gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken om een andere aanpak? Wat is een alternatieve aanpak voor gebiedsoverstijgende samenwerking? Hoe komt adequate overdracht tussen politieregio's tot stand? En welke afwegingen moeten worden gemaakt bij het centraal of regionaal organiseren van zorg?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	60
5A.1 Waarom gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken een andere aanpak vragen	61
5A.2 Alternatieve aanpak voor gebiedsoverstijgende samenwerking	61
5A.3 Overdracht tussen politieregio's	62
Eenduidig hulp- en informatieaanbod en overdracht van werkwijze	62
Goede afstemming met het regiehoudende team	63
5A.4 Afwegingen bij het centraal of regionaal organiseren van zorg	63
Voordelen centrale organisatie van zorg	63
Voordelen regionale organisatie van zorg	63

Samenvatting vooraf

- **Gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken vragen om een andere aanpak**, omdat een vanzelfsprekende lokale eigenaar die het voortouw neemt in de coördinatie ontbreekt. Niet de lokale context, maar het bovenregionale karakter van de zaak zou leidend moeten zijn in de inrichting van de aanpak.
- **Een alternatieve aanpak voor gebiedsoverstijgende samenwerking is:** regie bij de politie, decentrale benadering van slachtoffers en gecoördineerde slachtofferzorg via Slachtofferhulp Nederland en Centrum Seksueel Geweld.
- **Ondersteuning door andere politieteams is vaak noodzakelijk.** Houd rekening met het tijdig aankondigen van bijstand, bewaak een eenduidige werkwijze, zorg voor een warme overdracht van informatie en leg vast hoe de overdracht van startinformatie, identificatie en benadering heeft plaatsgevonden.
- **De organisatie van zorg vraagt om een bewuste afweging tussen centrale en regionale inzet.** Welke organisatievorm het meest geschikt is, hangt af van de aard en omvang van de zaak, de spreiding van slachtoffers en de beschikbare capaciteit.

5A.1 Waarom gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken een andere aanpak vragen

Bij seksueel misbruikzaken die zich afspelen binnen een lokale context, zoals binnen een school, instelling of sportvereniging, ontstaat vaak onrust in de directe omgeving van de verdachte en/of de slachtoffers. Getroffenen, ouders, professionals, omstanders en bestuurders worden geconfronteerd met vragen, zorgen en emoties. Deze lokale commotie werkt als katalysator voor samenwerking: gemeenten nemen doorgaans het initiatief om betrokken partijen zoals politie, hulpverlening, communicatie en eventueel de betrokken instelling bij elkaar te brengen. Het gevoel van urgentie is gedeeld en plaatsgebonden, waardoor een multidisciplinaire aanpak relatief vanzelfsprekend op gang komt.

Bij gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken is die dynamiek fundamenteel anders. Denk bijvoorbeeld aan zaken van online seksueel misbruik, waarbij slachtoffers verspreid over het hele land wonen en elkaar vaak niet kennen. Er is geen duidelijke fysieke plek waar de impact zich concentreert en waar maatschappelijke onrust zichtbaar wordt. De zaak speelt zich niet af binnen één school, vereniging of gemeente, maar raakt meerdere regio's tegelijk, vaak in beperkte mate per regio. Daardoor ontbreekt een vanzelfsprekende lokale eigenaar die het voortouw neemt in de coördinatie.

In de praktijk betekent dit dat de afhandeling van gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken veelal primair strafrechtelijk wordt ingestoken. De politie start een onderzoek, meestal vanuit de regio waar de verdachte woont of is aangehouden. Andere ketenpartners die worden betrokken, zoals het Centrum Seksueel Geweld, zijn vaak regionaal georganiseerd. Centrale regie en coördinatie worden daardoor lastig.

Gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken vragen daarom om een andere manier van denken over samenwerking en regie. Niet de lokale context, maar het landelijke of bovenregionale karakter van de zaak zou leidend moeten zijn in de inrichting van de aanpak. In dit hoofdstuk wordt een beknopte schets gegeven van een eerste voorstel voor een alternatieve aanpak. Deze schets is nadrukkelijk bedoeld als een startpunt. Voor een zorgvuldige en effectieve afhandeling van dit type zaken is verdere doorontwikkeling noodzakelijk. In [hoofdstuk 11](#) wordt deze aanbeveling uitgewerkt.

5A.2 Alternatieve aanpak voor gebiedsoverstijgende samenwerking

Bij gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken kan de volgende aanpak worden overwogen:

Strafrechtelijk onderzoek door de politie

Het strafrechtelijk onderzoek wordt uitgevoerd door het politieteam in de regio waar de verdachte woont of is aangehouden.

Decentrale benadering van slachtoffers

Benadering van slachtoffers in andere regio's wordt, indien nodig, gedelegeerd aan regionale teams seksuele misdrijven of teams bestrijding kinderporno en kinderseksstoerisme (TBKK) van

de politie. Internationale slachtoffers kunnen via de lokale politie in contact worden gebracht met een Nederlandse slachtofferadvocaat om zich via die weg in het strafproces te voegen.

Gecoördineerde slachtofferzorg

Getroffenen worden centraal doorverwezen naar passende ondersteuning:

- **Slachtofferhulp Nederland**, voor juridische en emotionele ondersteuning. Doorverwijzing via een directe bulkoverdracht aan het casemanagementaanmeldpunt van Slachtofferhulp Nederland zodat slachtoffers als groep een uniform hulpaanbod kunnen krijgen.
- **Centrum Seksueel Geweld**, voor laagdrempelige psychische ondersteuning aan slachtoffers, bijvoorbeeld door middel van Watchful Waiting, en het coördineren van de hulp door verschillende ketenpartners.

Ondersteuning via de slachtofferadvocaat

Slachtoffers krijgen juridische bijstand van een gespecialiseerde slachtofferadvocaat, net als bij zaken die lokaal spelen.

5A.3 Overdracht tussen politieregio's

Bij gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken worden slachtoffers en betrokkenen vaak in meerdere politieregio's geïdentificeerd. In dat geval werken verschillende politieteams en regionale ketenpartners parallel aan dezelfde zaak. Het is daarom belangrijk dat bij overdracht tussen regio's niet alleen informatie over het opsporingsonderzoek wordt gedeeld, maar ook over de gemaakte samenwerkingsafspraken met betrokken organisaties.

Eenduidig hulp- en informatieaanbod en overdracht van werkwijze

Wanneer slachtoffers in verschillende regio's worden benaderd, is het belangrijk dat zij een vergelijkbaar hulp- en informatieaanbod krijgen. Verschillen in benadering of informatie kunnen leiden tot onduidelijkheid of ongelijkheid tussen slachtoffers. Het regiehoudende team van politie speelt daarom een belangrijke rol in het bewaken van eenduidigheid in communicatie en in de afstemming met ketenpartners.

Om deze eenduidigheid te waarborgen, moet bij betrokkenheid van andere regio's duidelijk worden overgedragen welke afspraken al zijn gemaakt met samenwerkende organisaties en hoe de samenwerking is ingericht. Denk bijvoorbeeld aan:

- welke organisaties betrokken zijn bij de opvang en begeleiding van slachtoffers (bijvoorbeeld Slachtofferhulp Nederland of Centrum Seksueel Geweld);
- of er een scenarioteam of multidisciplinair overleg actief is;
- welke regio de regie over de zaak voert.

Door deze werkwijze expliciet over te dragen, kunnen professionals in andere regio's hun handelen hierop afstemmen en krijgen slachtoffers, ongeacht waar zij wonen, een vergelijkbare benadering en ondersteuning.

Goede afstemming met het regiehoudende team

Bij betrokkenheid van meerdere regio's is structureel contact met het regiehoudende politieteam noodzakelijk. Via deze afstemming kunnen lokale teams op de hoogte blijven van de context van de zaak, lopende afspraken en de werkwijze richting slachtoffers en hun omgeving. Dit helpt om ervoor te zorgen dat slachtoffers, ongeacht waar zij wonen, op een vergelijkbare manier worden geïnformeerd en ondersteund.

5A.4 Afwegingen bij het centraal of regionaal organiseren van zorg

Bij gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken vraagt de organisatie van zorg om een bewuste afweging tussen centrale en regionale inzet. Welke organisatievorm het meest geschikt is, hangt af van de aard en omvang van de zaak, de spreiding van slachtoffers en de beschikbare capaciteit. In de praktijk zal vaak een combinatie nodig zijn, waarbij centrale regie wordt gevoerd en de uitvoering van zorg regionaal wordt belegd.

Voordelen centrale organisatie van zorg

Wanneer zorg centraal georganiseerd wordt, werken zorgorganisaties (bijvoorbeeld het Centrum Seksueel Geweld) ook buiten het eigen verzorgingsgebied. Dit heeft meerdere voordelen:

- **Meer kennis van de zaak en context** – De betrokken organisatie heeft een volledig overzicht van het onderzoek en de omstandigheden, waardoor de zorg beter kan worden afgestemd op de specifieke situatie.
- **Efficiëntere organisatie** – Door de coördinatie bij één organisatie te leggen, kunnen afspraken, planning en communicatie in samenhang worden geregeld, wat tijd en middelen bespaart.
- **Uniforme zorg voor slachtoffers** – Alle getroffen personen ontvangen dezelfde kwaliteit en werkwijze van ondersteuning, wat zorgt voor consistentie, voorspelbaarheid en duidelijkheid in de zorgverlening.

Voordelen regionale organisatie van zorg

Het organiseren van zorg in de regio's waar slachtoffers wonen kan in andere situaties passender zijn. Bij een groot aantal slachtoffers of bij landelijke spreiding is het logistiek niet altijd haalbaar om iedereen op één centrale locatie te ontvangen. Daarnaast is het beperken van reistijd voor slachtoffers van belang, omdat lange reistijden een drempel kunnen vormen voor het daadwerkelijk gebruikmaken van zorg.

Er kan bij regionale organisatie van zorg wel gekozen worden om een landelijk contactpersoon aan te wijzen namens de organisatie die contact heeft met politie en OM.

5 B

Online seksueel misbruikzaken

In dit hoofdstuk: Wat is de samenhang tussen online en fysiek misbruik? Wat zijn de verschillen? In hoeverre vraagt een grootschalige online seksueel misbruikzaak om een andere aanpak? Welke impact heeft het op slachtoffers die geïnformeerd worden over het bestaan van seksueel beeldmateriaal waarop zij te zien zijn? En welke aandachtspunten gelden bij het informeren van slachtoffers van online seksueel misbruik?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	66
5B.1 Inleiding	67
Wat is online seksueel misbruik?	67
Gebruik van het <i>Praktijkboek</i> bij grootschalige online seksueel misbruikzaken	67
Uitoefenen slachtofferrechten	68
5B.2 Samenhang tussen online en fysiek seksueel misbruik	68
Vergelijkbare gevolgen	68
Van online naar fysiek misbruik	69
Van fysiek naar online misbruik	69
Betekenis voor hulpverlening	69
5B.3 Verschillen tussen online en fysiek seksueel misbruik	69
Beleving van slachtofferschap	69
Online seksueel misbruik als strafbaar feit	70
5B.4 Impact op slachtoffers bij het informeren over beeldmateriaal	72
Mogelijke negatieve gevolgen	72
Mogelijke positieve gevolgen	72
De wijze van informeren doet ertoe	73
5B.5 Tips en aandachtspunten informeren slachtoffers (en ouders) van online seksueel misbruik	74
Ouders informeren over slachtofferschap van minderjarige kinderen	74
Slachtoffers informeren over slachtofferschap online seksueel misbruik	75

Samenvatting vooraf

- **Slachtoffers van online seksueel misbruik moeten worden geïnformeerd over het misbruik of beeldmateriaal waarop zij te zien zijn**, ook wanneer zij zich daar eerder niet van bewust waren. Alleen dan kunnen zij hun slachtofferrechten uitoefenen, zoals aangifte doen, informatie krijgen over het strafproces en ondersteuning ontvangen.
- **Online en fysiek seksueel misbruik hangen vaak samen.** Online contact kan uitmonden in fysiek misbruik, terwijl eerder fysiek misbruik het risico op later online slachtofferschap kan vergroten.
- **De gevolgen van online seksueel misbruik zijn vaak vergelijkbaar met die van fysiek seksueel misbruik**, zoals angst, schaamte, depressieve klachten en posttraumatische stress.
- **Online seksueel misbruikzaken kennen vaak een grotere omvang dan fysieke misbruikzaken.** Slachtoffers kunnen verspreid over meerdere regio's of landen wonen, wat de organisatie van opsporing, samenwerking en zorg complexer maakt.
- **Het informeren van slachtoffers over seksueel beeldmateriaal kan ingrijpend zijn. De impact verschilt echter per persoon.** Voor sommige slachtoffers leidt het tot herbeleving of stress, terwijl het voor anderen een eerste stap kan zijn in het doorbreken van langdurig zwijgen of het begrijpen van bestaande klachten.
- **De wijze waarop slachtoffers worden geïnformeerd is van groot belang.** Een zorgvuldige, traumasensitieve en afgestemde benadering kan psychische schade beperken en bijdragen aan herstel.
- **Het eerste contactmoment met de politie is extra belangrijk voor het aanbieden van hulpverlening**, omdat er bij online seksueel misbruikzaken vaak minder contactmomenten zijn dan bij fysieke misbruikzaken.

5B.1 Inleiding

Wat is online seksueel misbruik?

Online seksueel misbruik is seksueel grensoverschrijdend gedrag dat plaatsvindt via digitale middelen. Denk aan sociale media, chatapps, online games, livestreams of andere internetplatforms. Het kan gaan om gedragingen die volledig online blijven, maar ook om situaties waarin online contact overgaat in fysiek seksueel misbruik.

Kenmerkend voor deze zaken is dat gedragingen vaak samenlopen. Er kan sprake zijn van meerdere strafbare feiten tegelijk, met zowel online als offline componenten. Ook is niet ieder online seksueel misdrijf primair seksueel gemotiveerd. Soms is financieel gewin de drijfveer en wordt seksueel beeldmateriaal gebruikt als pressiemiddel.

Politie en Openbaar Ministerie gebruiken de term *online seksuele misdrijven* als verzamelbegrip voor strafbare feiten met een seksueel karakter die geheel of gedeeltelijk online worden gepleegd. Binnen dit brede begrip zijn grofweg twee categorieën te onderscheiden.

1. Misbruik van seksueel beeldmateriaal

Het gaat hierbij om situaties waarin seksueel beeldmateriaal van iemand zonder toestemming wordt:

- gemaakt, bijvoorbeeld door heimelijk te filmen;
- verspreid of openbaar gemaakt;
- gedeeld met derden;
- gebruikt als drukmiddel, bijvoorbeeld om iemand te chanteren of af te persen.

In de praktijk gaat het onder meer om het zonder toestemming doorsturen van intieme beelden, wraakporno, exposen of sextortion. Welke strafbare feiten precies van toepassing zijn, hangt af van de concrete gedragingen en omstandigheden.

2. Strafbare seksuele communicatie

Deze categorie ziet op het online seksueel benaderen van minderjarigen. Denk aan:

- **grooming**;
- het voeren van seksueel getinte chats;
- het online verleiden of corrumperen van een minderjarige.

Grooming = Het proces waarbij iemand het vertrouwen wint van een ander met het doel deze persoon seksueel te misbruiken.

Gebruik van het *Praktijkboek* bij grootschalige online seksueel misbruikzaken

Ook bij grootschalige online seksueel misbruikzaken is het *Praktijkboek* goed bruikbaar. Hoewel slachtoffers in deze zaken vaak verspreid over het land wonen en de reguliere aanpak, waarin de lokale driehoek besluit over het inzetten van een scenarioteam, niet altijd passend is, blijven de uitgangspunten zoals beschreven in dit boek van toepassing. Wanneer sprake is van een **gebiedsoverstijgende** online zaak, wat in de praktijk vaak het geval is, wordt verwezen naar [hoofdstuk 5A Gebiedsoverstijgende zaken](#). In dat hoofdstuk wordt uitgewerkt hoe de multidisciplinaire samenwerking kan worden georganiseerd wanneer regie en besluitvorming niet bij één lokale driehoek liggen.

Gebiedsoverstijgend = Wanneer een zaak in verschillende gemeenten, regio's of provincies speelt, waardoor de verantwoordelijkheid niet automatisch onder één gemeente of politie-eenheid valt.

Slachtofferrechten = Wettelijk vastgestelde rechten voor slachtoffers. Een overzicht van slachtofferrechten staat in [hoofdstuk 6](#).

De inhoudelijke hoofdstukken over het verloop van het strafproces ([hoofdstuk 6](#)), zorg en ondersteuning ([hoofdstuk 7](#)) en communicatie ([hoofdstuk 8](#)) blijven onverkort relevant voor online seksueel misbruikzaken. In [hoofdstuk 7A. Zorg aan slachtoffers \(kinderen en volwassenen\)](#) is een deel van het hoofdstuk specifiek gewijd aan zorg na online seksueel misbruik. In gebiedsoverstijgende online zaken is doorgaans minder sprake van directe lokale maatschappelijke onrust, waardoor [hoofdstuk 9](#) over maatschappelijke onrust mogelijk minder van toepassing is.

Tegelijkertijd vraagt de online context op specifieke punten om een andere benadering en extra sensitiviteit, bijvoorbeeld vanwege de schaal en blijvende beschikbaarheid van beeldmateriaal. Deze aandachtspunten en aanpassingen staan in dit hoofdstuk nader uitgewerkt.

Uitoefenen slachtofferrechten

Bij grootschalige online seksueel misbruikzaken waar beeldmateriaal wordt aangetroffen, komt de vraag op of alle slachtoffers geïnformeerd moeten worden over het bestaan van het materiaal van hun seksueel misbruik. Dit informeren kan ingrijpende gevolgen hebben voor slachtoffers. Dit staat uitgewerkt in [paragraaf 5B.4 Impact op slachtoffers bij het informeren over beeldmateriaal](#). Toch is het in de praktijk geen reële optie om deze informatie achter te houden. Iedereen die slachtoffer is geworden van een strafbaar feit beschikt over wettelijk verankerde **slachtofferrechten**. Deze rechten kunnen alleen worden uitgeoefend wanneer het slachtofferschap kenbaar is gemaakt.

Slachtoffers hebben onder meer het recht om aangifte te doen, het recht op informatie over het strafproces en relevante ontwikkelingen in hun zaak, en het recht op passende ondersteuning en hulpverlening. Zonder kennis van het bestaan van beeldmateriaal of van het feit dat zij als slachtoffer zijn aangemerkt, kunnen zij deze rechten feitelijk niet benutten. Dit geldt zowel voor slachtoffers die al wisten dat zij seksueel zijn misbruikt, als voor slachtoffers die zich vóór de melding niet bewust waren van het misbruik of van het bestaan van beelden.

Het informeren van slachtoffers is daarmee een noodzakelijke voorwaarde om hen in staat te stellen zelf keuzes te maken over hun betrokkenheid bij het strafproces, hun behoefte aan ondersteuning en de wijze waarop zij met de informatie willen omgaan. Het niet informeren van slachtoffers kan ertoe leiden dat zij onbedoeld worden uitgesloten van het strafproces en van hulpverlening.

5B.2 Samenhang tussen online en fysiek seksueel misbruik

Vergelijkbare gevolgen

Onderzoek laat zien dat de gevolgen van online seksueel misbruik in sterke mate vergelijkbaar zijn met die van fysiek seksueel misbruik (Bates, 2017; Champion et al., 2022; Mandau, 2021; Paradiso et al., 2024). Slachtoffers rapporteren onder meer angst, stress, depressieve klachten, verlies van controle, wantrouwen, gevoelens van schaamte en schuld, **posttraumatische stressklachten** (PTSS), zelfbeschadiging en suïcidale gedachten. Ook problemen op school of werk en problematisch middelengebruik komen voor.

Posttraumatische stressklachten = Psychische klachten die kunnen ontstaan na een ingrijpende gebeurtenis, zoals herbelevingen, nachtmerries, sterke spanning, schrikreacties en het vermijden van herinneringen aan wat er is gebeurd.

Van online naar fysiek misbruik

Daarnaast laat onderzoek zien dat online en fysiek seksueel misbruik vaak met elkaar samenhangen. Deze samenhang werkt in meerdere richtingen. Enerzijds kan online contact uitmonden in een fysieke ontmoeting, waarbij online seksueel misbruik overgaat in fysiek seksueel misbruik (Chiu et al., 2022, Whittle et al., 2013). Digitale communicatie kan in zulke situaties een belangrijke rol spelen bij het opbouwen van vertrouwen en het voorbereiden van fysiek misbruik.

Van fysiek naar online misbruik

Anderzijds vergroot het meemaken van fysiek seksueel misbruik het risico om later slachtoffer te worden van online seksueel misbruik. Uit Amerikaans bevolkingsonderzoek (Turner et al., 2023) blijkt dat offline seksueel misbruik in de jeugd de grootste voorspellende factor was voor online seksueel misbruik. Seksueel misbruik kan het zelfbeeld en het vertrouwen in anderen ingrijpend veranderen, evenals het begrip van grenzen, veiligheid en intimiteit. Sommige kinderen en jongeren proberen na misbruik opnieuw grip te krijgen op hun lichaam en seksualiteit door zelf keuzes te maken in gedrag online, zonder altijd de risico's en gevolgen daarvan te overzien. In die zin kan fysiek seksueel misbruik leiden tot kwetsbare omstandigheden die het risico op online seksueel misbruik verhogen.

Ook gevoelens van schaamte, schuld en verwarring na fysiek seksueel misbruik kunnen een rol spelen. Deze gevoelens kunnen ertoe leiden dat kinderen en jongeren online op zoek gaan naar bevestiging, aandacht of erkenning, wat hen extra kwetsbaar maakt voor manipulatie, afpersing of uitbuiting.

Betekenis voor hulpverlening

De sterke overlap in gevolgen en onderlinge verwevenheid maakt dat een strikte scheiding tussen online en fysiek seksueel misbruik in de praktijk weinig zinvol is. Beide vormen kennen vergelijkbare impact en komen vaak samen voor. Voor hulpverlening en aanpak is het daarom van belang om online en fysiek seksueel misbruik in samenhang te bezien.

5B.3 Verschillen tussen online en fysiek seksueel misbruik

Ondanks de grote overeenkomsten en de sterke samenhang tussen fysiek en online seksueel misbruik, zijn er ook kenmerkende verschillen. Deze verschillen hebben onder meer betrekking op de manier waarop slachtoffers het misbruik beleven, maar ook op de aandachtspunten voor het organiseren van passende, multidisciplinaire hulpverlening.

Beleving van slachtofferschap

Iedereen die seksueel misbruik meemaakt, ervaart dit op een eigen manier. Bij online seksueel misbruik zijn echter wel patronen zichtbaar die samenhangen met de digitale context en de specifieke aard van het misbruik.

Bij sommige online seksuele misdrijven zijn slachtoffers zich niet bewust dat zij slachtoffer zijn geworden. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij seksueel beeldmateriaal van minderjarigen, wanneer beelden zonder medeweten van het slachtoffer zijn gemaakt of gedeeld. Het slachtofferschap kan dan pas veel later duidelijk worden, bijvoorbeeld na politieonderzoek of bij confrontatie met het beeldmateriaal.

VOORBEELD *In een grootschalige zaak blijken tientallen tieners slachtoffer te zijn geworden van iemand die zich online voordeed als leeftijdsgenoot. Slachtoffers ervaren het contact destijds als prettig. Pas achteraf wordt duidelijk dat zij misleid zijn.*

Maatschappelijke opvattingen over passend online gedrag kunnen gevoelens van schuld en schaamte versterken. Het idee dat mensen zelf hadden moeten voorkomen dat zij online risico liepen, kan ertoe leiden dat slachtoffers zichzelf verantwoordelijk houden voor het misbruik. Minderjarige slachtoffers zijn ook niet zelden bang voor verwijtende opmerkingen van hun ouders/verzorgers. Dit vergroot vaak de drempel om hulp te zoeken of aangeboden ondersteuning te accepteren.

VOORBEELD *De politie brengt een huisbezoek aan een minderjarig slachtoffer van online seksueel misbruik via een gameplatform. Het kind ontkent slachtoffer te zijn geweest, ook wanneer de politie beschikt over beeldmateriaal waaruit blijkt dat het misbruik heeft plaatsgevonden. De schaamte is zo groot dat het kind er niet over kan praten en ook geen hulp wil aannemen.*

De aanwezigheid en dreiging van verspreiding van online beeldmateriaal kan het verwerkingsproces langdurig bemoeilijken. Ook wanneer beeldmateriaal (nog) niet actief circuleert, kan de voortdurende onzekerheid over mogelijke verspreiding leiden tot aanhoudende stress en gevoelens van machteloosheid. Dit kan herstel in de weg staan.

Online seksueel misbruik als strafbaar feit

Voor het strafproces en het werk van de politie zijn er relevante verschillen tussen fysiek seksueel misbruik en online seksueel misbruik. De online context beïnvloedt de aard en omvang van zaken, de wijze van opsporing en de organisatie van het politieoptreden. Dit stelt andere eisen aan capaciteit en samenwerking.

Zaken van grotere omvang en gebiedsoverstijgend karakter

Door de online context kan de reikwijdte van seksueel misbruik vele malen groter zijn dan bij fysieke misbruikzaken. Bij online seksueel misbruik gaat het regelmatig om zeer grote aantallen slachtoffers; aantallen in de honderden zijn geen uitzondering. Dit brengt voor de politie aanzienlijke logistieke uitdagingen met zich mee. Het identificeren van slachtoffers vergt veel capaciteit, en het informeren van alle betrokkenen is in deze zaken vaak nog complexer en tijdsintensiever.

Daarnaast bevinden slachtoffers zich bij online seksueel misbruik vaak verspreid over meerdere regio's en niet zelden ook in het buitenland. Omdat politie-eenheden regionaal zijn georganiseerd, vraagt dit om een gebiedsoverstijgende vorm van samenwerking en coördinatie tussen verschillende eenheden en ketenpartners. Meer informatie over deze aanpak staat in [hoofdstuk 5A Gebiedsoverstijgende zaken](#).

Onbewust slachtofferschap bij online seksueel misbruik

Zoals eerder omschreven, weten mensen bij online seksueel misbruik niet altijd dat zij slachtoffer zijn geworden van een strafbaar feit. Hoewel er bij fysiek seksueel misbruik ook uitzonderingen bestaan, zoals bij zeer jonge kinderen of bij situaties waarin slachtoffers zijn gedrogeerd, weten slachtoffers in die gevallen meestal wel dat er iets is gebeurd. Bij online seksueel misbruik komt het daarentegen vaak voor dat slachtoffers zich niet bewust zijn van het misbruik. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer zonder hun weten seksueel beeldmateriaal is gemaakt of verspreid, of wanneer iemand denkt contact te hebben met een leeftijdsgenoot terwijl in werkelijkheid sprake is van een dader die zich voordoeft als iemand anders.

Dit brengt een fundamenteel dilemma met zich mee. Uit wetenschappelijke literatuur is bekend dat online seksueel misbruik kan samengaan met fysiek seksueel misbruik, en dat er kans is op herhaling (Turner et al., 2023). Dit rechtvaardigt een proactieve aanpak om getroffen en te screenen op klachten om hulpverlening te kunnen aanbieden. Tegelijkertijd kan het informeren van mensen die zich niet bewust zijn van het misbruik ertoe leiden dat zij worden geconfronteerd met een besef van grensoverschrijding waarvan zij zich eerder niet bewust waren, met mogelijk ingrijpende gevolgen.

Het informeren van slachtoffers vereist daarom een zeer zorgvuldige aanpak. De wijze waarop dit gebeurt en welke woorden daarbij worden gebruikt, zijn van groot belang. In de [paragraaf 5B.4 Impact op slachtoffers bij het informeren over beeldmateriaal](#) en [5B.5 Tips en aandachtspunten informeren slachtoffers \(en ouders\) van online seksueel misbruik](#) wordt nader ingegaan op deze keuzes en op het belang van een zorgvuldige, afgestemde benadering.

Mogelijk minder contactmomenten met politie, minder kansen om hulp aan te bieden

Bij online seksuele misdrijven waarbij seksueel beeldmateriaal is aangetroffen, zijn er mogelijk minder contactmomenten tussen slachtoffers en de politie dan bij fysieke misbruikzaken. Het bewijs is in deze gevallen vaak al beschikbaar, waardoor **forensisch medisch onderzoek** of een verhoor niet altijd nodig is.

Er zijn dan minder contactmomenten om hulpverlening onder de aandacht te brengen. In sommige zaken blijft het zelfs bij één enkel bezoek van de politie. Juist daarom is het eerste contact met de politie van groot belang. In dat contactmoment moet direct aandacht zijn voor het aanbieden van passende ondersteuning en voor het zorgvuldig doorverwijzen naar de juiste vormen van hulpverlening.

Wanneer een getroffene in eerste instantie geen hulp accepteert, gelden de volgende tips:

- **Vraag om toestemming voor later contact.** Vraag of het goed is dat een hulpverlener op een later moment nog eens contact opneemt. Dit verlaagt de drempel voor onder-

Forensisch medisch onderzoek = Medisch onderzoek na een mogelijk strafbaar feit, gericht op het vaststellen en veiligstellen van sporen en letsel die als bewijs kunnen dienen in het strafrechtelijk onderzoek.

steuning op een moment dat het slachtoffer daar mogelijk meer ruimte voor heeft. Benadruk dat het slachtoffer ook zelf op een later moment contact kan opnemen als de behoefte aan ondersteuning verandert.

- **Informeert de hulpverlening over de context.** Geef bij een doorverwijzing door dat het slachtoffer eerder heeft aangegeven (nog) geen hulp te willen. Dit helpt hulpverleners om het eerste contact zorgvuldig en terughoudend vorm te geven.
- **Houd het eerste contact laagdrempelig.** Het eerste telefoongesprek vanuit de hulpverlening kan zich het best richten op uitleg, informatie en het openhouden van contact, in plaats van direct afspraken te willen maken.

5B.4 Impact op slachtoffers bij het informeren over beeldmateriaal

Het informeren van slachtoffers over het bestaan van seksueel beeldmateriaal van hen kan ingrijpende gevolgen hebben. De impact hiervan verschilt sterk van persoon tot persoon en is mede-afhankelijk van de mate waarin slachtoffers zich vooraf bewust waren van het misbruik en van het bestaan of de verspreiding van het beeldmateriaal.

Mogelijke negatieve gevolgen

Er is onderzoek gedaan naar de impact van het informeren over het bestaan van seksueel beeldmateriaal aan mensen die fysiek seksueel misbruik hebben meegemaakt, maar niet op de hoogte waren van het bestaan van het beeldmateriaal. Het informeren hierover wordt in de wetenschappelijke literatuur beschreven als potentieel (opnieuw) traumatiserend (Ericksen et al., 2014; Ost & Gillespie, 2019; Ost & Gillespie, 2024). De melding kan leiden tot herbeleving, verhoogde angst en gevoelens van verlies van controle. Het misbruik wordt opnieuw actueel en kan worden ervaren als iets dat voortduurt zolang de beelden bestaan en (mogelijk) circuleren. Het besef dat anderen het misbruik kunnen bekijken, kan bestaande schaamtegevoelens verdiepen en het gevoel van veiligheid verder ondermijnen.

Er kan ook sprake zijn van een situatie waarin slachtoffers zich vóór de melding van politie niet bewust waren van het misbruik zelf, én niet wisten dat er beeldmateriaal van hen bestond. Bij deze mensen kan de onthulling een fundamenteel ontwrichtende ervaring zijn. Zij worden niet alleen geconfronteerd met het bestaan van beeldmateriaal, maar ook met de realisatie dat zij slachtoffer zijn van seksueel misbruik. Onderzoek beschrijft dat dit kan leiden tot een ingrijpende herinterpretatie van het eigen levensverhaal, het zelfbeeld en eerdere herinneringen. Het eerdere 'niet-weten' maakt plaats voor een nieuwe, vaak zeer belastende werkelijkheid (Ost & Gillespie, 2019; Ost & Gillespie, 2024). In deze groep kan de impact zich uiten in acute stressreacties, gevoelens van vervreemding en verwarring, en een intens verlies van vertrouwen in anderen.

Mogelijke positieve gevolgen

Het actief opsporen en informeren van slachtoffers van online seksueel misbruik vraagt grote zorgvuldigheid. Tegelijkertijd kunnen er belangrijke positieve effecten zijn die in de afweging moeten worden meegenomen.

Doorbreken van langdurig zwijgen

In sommige situaties hebben slachtoffers jarenlang alleen met het geheim rondgelopen. Het moment waarop zij worden geïnformeerd kan dan een eerste opening bieden om te spreken over wat hen is overkomen.

Preventie van latere problematiek

Klachten als gevolg van seksueel misbruik kunnen zich pas jaren later manifesteren. Dat kan bijvoorbeeld gebeuren in de puberteit, bij het aangaan van een eerste seksuele relatie of bij de geboorte van een eigen kind. Tijdige signalering en doorverwijzing naar passende hulpverlening kan in dat licht preventief werken en latere klachten mogelijk beperken.

Duiding van bestaande klachten

Sommige zogenoemde 'unknowing victims', mensen die niet weten dat zij slachtoffer zijn geworden van een misdrijf, ervaren al langere tijd moeilijk te verklaren psychische of lichamelijke klachten. Wanneer zij geïnformeerd worden over wat er is gebeurd, kan dit helpen om die klachten in een context te plaatsen. Dat biedt aanknopingspunten voor gerichte ondersteuning en behandeling.

Media en informatie via derden

Wanneer een zaak brede media-aandacht heeft gekregen, bestaat het risico dat betrokkenen via-via ontdekken dat zij slachtoffer zijn geweest. In dergelijke situaties kan het vanuit zorgvuldigheid wenselijk zijn om betrokkenen zelf tijdig en gecontroleerd te informeren.

Veiligheid en voortduring van misbruik

Online seksueel misbruik kan samengaan met fysiek seksueel misbruik en er kan sprake zijn van herhaald slachtofferschap of voortduring van misbruik of onveiligheid, zowel online als fysiek. Informeren kan dan noodzakelijk zijn om tijdig beschermende maatregelen te treffen en verdere onveiligheid te voorkomen.

De wijze van informeren doet ertoe

Hoewel de aard en intensiteit van de impact tussen verschillende groepen slachtoffers kan verschillen, laat de literatuur zien dat voor alle getroffen personen geldt dat de wijze van informeren cruciaal is. Een onverwachte, procedurele of weinig steunende melding vergroot het risico op **secundaire victimisatie**. Daarentegen kan een zorgvuldig, traumasensitief en slachtoffergericht notificatieproces bijdragen aan het beperken van psychische schade en aan het behouden of herstellen van regie bij het slachtoffer (Ericksen et al., 2014).

Secundaire victimisatie
= Ook wel hernieuwd slachtofferschap genoemd; extra schade die ontstaat door de manier waarop instanties of individuen omgaan met het slachtoffer na de oorspronkelijke nare gebeurtenis.

5B.5 Tips en aandachtspunten informeren slachtoffers (en ouders) van online seksueel misbruik

Ouders informeren over slachtofferschap van minderjarige kinderen

Neem vooraf telefonisch contact op om een afspraak te maken. Wanneer je zeker wilt weten dat ouders en/of het slachtoffer thuis zijn, is het belangrijk vooraf te bellen. Doe dit wel op korte termijn, omdat het gezin na zo'n telefoontje vaak in spanning verkeert. Benoem bij het bellen alleen dat je van de politie bent; het expliciet noemen van een team seksuele misdrijven kan onnodig extra spanning oproepen.

Informeer ouders en kind afzonderlijk en in een passende volgorde. Bij kinderen jonger dan twaalf jaar is het wenselijk om het nieuws eerst met de ouders te delen. Deze volgorde helpt om zicht te krijgen op de gezinsdynamiek en om passende vervolgstappen te bepalen. Bij oudere kinderen (boven de twaalf jaar) kan het echter aangewezen zijn om eerst met hen zelf te spreken. Schaamte en angst voor de reactie van ouders spelen vaak een grote rol. Hoewel ouderbetrokkenheid meestal noodzakelijk is voor goede begeleiding op de langere termijn, kan het helpend zijn om jongeren mee te laten denken over wat aan hun ouders wordt verteld. Dat geeft een vorm van regie terug.

Bespreek alleen die details die noodzakelijk zijn. Denk vooraf goed na over welke informatie je met de ouders deelt. Het uitgebreid bespreken van seksuele handelingen is meestal niet nodig en kan belastend zijn. Tegelijkertijd is het belangrijk te beseffen dat ouders in een later stadium, bijvoorbeeld tijdens een rechtszitting, alsnog met meer details over het misbruik geconfronteerd kunnen worden. Het kan daarom helpend zijn om ouders hierop voor te bereiden en uit te leggen dat zij mogelijk informatie horen die eerder niet is besproken.

Normaliseer de heftige emoties van ouders en het mogelijke zwijgen of ontkennen van het kind. Benoem dat het begrijpelijk is dat ouders geschrokken, boos of ontregeld zijn en dat zij willen weten wat er is gebeurd. Leg ook uit dat het heel gebruikelijk is dat een kind (nog) niets wil zeggen of het misbruik ontkent, omdat het onverwacht wordt geconfronteerd met ingrijpende informatie. Ook schuld- en schaamtegevoelens bij ouders en kinderen zijn heel normaal. Verdere toelichting is te vinden in [hoofdstuk 7B. Zorg aan ouders](#).

Benadruk het belang van een kalme en niet-dwingende reactie van ouders. Geef aan dat het voor het kind helpend is wanneer ouders rustig blijven, geen boosheid tonen en geen druk uitoefenen om te vertellen. Ouders kunnen hun kind laten weten dat zij niet boos zijn en dat het kind zelf mag bepalen wanneer het kan of wil praten. Verdere toelichting is te vinden in [hoofdstuk 7B. Zorg aan ouders](#).

Overweeg of het nuttig is ouders de folder *Wat te doen als je kind te maken heeft gehad met online misbruik?* van het Centrum Seksueel Geweld uit te reiken.

Vraag ouders expliciet of jij het kind mag informeren. Door zelf het gesprek met het kind te voeren, houd je invloed op de boodschap en de manier waarop deze wordt overgebracht. Het kan ouders helpen om hun kind vooraf te zeggen dat het alles tegen jou mag zeggen, maar dat dit niet hoeft.

Wat als je kind online is misbruikt? (CSG)

Slachtoffers informeren over slachtofferschap online seksueel misbruik

Benadruk expliciet dat het nooit de schuld is van degene die het is overkomen. Wat er ook is gebeurd, gewild of ongewild, uit nieuwsgierigheid, onder druk of uit eigen initiatief: de verantwoordelijkheid ligt nooit bij degene die het overkomt. De persoon die over de grens is gegaan had beter moeten weten. Spreek dit duidelijk en ondubbelzinnig uit. Schuld- en schaamtegevoelens zijn veelvoorkomend en kunnen herstel belemmeren.

Besprek alleen die informatie die noodzakelijk is en bereid dit vooraf zorgvuldig voor. Denk van tevoren na over wat je wel en niet vertelt. Het gedetailleerd bespreken van seksuele handelingen is meestal niet nodig en kan belastend zijn. Wanneer het wel noodzakelijk is om op details in te gaan, ligt een verhoor meer voor de hand als passende en veilige setting om dit zorgvuldig te doen.

Wees duidelijk en concreet over welk materiaal de politie heeft aangetroffen. Vertel, op een manier die past bij de leeftijd en het begripsniveau, welk beeldmateriaal is gevonden. Geef indien relevant ook aan wat de verhoorder hiervan al weet, zodat iemand daar tijdens een later verhoor niet onverwacht mee wordt geconfronteerd.

Geef ruimte en tijd om na te denken over een gesprek met de politie. Leg uit dat de politie graag wil praten over wat er is gebeurd, onder meer om te voorkomen dat andere kinderen of mensen hetzelfde overkomt. Benoem tegelijkertijd dat het slachtoffer hier niet direct over hoeft te beslissen en dat de politie op een later moment contact opneemt voor het antwoord en om het verhoor rustig voor te bereiden.

Veelvoorkomende reacties van getroffenen van online seksueel misbruik:

- *Ontkenning* ('ik ben het niet, het is gefotoshopt'): Geef aan dat uit het politieonderzoek blijkt dat het daadwerkelijk om deze persoon gaat, en benoem dat ontkenning in dit soort situaties vaak voorkomt omdat de confrontatie heel schokkend kan zijn.
- *Schrik*: Wanneer iemand zichtbaar schrikt of wordt overvallen door de informatie, sta stil bij de emotie. Geef bijvoorbeeld een ontvangstbevestiging ('Ik zie dat je heel erg geschrokken bent.').
- *Er niet over willen praten*: Maak duidelijk dat het logisch is dat het iemand hier niet meteen over wil praten. Realiseer je dat je de ander confronteert met een niet-zelfgekozen onthulling en dat deze informatie plotseling wordt opgelegd, wat overweldigend kan zijn.

Stimuleer minderjarigen om zelf aan de ouders te vertellen wat er is gebeurd. Geef aan dat de politie daarbij kan ondersteunen, met als doel dat de minderjarige zoveel mogelijk regie behoudt. Vertel dat de ouders al globaal zijn geïnformeerd en stel gerust door bij de gezamenlijke afsluiting te benoemen dat de minderjarige goed heeft gepraat. Vraag of zeg expliciet dat ouders niet boos zullen worden.

**Strafrecht, zorg,
communicatie en
maatschappelijke onrust**

6

Verloop strafproces en juridische hulpverlening

In dit hoofdstuk: Welke taken hebben de politie en het Openbaar Ministerie in de verschillende fases van een grootschalige seksueel misbruikzaak? Welke juridische ondersteuning kunnen slachtoffers krijgen? Welke rol speelt een slachtofferadvocaat hierin? En welke aandachtspunten zijn belangrijk om de belangen van alle betrokkenen te beschermen?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	80
6.1 Algemene uitgangspunten	81
Het belang van een goede informatiepositie van slachtoffers	81
Uitgangspunten m.b.t. samenwerking	81
Fases van een strafzaak	82
Slachtofferrechten	83
6.2 Fase 1: Bekend worden van strafbare feiten tot start van het strafrechtelijk onderzoek	84
Identificatie slachtoffers	84
Slachtoffers informeren	85
Veiligheid screenen van slachtoffers, verdachten, naasten en advocaten	87
Slachtofferadvocaat betrekken	87
Juridische hulpverlening	88
6.3 Fase 2: Strafrechtelijk onderzoek	88
Wensen van slachtoffers rond deelname aan het strafproces	88
Informatie vanuit slachtoffercoördinator OM	89
Juridische hulpverlening	90
6.4 Fase 3: Inhoudelijke behandeling	91
Gesprek met de officier van justitie na een zitting	91
Hoger beroep en cassatie	91
Juridische hulpverlening	91
6.5 Fase 4: Tenuitvoerlegging straf en toekomst	93
TBS-verlengingszittingen	93
Invrijheidsstelling	94
Schadevergoeding en uitbetaling	94
6.6 Tuchtrect	94
Hoe verhouden tucht- en strafrecht zich tot elkaar?	94
Verloop van een tuchtzaak	95

Samenvatting vooraf

- **Maak gebruik van het Protocol Maatwerk** om de samenwerking tussen familierechercheurs (politie), casemanagers (Slachtofferhulp Nederland) en slachtoffercoördinatoren (OM) te stroomlijnen.
- **Licht hulpverlening zo vroeg mogelijk in over nieuwe ontwikkelingen in de zaak** zodat zij de benodigde opvang en begeleiding van slachtoffers tijdig kunnen organiseren.
- **Informeer betrokken organisaties zo vroeg mogelijk over ontwikkelingen zodat zij een communicatieplan kunnen maken**, zoals het geven van voorlichtingsbijeenkomsten of het sturen van brieven. Informeer ook de slachtofferadvocaat.
- **Houd slachtoffers die niet deelnemen aan het strafproces op de hoogte van ontwikkelingen.** Dit is helpend voor het verwerkingsproces. Het is voor slachtoffers zeer pijnlijk en schadelijk om ontwikkelingen via de pers te vernemen.
- **Leid slachtoffers die geen aangifte willen doen toe naar passende hulpverlening** en wijs op de mogelijkheid later alsnog aangifte te doen.
- **Zorg waar mogelijk voor gelijke informatie en dienstverlening aan alle slachtoffers** binnen dezelfde zaak, om ongelijkheid en scheve verhoudingen te voorkomen.
- **Betrek zo vroeg mogelijk een gespecialiseerde slachtofferadvocaat** als vast aanspreekpunt en informatiebron.
- **Motiveer beslissingen duidelijk en zorgvuldig**, zeker in gevallen waarin geen rekening kon worden gehouden met de wensen van slachtoffers of andere betrokkenen.
- **Gebruik nummers, geen namen of adressen.** Waarborg anonimiteit door slachtoffers op de tenlastelegging en dagvaarding uitsluitend met nummers aan te duiden, nooit met namen. Noem ook geen adressen of herleidbare locaties.
- **Geef slachtoffers regelmatig updates**, ook als er geen nieuwe ontwikkelingen zijn, om onzekerheid te voorkomen.
- **Bereid slachtoffers goed voor op zittingen en bespreek vooraf wensen**, zoals spreekrecht, beschermingsmaatregelen en aanwezigheid in de zaal.
- **Zorg dat slachtoffers informatie blijven ontvangen na de inhoudelijke behandeling**, inclusief uitleg over de uitspraak en het traject van hoger beroep of cassatie.
- **Informeer slachtoffers tijdig en volledig over TBS-verlengingszittingen, de invrijheidsstelling**, en eventuele andere ingrijpende momenten in de tenuitvoerlegging.

6.1 Algemene uitgangspunten

Het belang van een goede informatiepositie van slachtoffers

In grootschalige seksueel misbruikzaken ervaren slachtoffers¹ vaak een gebrek aan regie. Het strafproces is complex, duurt lang en brengt veel onzekerheden en emoties met zich mee. Slachtoffers weten vaak niet goed wat hen te wachten staat, of welke keuzes ze kunnen maken. Dit gebrek aan overzicht en grip vergroot gevoelens van machteloosheid. Juist daarom is een goede informatievoorziening een van de belangrijkste pijlers van ondersteuning. Heldere communicatie geeft slachtoffers houvast, helpt bij het maken van keuzes en draagt bij aan herstel. De manier waarop communicatie wordt vormgegeven staat uitgewerkt in [hoofdstuk 8](#), maar vormt ook een rode draad door alle fases van het strafproces heen en wordt daarom extra benadrukt in dit hoofdstuk.

Adequate informatievoorziening houdt in dat slachtoffers op een doorlopende, duidelijke en zorgvuldige manier worden geïnformeerd. De kern bestaat uit:

- **Heldere verwachtingen scheppen:** vanaf het begin uitleggen wat slachtoffers te wachten staat.
- **Informereren over nieuwe ontwikkelingen:** gedurende het hele proces steeds duidelijk informeren dat er nieuwe ontwikkelingen zijn en waar nodig uitleg geven over de stand van zaken.
- **Keuzes uitleggen:** duidelijk maken welke beslissingen onderweg genomen worden en waarom.

Het recht op informatie is tevens een van de slachtofferrechten die in Nederland gelden, zie het kopje [Slachtofferrechten](#). Verderop in dit hoofdstuk komen per fase van het strafproces voorbeelden aan bod die het belang van een goede informatiepositie onderstrepen.

Uitgangspunten m.b.t. samenwerking

In grootschalige seksueel misbruikzaken is de samenwerking tussen politie, Openbaar Ministerie, slachtofferadvocatuur en Slachtofferhulp Nederland van groot belang. Ook de verbinding tussen deze partijen en de hulpverlening moet vanaf het begin zorgvuldig worden geborgd. Juist in complexe zaken kunnen fouten en gebrekkige afstemming tussen organisaties het zorgvuldige verloop van het rechtsproces schaden. Om de belangen van slachtoffers, verdachten en de samenleving evenwichtig te behartigen, is het daarom belangrijk om onderstaande uitgangspunten in de samenwerking te volgen.

Gebruik van het maatwerkprotocol

Voor de samenwerking tussen politie, OM en Slachtofferhulp Nederland, kan het *Protocol Maatwerk* worden gehanteerd. Dit protocol biedt handvatten voor het snel inzetten van en een goede afstemming tussen **familiechercheurs**, casemanagers en **slachtoffercoördinatoren**.

Familiechercheur = Rechercheur die voor (familie van) slachtoffers optreedt als contact- en vertrouwenspersoon en fungeert als schakel tussen de betrokkenen en het onderzoeksteam van de politie.

Slachtoffercoördinator = Medewerker van het Openbaar Ministerie die slachtoffers informeert over het verloop van de strafzaak en hun belangen binnen het strafproces bewaakt.

¹ Waar in dit hoofdstuk geschreven wordt over 'slachtoffers' worden ook ouders/verzorgers van minderjarige slachtoffers bedoeld.

Hulpverlening zo vroeg mogelijk inlichten over nieuwe ontwikkelingen

Samenwerkingspartners in een grootschalige zaak moeten tijdig op de hoogte zijn van de stappen die politie en OM gaan zetten. Dit is van belang omdat hulpverlenende instanties vaak niet standaard zijn ingericht op zaken van deze omvang. Voor hen is voorbereiding nodig om passende hulp te kunnen bieden. Daarom is het essentieel dat zij zo snel mogelijk worden geïnformeerd, zodat zij de benodigde opvang en begeleiding tijdig kunnen organiseren.

VOORBEELD *Er wordt beeldmateriaal gevonden van het misbruik in een grootschalige zaak. De politie gaat hierover informeren en besluit dit bij alle slachtoffers in de hechte gemeenschap zo gelijktijdig mogelijk te doen. Zo ontvangen alle betrokkenen dezelfde informatie. Vooraf wordt de hulpverlening via het scenarioteam geïnformeerd, zodat de eerste opvang direct na het brengen van dit nieuws beschikbaar is.*

Betrokken partijen ruimte geven om een communicatieplan te maken

Voor een succesvolle afhandeling van een grootschalige seksueel misbruikzaak, met zo min mogelijk maatschappelijke onrust en zo veel mogelijk kans op herstel voor betrokkenen, is zorgvuldige communicatie cruciaal (zie ook [hoofdstuk 8](#)). Om dit goed vorm te geven, is het belangrijk dat organisaties op tijd van nieuwe ontwikkelingen op de hoogte zijn. Dit vraagt om een aangepaste werkwijze, omdat het soms nodig is om ook andere betrokkenen vroegtijdig te informeren.

VOORBEELD *De politie gaat een verdachte aanhouden in een zaak van grootschalig misbruik op een basisschool. De school wordt vooraf geïnformeerd, zodat zij zowel een brief aan ouders kunnen voorbereiden als een bijeenkomst kunnen organiseren om het personeel tijdig in te lichten.*

Hoger beroep = Het opnieuw behandelen van een rechtszaak door een hogere rechter, veelal omdat een partij het niet eens is met de uitspraak.

Cassatie = Rechtsmiddel waarbij een partij vraagt aan de hoogste rechtbank, de Hoge Raad, om een uitspraak van een lagere rechtbank te controleren op juridische fouten, zonder de feiten van de zaak opnieuw te onderzoeken.

Tenuitvoerlegging = Het uitvoeren van een uitspraak van de rechter, zoals het innen van een boete of het beginnen van een gevangenisstraf.

Fases van een strafzaak

Hoewel iedere zaak uniek is, doorloopt een strafzaak over het algemeen dezelfde vier fases:

- **Fase 1: Bekend worden van strafbare feiten.** In deze fase ontvangt de politie meldingen van slachtoffers, of komt de zaak op een andere manier aan het licht. Slachtoffers worden geïnformeerd en er volgen mogelijk aangiftes.
- **Fase 2: Strafrechtelijk onderzoek.** Na het aan het licht komen van de strafbare feiten, start het strafrechtelijk onderzoek. Ook vinden er mogelijk pro-formazittingen plaats.
- **Fase 3: Inhoudelijke behandeling.** Als het onderzoek is afgerond, vindt de inhoudelijke behandeling plaats. Hierna kan eventueel nog **hoger beroep** en **cassatie** volgen.
- **Fase 4: Tenuitvoerlegging straf en toekomst.** Indien er een veroordeling volgt en de straf onherroepelijk is, vindt de **tenuitvoerlegging** plaats. Mogelijk volgen er TBS-verlengingszittingen. Fase 4 eindigt bij de uiteindelijke invrijheidsstelling van de veroordeelde.

In de volgende paragrafen staan per fase van het strafproces specifieke aandachtspunten voor grootschalige seksueel misbruikzaken omschreven die relevant zijn in het strafproces. Ook staat omschreven welke juridische hulp slachtoffers kunnen krijgen. Veel van deze hulp komt voort uit de slachtofferrechten die in Nederland gelden.

Slachtofferrechten

Waar het strafproces traditioneel vooral gericht was op de verdachte, is er de afgelopen decennia steeds meer aandacht gekomen voor de belangen van slachtoffers. Deze belangen zijn in Nederland beschermd door wettelijk vastgelegde slachtofferrechten. Uitgangspunt in (grootschalige) seksueel misbruikzaken is dat slachtoffers gebruik kunnen maken van deze rechten.

Wanneer ben je volgens de wet slachtoffer?

Iemand geldt als slachtoffer wanneer deze persoon rechtstreeks schade ondervindt van een strafbaar feit. Dat kan lichamelijke, psychische of materiële schade zijn. Een veroordeling van de verdachte is daarvoor niet vereist; ook tijdens het onderzoek kan iemand al als slachtoffer worden aangemerkt. In seksueel misbruikzaken gaat het meestal om de persoon die aan de mogelijk strafbare seksuele handelingen is blootgesteld. Dit kunnen zowel volwassenen als minderjarigen zijn.

Als slachtoffer heb je slachtofferrechten. Sommige van die rechten gelden altijd, zoals het recht op informatie, bescherming en het recht om aangifte te doen. Andere rechten kunnen alleen worden uitgeoefend door een actieve rol in het strafproces te kiezen, bijvoorbeeld door te **voegen als benadeelde partij** om schadevergoeding te vragen. In dat geval krijgt het slachtoffer ook aanvullende procesrechten, zoals het recht om stukken in te zien.

Voegen als benadeelde partij = Als slachtoffer meedoen aan de strafzaak door de rechter te vragen om de schade die je hebt geleden te laten vergoeden door de verdachte.

Welke slachtofferrechten zijn er?

- **Recht op informatie** – Slachtoffers hebben recht op duidelijke uitleg over hun positie, het verloop van de strafzaak en de beslissingen die genomen worden.
- **Recht op bescherming** – Slachtoffers mogen niet opnieuw in gevaar komen en hebben recht op maatregelen die hun veiligheid waarborgen.
- **Recht om aangifte te doen** – Iedereen die slachtoffer is, heeft het recht om aangifte te doen bij de politie.
- **Recht op gratis hulp** – Slachtoffers hebben toegang tot gratis slachtofferhulp en advies, ook als zij geen aangifte besluiten te doen.
- **Recht op ondersteuning** – Slachtoffers hebben recht op begeleiding bij gesprekken met politie en justitie, of tijdens zittingen.
- **Recht op schadevergoeding** – Slachtoffers kunnen een vergoeding vragen voor de schade die ze hebben geleden.
- **Recht op het vragen om contact met de verdachte** – Slachtoffers kunnen verzoeken om wel of geen contact met de verdachte.
- **Recht op een gratis tolk** – Slachtoffers die de taal niet spreken, hebben recht op een tolk.
- **Spreekrecht** – Slachtoffers mogen tijdens de rechtszaak vertellen wat de gevolgen van het delict voor hen zijn.

Webpagina slachtofferrechten

- **Recht op een schriftelijke slachtofferverklaring** – Slachtoffers mogen ook schriftelijk hun verhaal en gevolgen van het delict delen met de rechtbank.
- **Recht op het bekijken van het dossier** – Slachtoffers hebben recht om (delen van) het dossier in te zien die relevant zijn voor hun positie.
- **Recht op goede behandeling** – Slachtoffers hebben recht op respectvolle en zorgvuldige behandeling door alle instanties.
- **Recht op het indienen van een klacht als er geen strafzaak komt** – Slachtoffers kunnen bezwaar maken als het Openbaar Ministerie besluit niet te vervolgen.
- **Recht op informatie over de verdachte** – Slachtoffers kunnen informatie krijgen over de status van de verdachte, bijvoorbeeld bij vrijlating.

Hoewel de meeste slachtofferrechten in elke zaak van toepassing zijn, zoals het recht op informatie of ondersteuning, geldt dat niet voor alle hierboven genoemde rechten. In de wet ligt vast welke rechten wanneer gelden. Meer informatie over slachtofferrechten is te vinden op de website van Slachtofferhulp Nederland.

Erkenning en hulp voor slachtoffers zonder procespositie

Een belangrijk knelpunt in grootschalige seksueel misbruikzaken ontstaat wanneer slachtoffers geen deel uitmaken van het strafproces. Denk hierbij aan getroffenen die geen aangifte doen en niet als slachtoffer worden aangemerkt. Deze groep slachtoffers heeft wel schade geleden door het strafbare feit, maar kan niet op alle slachtofferrechten aanspraak maken. Daardoor ontvangen zij vaak minder informatie over het verloop van de zaak, de stand van het onderzoek of beslissingen die worden genomen. Daarnaast komt het voor dat slachtoffers wel aangifte doen, maar de **officier van justitie** besluit hen niet op de tenlastelegging te noemen.

In grootschalige zaken is het daarom belangrijk om ook met de groep slachtoffers goed contact te houden. Hun behoefte aan erkenning, informatie, veiligheid en steun blijft immers bestaan, ook als zij formeel geen **procespositie** hebben. Het scenarioteam kan hierin een belangrijke rol spelen door te zorgen voor passende communicatie, afstemming en verwijzing naar hulpverlening, bijvoorbeeld via het Centrum Seksueel Geweld.

6.2 Fase 1: Bekend worden van strafbare feiten tot start van het strafrechtelijk onderzoek

Identificatie slachtoffers

In een grootschalige seksueel misbruikzaak vormt de identificatie van slachtoffers een belangrijk onderdeel. Dit kan het geval zijn wanneer er meerdere meldingen zijn binnengekomen, of wanneer er beeldmateriaal is ontdekt waarop slachtoffers te zien zijn en zij moeten worden geïdentificeerd.

Vanuit zowel hulpverlenings- als maatschappelijk perspectief is het wenselijk dat *alle* slachtoffers van seksuele misdrijven worden geïdentificeerd en dat hun actief hulp wordt aangeboden. Dit geldt ook voor zaken van online seksueel misbruik. Dit staat toegelicht in [hoofdstuk 5B. Online seksueel misbruikzaken](#).

Indien niet alle slachtoffers geïdentificeerd kunnen worden

Bespreek in het scenarioteam (en in ieder geval met communicatieadviseurs van politie en OM) of in de media een oproep moet worden gedaan voor slachtoffers om zich te melden.

Wanneer wordt gekozen voor een oproep in de media, informeer dan de slachtoffers en hun advocaten die al in beeld zijn.

Slachtoffers informeren

In misbruikzaken waarbij beeldmateriaal is gevonden, start het strafproces met het informeren van slachtoffers (in politiejargon ook wel ‘aanlopen’ genoemd). Dit is voor slachtoffers een wezenlijk andere situatie dan wanneer zij zelf aangifte doen. Bij het informeren worden zij geconfronteerd met het feit dat zij slachtoffer zijn van iets waarvan zij mogelijk zelf nog niet op de hoogte waren. Dit vraagt om een uiterst zorgvuldige aanpak en oog voor de behoeften en beleving van slachtoffers. Dit staat uitgewerkt in [hoofdstuk 5B](#) over online zaken.

Het informeren van slachtoffers is geen vrijblijvende keuze, maar volgt uit de zorgplicht van de overheid. Uit onderzoek is bekend dat het risico op herhaling van seksueel misbruik kan afnemen wanneer slachtoffers actief worden geïnformeerd en passende hulp wordt ingezet. Daarnaast stelt het informeren van slachtoffers hen in staat om toegang te krijgen tot zorg, bescherming en ondersteuning, en om gebruik te maken van hun rechten, zoals het recht om schade te verhalen. Wanneer slachtoffers niet op de hoogte worden gebracht van hun slachtofferschap, worden deze rechten hen feitelijk ontnomen.

Het uitgangspunt is daarom dat geïdentificeerde slachtoffers persoonlijk worden geïnformeerd. Indien hier toch van wordt afgeweken, blijft de verantwoordelijkheid bestaan om, in nauwe afstemming met het scenarioteam, actief te zoeken naar manieren om deze slachtoffers alsnog in beeld te brengen bij de hulpverlening en passende bescherming te organiseren.

Slachtoffers informeren over de mogelijkheden

Tijdens het informeren wordt uitleg gegeven over slachtofferrechten en indien nodig ook over beschermende maatregelen. Daarnaast worden de opties besproken die slachtoffers hebben, namelijk:

- Melding doen;
- Aangifte doen;
- Getuigenverklaring afleggen;
- Niets doen;
- Alternatieve afdoening zoals [herstelbemiddeling](#);
- Doorverwijzing naar hulpverlening (zie [hoofdstuk 7A. Zorg aan slachtoffers \(kinderen en volwassenen\)](#))

Een combinatie van deze opties is ook mogelijk. Slachtoffers krijgen hiermee de mogelijkheid te beslissen of en hoe zij verder willen in het onderzoek. Indien zij kiezen voor het strafrechtelijke traject, is het belangrijk om op dat moment ook de [domiciliekeuze](#) te bespreken.

Herstelbemiddeling
= Begeleid en vrijwillig contact tussen slachtoffers en veroorzakers van een misdrijf, gericht op herstel van de schade en het bevorderen van begrip of erkenning. Herstelbemiddeling kan plaatsvinden via mediation in strafzaken (binnen het strafproces) of via Perspectief Herstelbemiddeling (buiten het strafproces).

Domiciliekeuze = Het kiezen van een adres waar je officiële documenten en berichten wilt ontvangen tijdens een strafrechtelijk onderzoek. Dit kan een ander adres zijn dan je woonadres om je privacy te beschermen.

Belang van gelijk dienstenaanbod voor slachtoffers

Essentieel bij het informeren over de mogelijkheden is dat slachtoffers binnen dezelfde zaak zoveel mogelijk gelijk worden behandeld. Dit voorkomt ongelijkheid of scheve verhoudingen, zeker in zaken waarin slachtoffers elkaar kennen. Tegelijkertijd vraagt iedere zaak om oog voor verschillen; bij een uiteenlopende mate van slachtofferschap of in een specifieke individuele context kan maatwerk juist meer helpend zijn. Het uitgangspunt is dus: gelijk waar het kan, maatwerk waar het nodig is.

Hulpverlening vooraf inschakelen

Gezien de impact van het nieuws van de politie op slachtoffers, is het van groot belang dat zij kort daarna, bij voorkeur dezelfde dag, in contact komen met hulpverlening. Stem daarom vooraf in het scenarioteam af met hulpverleningsinstanties hoe en wanneer de eerste opvang kan plaatsvinden.

Let op: zorg voor een directe overdracht van politie naar het casemanagement aanmeldpunt van Slachtofferhulp Nederland. De reden hiervoor is dat wanneer slachtoffers via de reguliere route bij Slachtofferhulp Nederland binnenkomen, niet duidelijk is dat zij onderdeel zijn van dezelfde grootschalige zaak. Hierdoor kan de hulpverlening niet goed worden afgestemd.

Indien de zaak eerder al via de reguliere route bij Slachtofferhulp Nederland terecht is gekomen (bijvoorbeeld omdat later pas duidelijk is geworden dat de zaak grootschalig is), neem dan contact op met Slachtofferhulp Nederland.

Slachtoffers die geen aangifte willen doen

Wanneer slachtoffers geen aangifte willen doen, is het belangrijk om uit te leggen wat dat betekent. In grootschalige zaken heeft 'geen aangifte doen' namelijk een andere betekenis dan in een individuele zaak. In een grootschalige zaak heeft de politie vaak al informatie, bijvoorbeeld door beeldmateriaal, meerdere meldingen of getuigenverklaringen. Zelfs als iemand zelf geen aangifte doet, kan het slachtofferschap dus toch al in het dossier terugkomen.

Zorg daarnaast voor een doorverwijzing naar hulpverlening, ook als iemand geen aangifte wenst te doen. Overleg in het scenarioteam welke mogelijkheden hiervoor beschikbaar zijn.

Daarnaast zijn er enkele belangrijke aandachtspunten:

- Geef aan dat het mogelijk is om op een later moment alsnog aangifte te doen.
- Leg uit dat het Openbaar Ministerie in sommige gevallen toch tot vervolging kan overgaan.
- Verwijs indien relevant naar adequate hulpverlening voor ondersteuning bij het verwijderen van beeldmateriaal, bijvoorbeeld via Offlimits.

Veiligheid screenen van slachtoffers, verdachten, naasten en advocaten

Grootschalige seksueel misbruikzaken gaan vaak gepaard met maatschappelijke onrust die bedreigend kan zijn voor de veiligheid van betrokkenen. Het is daarom cruciaal om in een vroeg stadium, in samenspraak met andere leden van het scenarioteam, te inventariseren of de veiligheid van alle betrokkenen voldoende geborgd is.

Mogelijke maatregelen zijn onder andere:

- Het opstellen van een dreigingsanalyse;
- Het inschakelen van het team Bewaken & Beveiligen van de politie;
- Overleg met reclassering.

Neem hierbij nadrukkelijk ook de naasten en advocaten van de verdachte mee in de veiligheidsanalyse. Zeker bij grote media-aandacht kunnen zij doelwit worden van publieke verontwaardiging. Meer informatie over (het voorkomen van) maatschappelijke onrust is te vinden in [hoofdstuk 9](#).

Slachtofferadvocaat betrekken

In grootschalige zaken is het wenselijk dat al bij de start een gespecialiseerde **slachtofferadvocaat** betrokken wordt. Dit is extra van belang wanneer wordt verwacht dat er veel slachtoffers zullen zijn die recht hebben op juridische bijstand. De slachtofferadvocaat wordt in dat geval aan de zaak gekoppeld als vast aanspreekpunt.

De slachtofferadvocaat heeft een bijzondere positie doordat deze persoon dicht bij de cliënten staat. Vanuit dat contact kan de advocaat wensen en signalen van slachtoffers ophalen en doorgeven aan de procespartijen, zodat daar in de aanpak en het proces rekening mee kan worden gehouden.

VOORBEELD Een slachtofferadvocaat hoort in een gesprek dat een slachtoffer zich zorgen maakt over de bescherming van zijn privacy. De advocaat geeft dit signaal door aan het Openbaar Ministerie met het advies om in communicatie en openbare zittingen extra terughoudend te zijn met identificeerbare gegevens. Zo worden de zorgen van slachtoffers omgezet in concrete maatregelen.

VOORBEELD Wanneer een verdachte in **voorlopige hechtenis** wordt geschorst, wil de politie weten of het nodig is om de verdachte extra te beveiligen. Op sociale media gaan stemmen op om wraak te nemen. Er wordt contact gezocht met de slachtofferadvocaat om te informeren of die zicht heeft op het risico op wraakacties.

Slachtofferadvocaat = Advocaat die is gespecialiseerd in het bijstaan van slachtoffers tijdens het strafproces.

Voorlopige hechtenis = Het vasthouden van een verdachte tijdens het onderzoek, nog voor de definitieve uitspraak van de rechter.

Overzicht slachtofferadvocaten

Het is belangrijk dat slachtoffers een vrije advocaatkeuze hebben. Er kan gewezen worden op het overzicht van gespecialiseerde slachtofferadvocaten van de Raad voor Rechtsbijstand, zodat slachtoffers zelf kunnen kiezen wie hen eventueel bijstaat.

Brochure slachtoffers van seksueel misbruik (politie)

Video: Redenen om aangifte te doen

Video: Wat is aangifte doen?

Video: Je wilt aangifte doen. Wat nu?

Video: Anoniem aangifte doen

Ad informandum = Aanduiding voor een strafbaar feit dat niet afzonderlijk wordt vervolgd, maar door het Openbaar Ministerie aan de rechter wordt voorgelegd om mee te nemen bij het bepalen van de straf. Voor het slachtoffer betekent dit dat de zaak niet afzonderlijk wordt behandeld.

Tenlastelegging = Het onderdeel van de dagvaarding waarin staat waarvan de verdachte door het Openbaar Ministerie wordt beschuldigd.

Juridische hulpverlening

Na het eerste contact met de politie is het van groot belang dat slachtoffers verder worden geholpen met juridische ondersteuning. Deze ondersteuning wordt aangeboden door Slachtofferhulp Nederland en de betrokken slachtofferadvocaat. Wanneer die samen bij een slachtoffer betrokken zijn, maken ze onderling afspraken over wie welke hulp biedt. De juridische hulpverlening bestaat uit de volgende elementen:

Afwegingen omtrent het doen van aangifte inzichtelijk maken

Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat slachtoffers of ouders advies krijgen over het wel of niet doen van aangifte (alleen de advocaat mag hierin adviseren). Wel wordt het als helpend ervaren om samen de afwegingen die iemand maakt overzichtelijk op een rij te zetten.

Uitleg geven over het vervolgproces

Daarnaast is het belangrijk om duidelijk uit te leggen wat het betekent om aangifte te doen en welke stappen daarna volgen. Hierin is het belangrijk om heldere verwachtingen over het vervolgproces te scheppen (bijvoorbeeld door te noemen dat aangifte doen niet automatisch leidt tot een strafzaak, en dat een strafzaak een langdurig proces kan zijn), zonder te ontmoedigen.

Meer informatie hierover is te vinden in de Brochure voor slachtoffers van seksueel misbruik van de politie. Slachtoffers ontvangen soortgelijke informatie van de politie bij het informeren.

6.3 Fase 2: Strafrechtelijk onderzoek

Wensen van slachtoffers rond deelname aan het strafproces

Keuze om een slachtoffer niet op de tenlastelegging te zetten

Niet ieder slachtoffer wil deel uitmaken van het strafproces. Dat is belangrijk om te respecteren. Het proces kan jaren duren en confronteert slachtoffers steeds opnieuw met wat hen is overkomen. Er zijn dus vaak goede redenen om dit niet te willen.

Er zijn situaties waarin het Openbaar Ministerie het toch van groot belang acht dat de rechter de strafbare feiten als gepleegd bij een specifiek slachtoffer in overweging neemt. Dit kan bijvoorbeeld spelen bij het slachtoffer bij wie de zwaarste feiten spelen. In zulke gevallen kan gekeken worden of het slachtoffer **ad informandum** kan worden meegenomen. Dan hoeft het slachtoffer niet de hele procedure te doorlopen, terwijl de officier van justitie de feiten wel kan benoemen en de rechter ze kan meewegen.

Ook wanneer vanwege gebrek aan capaciteit niet alle slachtoffers op de **tenlastelegging** kunnen worden meegenomen, moet overwogen worden of zij **ad informandum** kunnen worden meegenomen.

In uitzonderingssituaties waarin het niet te voorkomen is dat het OM tegen de wil van het slachtoffer in diegene wel of juist niet op de tenlastelegging plaatst, is het essentieel dat het OM dit duidelijk uitlegt en motiveert richting het slachtoffer om **secundaire victimisatie** te voorkomen.

Anonimiteit op de tenlastelegging: geen namen en adressen

In grootschalige zaken is het essentieel dat slachtoffers op de tenlastelegging en **dagvaarding** met een nummer worden aangeduid, en nooit met hun naam. Door de grote publieke belangstelling en media-aandacht is de kans reëel dat namen naar buiten komen. Hetzelfde geldt voor de openbaring van adressen. Dat kan slachtoffers een leven lang blijven achtervolgen. Het waarborgen van anonimiteit is daarom een absolute randvoorwaarde.

Informatie vanuit slachtoffercoördinator OM

Tijdens het strafrechtelijk onderzoek is het van groot belang dat slachtoffers goed op de hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen. De aangewezen slachtoffercoördinator speelt hierin namens het Openbaar Ministerie een centrale rol en informeert slachtoffers onder andere over:

- De stand van zaken en voortgang van het onderzoek;
- Verwachtingen ten aanzien van de (datum van) **behandeling ter zitting**, inclusief **pro-formazittingen**;
- De mogelijkheid tot een gesprek met de officier van justitie;
- Eventueel geplande slachtofferbijeenkomsten;
- De mogelijkheid om een schadevergoeding aan te vragen;
- De wijze waarop anonimiteit in het dossier en op zitting wordt geborgd.

Aandachtspunten informatie vanuit slachtoffercoördinator

Geef tussentijdse updates. In een grote zaak kan het voorkomen dat slachtoffers die vroeg zijn geïnformeerd lang moeten wachten op vervolginformatie. Voor deze slachtoffers is het belangrijk om tussentijds bericht te ontvangen, ook wanneer er nog geen nieuwe ontwikkelingen zijn.

Let op de leeftijd van slachtoffers. Indien sommige slachtoffers tijdens het onderzoek (waarschijnlijk) meerderjarig worden, moet gecontroleerd worden of de communicatie nog steeds via de ouders/verzorgers moet verlopen of rechtstreeks met het slachtoffer.

Denk aan groepen die mogelijk buiten de boot vallen. Dit kan bijvoorbeeld gaan om slachtoffers die niet worden meegenomen in het onderzoek, of omstanders. Ook zij hebben vaak behoefte aan informatie. Overleg in het scenarioteam via welke routes deze groepen alsnog informatie kunnen ontvangen. Zie ook [hoofdstuk 8](#) over communicatie voor aanvullende tips.

Maak een planning voor pro-formazittingen. De slachtoffercoördinator geeft de beschikbaarheid van slachtoffers en advocaat door aan de planningsafdeling van het OM zodat zij pro-formazittingen kunnen bijwonen. Wanneer er heel veel slachtoffers bij een zaak betrokken zijn, is dit natuurlijk moeilijk te plannen. Belangrijk is dan om de slachtofferadvocaat en Slachtofferhulp Nederland te betrekken en samen een maatwerkoplossing te vinden.

Secundaire victimisatie = Ook wel hernieuwd slachtofferschap genoemd; extra schade die ontstaat door de manier waarop instanties of individuen omgaan met het slachtoffer na de oorspronkelijke nare gebeurtenis.

Dagvaarding = Officiële oproep om voor de rechter te verschijnen.

Behandeling ter zitting = Het moment tijdens de rechtszaak waarop de strafzaak in de rechtbank wordt besproken.

Pro-formazitting = Zitting waarbij de rechter de voortgang van de strafzaak beoordeelt, zonder inhoudelijk op de zaak in te gaan. Het doel is om te toetsen of de verdachte langer mag worden vastgehouden.

Aandachtspunten gesprekken met de officier van justitie

In seksueel misbruikzaken hebben slachtoffers veelal recht op een gesprek met de officier van justitie die hun zaak behandelt. Dit gesprek is bedoeld om vragen te beantwoorden en zorgen te bespreken.

In grootschalige zaken vormen deze gesprekken vaak een (logistieke) uitdaging. Een mogelijke oplossing kan zijn om in die situaties een grotere slachtofferbijeenkomst te organiseren en daarna te vragen welke getroffen personen behoefte hebben aan een aansluitend individueel gesprek met de officier van justitie. Het is daarbij belangrijk vooraf goed af te stemmen welke informatie wel of niet gedeeld wordt in deze bijeenkomsten of gesprekken. Denk er daarbij aan of er nog slachtoffers moeten worden gehoord in verband met **onderzoekswensen** en of er slachtoffers zijn die anoniem willen blijven.

Onderzoekswensen = Verzoeken om aanvullend onderzoek in een strafzaak, bijvoorbeeld het horen van getuigen of het doen van deskundigenonderzoek.

VOORBEELD *In zaken met beeldmateriaal van jonge kinderen kan het voorkomen dat niet alle ouders alle details van het misbruik met hun kind hebben gedeeld. Het is dan belangrijk dat deze details niet tijdens de bijeenkomst naar voren komen.*

Juridische hulpverlening

In de fase van het strafrechtelijk onderzoek ligt het zwaartepunt van de juridische ondersteuning aan slachtoffers bij het geven van uitleg over ontwikkelingen in het onderzoek. Deze ondersteuning wordt geboden door Slachtofferhulp Nederland en de slachtofferadvocaat en bestaat uit de volgende elementen:

Ontwikkelingen binnen het strafrechtelijk onderzoek uitleggen

Slachtoffers hebben vaak veel vragen naar aanleiding van gebeurtenissen in het onderzoek. Het is dan helpend wanneer zij deze ontwikkelingen met iemand kunnen doorspreken. Voorbeelden van zulke ontwikkelingen zijn:

- Minderjarige slachtoffers worden gehoord;
- De verdachte blijft langer vastzitten of komt juist op vrije voeten;
- Er vinden **doorzoekingen** of inbeslagnames plaats, bijvoorbeeld van telefoons of computers;
- Er komt een pro-formazitting, waarbij de rechter de stand van het onderzoek beoordeelt.

Wijzen op mijnslachtofferzaak.nl

Slachtoffers van veertien jaar en ouder vinden een digitaal overzicht van berichtgeving over hun zaak op www.mijnslachtofferzaak.nl. Hier worden ontvangen e-mailberichten en brieven van de politie (voor slachtoffers van achttien jaar en ouder), het Openbaar Ministerie, Slachtofferhulp Nederland, het Schadefonds Geweldsmisdrijven en het Centraal Justitieel Incassobureau weergegeven. Alleen de slachtoffers zelf kunnen deze berichten inzien, ouders/voogden niet. Slachtoffers jonger dan veertien jaar worden via hun ouders/voogd per post geïnformeerd.

Doorzoeking = Wanneer de politie een woning, gebouw of voertuig onderzoekt om bewijsmateriaal te vinden.

Video: Hoe gaat een studioverhoor?

Video: Hoe bewijs je een zedenzaak?

Merk op: het overzicht op mijnslachtofferzaak.nl is beperkt en voorziet meestal onvoldoende in de behoeften van slachtoffers. Het is dus een aanvulling op warme communicatie, geen vervanging ervan.

Ondersteuning bij aanvraag Schadefonds Geweldsmisdrijven

Slachtoffers kunnen een eenmalige financiële tegemoetkoming aanvragen bij het Schadefonds Geweldsmisdrijven. Hiervoor hoeft het misdrijf niet bewezen te worden, maar alleen aannemelijk gemaakt. Een aanvraag kan al worden ingediend in de fase van het politieonderzoek, dus nog voordat er een definitieve uitspraak is.

Let op: In de praktijk hebben slachtoffers hier in de fase van het politieonderzoek vaak nog geen behoefte aan, omdat er al veel op hen afkomt. Het indienen van de aanvraag kan daarom ook op een later moment (tot max. 10 jaar later), en gebeurt vaak pas na de inhoudelijke behandeling van de strafzaak.

Slachtofferhulp Nederland kan slachtoffers informeren over en ondersteunen bij het invullen van de aanvraag en het verzamelen van de benodigde stukken.

Begeleiding bij verhoor door de rechter-commissaris

Het kan voorkomen dat een slachtoffer wordt opgeroepen door de **rechter-commissaris**. Begeleiding bestaat uit voorbereiding op het verhoor, bijvoorbeeld met uitleg over de rol van de rechter-commissaris en wat er tijdens het verhoor gebeurt. De slachtofferadvocaat is aanwezig bij het verhoor.

6.4 Fase 3: Inhoudelijke behandeling

Gesprek met de officier van justitie na een zitting

Een gesprek met de officier van justitie na een zitting is geen wettelijk recht voor slachtoffers, maar kan een belangrijke bijdrage leveren aan de verwerking. Het is daarom raadzaam om na te gaan of dit gesprek kan worden aangeboden. Indien dit niet wordt gepland, stem dan met het scenarioteam af of, en op welke wijze, de hulpverlening kan inspringen om passende nazorg te verlenen.

Hoger beroep en cassatie

Fase 3 loopt door totdat er een **onherroepelijk vonnis** is. Dit betekent dat de acties en juridische hulpverlening die samenhangen met de inhoudelijke behandeling ook in hoger beroep of in cassatie opnieuw relevant worden. Het blijft in die fases van belang om met het scenarioteam samen te komen en strafrecht, hulpverlening en communicatie goed op elkaar af te stemmen.

Juridische hulpverlening

In de fase van de inhoudelijke behandeling worden slachtoffers indien gewenst door Slachtofferhulp Nederland en de slachtofferadvocaat ondersteund tijdens en in voorbereiding op de zittingsdagen. Ook worden ze geholpen in het uitoefenen van hun slachtofferrechten.

Video: Kwetsbare getuigen horen

Video: Info voor ouders over het verhoor

Webpagina: Gesprek met de officier van justitie

Rechter-commissaris = Rechter die toezicht houdt op het opsporingsonderzoek en beslist over belangrijke onderzoekshandelingen, zoals het horen van getuigen.

Webpagina: Getuige in een strafzaak

Onherroepelijk vonnis = Een uitspraak van de rechter die niet meer kan worden aangevochten of veranderd. Dit betekent dat de zaak definitief is afgesloten.

Deze ondersteuning bestaat uit de volgende elementen:

Webpagina: Hoe werkt het strafproces?

Uitleg over zittingsdagen

Voor het slachtoffer is het belangrijk om uitleg te krijgen over hoe de inhoudelijke behandeling in de rechtszaal gaat verlopen. Daar hoort ook bij hoe een slachtoffer gebruik kan maken van diens slachtofferrechten, zoals het spreekrecht.

Video: Wat kan een advocaat betekenen?

Hulp bij uitoefenen spreekrecht

Sinds 2016 mogen slachtoffers zich in hun spreekrecht over alles uitlaten (binnen redelijke grenzen). Slachtofferhulp Nederland en de advocaat kunnen helpen bij het opstellen van een verklaring, afhankelijk van of het slachtoffer daar behoefte aan heeft. Samen wordt bekeken wat iemand wil vertellen en hoe dit het beste kan worden opgeschreven. Het spreekrecht kan ook via video of audio worden uitgeoefend, in afstemming met de rechtbank.

Video: Hoe werkt het spreekrecht?

Beschermingsmaatregelen en andere verzoeken aan de rechtbank

Slachtoffers kunnen verzoeken doen aan de rechtbank om hun veiligheid en welzijn tijdens de zitting te waarborgen. Denk hierbij aan:

- beschermingsmaatregelen;
- een aparte wachtruimte;
- de zitting via een videoverbinding volgen;
- slachtoffer en verdachte gescheiden houden;
- sluiting der deuren (geen publiek of media aanwezig) tijdens het uitoefenen van het spreekrecht.

Slachtofferhulp Nederland en/of de slachtofferadvocaat bespreekt vooraf welke wensen en zorgen er zijn, helpt bij het formuleren van verzoeken en geeft adequaat verwachtingsmanagement, bijvoorbeeld door te noemen dat het uiteindelijk aan de rechtbank is om te beslissen. De slachtoffercoördinator is verantwoordelijk voor het doorgeven van de wensen aan de rechtbank.

Begeleiding tijdens de rechtszaak

Tijdens de rechtszaak zelf is ook ondersteuning voor slachtoffers nodig. Hiervoor is het ook belangrijk om vooraf de wensen van het slachtoffer door te spreken zodat daarnaar gehandeld kan worden. Zo wordt vooraf doorgesproken of het slachtoffer überhaupt wel of niet aanwezig wil zijn, waar die persoon gaat zitten in de zaal, en of diegene bijvoorbeeld de zaal zou willen verlaten wanneer beeldmateriaal wordt getoond.

Vorbereiding op de uitspraak

Na de inhoudelijke behandeling volgt meestal binnen twee weken de uitspraak. Slachtoffers moeten hierop worden voorbereid, bijvoorbeeld door te bespreken of ze zelf aanwezig willen zijn bij de uitspraak, of liever willen dat de advocaat of Slachtofferhulp Nederland het vonnis doorgeeft.

In grootschalige seksueel misbruikzaken is bij de uitspraak vaak pers aanwezig en wordt er live verslag gedaan. Wanneer slachtoffers niet tijdig en rechtstreeks worden geïnformeerd, bestaat het risico dat zij de uitspraak (of delen daarvan) voor het eerst via de media vernemen. Dit kan als zeer belastend en schadelijk worden ervaren.

Het is dus van belang dat de uitspraak zo spoedig mogelijk op schrift beschikbaar komt voor de slachtofferadvocaat, zodat deze de inhoud met slachtoffers kan delen. Dit stelt slachtoffers in staat de uitspraak in een veilige context te ontvangen, en voorkomt dat zij worden overvallen door berichtgeving in de pers.

Vorbereiding op hoger beroep

Omdat in veel zaken hoger beroep wordt ingesteld, wordt het slachtoffer voorbereid op deze mogelijkheid. Binnen twee weken na de uitspraak moet hoger beroep worden ingediend. Slachtofferhulp Nederland en/of de slachtofferadvocaat legt uit wat dit inhoudt en wat de gevolgen zijn.

6.5 Fase 4: Tenuitvoerlegging straf en toekomst

Ook nadat een straf onherroepelijk is geworden, blijft aandacht voor de positie van slachtoffers noodzakelijk. Professionals dienen zich te realiseren dat, tijdens de tenuitvoerlegging van de straf, de zaak voor slachtoffers niet is afgerond: er volgen momenten waarop zij opnieuw met het delict en de dader geconfronteerd worden.

TBS-verlengingszittingen

Bij **TBS-verlengingszittingen** is het essentieel dat slachtoffers tijdig en volledig worden geïnformeerd. Het gaat hier vaak om zittingen die tweejaarlijks terugkeren en grote impact kunnen hebben, juist omdat slachtoffers worden geconfronteerd met de mogelijke verlenging of beëindiging van de maatregel. Fouten hierbij leiden tot groot onbegrip en vergroten het gevoel van onveiligheid.

Slachtoffers moeten voldoende tijd en ondersteuning krijgen om zich voor te bereiden. Dat betekent dat zij de mogelijkheid moeten hebben zich te laten begeleiden bij hun aanwezigheid in de rechtszaal of bij het gebruik van hun **beperkte spreekrecht**. Professionals dienen dit proces duidelijk uit te leggen en passende ondersteuning te bieden, vergelijkbaar met de zorg die tijdens de inhoudelijke behandeling wordt georganiseerd. Dezelfde waarborgen zijn van belang: tijdige en volledige informatievoorziening, het beperkte spreekrecht, en de ruimte om persoonlijke wensen kenbaar te maken. Merk op dat niet bij iedere TBS-verlengingszitting het beperkte spreekrecht aan de orde is.

TBS-verlengingszitting
= Zitting waarin de rechter beslist of een TBS-maatregel wordt verlengd. Dit vindt iedere 1 à 2 jaar plaats.

Beperkte spreekrecht = Het recht van een slachtoffer om tijdens een TBS-verlengingszitting kort te spreken over diens beschermingsbehoeften.

Invrijheidsstelling =
Het vrijlaten van iemand die een straf heeft uitgezeten of die niet meer gevangengehouden hoeft te worden.

Invrijheidsstelling

Ook de **invrijheidsstelling** van de veroordeelde vraagt zorgvuldige communicatie. Professionals moeten slachtoffers vroegtijdig informeren, uitleg geven over de procedure en nagaan welke impact dit heeft op hun gevoel van veiligheid en welzijn. Waar nodig en mogelijk dienen maatregelen of begeleiding te worden ingezet. Slachtofferhulp Nederland of de slachtofferadvocaat kunnen ondersteunen bij deze maatregelen, zoals een contact- of gebiedsverbod.

Schadevergoeding en uitbetaling

Als de rechtbank een schadevergoeding toewijst, keert de staat acht maanden na het onherroepelijk worden van de uitspraak een voorschot uit. Eventuele uitkeringen uit het Schadefonds Gewelddsmisdrijven worden daarbij verrekend. Het CJIB zorgt voor de inning van de vordering bij de veroordeelde. Slachtofferhulp Nederland of de slachtofferadvocaat kunnen hierover informeren.

6.6 Tuchtrect

Soms speelt een zaak zich niet af binnen het strafrecht, maar binnen het tuchtrect. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer het gaat om het professioneel handelen van een arts, psycholoog, advocaat of notaris. Het doel van het tuchtrect is niet om iemand te straffen voor een misdrijf, maar om te toetsen of een beroepsbeoefenaar zich aan de professionele normen en regels van zijn of haar vak heeft gehouden.

Hoe verhouden tucht- en strafrecht zich tot elkaar?

Strafrecht en tuchtrect zijn twee aparte sporen. Het strafrecht gaat over de vraag of iemand een strafbaar feit heeft gepleegd, bijvoorbeeld seksueel misbruik. Het doel is straf opleggen (gevangenisstraf, taakstraf, boete). Het tuchtrect gaat niet over strafbaarheid, maar over beroepsnormen: heeft een arts, psycholoog of andere professional gehandeld zoals van een goed beroepsbeoefenaar mag worden verwacht? Binnen een tuchtzaak zijn bepaalde slachtofferrechten, zoals het recht op schadevergoeding, niet aan de orde.

Situaties waarin een tucht- en een strafzaak plaatsvinden

Het is mogelijk dat er zowel een strafzaak als een tuchtzaak loopt over hetzelfde feit. Bijvoorbeeld: een psychiater die seksueel grensoverschrijdend gedrag vertoont tegenover een patiënt kan strafrechtelijk vervolgd worden (voor seksueel misbruik) én tegelijk een tuchtclacht krijgen (omdat dit in strijd is met de beroepsnormen).

Situaties waarin alleen een tuchtzaak plaatsvindt

Het kan ook voorkomen dat er geen strafzaak komt, maar wel een tuchtzaak. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer het Openbaar Ministerie besluit niet te vervolgen omdat er onvoldoende bewijs is voor een veroordeling in het strafrecht. Er kan dan toch aanleiding zijn om te toetsen of de beroepsbeoefenaar professioneel fout heeft gehandeld. In dat geval kan een tuchtcollege de klacht alsnog behandelen en, als de klacht gegrond wordt verklaard, een maatregel opleggen, zoals een waarschuwing, berisping of zelfs doorhaling uit het register.

Verschil in bewijs

In het strafrecht moet schuld “wettig en overtuigend” bewezen worden, een hoge lat. In het tuchtrecht volstaat de toets of de beroepsbeoefenaar heeft gehandeld in strijd met de professionele standaard. Dat kan dus ook zonder sluitend bewijs van een misdrijf.

Verloop van een tuchtzaak

Indienen klacht en eerste beoordeling

Een tuchtzaak begint met een klacht van een cliënt, collega of instelling bij een tuchtcollege. Het college beoordeelt eerst of de klacht ontvankelijk is: valt de klacht onder het tuchtrecht en is deze concreet genoeg? Als de klacht niet-ontvankelijk is, stopt de procedure hier.

Vooronderzoek

Wanneer de klacht in behandeling wordt genomen, volgt een vooronderzoek. De betrokken beroepsbeoefenaar krijgt de kans om schriftelijk te reageren. Soms vraagt het college aanvullende informatie op bij beide partijen of bij derden.

Mondelinge behandeling en uitspraak

Na het vooronderzoek wordt de zaak ter zitting behandeld. Beide partijen krijgen de gelegenheid hun standpunt mondeling toe te lichten. Vervolgens doet het tuchtcollege uitspraak. Dit kan leiden tot gegrond of ongegrond verklaren van de klacht. Bij een gegronde klacht kan het college een maatregel opleggen, variërend van een waarschuwing tot doorhaling van de beroepsbeoefenaar uit het register.

Uitvoering maatregel

Tegen de uitspraak kan beroep of hoger beroep worden ingesteld bij een hoger tuchtcollege. Wanneer de uitspraak definitief is, volgt de uitvoering van de opgelegde maatregel. Dit kan gevolgen hebben voor de beroepsuitoefening en voor de toekomst van de beroepsbeoefenaar.

7

**Zorg aan slachtoffers, omstanders,
verdachte en professionals**

7

A

Zorg aan slachtoffers (kinderen en volwassenen)¹

In dit hoofdstuk: Welke uitgangspunten zijn van belang in het bieden van multidisciplinaire zorg aan slachtoffers in een grootschalige (online) seksueel misbruikzaak? Hoe wordt zulke zorg het beste georganiseerd? Welke zorg is relevant in de verschillende fasen van het proces? En hoe kan het beste hulp worden geboden aan slachtoffers van online seksueel misbruik?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	100
7A.1 Uitgangspunten voor zorg	101
Alle kansen benutten	101
Slachtoffers zo min mogelijk belasten	101
Gelijk dienstenaanbod én oog voor het individu	102
Slachtoffers zo snel mogelijk na elkaar zien	102
Levensloopvisie	103
7A.2 Organiseren zorg	103
Waar krijgen slachtoffers zorg?	103
Aandachtspunten m.b.t. de organisatie van zorg	104
7A.3 Zorginhoud	106
Tijdspad	106
Eerste contact en screening	107
Medische zorg	109
Forensisch-medische zorg	109
Psychologische begeleiding	110
Lange termijn zorg	112
7A.4 Zorg aan slachtoffers van online seksueel misbruik	112
Victim blaming voorkomen	112
Medische zorg na online seksueel misbruik	113
Psycho-educatie over online seksueel misbruik	113
Informereren over verwijdering van beeldmateriaal	114
Overleg met school	114

---

¹ Daar waar 'slachtoffers' staat, worden ook ouders van minderjarige slachtoffers bedoeld.

Samenvatting vooraf

- **Breng herstelkansen zo goed mogelijk in kaart.** Wanneer seksueel misbruik aan het licht komt en een slachtoffer openstaat voor hulp, ontstaat een mogelijkheid om aan herstel te werken. Welke zorg nodig is, verschilt per zaak en per getroffene.
- **Beperk de belasting voor slachtoffers zoveel mogelijk.** Slachtoffers hebben vaak te maken met meerdere vormen van zorg, zoals medische, psychologische en juridische ondersteuning. Bundel zorg zo veel mogelijk en voorkom dat mensen hun verhaal meerdere keren moeten vertellen.
- **Zorg voor een gelijk en herkenbaar basisaanbod.** Dit voorkomt ongelijkheid en secundaire traumatisering. Tegelijkertijd vraagt iedere situatie om ruimte voor maatwerk, zodat zorg aansluit bij de individuele context van slachtoffers en gezinnen.
- **Streef ernaar mensen zo snel mogelijk na elkaar te zien.** Dit verkleint het risico op informatieongelijkheid en verlies van vertrouwen.
- **Werk bij voorkeur met zo weinig mogelijk zorgorganisaties** om expertise en informatie te bundelen. Besteed in de opstartfase expliciet aandacht aan capaciteit en het voorkomen van wachttijden.
- **Richt de interne organisatie zorgvuldig in.** Zorg voor centrale administratie, heldere registratie van stappen per slachtoffer en vaste overlegmomenten binnen het team.
- **Betrek de huisarts als vaste schakel in de zorg.** Informeer huisartsen, met toestemming van het slachtoffer, over wat er speelt en welke zorg is ingezet.
- **Maak onderscheid tussen acute zorg en zorg op de langere termijn.** Houd ook rekening met bezinktijd voordat een hulpvraag ontstaat en zorg dat ondersteuning beschikbaar blijft.
- **Wees alert op de spanning tussen zorg en het strafproces.** Soms is het nodig om te wachten met (psychologische) zorg tot na het verhoor. Bewaak tegelijkertijd dat noodzakelijke behandeling niet onnodig wordt uitgesteld.
- **Borg structurele follow-up op de lange termijn (levensloopvisie).** Zorg dat slachtoffers ook later opnieuw in beeld kunnen komen, zowel degenen die eerder zorg ontvingen als degenen die toen afzagen van hulp.
- **Bied psychologische en, waar nodig, medische zorg aan getroffenen van online seksueel misbruik.** Gebruik hiervoor de eerder ontwikkelde interventie *Eerste Hulp na Online Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag*.

7A.1 Uitgangspunten voor zorg

Alle kansen benutten

Wanneer seksueel misbruik uitkomt en een slachtoffer openstaat voor hulp, biedt dit unieke kansen. Het kan het begin betekenen van een hersteltraject, voor getroffenen zelf en voor de mensen daaromheen die de gevolgen dragen. Herstel kan plaatsvinden op verschillende domeinen, zoals psychisch, medisch en relationeel. Het is niet van tevoren te voorspellen welke zorg slachtoffers nodig hebben om alle kansen op herstel te benutten. Dit is afhankelijk van de kenmerken van de zaak en van het individu.

VOORBEELD *Wanneer slachtoffers fysiek seksueel misbruik hebben meegemaakt, kan er risico zijn op zwangerschap of SOA's. Of dit risico aanwezig is, hangt onder meer af van de leeftijd van het slachtoffer, de aard van het misbruik, of er sprake is geweest van penetratie en of bekend is dat de verdachte een SOA heeft.*

VOORBEELD *Bij seksueel misbruik dat online heeft plaatsgevonden, kunnen slachtoffers ook fysieke schade hebben opgelopen, bijvoorbeeld wanneer zij onder dwang voorwerpen bij zichzelf hebben moeten inbrengen. In andere gevallen is er wellicht geen sprake van lichamelijke schade, maar wel van ernstige psychische gevolgen, bijvoorbeeld door de wetenschap dat beeldmateriaal online circuleert.*

De verschillende kenmerken van iedere zaak maken dat telkens opnieuw moet worden bekeken welke vormen van zorg en welke herstelkansen relevant zijn, op basis van wat er vermoedelijk is gebeurd en bij wie. Het is de taak van het scenarioteam om te coördineren dat zorgprofessionals deze zorgbehoeften zo vroeg mogelijk in kaart brengen, zodat passende zorg tijdig kan worden ingezet.

Slachtoffers zo min mogelijk belasten

In de meeste seksueel misbruikzaken is sprake van een combinatie van juridische ondersteuning (zoals beschreven in [hoofdstuk 6](#)), psychische ondersteuning en een medische check. Afhankelijk van de kenmerken van de zaak kunnen daarnaast andere vormen van zorg geïndiceerd zijn, zoals SOA-testen, **toxicologisch onderzoek** of een **urogenitaal onderzoek**.

Wanneer slachtoffers voor ieder onderdeel van deze zorg afzonderlijk naar een andere locatie moeten en telkens opnieuw hun verhaal moeten doen, leidt dit tot extra belasting. Dit komt bovenop een situatie die voor slachtoffers vaak al ingrijpend en belastend is.

Het uitgangspunt is daarom om mensen zo min mogelijk te belasten door:

1. de verschillende vormen van zorg waar mogelijk op dezelfde plek en tijd te laten plaatsvinden;
2. te zorgen dat mensen hun verhaal maar één keer hoeven te vertellen.

Toxicologisch onderzoek = Onderzoek naar de aanwezigheid van alcohol, drugs of andere stoffen in het lichaam.

Urogenitaal onderzoek = Medisch onderzoek van de geslachtsorganen en urinewegen, bijvoorbeeld om letsel vast te stellen.

Een dergelijke werkwijze is geïmplementeerd binnen het Centrum Seksueel Geweld: het samenwerkingsverband tussen verschillende ketenpartners, waar de dienstverlening aan ieder slachtoffer gecoördineerd wordt door een casemanager.

Gelijk dienstenaanbod én oog voor het individu

Bij het opstellen van een zorgplan voor slachtoffers speelt het uitgangspunt dat iedereen een gelijk en herkenbaar dienstenaanbod krijgt. Een uniform basisaanbod draagt bij aan duidelijkheid, voorspelbaarheid en rechtsgelijkheid, en helpt om secundaire traumatisering te voorkomen. Met secundaire traumatisering wordt bedoeld dat slachtoffers extra schade kunnen oplopen door verschillen in behandeling, onduidelijkheid over beschikbare zorg, of het gevoel ongelijk of onrechtvaardig te worden behandeld ten opzichte van andere slachtoffers.

Tegelijkertijd brengt ieder slachtoffer, en ieder gezin, een eigen levensloop en context mee. Bestaande problemen, draagkracht, gezinsdynamiek en eerdere ervaringen met zorg en hulpverlening verschillen sterk per persoon. Slachtoffers hebben daarom recht op zorg die aansluit bij hun individuele situatie en behoeften. Een volledig gestandaardiseerde aanpak doet geen recht aan die diversiteit.

De uitdaging is om het midden te vinden tussen deze twee uitgangspunten: een uniform en gelijk basisaanbod voor alle slachtoffers, met daarbinnen ruimte voor maatwerk en een persoonlijke benadering waar dat nodig is.

VOORBEELD *Een scenarioteam kiest ervoor om bij alle slachtoffers dezelfde medische check aan te bieden. Daarnaast wordt standaard juridische en emotionele ondersteuning aangeboden via Slachtofferhulp Nederland en psychologische begeleiding via het Centrum Seksueel Geweld. Bij het Centrum Seksueel Geweld kijkt de aangewezen casemanager naar de individuele situatie van het slachtoffer en het gezin, en wordt afgewogen welke aanvullende of specifieke ondersteuning passend is.*

Slachtoffers zo snel mogelijk na elkaar zien

Zoals hierboven beschreven is het in grootschalige seksueel misbruikzaken belangrijk om slachtoffers zoveel mogelijk gelijk te behandelen, zonder het oog voor de individuele situatie te verliezen. Dit uitgangspunt geldt niet alleen voor het zorgaanbod zelf, maar ook voor het moment waarop slachtoffers worden gezien.

Het streven is om slachtoffers zo snel mogelijk na elkaar zorg te bieden. In de eerste plaats is dit omdat de kansen op herstel in de vroege fase vaak het grootst zijn. Over het algemeen geldt dat hoe eerder passende zorg wordt ingezet, hoe groter de kans op herstel.

Daarnaast speelt informatievoorziening een belangrijke rol. In grootschalige seksueel misbruikzaken wordt relevante informatie vaak geleidelijk bekend. Als hulpverlener kan het nodig zijn deze informatie met slachtoffers te delen, bijvoorbeeld over de aard van het misbruik of over kenmerken van de verdachte die van invloed zijn op de zorg. Wanneer slachtoffers elkaar kennen, bijvoorbeeld omdat zij deel uitmaken van dezelfde gemeenschap, bestaat het risico dat

zij nieuwe informatie via-via vernemen. Dit kan gevoelens van onrust of ongelijkheid oproepen en het vertrouwen in de hulpverlening ondermijnen. Juist daarom is het, ondanks de vaak grote logistieke uitdaging, van belang om ernaar te streven slachtoffers zo gelijktijdig mogelijk te informeren.

Levensloopvisie

Uit onderzoek is bekend dat de gevolgen van seksueel misbruik zich op verschillende momenten in de levensloop kunnen manifesteren. Klachten en hulpvragen kunnen veranderen of opnieuw ontstaan bij nieuwe ontwikkelingsfasen van kinderen, of bij ingrijpende life-events zoals een overgang naar een nieuwe school, het aangaan van relaties, zwangerschap of ouderschap. Tegelijk ontwikkelt niet ieder slachtoffer klachten. Sommige mensen hebben lange tijd geen merkbare problemen of krijgen die helemaal niet.

Het is daarom belangrijk om periodiek contact te blijven houden en te verkennen hoe het gaat: of er nieuwe klachten zijn ontstaan en of er aanvullende hulpvragen leven. Een levensloopvisie helpt om, bij wie dat nodig is, tijdig passende zorg te organiseren en voorkomt dat slachtoffers pas hulp zoeken wanneer problemen zich al hebben verdiept.

7A.2 Organiseren zorg

Het grootschalige karakter van de seksueel misbruikzaken waarop dit boek zich richt, stelt hoge eisen aan organisatie en logistiek. Een goede inrichting van de zorg is essentieel om slachtoffers tijdig, zorgvuldig en gelijkwaardig te ondersteunen. In de onderstaande paragrafen worden aandachtspunten beschreven op basis van praktijkervaringen met eerdere grootschalige seksueel misbruikzaken.

Waar krijgen slachtoffers zorg?

Bij de keuze voor welke organisatie of organisaties verantwoordelijk zijn voor de zorg aan slachtoffers, spelen verschillende overwegingen een rol. Deze overwegingen worden hieronder toegelicht en zijn grofweg geordend naar prioriteit.

1. Expertise is leidend

De zorg na seksueel misbruik vraagt om specifieke expertise (Bicanic & Van der Bij, 2021, bijlage *Onderbouwing van de specialistische en multidisciplinaire aanpak voor slachtoffers van seksueel misbruik*). De belangrijkste overweging bij de vraag waar slachtoffers zorg ontvangen, is daarom welke organisatie beschikt over de kennis, ervaring en faciliteiten om deze zorg op een passende manier te leveren.

2. Eén zorgorganisatie

In een grootschalige zaak circuleert veel informatie die in de loop van de tijd verandert en wordt aangevuld. Het is van groot belang dat de zorgverlenende organisatie beschikt over de meest actuele informatie en deelneemt aan het scenarioteam. Dit pleit ervoor om de zorg zoveel mogelijk te beleggen bij één organisatie.

Daarnaast is, zoals eerder beschreven, een gelijk dienstenaanbod voor alle slachtoffers belangrijk om secundaire traumatisering te voorkomen. Ook dit vormt een argument om de zorg binnen één organisatie te organiseren. Ook bij landelijke of gebiedsoverstijgende zaken, is het dus een overweging of het mogelijk is voor een zorgorganisatie om niet alleen slachtoffers uit de regio maar alle slachtoffers van de zaak te zien voor hulp. Meer hierover in [hoofdstuk 5A. Gebiedsoverstijgende zaken](#).

Verder is het raadzaam om te verkennen of slachtoffers op één locatie zowel medische als psychologische zorg kunnen ontvangen. Een voorbeeld hiervan is een academische setting waar meerdere disciplines samenkomen, zoals binnen een universitair medisch centrum.

3. Capaciteit en wachtlijsten

De praktijk laat zien dat wanneer een zorginstelling verantwoordelijk wordt voor de behandeling van een grote groep slachtoffers, er een reëel risico bestaat op het ontstaan van wachttijden. De meeste zorgorganisaties zijn niet ingericht op een plotselinge en grootschalige toestroom van cliënten.

Om wachttijden zoveel mogelijk te beperken, is een zorgvuldig uitgewerkt plan in de opstartfase cruciaal. Door taken helder te verdelen, capaciteit tijdig te organiseren en na te denken over een efficiënte inrichting van het zorgproces, kan worden voorkomen dat slachtoffers onnodig lang moeten wachten en kan zorg sneller worden opgepakt.

Aandachtspunten m.b.t. de organisatie van zorg

Administratie

Regel een centrale plek voor administratie binnen je organisatie. Wanneer een organisatie verantwoordelijk is voor de zorg aan een grote groep slachtoffers, is het vrijwel onvermijdelijk dat meerdere medewerkers hierbij betrokken zijn. Een centrale digitale werkomgeving helpt om overzicht te houden, vast te leggen wie welke acties heeft uitgevoerd en om afspraken goed te borgen.

Houd overzicht over de stappen die ieder slachtoffer doorloopt. Dit kan bijvoorbeeld door te werken met een overzichtelijk registratiesysteem, zoals een beveiligd Excelbestand, waarin per cliënt wordt vastgelegd welke stappen zijn gepland en uitgevoerd.

Voorbeelden van stappen die hierin kunnen worden opgenomen zijn:

- eerste screening gepland;
- screening uitgevoerd;
- akkoord met gegevensdeling vastgelegd;
- behoefte aan vervolgzorg geïnventariseerd;
- eerste vervolgspraak gepland.

Dit alles met inachtneming van de geldende wet- en regelgeving op het gebied van privacy en gegevensbescherming.

Leg overlegmomenten vooraf vast. In de bijeenkomsten van het scenarioteam neemt per organisatie doorgaans één vertegenwoordiger deel (zie [hoofdstuk 3. Scenarioteam](#)). Het is daarom belangrijk om binnen de eigen organisatie een vaste overlegstructuur in te richten, zodat relevante informatie, besluiten en aandachtspunten uit het scenarioteam tijdig worden teruggekoppeld en besproken met de betrokken collega's.

Inschakelen huisarts

De huisarts vervult een belangrijke schakelfunctie in de zorg aan slachtoffers van seksueel misbruik. Voor veel vormen van medische zorg en geestelijke gezondheidszorg is een verwijzing via de huisarts noodzakelijk. Daarnaast is de huisarts vaak de zorgverlener die slachtoffers ook op langere termijn blijft zien en daarmee een centrale rol kan spelen in de continuïteit van zorg.

Het is daarom van belang dat de huisarts, met toestemming van het slachtoffer, op de hoogte is van het feit dat diens patiënt seksueel misbruik heeft meegemaakt. Om huisartsen goed te informeren, kan het helpend zijn om een algemene informatiebrief op te stellen. In deze brief kan worden toegelicht wat er speelt in de zaak, welke zorg al is geboden en welke vormen van zorg mogelijk nog nodig zijn.

Een voorbeeldbrief is te vinden in [hoofdstuk 10. Materialen](#).

Anonimiteit beschermen

De behoefte aan privacy binnen een seksueel misbruikzaak verschilt per persoon. Het is daarom belangrijk om zorgvuldig om te gaan met anonimiteit en hier expliciet aandacht voor te hebben bij de organisatie van zorg en communicatie.

Twee aandachtspunten zijn hierbij van belang:

Plan belafspraken om mensen niet te overvallen en te zorgen dat zij een rustig plekje kunnen zoeken voor het gesprek. Communiceer aan ouders dat ze ook zorgen dat kinderen het gesprek niet kunnen meeluisteren ('kleine potjes hebben grote oren').

Wees er transparant over of mensen andere slachtoffers kunnen tegenkomen, bijvoorbeeld in de wachtkamer. Uit onderzoek naar de Amsterdamse zedenzaak (Verlinden et al., 2021) blijkt dat ouders dit als onprettig hebben ervaren. Wanneer het niet mogelijk is om ontmoetingen volledig te voorkomen, is het belangrijk hier vooraf open over te communiceren, zodat betrokkenen hier rekening mee kunnen houden.

Toestemming voor zorg bij kinderen en jongeren

In Nederland is toestemming voor zorg bij kinderen en jongeren wettelijk geregeld in de [Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst](#) (WGBO). De wet maakt onderscheid tussen verschillende leeftijdscategorieën, waarbij kinderen naarmate zij ouder worden steeds meer zeggenschap krijgen over beslissingen rondom hun eigen zorg.

Kinderen tot en met 11 jaar

Bij kinderen tot en met 11 jaar geven de [ouders met gezag](#) of de [wettelijk vertegenwoordiger](#) toestemming voor zorg. Het kind heeft in deze leeftijdscategorie geen formele beslissingsbevoegdheid. Wel is de zorgverlener verplicht het kind op een begrijpelijke, leeftijdsadequate manier te informeren en rekening te houden met signalen van weerstand of onbegrip.

Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst = Wet die de rechten en plichten regelt van patiënten en zorgverleners, zoals het recht op informatie en toestemming.

Ouder met gezag = Ouder die volgens de wet verantwoordelijk is voor de verzorging en opvoeding van een kind en beslissingen mag nemen over het kind.

Wettelijk vertegenwoordiger = Persoon die namens iemand anders beslissingen mag nemen, bijvoorbeeld een ouder met gezag, een voogd of een door de rechter aangewezen vertegenwoordiger.

Rechten van minderjarigen (Artsenfederatie KNMB)

Kinderen van 12 tot en met 15 jaar

Voor kinderen van 12 tot en met 15 jaar is dubbele toestemming nodig: zowel het kind als de ouder(s) met gezag moeten instemmen met de behandeling. Wanneer een ouder toestemming weigert, maar de zorg noodzakelijk is om ernstig nadeel voor het kind te voorkomen, kan de behandeling toch plaatsvinden.

Jongeren van 16 en 17 jaar

Jongeren van 16 en 17 jaar mogen zelfstandig beslissen over hun zorg en worden juridisch vrijwel gelijkgesteld aan volwassenen. Zij geven zelf toestemming voor behandeling en hebben recht op vertrouwelijkheid. Ouders hebben geen formeel toestemmingsrecht meer en mogen alleen worden geïnformeerd met toestemming van de jongere, tenzij sprake is van een wettelijke uitzondering, bijvoorbeeld bij ernstig gevaar voor de jongere of anderen.

Gescheiden ouders

Wanneer minderjarige slachtoffers gescheiden ouders hebben, vraagt dit extra aandacht in de praktijk. Het is dan niet altijd duidelijk wie geïnformeerd moet worden, wie toestemming mag geven en hoe communicatie het beste kan verlopen. Bij gescheiden ouders gelden onderstaande vuistregels:

1. **Check gezag** bij start zorg: hebben beide ouders gezag? Leg dit vast in het dossier.
2. **Beide ouders gezag?** → informeer en betrek altijd beide ouders bij belangrijke beslissingen.
3. **Eén ouder gezag?** → alleen die ouder informeren en om toestemming vragen. Als een ouder zonder gezag zelf contact opneemt, heeft diegene wel recht op feitelijke informatie over de behandeling.
4. **Conflict tussen ouders?** → blijf neutraal; verwijst ouders terug naar elkaar of naar de rechter.
5. **Spoed of ernstig nadeel voor het kind?** → handel direct; informeer ouders zo snel mogelijk achteraf.
6. **Kind 16+?** → jongere beslist zelf; ouders alleen informeren met toestemming van de jongere.

7A.3 Zorginhoud

In Nederland wordt na seksueel misbruik al multidisciplinaire hulp geboden binnen het Centrum Seksueel Geweld. In dit hoofdstuk ligt de nadruk daarom op aspecten van zorg die specifiek zijn voor, of extra aandacht vragen bij, grootschalige seksueel misbruikzaken.

Tijdspad

Onderscheid acute zorg en lange(re) termijn zorg

In een grootschalige seksueel misbruikzaak komt er in de eerste fase vaak zeer veel op mensen af. Om overbelasting te voorkomen, is het belangrijk onderscheid te maken tussen zorg die direct nodig is en zorg die ook op een later moment kan worden ingezet.

Uit de praktijk blijkt bijvoorbeeld dat slachtoffers en ouders in de eerste periode vaak onvoldoende ruimte hebben om zich te richten op langdurige psychologische behandeling. De eerste maanden, en soms het eerste half jaar, staan meestal in het teken van acute medische zorg, informatieverwerking en het omgaan met de directe impact van de strafzaak. Als traumaklachten door het misbruik ontstaan, is traumabehandeling in deze fase vaak nog niet aan de orde. Het is daarom de taak van het scenarioteam om scherp te onderscheiden welke zorg niet kan wachten, bijvoorbeeld omdat behandelopties anders verloren gaan, en welke zorg ook later effectief kan worden aangeboden.

Daarnaast is vaak sprake van bezinktijd voordat slachtoffers of ouders tot een concrete hulpvraag komen. Vragen als “Hoe voel ik mij?” of “Hoe gaat het met mijn kind?” krijgen soms pas na verloop van tijd betekenis. Dit vraagt om beschikbaarheid van zorg op de langere termijn. Zorg ervoor dat mensen weten waar zij terecht kunnen en beschikken over duidelijke contactgegevens. Het is bovendien raadzaam om zelf periodiek contact te houden, bijvoorbeeld door in de eerste periode elk kwartaal en daarna jaarlijks in te checken.

Zorg tijdens het strafproces

In de loop van een grootschalige seksueel misbruikzaak spelen er meerdere belangen. Voor slachtoffers speelt hun welzijn een grote rol, en de zorg waar zij recht op hebben om de kansen op herstel zo groot mogelijk te maken. Daarnaast speelt ook het belang van een zorgvuldig strafproces. In het strafproces zijn verklaringen van slachtoffers vaak een belangrijk bewijsmiddel. Om de betrouwbaarheid (en daarmee bruikbaarheid in de rechtszaal) van verklaringen zo hoog mogelijk te maken, mogen deze niet beïnvloed zijn.

Om beïnvloeding van verklaringen te voorkomen, verdient het de voorkeur om terughoudend te zijn met het bespreken van inhoudelijke details van het misbruik tot na het verhoor. Dit geldt ook voor het starten van traumabehandeling waarin het misbruik uitgebreid wordt besproken. Wachten tot na het verhoor heeft de voorkeur. Het volledig afwachten van het gehele strafproces is echter niet nodig en ook niet wenselijk (Bicanic et al., 2017). Slachtoffers met traumaklachten moeten tijdig passende ondersteuning kunnen krijgen, in goede afstemming met politie en Openbaar Ministerie.

Beste timing voor EMDR als er een rechtszaak loopt

Eerste contact en screening

Eerste contact

In een grootschalige seksueel misbruikzaak is het, direct na het bekend worden van wat er vermoedelijk is gebeurd, belangrijk om een eerste contactmoment voor slachtoffers te organiseren. Slachtoffers en hun naasten zijn in deze fase vaak overweldigd door het nieuws en door alles wat er tegelijkertijd op hen afkomt.

Het eerste contactmoment vindt veelal telefonisch plaats of via een huisbezoek. Doel is het geven van psycho-educatie en uitleg over wat hen in de komende periode te wachten staat.

Screening en procesinformatie

In de vervolgspraak vindt veelal de screening plaats en wordt verdere procesinformatie verstrekt.

1. Screening: Welk leven en welke voorgeschiedenis brengt een slachtoffer (of een gezin) mee?

Om te kunnen bepalen welke vervolgzorg passend is, en om goed aan te sluiten bij de individuele situatie, is het belangrijk in kaart te brengen hoe het met het slachtoffer of het gezin ging voordat de misbruikzaak aan het licht kwam.

Vragen die hierbij kunnen worden verkend zijn onder andere:

- Hoe gaat het met het slachtoffer?
- Wat is het netwerk rondom het slachtoffer, zoals belangrijke naasten, scholen, hulpverlening, buurthuizen, docenten, begeleiders, huisartsen, ...?
- Welke problemen speelden er voordat het misbruik uitkwam? Is er bijvoorbeeld sprake van ziekte van een van de gezinsleden, of financiële stress?
- Hoe loopt het in het gezin van het slachtoffer?
  - Hoe gaat het met ouders of met een eventuele partner?
  - Hoe gaat het met eventuele andere kinderen in het gezin?
- Heeft het slachtoffer eerder misbruik meegemaakt?
- Heeft het slachtoffer eerder ingrijpende jeugdervaringen meegemaakt?

Op basis van deze informatie kan worden bepaald welke vormen van vervolgzorg nodig en passend zijn.

2. Procesinformatie geven: Wat staat het slachtoffer (of het gezin) de komende tijd te wachten?

Zoals ook omschreven in [hoofdstuk 8A. Communicatie – algemene lessen](#) is het geven van procesinformatie cruciaal. Slachtoffers die in een grootschalige seksueel misbruikzaak terecht komen hebben vaak geen idee wat hen te wachten staat. Dit kan hun gevoel van regeloosheid versterken en benadeelt het verwerkingsproces. Geef daarom vroeg in het proces uitleg over wat hen de komende tijd te wachten staat op gebied van medische zorg, psychologische begeleiding en het strafproces.

Zorg aan volwassen slachtoffers

De grootschalige seksueel misbruikzaken die leiden tot grote maatschappelijke onrust hebben vaak betrekking op kinderen. Toch komen er ook zaken voor waarin de slachtoffers volwassen zijn. Daarnaast kan het voorkomen dat slachtoffers ten tijde van het misbruik minderjarig waren, maar inmiddels volwassen zijn op het moment dat de zaak aan het licht komt.

Bij deze groep slachtoffers spelen in de screening vaak aanvullende aandachtspunten. Het is belangrijk om deze expliciet mee te nemen bij het bepalen van passende zorg.

Een eerste aandachtspunt is het betrekken van een eventuele partner. De zaak kan grote impact hebben op intieme relaties, zowel emotioneel als praktisch. Afstemming over informatie, steun en betrokkenheid van de partner vraagt om maatwerk.

Daarnaast is aandacht voor eventuele kinderen van het slachtoffer van belang. Vragen die hierbij kunnen spelen zijn onder andere:

- Hoe gaat het met de dagelijkse zorg voor de kinderen?
- Wat en hoeveel wordt er met de kinderen gedeeld over wat het slachtoffer heeft meegemaakt?

- Hoe kan worden uitgelegd waarom ouders regelmatig contact hebben met de politie of andere instanties?

Meer informatie over de vragen en dilemma's die spelen wanneer een volwassen slachtoffer zelf ouder is, is te vinden in [hoofdstuk 7B. Zorg aan ouders](#).

Medische zorg

Na het aan het licht komen van een seksueel misbruikzaak is het belangrijk dat slachtoffers medische zorg ontvangen om eventuele lichamelijke gevolgen in kaart te brengen. Dit betreft onder meer het vaststellen of uitsluiten van letsel. Bij kinderen wordt dit vaak gedaan door middel van een **top-teenonderzoek**.

Top-teenonderzoek = Lichamelijk onderzoek waarbij het hele lichaam van top tot teen wordt bekeken om letsel vast te stellen.

Voor het bieden van medische zorg dient de richtlijn *Diagnostiek bij (een vermoeden van) seksueel misbruik bij kinderen* van de Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde te worden gevolgd.

Denk ook aan acute medische zorg

Bij seksueel misbruik wordt vaak direct aan psychosociale gevolgen gedacht. Minder voor de hand ligt het dat mensen die misbruik meemaken ook acute medische zorg nodig hebben. Ga daarom expliciet in het scenarioteam na of er medische zorg nodig is, bijvoorbeeld om:

- Urogenitaal onderzoek uit te voeren
- Te onderzoeken op SOA's en die zo nodig te behandelen
- Zwangerschappen te voorkomen
- Toxicologisch onderzoek te doen

Schakel hierbij ook advies in van een forensisch arts, om tot een aanpak te komen waarin naast passende medische behandeling ook noodzakelijke sporen worden veiliggesteld.

Communicatie over de medische zorg

Bij de communicatie over medische zorg zijn twee aandachtspunten van bijzonder belang.

1. **Vertel het aan kinderen als hun lijf helemaal in orde is.** Kinderen halen zich soms van alles in het hoofd over wat er misschien 'kapot' is aan hun lijf, bijvoorbeeld dat er misschien nog zaadjes in hun buik zitten, of dat ze later zelf geen kinderen meer kunnen krijgen. Naast het benoemen van eventuele medische bevindingen, is het daarom van belang duidelijk te communiceren dat hun lichaam verder in orde is.
2. **Maak afspraken over het communiceren van resultaten uit medisch onderzoek.** Wanneer aanvullend onderzoek nodig is, bijvoorbeeld om SOA's vast te stellen of uit te sluiten, moet binnen het scenarioteam helder zijn wie verantwoordelijk is voor het terugkoppelen van deze uitslagen. In grootschalige zaken bestaat het risico dat communicatie versnipperd raakt of dat informatie onbedoeld blijft liggen. Heldere taakafspraken helpen dit te voorkomen.

Forensisch-medische zorg

Het **forensisch-medisch onderzoek** (FMO) betreft het medisch onderzoek dat wordt verricht met het oog op waarheidsvinding in het strafrecht. Een forensisch-medisch onderzoek kan bestaan

Forensisch-medisch onderzoek = Medisch onderzoek na een mogelijk strafbaar feit, gericht op het vaststellen van letsel en het veiligstellen van sporen die als bewijs kunnen dienen.

uit het veiligstellen van sporen, het documenteren van letsel en het vastleggen van medische bevindingen op een wijze die bruikbaar is binnen het strafproces. De bevindingen worden vastgelegd in een forensisch rapport dat kan dienen als bewijsmiddel in de strafzaak.

Forensisch-medische zorg heeft daarmee een dubbel karakter. Enerzijds gaat het om het maximaal benutten van mogelijkheden om bewijs te verzamelen voor het strafrechtelijk onderzoek. Anderzijds leveren forensisch artsen tijdens het sporenonderzoek ook reguliere medische zorg (al dan niet samen met een kinderarts), bijvoorbeeld door lichamelijke klachten te beoordelen en zo nodig te behandelen of door te verwijzen.

Daarnaast zijn **forensisch artsen** specifiek getraind om onderzoek uit te voeren op een manier die zo min mogelijk belastend of traumatiserend is. Zij werken volgens het principe van **geïnformeerde toestemming** en benoemen expliciet dat het slachtoffer op elk moment mag aangeven of een onderdeel van het onderzoek wel of niet plaatsvindt. Deze benadering draagt bij aan herstel van regie en autonomie, wat juist in seksueel misbruikzaken van groot belang is.

Uitgangspunten forensisch-medische zorg

Laat forensisch-medische zorg uitvoeren door specialisten. Schakel forensisch artsen in die ervaring hebben met onderzoek in seksueel misbruikzaken. Zij beschikken over de specifieke expertise om sporen zorgvuldig veilig te stellen en bevindingen juridisch correct te documenteren.

Betrek forensisch artsen zo vroeg mogelijk. Vroegtijdige afstemming voorkomt dat het medische en het forensische belang elkaar onbedoeld schaden. Door in een vroeg stadium te overleggen kan worden gezocht naar een aanpak waarin zowel de gezondheid van slachtoffers als de waarheidsvinding optimaal wordt gediend.

VOORBEELD *In een grootschalige seksueel misbruikzaak heerst de angst dat kinderen een SOA hebben opgelopen. Om geen risico te nemen, worden de kinderen direct preventief voor de SOA behandeld. Later in het strafproces kan echter niet meer worden vastgesteld of er kinderen daadwerkelijk een SOA hadden opgelopen, waardoor belangrijk bewijs in de strafzaak ontbrak. Als een forensisch arts eerder was betrokken, had eerst zorgvuldig onderzoek kunnen plaatsvinden en daarna behandeling. Zo hadden zowel de gezondheid van de kinderen als het belang van de strafzaak beter beschermd kunnen worden.*

Psychologische begeleiding

Na de eerste opvang en screening verschilt de behoefte aan psychologische begeleiding sterk per slachtoffer en per gezin. Sommige mensen zullen wellicht psychische klachten hebben, anderen niet. Ook in de tijd kunnen deze behoeften veranderen. Dit vraagt om flexibiliteit en het vermogen om zorg op te schalen wanneer dat passend is.

Watchful Waiting

Binnen het Centrum Seksueel Geweld wordt gebruikgemaakt van het protocol *Watchful Waiting*. In dit protocol wordt iemand zorgvuldig in de gaten gehouden en geadviseerd in de periode na

Forensisch arts = Arts die medisch onderzoek doet in een juridische context, bijvoorbeeld om letsel te beoordelen of sporen veilig te stellen voor een strafzaak.

Geïnformeerde toestemming = Toestemming voor onderzoek of behandeling die iemand geeft nadat diegene goed is geïnformeerd over wat het inhoudt en wat de gevolgen kunnen zijn.

het meemaken van seksueel misbruik, zonder behandeling te geven. De wetenschappelijk onderbouwde interventie richt zich op het vergroten van de veerkracht van het slachtoffer en diens mogelijkheden om zelf te herstellen van wat er is gebeurd (National Institute for Health and Care Excellence, 2018). Zo verkleint de kans dat iemand **PTSS** ontwikkelt en daardoor zal vastlopen.

Traumabehandeling

Binnen *Watchful Waiting* wordt structureel gescreend op traumaklachten. Wanneer deze klachten aanhouden of verergeren, is traumabehandeling geïndiceerd. Doorverwijzing naar passende traumabehandeling kan plaatsvinden via het Centrum Seksueel Geweld.

Zoals eerder beschreven, vindt traumabehandeling bij voorkeur plaats nadat de **getuigenverhoren** bij de politie hebben plaatsgevonden, om schijn van beïnvloeding van verklaringen te voorkomen. Tegelijkertijd blijft het belangrijk om de balans te bewaken tussen het belang van het strafproces en het tijdig behandelen van ernstige klachten.

Wat als slachtoffers geen hulp willen?

In de praktijk blijkt dat niet iedereen aanspraak doet op hulpverlening. Sommige getroffen ervaren bijvoorbeeld geen klachten, of op dit moment geen klachten. Daarnaast is er echter ook een groep die wellicht wel klachten heeft, maar er niet over wil praten. Zij kunnen zich terugtrekken en doen alsof er niets aan de hand is. Dit geldt in het bijzonder voor jongeren en voor zaken waarin het misbruik online heeft plaatsgevonden.

Vanuit bezorgdheid kunnen ouders in die situaties sterk aandringen op hulp, of een kind verplichten om in therapie te gaan. Dit werkt meestal averechts. Jongeren hebben ruimte nodig om op hun eigen moment en op hun eigen manier hulp te accepteren. Wat wel helpt, is duidelijk maken dat hulp beschikbaar is, dat zij er niet alleen voor staan en dat zij zelf mogen bepalen of en wanneer zij die stap zetten. Het is daarbij belangrijk om te benadrukken dat hulpverlening vertrouwelijk is en dat jongeren zowel met als zonder betrokkenheid van hun ouders hulp kunnen krijgen. Deze keuzevrijheid verlaagt de drempel om hulp te aanvaarden.

Het is van belang om richting ouders duidelijk te communiceren dat zij alert moeten blijven op signalen dat het niet goed gaat met hun kind. De drempel om hulp te zoeken is voor veel mensen hoog en wordt vaak pas genomen wanneer problemen zijn verergerd. Vraag daarom in follow-upcontacten steeds hoe het gaat en of er behoefte is aan aanvullende ondersteuning.

Alternatief: juridische ondersteuning

Wanneer slachtoffers niet openstaan voor hulp, kan het zijn dat zij wel graag juridische ondersteuning ontvangen, bijvoorbeeld door een **slachtofferadvocaat**. Vanuit die rol kan informatie worden gegeven over het bredere hulpaanbod, wat soms een ingang biedt om het gesprek over ondersteuning voorzichtig te openen. Ook biedt Slachtofferhulp Nederland juridische en emotionele ondersteuning, wat ook een ingang kan zijn naar het gesprek over verdere hulpverlening.

Alternatief: lotgenotengroepen

Vanuit Slachtofferhulp Nederland worden daarnaast lotgenotengroepen aangeboden. Ook dit kan een alternatief zijn voor slachtoffers die geen individuele hulpverlening wensen. De lotgenotengroepen zijn natuurlijk ook relevant voor mensen als aanvulling op andere hulpverlening.

PTSS = Posttraumatische stresstoornis; een psychische aandoening die kan ontstaan na een ingrijpende of bedreigende gebeurtenis, gekenmerkt door herbelevingen, vermijding en verhoogde spanning.

Getuigenverhoor = Gesprek waarin een getuige of slachtoffer door politie of rechter wordt ondervraagd over wat diegene heeft gezien, gehoord of meegemaakt.

Slachtofferadvocaat = Advocaat die is gespecialiseerd in het bijstaan van slachtoffers tijdens het strafproces.

Lange termijn zorg

Zoals eerder beschreven past bij zorg na seksueel misbruik een levensloopvisie. Klachten kunnen zich op verschillende momenten in het leven manifesteren en ook veranderen over de tijd. Ook wanneer er aanvankelijk geen klachten zijn, kunnen deze later alsnog ontstaan. Daarom is het belangrijk om slachtoffers te blijven volgen in hun sociale, cognitieve, lichamelijke, emotionele en seksuele ontwikkeling.

Bespreek binnen het scenarioteam hoe follow-up op de langere termijn wordt ingericht. Daarbij zijn de volgende aandachtspunten van belang:

- Follow-ups zijn relevant voor slachtoffers die eerder al in beeld zijn geweest, maar ook voor mensen die in een eerdere fase geen gebruik hebben gemaakt van zorg, om te verkennen of er inmiddels alsnog een hulpvraag is ontstaan.
- Om mensen niet te overvallen, is het raadzaam follow-upcontact vooraf aan te kondigen, bijvoorbeeld door een e-mail te sturen met het moment waarop telefonisch contact wordt opgenomen. Alleen contact via e-mail, waarbij het initiatief volledig bij slachtoffers wordt gelegd, is vaak onvoldoende, omdat de drempel om zelf contact op te nemen hoog is.
- Het is belangrijk om slachtoffers en ouders mee te geven dat als klachten zich later toch nog ontwikkelen, het seksueel misbruik relevante achtergrondinformatie is. Wanneer iemand bijvoorbeeld naar de dokter gaat met buikklasten, is het van belang dit te noemen, omdat er een verband zou kunnen zijn tussen de klachten en het seksueel misbruik.

7A.4 Zorg aan slachtoffers van online seksueel misbruik

De uitgangspunten voor zorg aan slachtoffers zoals beschreven in dit hoofdstuk gelden onverkort voor slachtoffers van online seksueel misbruik. Tegelijkertijd kent online seksueel misbruik specifieke kenmerken die een aanvullende aanpak vereisen. De onderstaande aandachtspunten en werkwijze zijn gebaseerd op het onderzoek van Rik Knipschild, Milou Covers en Iva Bicanic (2025) en de daarop ontwikkelde interventie *Eerste Hulp na Online Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag* (Buschers et al., 2020).

Zie voor meer informatie over online seksueel misbruik ook [hoofdstuk 5A. Online seksueel misbruikzaken](#).

Eerste Hulp na
Online Seksueel
Grensoverschrijdend
Gedrag

Victim blaming = Het (onbedoeld) de schuld geven van een slachtoffer voor een gebeurtenis of misdrijf, in plaats van de dader verantwoordelijk te houden.

Victim blaming voorkomen

Ook bij online seksueel grensoverschrijdend gedrag komt vaak **victim blaming** voor. Zo krijgen de slachtoffers vaak de volgende verwijten te horen:

- “Je hebt het er zelf naar gemaakt door beeldmateriaal te maken.”
- “Hoe kon je zo dom zijn om die foto’s te versturen?”
- “Als je het nou eerder had verteld, had het niet zo uit de hand hoeven lopen.”

Als hulpverlener kun je getroffenen helpen door uit te leggen wat victim blaming is en waarom het niet klopt.

VOORBEELD *“Het kan zijn dat jouw omgeving jou de schuld geeft van wat er is gebeurd. Zo kunnen ze zeggen dat je het eerder had moeten vertellen, of dat je geen foto had moeten maken. Niet degene die het heeft gedaan, maar jij krijgt de schuld van wat er is gebeurd. Dit noemen we victim blaming.”*

VOORBEELD *“Misschien maak je jezelf wel verwijten over hoe je hebt gehandeld. ‘Had ik maar ... dan was dit nooit gebeurd.’ Maar dat is natuurlijk makkelijk gezegd, achteraf. Toen het begon, wist je niet hoe het zou aflopen. Daarom kun je jezelf ook niet kwalijk nemen hoe je hebt gehandeld.”*

Medische zorg na online seksueel misbruik

Ook wanneer het misbruik uitsluitend online heeft plaatsgevonden, kan er sprake zijn van letsel. Er is dan medische zorg nodig, bijvoorbeeld omdat het slachtoffer bij zichzelf seksuele handelingen moest verrichten. Check altijd in het scenarioteam of er medische zorg gegeven moet worden. Zie het kopje ‘[Medische zorg](#)’ eerder in dit hoofdstuk.

Psycho-educatie over online seksueel misbruik

Naast de psychologische begeleiding die eerder in dit hoofdstuk staat omschreven (zie het kopje ‘[Psychologische begeleiding](#)’), is het van belang om psycho-educatie te geven over online seksueel misbruik.

VOORBEELD *“Voor sommige slachtoffers van online seksueel misbruik voelt het alsof ze zelf ook verantwoordelijk zijn voor wat er is gebeurd. Ze benadrukken dan bijvoorbeeld dat ze de foto zelf hebben gemaakt en zelf hebben verstuurd naar iemand. Soms zijn slachtoffers ervan overtuigd dat andere mensen anders naar ze kijken. Of ze denken dat het nooit meer goed komt. Hoe is dat bij jou?”*

VOORBEELD *“Soms zijn jongeren bang voor wat er allemaal nog gaat gebeuren. Ze zijn bang dat de beelden verder worden doorgestuurd, of dat de bedreigingen uitkomen. Heb jij dat ook?”*

Een handig instrument voor het geven van psycho-educatie is het behandelen van denkfouten (ook toepasbaar bij psycho-educatie na fysiek seksueel geweld). Citaat uit de interventie Eerste hulp na Online Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag (Buschers et al., 2020):

1. Gedachten lezen. Je neemt aan dat je weet wat mensen denken over jou en over wat er is gebeurd zonder dat je daar bewijs voor hebt (*Ze vinden me een sukkel*).
2. Toekomst voorspellen. Je doet negatieve voorspellingen voor de toekomst door te denken dat het alleen maar erger wordt of dat er gevaar dreigt (*Straks weet iedereen ervan en raak ik alles kwijt*).
3. Negatief filteren. Je richt je vrijwel alleen op negatieve dingen en positieve dingen vallen je niet op (*Kijk eens hoeveel mensen me uitlachen*).
4. Alles-of-niets-denken. Je ziet gebeurtenissen of mensen zwart-wit (*Het komt nooit meer goed*).
5. Alles op jezelf betrekken. Je legt de schuld voor wat er gebeurd is bij jezelf en je ziet niet dat bepaalde gebeurtenissen door anderen zijn veroorzaakt (*Het is mijn schuld dat die naaktbeelden rondgaan*).

Informereren over verwijdering van beeldmateriaal

Voor veel slachtoffers en hun ouders staat één wens centraal: dat het beeldmateriaal definitief van internet of apps wordt verwijderd. Die behoefte is begrijpelijk en moet expliciet worden erkend. Tegelijkertijd vraagt dit om eerlijke en zorgvuldige communicatie. In de praktijk blijkt volledige verwijdering vaak lastig. Zodra beelden breder zijn verspreid, is volledige controle meestal niet meer mogelijk. Dit kan gevoelens van machteloosheid, angst en verlies van regie versterken.

Professionals moeten daarom helder uitleggen wat wel en niet haalbaar is. Daarbij is het belangrijk te benoemen dat het ontbreken van controle over het beeldmateriaal zeer ingrijpend is, en dat gevoelens van paniek, schaamte of boosheid normale reacties zijn die doorgaans in intensiteit afnemen na verloop van tijd.

Tegelijkertijd moet zorgvuldig worden gehandeld in verband met een mogelijk strafrechtelijk onderzoek. Het voortijdig verwijderen van materiaal kan bewijswaarde beïnvloeden. Stem daarom altijd af met politie of justitie wanneer een aangifte of onderzoek loopt.

Informeel het slachtoffer en de ouders ook over beschikbare ondersteuningsmogelijkheden. Verwijs bijvoorbeeld naar Offlimits.nl voor praktische adviezen en stappen die zij zelf kunnen zetten om verspreiding te beperken. Wees daarnaast duidelijk over de rolverdeling: de politie richt zich primair op het strafrechtelijke traject en heeft doorgaans geen directe mogelijkheden om beeldmateriaal van internet te verwijderen.

Overleg met school

Jongeren die slachtoffer zijn van online seksueel misbruik ervaren vaak intense schaamte. Schaamte gaat regelmatig gepaard met vermijding van sociale situaties, in het bijzonder school. Neem daarom, met uitdrukkelijke toestemming van het slachtoffer, zo snel mogelijk contact

op met de mentor of vertrouwenspersoon van de school of opleiding. Informeer de school op hoofdlijnen over de situatie, zonder meer details te delen dan noodzakelijk. Leg uit dat de leerling stressreacties kan vertonen zoals slaapproblemen, concentratieproblemen en prikkelbaarheid. Benadruk dat dit normale reacties zijn op een ingrijpende gebeurtenis en dat deze doorgaans in de tijd afnemen.

Vraag de school om actief bij te dragen aan behoud van structuur en aanwezigheid. Licht toe dat vermijding vanuit schaamte begrijpelijk is, maar het herstel kan belemmeren en negatieve gevolgen kan hebben voor schoolprestaties en sociale positie. Bespreek concreet welke afspraken gemaakt kunnen worden over aanwezigheid, eventuele tijdelijke aanpassingen en ondersteuning in de klas.

Wanneer beeldmateriaal op school circuleert, heeft de school een zelfstandige verantwoordelijkheid om rust en sociale veiligheid te waarborgen of te herstellen. Verwijs de school in dat geval naar het beschikbare stappenplan voor het omgaan met sextingincidenten via stappenplansexting.nl.

7

B

Zorg aan ouders

In dit hoofdstuk: Het welzijn van ouders¹ is van grote invloed op de kansen op herstel van kinderen die seksueel misbruik hebben meegemaakt. Hoe ondersteun je ouders in een grootschalige seksueel misbruikzaak om goed voor zichzelf en hun kinderen te zorgen?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	118
7B.1 Inleiding: de rol van ouders bij een (grootschalige) seksueel misbruikzaak	119
7B.2 Erkennen, normaliseren en geruststellen	119
Erkennen impact op ouders	119
Belang ouders voor verwerking kind	120
Gevoelens normaliseren	120
Geruststellen en perspectief bieden	121
Omgaan met onzekerheid	123
7B.3 Hoe gaat het met ouders zélf?	124
Behoefte van ouders als individu	124
Impact op partnerrelatie ouders	125
Eigen (onverwerkte) trauma's van ouders	126
7B.4 Steun voor het gezin	126
Help ouders routine vast te houden	126
Broertjes en zusjes	127
Emotioneel beschikbaar zijn	127
7B.5 Praten over het misbruik	128
Hoeveel info deel je met ouders?	128
Wat kunnen ouders met hun kind bespreken?	129
Regie op het eigen verhaal: wat delen ouders met hun omgeving?	129
7B.6 Misbruik van hele jonge kinderen of kinderen zonder herinnering	130
Dilemma: wel of niet vertellen aan het kind	130
Begeleiding bij de keuze om wel of niet te vertellen aan het kind	131
Hoe kunnen ouders hun kind vertellen wat er is gebeurd?	132

---

1 Waar 'ouders' staat, worden ouders en/of verzorgers bedoeld.

Samenvatting vooraf

- **Benadruk het belang van ouders in het verwerkingsproces van het kind.** Leg uit dat hun eigen welzijn en steun hun kind kunnen helpen. Herinner ouders aan hoe ze die steun kunnen geven, bijvoorbeeld door te luisteren of door hun kind gerust te stellen.
- **Behandel ouders als individu, en niet alleen als ouder.** Vraag ouders niet alleen hoe het met het kind gaat, maar ook met henzelf. Vraag of de huidige gebeurtenissen bepaalde eigen ervaringen naar boven halen. Stimuleer ouders om steun te zoeken, en/of professionele hulp in te schakelen.
- **Normaliseer gevoelens.** Vertel ouders dat alle reacties er mogen zijn. Luister met empathie naar hun gevoelens en zorgen, en vraag specifiek naar gevoelens die ze niet makkelijk zelf delen, zoals schaamte en walging.
- **Stel ouders gerust en bied perspectief.** Benoem dat het geen falen van de ouder is en dat er effectieve behandelingen bestaan voor kind en ouder als zij klachten ontwikkelen. Help ouders ook te duiden in hoeverre het (seksuele) gedrag van hun kind past binnen de normale ontwikkeling.
- **Sta stil bij de onzekerheid wanneer ouders niet weten of hun kind misbruikt is.** Erken hoe moeilijk het niet-weten is. Leg uit dat het niet helpt om het kind zelf te bevragen en stem hierover af met politie en andere betrokken disciplines.
- **Moedig ouders aan de dagelijkse routine vast te houden en leg de focus op wat goed gaat.** Maak dit specifiek, vraag bijvoorbeeld naar of het lukt om te slapen en om te eten. Raad het gezin aan om zo veel mogelijk naar werk, school en hobby's te gaan. Vier de kleine successen.
- **Heb aandacht voor iedereen in het gezin, dus ook voor broers en zussen.** Betrek broers en zussen bij de behandeling. Zorg dat ouders broers en zussen vertellen over wat er speelt.
- **Geef duidelijke informatie over het proces dat ouders te wachten staat.** Bespreek samen met ouders wat ze kunnen verwachten op het gebied van zorg, juridische zaken, of media-aandacht. Geef aan bij wie ze terecht kunnen voor hulp en ondersteuning.
- **Deel de informatie over het misbruik die nodig is, maar niet meer dan dat.** Geef informatie stapsgewijs en in overeenstemming met het slachtoffer.
- **Help ouders met hoe en wanneer ze met hun kind over het misbruik kunnen praten.** Luister naar wat het kind te vertellen heeft en stel geen sturende vragen. Als het studioverhoor geweest is, kunnen ouders ook zelf vragen stellen en het gesprek erover beginnen.
- **Help ouders de regie over hun eigen verhaal te behouden.** Benadruk dat ouders zo veel of zo weinig met anderen delen als zij willen, en bereid samen met de ouder voor hoe te reageren in verschillende situaties.
- **Begeleid ouders bij de keuze óf, wanneer en hoe zij hun kind informeren over het misbruik.** Dit speelt wanneer kinderen geen herinneringen hebben aan wat er gebeurd is.

7B.1 Inleiding: de rol van ouders bij een (grootschalige) seksueel misbruikzaak

Wanneer uitkomt dat een kind seksueel misbruikt is, raken ouders vaak overspoeld door emoties: woede over wat hun kind is aangedaan, angst dat hun kind klachten zal ontwikkelen, of walging bij de gedachte aan het misbruik. Veel ouders worstelen daarnaast met schuldgedachten: “Had ik dit kunnen voorkomen? Hoe heb ik dit niet doorgehad?” De omgeving kan dat schuldgevoel versterken door **victim-blaming**: mensen schuiven (vaak onbedoeld) de schuld in de schoenen van degene die het misbruik is overkomen, of leggen in dit geval verantwoordelijkheid bij de ouder die het “had moeten zien”. Het is een bekende afweer van omstanders (“mijn kind had dit direct aan mij verteld” of “ik wist al dat er iets niet deugde met die man, ik had mijn kind nooit daarnaartoe gestuurd”). Deze dynamiek van schuld en schaamte kan het lastig maken voor ouders om er met anderen over te praten. Daarnaast kan stress die ouders ervaren doorwerken in de partnerrelatie. Bijvoorbeeld als verschillende **copingstijlen** (de één wil praten, de ander wil er zo min mogelijk bij stilstaan) botsen en de relatie onder druk zetten. De emoties en stress die ontstaan wanneer het misbruik bekend wordt, vormen een extra belasting boven op het dagelijks leven. Ouders en gezinnen hadden ook vóór het misbruik mogelijk eigen zorgen en uitdagingen. Denk aan werkdruk, opvoedvragen, financiële spanning of andere problemen in het gezin.

Er is gelukkig genoeg reden om hoopvol te zijn. Ouders zijn van doorslaggevend belang voor herstel en veerkracht van hun kind (én van eventuele broertjes en zusjes). Als het hen lukt om, met steun, de dagelijkse structuur vast te houden en de rust te bewaren, maken zij een wereld van verschil. De rol van hulpverlener is daarin cruciaal: je normaliseert gevoelens, dempt onterechte schuld, helpt passende steun in de omgeving te organiseren en ondersteunt ouders om emotioneel beschikbaar te blijven. Het is daarin belangrijk mild te blijven. Het is normaal dat niet alles in één keer lukt of dat adviezen tijd nodig hebben om te landen. Herstel kost tijd en verloopt met ups en downs. Onderschat de veerkracht van ouders hierin niet.

Hieronder volgen algemene evidence-based handvatten om ouders te ondersteunen nadat is uitgekomen dat hun kind is misbruikt, zoals beschreven door Vandenbosch et al. (2024).

7B.2 Erkennen, normaliseren en geruststellen

Erkennen impact op ouders

Voor ouders van een kind dat slachtoffer is geworden van seksueel misbruik, is de schok vaak groot. Naast de zorg en steun die zij hun kind willen bieden, ervaren zij zelf gevoelens van bijvoorbeeld verdriet, boosheid, schuld of machteloosheid. Alleen door ruimte te geven aan hun eigen emoties en reacties, kunnen ouders op de langere termijn hun kind blijven ondersteunen. Het negeren of wegdrukken van gevoelens kan juist leiden tot overbelasting, uitputting of verstoorde relaties binnen het gezin. Professionele hulpverlening moet daarom niet alleen gericht zijn op het kind, maar nadrukkelijk ook oog hebben voor de beleving en veerkracht van de ouders.

Victim-blaming = Het (onbedoeld) de schuld geven van een slachtoffer voor een gebeurtenis, misdrijf of ongeluk, in plaats van de dader verantwoordelijk te houden.

Copingstijl = De manier waarop iemand omgaat met stress, tegenslag of ingrijpende gebeurtenissen.

Hoe kunnen professionals ouders helpen na misbruik van hun kind? (CSG)

Video: Wat kun je doen als je kind seksueel is misbruikt?

Wat te doen als je kind seksueel is misbruikt? (CSG)

Podcast: De rol van ouders (CSG)

Belang ouders voor verwerking kind

De manier waarop ouders reageren wanneer zij horen dat hun kind slachtoffer is van seksueel misbruik, is van grote invloed op het kind. Mogelijk weegt de reactie van de ouders zelfs zwaarder in het herstel van het kind dan bepaalde kenmerken van het misbruik. Wanneer ouders adequaat inspelen op wat hun kind nodig heeft, komt dit het verwerkingsproces van het kind ten goede. Het is daarbij vooral belangrijk dat ouders het kind steunen en rustig blijven, hoe moeilijk dat soms ook is.

Uit de praktijk weten we dat dit benoemen en uitleggen ouders erg helpt om de rust en kalmitte te bewaren die nodig is om hun kind te steunen. Zeg bijvoorbeeld:

VOORBEELD *“Uit onderzoek en praktijkervaring weten we dat u als ouder ontzettend belangrijk bent voor uw kind. Sterker nog: u bent belangrijker dan honderd therapeuten bij elkaar. Uw kind kijkt namelijk vooral naar u en let heel goed op hoe u reageert. Het voelt misschien als een onmogelijke opdracht, maar probeer daarom rust en kalmte naar uw kind uit te stralen. Zelfs als dat maar een beetje lukt, helpt dat uw kind enorm bij het herstel!”*

Gevoelens normaliseren

Normaliseer gevoelens, zorgen en gedachten van ouders: niets is raar

Wanneer ouders vernemen dat hun kind slachtoffer is van seksueel misbruik, roept dat vaak heftige emoties op. Door deze gevoelens, zorgen en gedachten te normaliseren, kunnen professionals een veilige omgeving creëren waarin ouders zich gesteund voelen en vrijuit durven spreken. Het benoemen van de realiteit en het tonen van empathie zijn hierbij essentieel: alle reacties mogen er zijn. Als ouders ervaren dat hun emoties niet worden afgewezen maar begrepen, vermindert dit stress en spanning. Daardoor kunnen zij rustiger blijven en hun kind beter ondersteunen in het verwerkingsproces, wat een gezonde dynamiek binnen het gezin bevordert.

Zeg bijvoorbeeld tegen ouders:

VOORBEELD *“Alles wat u voelt en denkt na wat uw kind is overkomen, is normaal. Sommige ouders voelen zich schuldig, anderen schamen zich of raken in de war. Het zijn begrijpelijke en menselijke reacties op een uitzonderlijke en abnormale situatie. U kunt dit ook zo uitleggen aan uw kind: gevoelens van schuld of schaamte kunnen erbij horen, maar dat betekent niet dat ze kloppen. Zoals ik u help om hiermee om te gaan, kunt u uw kind helpen. Wat de pleger heeft gedaan is fout en mag nooit gebeuren. Maar alle gevoelens en gedachten die u of uw kind hebben, mogen er zijn.”*

Vraag actief naar gedachten of gevoelens die iemand mogelijk zelf niet durft te noemen

Juist de meest pijnlijke of schaamtevolle gevoelens zijn vaak de emoties die ouders niet uit zichzelf benoemen. Terwijl juist die gevoelens het zwaarst kunnen wegen en het herstel van

Video: Wat doet het met jou als ouder als je kind is misbruikt?

zowel ouder als kind in de weg kunnen staan. Het is daarom belangrijk dat professionals hier actief naar vragen. Een effectieve manier om dit te doen, is door de ervaring alvast te normaliseren voordat je de vraag stelt. Je kunt dat bijvoorbeeld doen met zinnen als: "Sommige ouders van wie het kind seksueel misbruikt is, ervaren ... Hoe is dat bij u?" of "Ik hoor vaak dat ouders ... Herkent u dat?" Door het zo te formuleren laat je merken dat hun gevoelens niet uniek of vreemd zijn, en verlaag je de drempel om erover te praten.

Voorbeelden van onderwerpen waar je actief naar kunt vragen:

VOORBEELD

- **Schaamte**
"Veel ouders vertellen dat ze zich schamen, ook al weten ze dat zij er niets aan konden doen. Hoe is dat bij u?"
- **Walging**
"Ik hoor regelmatig dat ouders zich naar of vies voelen als ze denken aan wat er met hun kind is gebeurd. Hoe ervaart u dat?"
- **Moeite met lichamelijk contact**
"Sommige ouders vinden het moeilijk om hun kind nog te knuffelen of te kussen, omdat ze dan aan het misbruik moeten denken. Herkent u dat?"
- **Angst dat het kind zelf pleger wordt**
"Ouders vertellen soms dat ze bang zijn dat hun kind later zelf over de grens gaat. Heeft u die gedachte ook weleens? We weten uit onderzoek dat dit geen reële angst is, zeker als het kind geholpen wordt in de verwerking."
- **Gemis**
"Wanneer je ook een warme band had met degene die dit heeft gedaan, is het ook normaal om gevoelens van gemis of verdriet te ervaren."

Geruststellen en perspectief bieden

Benoem dat het geen falen van ouders is

Veel ouders voelen zich schuldig of krijgen het idee dat zij tekort zijn geschoten. Seksueel misbruik is geen opvoedkundig probleem, maar iets dat ieder kind zou kunnen overkomen. Het is belangrijk om dit niet alleen één keer te benoemen, maar er regelmatig op terug te komen. Schuldgevoelens verdwijnen meestal niet na één gesprek. Ze kunnen op verschillende momenten weer de kop opsteken, bijvoorbeeld bij nieuwe informatie, gedrag van het kind of reacties uit de omgeving.

Blijf daarom aandacht geven aan dit onderwerp en vraag waar het schuldgevoel precies in zit: wat ouders zichzelf verwijten, of wat zij anders hadden willen doen. Zo kun je samen onderzoeken waar de pijn zit en wat realistisch is. Herhaal dat zij hier niet om hebben gevraagd en dat zij het niet hadden kunnen voorkomen.

VOORBEELD *“U heeft hier niet om gevraagd en u kon dit niet voorkomen. Het is niet uw schuld, het is iets wat u en uw gezin is overkomen.”*

Stel ouders gerust dat niet ieder kind problemen aan het misbruik overhoudt

Het vooruitzicht dat hun kind blijvende schade overhoudt, kan ouders veel zorgen geven. Gelukkig is het niet zo dat het altijd slecht afloopt met kinderen die seksueel misbruik meemaken. Sommige kinderen houden wel traumaklachten over, en anderen niet. Als kinderen wel traumaklachten ontwikkelen, bestaat er effectieve traumabehandeling.

Door ouders hierover te informeren, ontstaat er nieuw perspectief en vertrouwen in herstel. Dit kan spanning en machteloosheid verminderen.

VOORBEELD *“Het is niet zo dat alle kinderen die seksueel misbruik meemaken klachten ontwikkelen. Sommige kinderen ondervinden er wel last van, en sommige anderen niet.”*

VOORBEELD *“We weten dat kinderen die klachten krijgen na seksueel misbruik vaak goed geholpen kunnen worden met traumabehandeling.”*

Bied ouders perspectief

Voor ouders kan het voelen alsof hun leven en gezin niet meer hetzelfde zullen zijn. Het is belangrijk hen te laten weten dat herstel tijd kost, maar dat het echt beter wordt. Door dit te benoemen, help je ouders de moed erin te houden, ook wanneer ze zich nu geen voorstelling kunnen maken van een toekomst met meer rust. Dit stralen ouders ook uit naar de kinderen.

Het kan ook helpen te vragen naar hoe ouders eerder met stress of moeilijke omstandigheden zijn omgegaan, en wat toen heeft geholpen.

VOORBEELD *“Ik begrijp dat het nu overweldigend voelt en dat u misschien denkt dat het nooit meer beter wordt. Maar uit praktijkervaring weten we dat de meeste gezinnen na verloop van tijd weer meer balans vinden en dat het lichter kan worden, ook al lijkt dat nu moeilijk voor te stellen.”*

Benadruk wat goed gaat in het gezin

Wanneer alles tegelijk op ouders afkomt, kan het voelen alsof zij tekortschieten of het niet goed doen. Het is belangrijk om ouders te laten weten dat zij niet perfect hoeven te reageren of alles te begrijpen. Kinderen hebben geen ‘ideale’ of therapeutisch onderlegde ouders nodig, maar ouders die er voor hen zijn en de basis bieden.

Door aandacht te hebben voor wat ouders al doen, zoals structuur bieden, beschikbaar zijn en zorgen voor veiligheid en dagelijkse routines, ontstaat vertrouwen. Dit vergroot de veerkracht van ouders en geeft kinderen rust en houvast.

VOORBEELD *"Ik zie hoe zwaar dit voor u is, en toch lukt het u om de dagelijkse routine in het gezin vast te houden. Daar heb ik bewondering voor!"*

VOORBEELD *"U hoeft niet alle wijsheid in pacht te hebben. Dat u er bent voor uw kind en zorgt dat het dagelijks leven doorgaat, is goed genoeg en van grote waarde."*

Leg uit wat normaal gedrag is voor de ontwikkelingsfase van het kind

Ouders kunnen de neiging hebben om elk nieuw of negatief gedrag van hun kind te koppelen aan het seksueel misbruik. Dat is begrijpelijk, maar niet altijd terecht. Veel gedrag hoort simpelweg bij de leeftijd en de normale (seksuele) ontwikkeling van een kind. Psycho-educatie helpt ouders om dit onderscheid te maken: wat is passend en normaal gedrag, en wanneer is er reden tot zorg? Je kunt hiervoor de *Richtlijn Seksuele ontwikkeling* raadplegen.

Het meeste gedrag is volkomen normaal en geen directe aanleiding voor zorgen. Voor het kleine deel dat wel afwijkt of problematisch lijkt, bestaat er goede en effectieve hulp. Het is belangrijk dit bespreekbaar te maken, zodat ouders zich niet in stilte zorgen blijven maken.

Omgaan met onzekerheid

In een groot deel van de seksueel misbruikzaken, zeker wanneer die zich afspelen in een afgebakende gemeenschap, heb je te maken met drie groepen ouders:

- Ouders die *zeker weten dat hun kind misbruikt is*, bijvoorbeeld omdat er beeldmateriaal gevonden is, of de verdachte een verklaring over hun kind heeft afgelegd;
- Ouders die *zeker weten dat hun kind niet misbruikt is*, bijvoorbeeld omdat het niet met de verdachte in contact is geweest;
- Ouders die *niet weten of hun kind misbruikt is*.

Voor deze laatste groep ouders kan die onzekerheid heel zwaar zijn. In de wens om grip op de situatie te krijgen, kunnen zij geneigd zijn overal te zoeken naar signalen die duiden op het misbruik: een verandering in gedrag, een opmerking of een nachtmerrie kan dan voelen als bewijs.

Als hulpverlener is het belangrijk om bij deze onzekerheid stil te staan door te erkennen hoe moeilijk het is om met niet-weten te leven. Leg ouders in ieder geval uit dat het niet verstandig is om het kind zelf te bevragen, omdat kinderen geneigd zijn met hun ouders mee te praten en dus iets zouden kunnen vertellen wat niet echt gebeurd is. Betrek hierbij zo nodig de politie, zodat ouders goed geïnformeerd zijn over wat wel en niet helpt.

Richtlijn Seksuele
ontwikkeling

Wat te doen als je
kind (vermoedelijk) is
misbruikt? (CSG)

Auditieve toelichting
door Iva Bicanic:
Omgaan met vermoeden
van seksueel
misbruik

VOORBEELD *“Ik begrijp dat die onzekerheid ontzettend zwaar is. Veel ouders in uw situatie worstelen met datzelfde gevoel van niet-weten, en dat is heel begrijpelijk.”*

VOORBEELD *“Probeer veranderingen bij uw kind te blijven volgen, maar trek niet te snel conclusies. Als u iets opvalt of zich zorgen maakt, kunt u dat altijd met mij bespreken.”*

7B.3 Hoe gaat het met ouders zélf?

Behoeftte van ouders als individu

Steeds vaker worden ouders betrokken bij de traumabehandeling van hun kind. Vaak ligt de nadruk in die ouderbehandeling op opvoedkundige ondersteuning: hoe kan de ouder het kind zo goed mogelijk helpen? Dat is belangrijk, maar ouders zelf zijn ook geraakt door wat er is gebeurd. Zij hebben hun eigen emoties, vragen en worstelingen, los van hun rol als opvoeder. Daarom is het belangrijk dat er naast aandacht voor het kind ook oog is voor de ouder als individu: wat hebben zij zelf nodig, hoe beïnvloedt dit hun dagelijks leven, en bij wie kunnen zij terecht voor steun?

“Hoe gaat het met jou?”

Elke keer dat je als professional contact hebt met ouders, is het belangrijk eerst te vragen hoe het met hén gaat. Niet alleen: *“Hoe gaat het met je kind?”*, maar juist ook: *“Hoe gaat het met jou?”*

Doorverwijzen via het Centrum Seksueel Geweld

Er is een kans dat je contact hebt met ouders terwijl je zelf als professional geen directe **behandelrelatie** met de ouder hebt. Het kind dat het seksueel misbruik heeft meegemaakt is dan degene in behandeling. Je kunt dan ouders niet zelf behandelen, en ook niet makkelijk doorverwijzen naar hulp. Je kunt dan het Centrum Seksueel Geweld inschakelen om een doorverwijzing te regelen (al dan niet met hulp van een huisarts).

Naast professionele, medische en psychologische ondersteuning, kan (laagdrempelige) emotionele ondersteuning worden geboden door Slachtofferhulp Nederland.

Stimuleer sociale steun voor ouders

Ouders hebben, net als hun kind, behoefte aan steun. Het helpt als er mensen in hun omgeving zijn die er voor hen zijn en bij wie ze hun verhaal kwijt kunnen. Tegelijkertijd is het delen met naasten niet altijd makkelijk, en leidt het niet altijd tot helpende reacties. Mensen in de omgeving weten vaak niet goed hoe ze moeten reageren. Sommigen schrikken of nemen afstand, anderen stellen onbedoeld vragen die als verwijtend kunnen overkomen.

Bereid ouders hierop voor en bespreek hoe ze met zulke reacties kunnen omgaan. Help hen om na te denken wie in hun omgeving geschikt is als steunfiguur, en wat ze wel of niet willen delen. Leg uit dat het goed is om steun te zoeken, maar dat niet iedereen de juiste persoon hoeft te zijn om dit mee te delen.

Video: Hoe krijg je als ouder weer grip na misbruik van je kind?

Behandelrelatie = De formele relatie tussen een hulpverlener en een cliënt waarbij de hulpverlener verantwoordelijk is voor de behandeling en zorg aan die persoon.

VOORBEELD *“Laten we samen eens kijken wie in uw omgeving iemand is bij wie u zich veilig voelt om te praten, en wat u die persoon wel of niet wilt vertellen.”*

VOORBEELD *“Het kan gebeuren dat als je het vertelt, deze persoon niet goed weet hoe te reageren of iets zegt wat u raakt. Het helpt om van tevoren te bedenken wat u in zo’n situatie zou willen zeggen of doen, zodat het u minder overvalt.”*

Merk op: in grootschalige seksueel misbruikzaken wordt ouders vaak verteld het verhaal stil te houden in het belang van het onderzoek. Dat maakt dat ze het niet durven te bespreken met familie of vrienden, terwijl die behoefte er natuurlijk wel is. Daardoor zoeken ouders vaak nog meer dan normaal een luisterend oor bij de hulpverlener.

Procesinformatie: wat staat ouders te wachten?

Na de onthulling dat hun kind seksueel misbruikt is, hebben ouders vaak nog geen idee wat hen de komende tijd (soms wel jaren) te wachten staat. Welke hulp moeten zij organiseren en waar kunnen zij die vinden? Wat komt er allemaal op hen af? Waar kunnen ze terecht met vragen? Moeten ze aangifte doen, en hoe gaan ze om met hun kind? Hoe vinden ze een geschikte advocaat? Hoelang duurt een strafzaak?

Wanneer ouders dit allemaal zelf moeten uitzoeken, kost dat enorm veel energie. Daardoor blijft er weinig ruimte over voor zelfzorg en verwerking. Daar komt nog bovenop dat onduidelijkheid het gevoel van machteloosheid bij ouders versterkt. Zij hadden al geen invloed of controle op wat er met hun kind gebeurde tijdens het misbruik. Als ouders na de onthulling opnieuw in onzekerheid blijven over wat er gaat gebeuren, wordt dat gevoel van machteloosheid alleen maar versterkt. Daarom is het van groot belang dat zij nu wel overzicht en grip ervaren.

Stem daarom voortdurend in het scenarioteam de communicatie aan ouders af: wie vertelt wat wanneer aan welke ouder? Meer hierover in [hoofdstuk 8. Communicatie](#).

Impact op partnerrelatie ouders

Het seksueel misbruik kan ook de relatie tussen ouders onder druk zetten. Ouders kunnen elkaar verwijten maken of van mening verschillen over wat het beste is voor hun kind. Soms heeft de ene ouder veel behoefte om erover te praten, terwijl de ander dit juist niet wil of kan. Ook kan het horen van details van het misbruik de intimiteit of seksuele relatie tussen ouders beïnvloeden. Het is daarom belangrijk om expliciet te vragen hoe het tussen hen gaat en waar steun nodig is. Zo vergroot je de kans dat zij samen een stabiele en veilige omgeving kunnen blijven bieden waarin het herstel van hun kind plaatsvindt.

VOORBEELD *“Hoe gaat het nu tussen jou en je partner? Wat is er veranderd sinds het uitkomen van het misbruik?”*

Hoe werkt het strafproces?

Video: Wat is aangifte doen?

Video: Je wilt aangifte doen. Wat nu?

Gescheiden ouders

Wanneer ouders gescheiden zijn, kunnen de spanningen thuis nog groter zijn. Soms weet de ene ouder eerder van het misbruik dan de ander, en moet dit nog worden verteld. Dat kan extra ingewikkeld zijn als er al weinig contact is of als er sprake is van wantrouwen of verwijten tussen de ouders. Ook kunnen ouders verschillend denken over wat er is gebeurd, over hoe hun kind het beste geholpen kan worden, of over wat er aan familie of school verteld moet worden.

Vraag daarom altijd hoe het contact tussen de ouders verloopt en of er afspraken nodig zijn om dat contact te ondersteunen. Benoem dat het voor het herstel van het kind belangrijk is dat ouders, ook als ze gescheiden zijn, in de basis op één lijn blijven over de veiligheid en steun die hun kind nodig heeft. Soms kan een gezamenlijk gesprek met de hulpverlener of een aparte vorm van afstemming helpen om de samenwerking werkbaar te houden.

Eigen (onverwerkte) trauma's van ouders

Het seksueel misbruik van een kind kan bij ouders herinneringen oproepen aan eigen nare of onverwerkte ervaringen. Onverwerkte trauma's kunnen invloed hebben op hoe beschikbaar een ouder emotioneel is voor het kind, en daarmee op het herstelproces. Het is dus belangrijk om dit bespreekbaar te maken. Verwijs waar nodig door naar gespecialiseerde hulp, bijvoorbeeld via de huisarts of de POH-GGZ.

VOORBEELD *"We weten dat seksueel misbruik van een kind ook nare ervaringen uit het verleden van ouders zelf naar boven kan halen. Heeft u zelf nare ervaringen waar u, door wat er met uw kind gebeurd is, opnieuw aan moet denken?"*

7B.4 Steun voor het gezin

Help ouders routine vast te houden

Het helpt het hele gezin om zoveel mogelijk vast te houden aan de dagelijkse routine: naar school gaan, sporten, werken, op vaste tijden samen eten. Een voorspelbaar ritme biedt kinderen herkenbaarheid en veiligheid, en geeft ouders houvast om zelf overeind te blijven. Maak dit concreet door ouders te vragen naar de specifieke onderdelen van hun routine en hoe dat nu gaat.

VOORBEELD *"Gaan de kinderen weer naar voetbal?"*

VOORBEELD *"Is het gelukt om op vaste tijden samen 's avonds te eten afgelopen week?"*

Leg ouders ook uit waarom dit zo belangrijk is:

VOORBEELD *"We weten dat het herstel van kinderen het beste verloopt als ze hun gewone leven zo normaal mogelijk kunnen voortzetten. Gewoon weer naar school, sporten en de dingen doen die ze altijd deden. Hoe sneller die structuur weer terugkomt, hoe meer dat helpt bij het herstelproces."*

Merk op: als je vraagt naar concrete onderdelen van de routine, geeft dit ook aanknopingspunten om complimenten te geven over wat er goed gaat.

VOORBEELD *"Goed dat het is het gelukt om het broertje toch naar de verjaardag van z'n vriendje te brengen."*

Broertjes en zusjes

Betrek ook de andere gezinsleden, zoals broers en zussen. Vraag bij ouders na hoe het met hen gaat, want de spanning die in het gezin kan ontstaan nadat seksueel misbruik bekend is geworden, heeft vaak ook impact op broertjes en zusjes.

Het is daarnaast belangrijk dat zij uitleg krijgen over wat er is gebeurd en hoe hun broertje of zusje zich heeft gevoeld. Het is wenselijk dat ouders dit zelf met broertjes en zusjes bespreken, als zij daar emotioneel toe in staat zijn. Meer informatie over spreken met broertjes en zusjes is te vinden in [hoofdstuk 8C. Praten met kinderen](#).

Emotioneel beschikbaar zijn

Veel ouders weten in het dagelijks leven goed hoe ze contact kunnen maken met hun kinderen en er voor hen kunnen zijn. Maar in een situatie als deze kan dat naar de achtergrond raken doordat zij zelf overspoeld worden door emoties. Herinner ouders eraan hoe belangrijk het is dat zij emotioneel beschikbaar blijven. Dat kan door rustig te luisteren, duidelijk te zeggen dat het kind nooit schuldig is aan het misbruik, en vertrouwen te geven dat het allemaal ook weer goedkomt.

Soms is het al voldoende om ouders eraan te herinneren dat hun reacties van groot belang zijn voor het verwerkingsproces van hun kinderen. Tegelijk is het goed om te benoemen dat het logisch is dat dit niet altijd lukt, en dat dat geen falen is. Ouders mogen tijd nodig hebben om hun eigen emoties te verwerken. Het helpt als zij weten dat ook kleine momenten van aandacht en nabijheid al veel betekenen voor hun kind.

Ruimte voor dubbele gevoelens

Specifiek is het belangrijk om aandacht te hebben voor de dubbele gevoelens die kinderen ervaren die seksueel misbruik hebben meegemaakt. Een kind kan bijvoorbeeld opgelucht zijn dat het misbruik voorbij is, maar tegelijkertijd de aandacht missen die het van iemand kreeg. Ook kan een kind zich loyaal voelen naar de pleger, of zich om die persoon zorgen maken. Voor

ouders kan het moeilijk zijn om dit te horen, omdat zij zelf vaak sterke emoties ervaren, zoals boosheid, verdriet of machteloosheid. Toch helpt het kinderen wanneer ouders ruimte laten voor deze gevoelens, zonder ze te veroordelen of weg te drukken.

VOORBEELD Een van de juffen op de basisschool wordt opgepakt vanwege een verdenking van seksueel misbruik van meerdere leerlingen. Een leerling die door deze juf misbruikt is, vraagt thuis: "Krijgt de juf wel te eten daar bij de politie? Is het alleen water en brood? Dat vind ik zielig."

7B.5 Praten over het misbruik

Hoeveel info deel je met ouders?

Onderzoek naar secundaire traumatische stress laat zien dat mensen traumaklachten kunnen ontwikkelen door blootstelling aan de traumatische ervaringen van anderen, vooral wanneer zij worden geconfronteerd met levendige of gedetailleerde beschrijvingen van het gebeurde (Figley, 1995; Devilly et al., 2009). Tegelijkertijd is het begrijpelijk dat ouders wel graag willen weten wat er met hun kind gebeurd is.

Het is daarom belangrijk een zorgvuldige afweging te maken welke informatie ouders precies krijgen. *Merk op:* Dit geldt alleen voor kinderen onder de twaalf jaar. Oudere kinderen hebben zelf de keuze welke informatie met wie gedeeld wordt. Meer hierover in [hoofdstuk 7A. Zorg aan slachtoffers \(kinderen en volwassenen\)](#).

In eerdere grootschalige seksueel misbruikzaken zijn positieve ervaringen opgedaan met onderstaande aanpak:

- Geef een globale omschrijving van de aard en frequentie van het misbruik (Vrolijk-Bosschaart et al., 2017).
- Voorbeelden van globale omschrijvingen:
  - Tonen van genitaliën aan het kind
  - Ejaculatie op het kind
  - Aanraken van genitaliën van het kind
  - Orale seksuele handelingen
  - Penetratie van anus of vagina
- De frequentie kan beschreven worden in termen als één of twee keer, meer dan twee keer of meer dan vijf keer.
- Benoem expliciet dat de aard of frequentie van het misbruik geen voorspeller zijn voor hoe veel klachten kinderen overhouden aan seksueel misbruik.

Deze manier van communiceren helpt in de eerste fase om te voorkomen dat ouders overspoeld raken door gedetailleerde informatie, terwijl zij toch een volledig en realistisch beeld krijgen van wat er heeft plaatsgevonden. Deze methode kan ook worden toegepast bij ouders van wie het kind slachtoffer is, maar waarbij het misbruik niet juridisch bewezen kan worden.

Wat kunnen ouders met hun kind bespreken?

Let op: deze alinea gaat niet over het dilemma ‘vertel ik het wel of niet aan mijn kind?’ als slachtoffers geen herinneringen hebben aan het misbruik. Meer daarover in het kopje [Misbruik van hele jonge kinderen of kinderen zonder herinnering](#).

Ouders krijgen vaak te horen dat zij, in verband met het strafrechtelijk onderzoek, niet met hun kind over het misbruik mogen praten. Tegelijkertijd is het voor kinderen wel belangrijk dat zij erover kunnen praten als zij dat willen. Deze twee gegevens lijken in tegenspraak met elkaar, maar kunnen goed naast elkaar bestaan. Het is daarom belangrijk dat professionals dit onderscheid uitleggen:

- Ouders mogen hun kind niet sturen of beïnvloeden. Vragen als “Heeft X ook aan jou zijn piemel laten zien?” zijn dus **niet** wenselijk.
- Praten over gevoelens of over informatie die het kind zelf naar voren brengt, mag wel. Vragen als “Hoe voel je je vandaag?” of “Vertel eens...” nadat een kind zelf iets ter sprake brengt, dus **wel**.

Meer informatie over het praten met kinderen is te vinden in [hoofdstuk 8C. Praten met kinderen](#).

Daarnaast mogen ouders hun kinderen uiteraard ook steunen door te praten over wat ze te wachten staat in het strafproces.

VOORBEELD *Wanneer een kind door de politie verhoord moet worden, mag een ouder natuurlijk gewoon uitleggen wat het **verhoor** inhoudt. Bijvoorbeeld dat iemand vragen gaat stellen, dat het goed is om eerlijk te antwoorden, en dat je het mag zeggen als je iets niet weet.*

Een groot probleem ontstaat wanneer ouders wel horen in welke fase ze niet met hun kind over de details van het misbruik mogen praten, maar niet weten wanneer die fase voorbij is en het wél weer kan. Het is daarom van groot belang om dit expliciet te benoemen. Voor kinderen is het hebben van een geheim of het idee dat er niet over gesproken mag worden, zeer stressvol en schadelijk voor hun verwerking.

VOORBEELD *“Tot het studioverhoor is het belangrijk dat u niet met uw kind over de details van het misbruik praat. Daarna mag u alles weer met uw kind bespreken en vragen stellen. Het is goed dat u weet dat dit tijdelijk is.”*

Regie op het eigen verhaal: wat delen ouders met hun omgeving?

Ouders ervaren vaak een groot gebrek aan regie wanneer zij betrokken raken bij een seksueel misbruikzaak die hun kind betreft. Er komt veel tegelijk op hen af: verplichtingen vanuit instanties, contact met politie of justitie, **zittingsdagen** waar zij geen invloed op hebben en soms ook aandacht van de pers. Dit gevoel van regieloosheid kan zwaar drukken op ouders en maakt de situatie extra belastend. Juist daarom is het belangrijk om ouders te laten ervaren dat zij op sommige terreinen wel zelf regie hebben.

Video: Kwetsbare getuigen horen

Verhoor = Gesprek waarin politie iemand ondervraagt over een strafbaar feit, bijvoorbeeld als verdachte, getuige of slachtoffer.

Video: Wat moet een ouder weten over het verhoor?

Video: Hoe gaat een studioverhoor?

Zittingsdag = Dag waarop een zaak wordt behandeld in de rechtzaal.

Een belangrijk onderdeel daarvan is het eigen verhaal: wat vertel ik aan mijn omgeving, en wat niet? Als professional kun je ouders hierin ondersteunen door samen met hen na te denken over wat passend en helpend is om te delen. Denk mee over verschillende scenario's, bijvoorbeeld:

- Wat vertel ik aan opa en oma?
- Wat zeg ik tegen de juf op school?
- Hoe reageer ik als een buurman vraagt waarom de politie langskwam?
- Wat zeg ik tegen mijn werkgever over waarom ik een paar dagen afwezig ben?

Je kunt dit bijvoorbeeld zo ter sprake brengen:

VOORBEELD *“Onthoud, jouw verhaal is van jou. Jij mag zelf kiezen aan wie je wat vertelt. Misschien is er iemand aan wie je het fijn vindt om het hele verhaal te vertellen, als je kind dat ook goed vindt. Dat is jouw keuze. Net als dat het ook jouw keuze is als iemand ernaar vraagt en je het niet wil vertellen. Is het een idee om vast na te denken over situaties waarin je niet het hele verhaal wil vertellen, en wat je in plaats daarvan kunt zeggen?”*

Auditieve toelichting
door Iva Bicanic:
Misbruik van hele jonge
kinderen

Wat als je kind geen
herinneringen lijkt
te hebben aan het
misbruik? (CSG)

Auditieve toelichting
door Iva Bicanic:
Dilemma wel of niet
vertellen

7B.6 Misbruik van hele jonge kinderen of kinderen zonder herinnering

Kinderen die ten tijde van het misbruik zeer jong waren (jonger dan drie jaar), slapen of gedroegd zijn geweest, hebben vaak geen bewuste herinnering aan wat er is gebeurd. Bij zeer jonge kinderen komt dit doordat zij op dat moment nog niet konden praten en gebeurtenissen daardoor niet in woorden hebben kunnen opslaan.

Voor ouders en verzorgers brengt dit een extra dilemma met zich mee: **Vertel ik mijn kind wel of niet over het misbruik? Wat is daarin het juiste om te doen?**

Het is belangrijk om ouders hierin zorgvuldig te begeleiden. Op de website van het Centrum Seksueel Geweld zijn tips voor ouders en verzorgers bij misbruik van zeer jonge kinderen beschikbaar.

Dilemma: wel of niet vertellen aan het kind

Veel ouders worstelen met de vraag of ze hun kind wel of niet moeten vertellen wat er is gebeurd. Uit onderzoek is echter nog niet duidelijk wat het beste is om te doen. Wel blijkt dat het voor ouders belangrijk is om een eigen doordachte keuze te maken, passend bij hun eigen kind, de situatie, eigen normen en waarden, gezin en de omgeving, zonder druk van buitenaf (Van Duin et al., 2024). Ook blijkt uit onderzoek dat ouders die hun kind wél hebben verteld over het misbruik hier achteraf geen spijt van hebben gehad.

Redenen voor ouders om (nu) niet te vertellen

Ouders kunnen verschillende redenen hebben om ervoor te kiezen hun kind (voorlopig) niet te informeren, zoals:

- angst dat het kind klachten ontwikkelt die er anders niet zouden zijn geweest;
- de zorg dat het kind anders zal worden bekeken door de omgeving;
- angst dat het kind het verhaal met anderen zal delen;
- zelf emotioneel nog niet klaar zijn om de gebeurtenissen met het kind te bespreken.

Redenen voor ouders om wel te vertellen

Andere ouders kiezen er juist voor om hun kind wel te informeren, bijvoorbeeld omdat zij:

- vinden dat het kind het recht heeft om te weten wat er is gebeurd;
- geen geheimen willen hebben binnen de relatie met hun kind;
- niet willen liegen over de reden van contact met politie, ziekenhuis of andere hulpverlening;
- willen dat het kind eventuele gevoelens beter kan begrijpen en erover kan praten;
- hun kind zelf willen informeren, zodat het dit niet op een andere manier te horen krijgt, bijvoorbeeld via de media.

Begeleiding bij de keuze om wel of niet te vertellen aan het kind

Bij misbruik van zeer jonge kinderen hebben ouders vaak meer tijd om na te denken over de vraag of en hoe zij hun kind zullen informeren als het wat ouder is. Er zijn echter ook situaties waarin dit dilemma veel acuter is. Dat speelt wanneer een zaak pas later aan het licht komt en het kind inmiddels ouder is. Ook kan dit het geval zijn wanneer kinderen ten tijde van het misbruik al ouder waren, maar geen herinneringen hebben omdat zij sliepen of gedrogeerd zijn geweest.

Op het moment dat de zaak bekend wordt en een strafproces start, volgen ontwikkelingen elkaar vaak snel op. Ouders hebben dan vaak een grote behoefte om met een professional te sparren over of en hoe zij hun kind vertellen wat er is gebeurd.

Tips voor de begeleiding

- **Bied laagdrempelig contact met een professional.** Zorg dat ouders het dilemma telefonisch kunnen bespreken met een deskundige. In eerdere zaken duurden zulke gesprekken per gezin meestal 30 tot 45 minuten.
- **Bouw bezinktijd in.** Dit dilemma vraagt vaak om tijd. Als ouders bezinktijd nodig hebben, plan dan meteen een vervolggesprek (bijvoorbeeld twee weken later) om erop terug te komen.
- **Bespreek het risico op isolatie.** Als ouders besluiten niets te vertellen aan hun kind, kan het risico op eenzaamheid toenemen. Ouders worden dan vaak ook terughoudender om steun te zoeken bij hun eigen netwerk, uit angst dat het kind het via anderen alsnog hoort. Dat kan ouders isoleren en de draagkracht verminderen.
- **Neem mediascenario's mee.** Als de zaak (mogelijk) breed wordt opgepikt in de media, is de kans groot dat kinderen er iets van meekrijgen of er thuis vragen over stellen. Bespreek met ouders hoe zij daarop zouden reageren, en of dat hun afweging om wel of niet te vertellen beïnvloedt.

- **Help ouders met uitleg over afspraken rond de strafzaak.** Bespreek wat ouders tegen hun kind kunnen zeggen over de reden voor afspraken met politie, ziekenhuis of andere hulpverlening als zij besluiten niet over het misbruik te vertellen. Stimuleer om zo min mogelijk actief te liegen en te kiezen voor een algemene, neutrale uitleg waar dat kan.

VOORBEELD *In een seksueel misbruikzaak zijn kinderen gedrogeerd en daarna misbruikt. Om medische schade uit te sluiten, wordt ieder kind onderzocht in het ziekenhuis. Een ouderpaar heeft besloten het kind (nog) niet te vertellen over het misbruik en vraagt hoe zij het ziekenhuisbezoek kunnen uitleggen. De hulpverlener adviseert om niet te liegen, maar het in algemene zin te benoemen, bijvoorbeeld:*

“We gaan naar het ziekenhuis zodat de dokter kan kijken of je helemaal gezond bent.”

Keuzes en overwegingen opschrijven

Welke keuze ouders ook maken: stimuleer hen om die beslissing, inclusief de belangrijkste overwegingen, op papier te zetten met datum. Dat helpt om later terug te kunnen kijken op het besluit, of om het kind op een later moment mee te nemen in de afweging die destijds is gemaakt met de kennis van toen.

Benadruk daarbij dat vertellen vaak geen momentopname is, maar een proces dat zich stap voor stap ontwikkelt. Ouders kunnen besluiten om het nu nog niet te vertellen, en op een later moment opnieuw te overwegen. Het belangrijkste is dat de keuze steeds bewust en doordacht blijft, zonder haast of druk van buitenaf.

Stimuleer ouders om ook nieuwe of veranderende overwegingen opnieuw vast te leggen, telkens met datum.

Hoe kunnen ouders hun kind vertellen wat er is gebeurd?

Als ouders besluiten hun kind op enig moment te vertellen over het misbruik, gebeurt dit meestal in stappen. Het is zelden één eenmalig gesprek. Vaker gaat het om meerdere gespreksmomenten, afgestemd op de leeftijd, het begrip en de situatie van het kind. Naarmate het kind ouder wordt of nieuwe vragen krijgt, kan het verhaal opnieuw worden besproken en stap voor stap worden uitgebreid.

Tips om ouders mee te geven:

- **Houd rekening met de concentratie van het kind.** Houd het gesprek daarom kort. Het is normaal dat een kind na zo'n gesprek weer wil spelen of afleiding zoekt.
- **Er is geen perfect moment om het verhaal te delen.** Experts adviseren wel om het verhaal te delen vóórdát de puberteit begint. In de puberteit kunnen kinderen nieuwe gevoelens ervaren of in verwarring raken over wat zij hebben meegemaakt. Door het verhaal eerder te bespreken, kun je hen helpen deze gevoelens beter te begrijpen en er steeds opnieuw over te praten.

- **Geef ruimte voor vragen en reacties.** Vertel het kind dat het alles mag vragen of zeggen.
- **Beantwoord vragen eerlijk.** Geef zo goed mogelijk antwoord. Als je iets niet weet, wees daar eerlijk over. Je kunt aangeven dat je er later op terugkomt en het samen opnieuw bespreekt.

7

C

Zorg aan verdachte

In dit hoofdstuk: Waarom is het belangrijk oog te hebben voor de belangen van verdachten? Welke rol speelt de reclassering? En welke andere initiatieven zijn er om verdachten te ondersteunen?

Inhoudsopgave

7C.1 Inleiding	137
7C.2 Verloop na de aanhouding	137
Wat gebeurt er met een verdachte na aanhouding?	137
De rol van de reclassering	138
7C.3 Sociaal isolement van verdachten van seksuele misdrijven	138
Risico op suïcide bij verdachten	138
7C.4 Steun voor verdachten	139
Wie is er voor de verdachte tijdens het strafproces?	139
Steun en behandelaanbod	140

7C.1 Inleiding

In een boek over de aanpak van seksueel misbruikzaken ligt de focus vanzelfsprekend in eerste instantie bij de (indirecte) slachtoffers. Toch is het ook belangrijk oog te hebben voor de persoon die verdacht wordt van het misbruik. Daar zijn meerdere redenen voor.

- Allereerst is iemand in deze fase nog *verdachte* en niet schuldig bevonden. Het uitgangspunt van de rechtsstaat is dat iedereen recht heeft op een eerlijke behandeling, ook tijdens het onderzoek.
- Daarnaast weten we dat uitsluiting en *stigmatisering* van plegers of verdachten het risico op herhaling kunnen vergroten. Aandacht voor deze groep is daarmee ook een vorm van preventie en draagt bij aan maatschappelijke veiligheid.
- Tot slot is ook een verdachte of plegger van seksueel misbruik een mens die in een moeilijke situatie belandt en daarbij steun of zorg kan gebruiken.

Stigmatisering = Het proces waarbij een persoon op basis van (vermeende) kenmerken of gedrag een negatief label krijgt, waardoor deze anders wordt behandeld of buitengesloten raakt.

In dit hoofdstuk staat daarom de zorg aan de verdachte centraal.

7C.2 Verloop na de aanhouding

Wat gebeurt er met een verdachte na aanhouding?

- **Aanhouding en eerste verhoor:** Na de aanhouding wordt de verdachte overgebracht naar het politiebureau. Binnen negen uur (exclusief de nacht) mag de politie die persoon verhoren. De verdachte heeft vanaf het moment van aanhouding recht op een advocaat.
- **Inverzekeringstelling:** Bij ernstige misdrijven, zoals seksueel misbruik, kan de (hulp) officier van justitie besluiten de verdachte maximaal drie dagen langer vast te houden. Dit kan één keer met nog eens drie dagen worden verlengd. Wanneer een verdachte wordt voorgeleid aan de *rechter-commissaris* kan er een advies worden gevraagd aan de reclassering. Voor een dergelijk advies worden acute risico's, beschermende factoren en eventuele slachtofferwensen in kaart gebracht.
- **Voorlopige hechtenis:** Als het onderzoek nog niet klaar is, kan de rechter beslissen dat de verdachte langer vast blijft zitten. Deze *voorlopige hechtenis* begint met een periode van maximaal 14 dagen waar de rechter-commissaris over beslist. Daarna kan de rechtbank deze periode verlengen met maximaal 90 dagen. Bij deze beslissingen kan de reclassering om advies worden gevraagd. De reclassering kijkt dan naar risico's, beschermende factoren en de wensen van het slachtoffer. Ook adviseert de reclassering of de verdachte eventueel onder voorwaarden vrij kan komen (schorsing), en welke voorwaarden daarbij passen. Ook in deze fase worden slachtofferwensen in kaart gebracht.
- **Pro-forma zittingen:** Bij zaken waar een hoge straf op staat, kunnen pro-forma zittingen plaatsvinden. De verdachte verschijnt dan kort voor de rechter; de zaak wordt nog niet inhoudelijk behandeld, maar er wordt besloten of de voorlopige hechtenis langer mag duren. De voorlopige hechtenis kan telkens met 90 dagen worden verlengd.

Rechter-commissaris = Rechter die toezicht houdt op het opsporingsonderzoek en beslist over belangrijke onderzoekshandelingen, zoals het horen van getuigen.

Voorlopige hechtenis = Het vasthouden van een verdachte tijdens het onderzoek, nog voor de definitieve uitspraak van de rechter.

Voorwaardelijke veroordeling = Een straf waarbij (een deel van) de opgelegde straf niet wordt uitgevoerd, tenzij de veroordeelde binnen een bepaalde periode de voorwaarden overtreedt.

Voorwaardelijke invrijheidsstelling = Het vervroegd vrijlaten van een veroordeelde uit detentie onder voorwaarden, waarbij het resterende deel van de straf alsnog kan worden uitgevoerd als de voorwaarden niet worden nageleefd.

De rol van de reclassering

De reclassering draagt bij aan een veilige samenleving door bij verdachten het risico op herhaling in te schatten, te onderzoeken hoe het risico kan verminderen en verdachten of veroordeelden te begeleiden bij het werken aan een delictvrij bestaan. Naast adviseren en begeleiden maakt controle onderdeel uit van het reclasseringstraject. Er wordt dan bijvoorbeeld gecontroleerd of iemand zich houdt aan de opgelegde (bijzondere) voorwaarden. Dit alles met als doel herhaling te voorkomen. Meestal gebeurt dit in het kader van schorsing uit voorlopige hechtenis of bij een **voorwaardelijke veroordeling**. Maar het kan ook in het kader van re-integratie, bijvoorbeeld bij een **voorwaardelijke invrijheidsstelling**, of na opname in een tbs-kliniek.

Wanneer de verdachte in voorlopige hechtenis zit, brengt de reclassering de persoonlijke situatie van de verdachte in kaart: huisvesting, werk, relaties, psychische gezondheid, middelengebruik, etc. Op basis van dat onderzoek en een risico-inschatting brengt zij adviezen uit aan het OM, de gevangenisdirecteur of de rechter(-commissaris). In elke fase worden slachtofferwensen opnieuw in kaart gebracht.

In sommige gevallen kan de reclassering de verdachte ook begeleiding bieden. Dit is alleen mogelijk wanneer er sprake is van een opdracht toezicht aan de reclassering; een justitieel kader. Soms zijn er lokaal samenwerking initiatieven met bijvoorbeeld de politie, om wel samen te kijken naar mogelijke hulp. Indien er wel een justitieel kader volgt, kan de reclassering diverse bijzondere voorwaarden adviseren om recidive te voorkomen en slachtoffers te beschermen. Denk hierbij aan een behandelverplichting, een verbod op reizen naar het buitenland, meewerken aan controle van gegevensdragers, een verbod op omgang minderjarigen, contactverbod of een locatieverbod.

7C.3 Sociaal isolement van verdachten van seksuele misdrijven

Verdachten van seksueel misbruik raken vaak in een crisissituatie én een sociaal isolement. Contacten met buurtgenoten, collega's en kennissen vallen weg, en naaste vrienden of familie kunnen zich afkeren. Ook kan het zijn dat de verdachte huisvesting kwijtraakt, bijvoorbeeld omdat het delict bekend wordt en de woning belaagd wordt. Het verlies van deze (sociale) omgeving heeft grote gevolgen voor het dagelijks functioneren en het gevoel van eigenwaarde. Uit onderzoek blijkt dat sociale verbinding het risico op herhaling van een seksueel delict verkleint (Thornton et al., 2024). Een belangrijk mechanisme daarbij is dat iemand die buitengesloten wordt, en dus weinig sociale verbinding heeft, het gevoel kan krijgen niets meer te verliezen te hebben.

Omgekeerd kan het behouden van menselijk contact juist een beschermende werking hebben. Wanneer een verdachte als mens wordt benaderd en niet volledig wordt uitgesloten, vergroot dat de kans op herstel en vermindert het de kans op terugval.

Risico op suïcide bij verdachten

Bij verdachten in een grootschalige seksueel misbruikzaak is het risico op suïcide verhoogd. Het is daarom essentieel dat professionals hier vanaf het begin alert op zijn en signalen serieus nemen.

Het risico op suicide is met name groot in de volgende fasen:

- **Dreigende ontmaskering**
In deze fase ontstaat een vermoeden of gevoel van dreiging dat het misbruik mogelijk aan het licht komt.
- **Initiële ontmaskering**
Dit moment doet zich voor wanneer politie en justitie het misbruik ontdekken en de verdachte hiermee confronteren.
- **Ontmaskering in de privésfeer**
Wanneer de verdachte de verdenking moet vertellen aan de partner, kinderen of andere naasten, volgt vaak een tweede moment van ontmaskering.
- **Realisatiemoment**
Deze fase doet zich voor wanneer iemand schuldig is aan misbruik en de volle impact beseft van wat de zaak betekent voor het verdere leven. Dit kan zijn bij ontmaskering, bij confrontatie met slachtoffers, of pas veel later bij het uitzitten van de straf.

Een Toolkit Suicidepreventie voor GGZ-professionals is te vinden via de website van 113.

Toolkit Suicidepreventie
(113)

7C.4 Steun voor verdachten

Omdat verdachten vaak in een sociaal isolement terecht komen, is het belangrijk dat zij passende hulp krijgen.

Wie is er voor de verdachte tijdens het strafproces?

Verschillende partijen kunnen een rol spelen in de ondersteuning van de verdachte:

- **Advocaat:** als eerste en meest constante aanspreekpunt kan de advocaat signaleren wanneer er sprake is van psychische problemen of andere zorgbehoeften en, waar nodig, hulp inschakelen of daarnaar doorverwijzen.
- **Ondersteuning in detentie:** in de gevangenis werken vaak geestelijk verzorgers die laagdrempelige begeleiding bieden en kunnen ondersteunen bij het omgaan met gevoelens zoals schuld, schaamte of angst.
- **Reclassering:** biedt begeleiding en toezicht en kan specialistische forensische zorg inzetten. De inzet is gericht op gedragsverandering, risicobeheersing en het voorkomen van recidive.
- **Samenwerking bij onrust in de woonomgeving:** bij onrust vindt afstemming plaats tussen reclassering, wijkagent en gemeente, gericht op zowel begeleiding van de verdachte als het waarborgen van de veiligheid in de omgeving.

Het is verder een gezamenlijke verantwoordelijkheid van betrokken professionals om alert te zijn op signalen dat extra ondersteuning nodig is en waar nodig tijdig passende hulp te organiseren. Dit vraagt om samenwerking, met oog voor zowel de positie van de verdachte als de veiligheid van de omgeving.

Steun en behandelaanbod

Preventielijn van Offlimits

De [preventielijn](#) van Offlimits is er voor mensen die zich zorgen maken over hun eigen seksuele gevoelens of gedrag, of die al grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond. Zij (en hun naasten) kunnen hier anoniem terecht voor informatie, advies en ondersteuning.

COSA

[COSA](#) (Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid) is een aanpak van de reclassering gericht op mensen die een seksueel misdrijf hebben gepleegd. Rond de pleger wordt een kring van getrainde vrijwilligers gevormd die regelmatig contact hebben en steun bieden. De kring helpt om sociale contacten op te bouwen, de re-integratie in de samenleving te bevorderen, structuur aan te brengen en verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen gedrag. COSA is bedoeld om herhaling te voorkomen en de maatschappelijke veiligheid te vergroten.

Forensische zorg

Ook zonder formele opdracht tot toezicht aan de reclassering kan een verdachte/veroordeelde terecht bij de forensische zorg voor specialistische behandeling. Er is dan wel een verwijzing van de huisarts nodig.

7

D

Zorg aan naasten van verdachte

In dit hoofdstuk: Wanneer een partner, kind, ouder of andere directe naaste te horen krijgt dat diens geliefde verdacht wordt van seksueel misbruik, brengt dit veel teweeg. Hoe ondersteun je naasten van verdachten in een grootschalige seksueel misbruikzaak om goed voor zichzelf en eventuele kinderen van de verdachte te zorgen?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	144
7D.1 Inleiding	145
7D.2 Inspelen op thema's die spelen bij naasten van verdachten	145
Algemeen uitgangspunt: normaliseer gevoelens en gedachten	145
De spagaat tussen loyaliteit en negatieve gevoelens	146
Vertrouwensbreuk	147
Schuld	147
Wraak	148
Onzekerheid wanneer de verdachte ontkent	148
Waarom pleegt iemand seksueel misbruik?	149
7D.3 (Hulp)behoefte naasten van de verdachte	149
Praktische keuzes en dilemma's	149
Doorverwijzen via het Centrum Seksueel Geweld	150
Stimuleer sociale steun	150
Procesinformatie	151
Eigen (onverwerkte) trauma's van naasten	151
7D.4 Kinderen van de verdachte	151
Veiligheid: kindcheck	152
Risico op sociale uitsluiting	152
Praten met kinderen	152

Samenvatting vooraf

- **Erken de complexiteit van de situatie.** Naasten van verdachten ervaren vaak een spagaat tussen liefde voor de verdachte en afkeer van het mogelijke misdrijf. Het is belangrijk om beide kanten te erkennen en ruimte te bieden aan tegenstrijdige gevoelens.
- **Normaliseer gevoelens.** Vertel naasten dat alle gevoelens en gedachten er mogen zijn. Luister met empathie, en vraag specifiek naar gevoelens die ze niet makkelijk zelf delen, zoals wraakgevoelens of juist liefde en gemis.
- **Benoem de vertrouwensbreuk.** Naasten verliezen vaak het vertrouwen in de verdachte, en soms ook in zichzelf of de omgeving. Wees zorgvuldig in het opbouwen van vertrouwen in het contact en leg duidelijk uit wat vertrouwelijk blijft.
- **Sta stil bij de onzekerheid wanneer de verdachte zwijgt of ontkent.** Erken hoe moeilijk het is om met niet-weten te leven. Stimuleer om, als dat mogelijk is, in een vroeg stadium duidelijkheid te vragen aan de verdachte, hoe moeilijk dat ook is.
- **Bespreek praktische keuzes en dilemma's.** Naasten moeten vaak moeilijke beslissingen nemen, bijvoorbeeld over contact met de verdachte of het wonen in hetzelfde huis. Help hen bij het maken van deze keuzes.
- **Geef uitleg over het strafproces.** Naasten weten vaak niet wat hen te wachten staat. Eenvoudige en duidelijke informatie over het proces helpt om overzicht te krijgen.
- **Stimuleer sociale steun.** Help naasten nadenken over wie in hun omgeving een veilige gesprekspartner kan zijn en wat zij met hen kunnen delen.
- **Let op kinderen in het gezin van de verdachte.** Voer de kindcheck uit om te beoordelen of kinderen veilig zijn. Bespreek hoe er met kinderen over de situatie kan worden gepraat.

7D.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan we stil bij de naasten van de verdachte in een grootschalige seksueel misbruikzaak. Ook deze naasten, zoals ouders, kinderen of partners van verdachten, krijgen te maken met het strafproces, verschillende betrokken instanties, onzekerheid over wat er precies is gebeurd, en een veelheid aan gevoelens zoals verdriet, boosheid, angst en onmacht.

Naasten van de verdachten bevinden zich vaak ook in een **loyaliteitsconflict**. Ze voelen niet alleen woede, verdriet of teleurstelling, maar hebben ook een warme band met de verdachte. Dat zorgt voor een innerlijk conflict dat veel spanning en schaamte kan oproepen. Daarnaast wordt deze groep minder vanzelfsprekend gezien als 'benadeelden' of 'slachtoffers'. Hun nabijheid tot iemand die verdacht wordt van seksueel misbruik roept bij anderen soms afkeer of onbegrip op. In tegenstelling tot slachtoffers en hun families krijgen naasten van verdachten meestal geen automatische toegang tot slachtofferhulp of andere vormen van ondersteuning. Ook vanuit hun omgeving hoeven zij niet altijd op steun te rekenen. Het is niet ongebruikelijk dat naasten van verdachten te maken krijgen met sociale veroordeling of afwijzing, en in sommige situaties zelfs belaagd of bedreigd worden. De drempel om hulp te vragen of hun verhaal te delen ligt daardoor hoog.

Hoewel naasten van de verdachte in wettelijke zin geen slachtoffer zijn, worden zij wel geraakt door een pijnlijke en ontwrichtende situatie waar zij geen invloed op hebben. Het is daarom van belang om ook naar deze mensen om te kijken. Belangrijk om hierbij te benadrukken is dat de vraag of de verdachte ook daadwerkelijk schuldig zal worden bevonden door de rechtbank, er voor de vraag hoe we zorgen voor diens naasten minder toe doet.

De zorg voor naasten van verdachten vraagt om specifieke expertise. De dynamieken rondom seksueel misbruik maken deze ondersteuning complex. Het is daarom raadzaam om een partij te betrekken die deskundig is op het gebied van seksueel misbruik en de impact daarvan op gezinnen en sociale systemen.

7D.2 Inspelen op thema's die spelen bij naasten van verdachten

Uit de praktijk blijkt dat naasten van verdachten vaak met vergelijkbare vragen en gevoelens te maken hebben als andere naasten in soortgelijke situaties. Iedere situatie is anders, maar er zijn wel duidelijke thema's die regelmatig terugkeren. Voor hulpverleners is het belangrijk zich hiervan bewust te zijn en hier in gesprekken op aan te sluiten.

Algemeen uitgangspunt: normaliseer gevoelens en gedachten

Wanneer iemand verneemt dat hun naaste verdacht wordt van seksueel misbruik, roept dat heftige emoties op. Door deze gevoelens, zorgen en gedachten te normaliseren, kunnen professionals een veilige omgeving creëren waarin iemand zich gesteund voelt en vrijuit durft te spreken. Het benoemen van de realiteit en het tonen van empathie zijn hierbij essentieel: alle reacties mogen er zijn. Belangrijk hierbij is om niet te oordelen. Als iemand ervaart dat hun emoties niet worden afgewezen maar begrepen, vermindert dit stress en spanning.

Loyaliteitsconflict = Situatie waarin iemand zich verscheurd voelt tussen twee of meer belangrijke personen of belangen, bijvoorbeeld tussen trouw aan een naaste en eigen normen en waarden, en daarbij het gevoel heeft te moeten kiezen, terwijl dat emotioneel moeilijk of onwenselijk is.

Zeg bijvoorbeeld:

VOORBEELD *“Alles wat u voelt en denkt na wat u heeft gehoord over wat er mogelijk is gebeurd, is normaal. Wellicht voelt u woede, of verdriet, of bent u in de war. Het zijn begrijpelijke en menselijke reacties op een uitzonderlijke en abnormale situatie. Maar alle gevoelens en gedachten die u heeft, mogen er zijn.”*

Vraag actief naar gedachten of gevoelens die iemand mogelijk zelf niet durft te noemen

Juist de meest pijnlijke of schaamtevolle gevoelens zijn vaak de emoties die naasten niet uit zichzelf benoemen. Terwijl juist die gevoelens het zwaarst kunnen wegen en hun herstel in de weg kunnen staan. Het is daarom belangrijk dat professionals hier actief naar vragen. Een effectieve manier om dit te doen, is door de ervaring alvast te normaliseren voordat je de vraag stelt. Je kunt dat bijvoorbeeld doen met zinnen als: “Sommige naasten van iemand die verdacht wordt van seksueel misbruik, ervaren ... Hoe is dat bij u?” of “Ik hoor vaak dat naasten ... Herkent u dat?” Door het zo te formuleren laat je merken dat hun gevoelens niet uniek of vreemd zijn, en verlaag je de drempel om erover te praten.

In de volgende alinea's komen specifieke thema's en gevoelens aan bod inclusief voorbeelden van hoe je daar actief naar kunt vragen.

De spagaat tussen loyaliteit en negatieve gevoelens

Kenmerkend voor mensen die de verdachte van seksueel misbruik goed kennen, is de spagaat waarin zij terechtkomen. Aan de ene kant zijn er heftige gevoelens van boosheid, ongeloof, verdriet of walging bij de gedachte aan wat er mogelijk is gebeurd. Aan de andere kant zijn er de herinneringen aan de persoon die zij kennen en van wie zij houden. Die twee werkelijkheden kunnen moeilijk naast elkaar bestaan en voelen vaak onverenigbaar. Niet zelden kunnen naasten van een verdachte van seksueel misbruik ook het gevoel hebben te moeten kiezen: óf de ander helemaal verstoten, óf de ander helemaal vergeven, dan wel niet geloven dat het misbruik heeft plaatsgevonden.

Als professional is het belangrijk om ruimte te geven aan dubbele gevoelens en aan te geven dat dit heel normaal is. Wanneer iemand hier zelf niet over begint, breng het dan zelf ter sprake. Bijvoorbeeld:

VOORBEELD *“Ik kan me voorstellen dat u zich in een behoorlijke spagaat bevindt nu uw geliefde ervan wordt verdacht seksueel misbruik te hebben gepleegd. Welke gevoelens ervaart u allemaal?”*

Wanneer iemand enkel over een van de kanten van de spagaat begint, breng dan ook de andere kant ter sprake. Bijvoorbeeld:

VOORBEELD *“U noemt dat woede en afschuw op de voorgrond staan. Tegelijkertijd houdt u waarschijnlijk ook veel van uw partner. Andere mensen in een vergelijkbare situatie ervaren dat soms als een innerlijke strijd. Hoe is dat voor u?”*

Sterkere loyaliteit bij een familieband

In de praktijk zijn er weinig duidelijke verschillen te zien in de thema's waar naasten van verdachten mee worstelen, ongeacht welke relatie zij hebben met de verdachte. Toch maakt het hebben van een familieband vaak een belangrijk verschil. Sociale relaties, zoals een vriendschap of partnerrelatie, kunnen in theorie worden beëindigd als iemand dat nodig vindt om afstand te nemen. Bij familiebanden ligt dat anders: die blijven bestaan, ook als het contact (tijdelijk) wordt verbroken. In die onvoorwaardelijke verbondenheid schuilt voor veel mensen juist de moeilijkheid.

Naasten die een bloedband hebben met de verdachte, ervaren daardoor vaak een sterkere spagaat en een dieper loyaliteitsconflict. Het idee dat je afstand zou moeten nemen van een kind, broer, zus of ouder roept veel innerlijke strijd op en kan de verwerking extra ingewikkeld maken.

Vertrouwensbreuk

Wanneer een misbruikzaak aan het licht komt, veroorzaakt dat bij de naasten van de verdachte vaak een diepe schok. Iemand van wie ze houden, blijkt iets te hebben gedaan wat ze nooit hadden kunnen vermoeden, en heeft dat bovendien verborgen gehouden. Hoe nauwer de band met de verdachte, hoe groter de klap van die vertrouwensbreuk.

Het vertrouwen raakt vaak op meerdere niveaus beschadigd: niet alleen het vertrouwen in de ander is aangetast, maar ook het vertrouwen in zichzelf (“Hoe kan het dat ik dit niet heb gezien?”). Daarbovenop komt dat deze mensen door de omgeving soms worden aangekeken op wat de verdachte zou hebben gedaan. Dit tast het vertrouwen in de omgeving aan.

Vertrouwen is dus een groot thema en belangrijk om bespreekbaar te maken. Daarnaast zijn er een aantal aandachtspunten uit de praktijk:

- **Neem het niet persoonlijk** als wantrouwen ook richting jou voelbaar is. Dat wantrouwen zegt meestal iets over eerdere ervaringen, niet over jouw rol.
- **Benoem de vertrouwelijkheid van het contact.** Leg uit dat je gebonden bent aan je beroepsgeheim en dat wat besproken wordt, niet zomaar gedeeld kan of zal worden.

Schuld

Naasten van een verdachte van seksueel misbruik voelen vaak een zware last van schuld. Ze vragen zich af of zij iets hadden kunnen zien of voorkomen. Achteraf lijkt het alsof er signalen waren die ze hebben gemist, en dat besef kan hard aankomen. Dit gevoel van schuld kan mensen veel schade doen en hun herstel belemmeren.

Het is belangrijk dat hulpverleners expliciet benoemen dat de naaste geen schuld draagt aan wat er is gebeurd.

VOORBEELD *“U heeft hier niet om gevraagd en u kon dit niet voorkomen. U draagt geen schuld.”*

Soms gaan mensen zich, bewust of onbewust, gedragen alsof zij zelf ook iets verkeerd hebben gedaan. Ze nemen bijvoorbeeld afstand van anderen of proberen het misbruik geheim te houden, uit schaamte of angst voor veroordeling. Benoem dat zij niet verantwoordelijk zijn voor de daden van een ander.

VOORBEELD *“Wat er is gebeurd, ligt buiten uw invloed. U hoeft zich niet te verantwoorden voor wat een ander heeft gedaan, en u hoeft het ook niet geheim te houden als u daaronder lijdt.”*

Wraak

Sommige naasten van een verdachte van seksueel misbruik merken dat zij gedachten of gevoelens van wraak ervaren. Dat kan bijvoorbeeld ontstaan uit boosheid, teleurstelling of het gevoel diep bedrogen te zijn. Deze reactie komt vaker voor dan mensen denken, maar roept vaak ook schrik of schaamte op. Veel mensen zijn bang voor hun eigen gedachten, omdat ze zich afvragen of dit betekent dat ze ook daadwerkelijk tot actie zullen overgaan.

Het is belangrijk om als professional te benoemen dat wraakgevoelens een normale menselijke reactie kunnen zijn op intense emoties. Normaliseer wraakgevoelens bijvoorbeeld zo:

VOORBEELD *“Soms krijgen mensen last van het gevoel wraak te willen nemen, omdat ze zich zo bedrogen voelen. Is dat iets wat u herkent?”*

Onzekerheid wanneer de verdachte ontkent

Voor naasten maakt het een groot verschil of een verdachte bekent of ontkent wat diegene wordt verweten. Wanneer iemand bekent, brengt dat – hoe pijnlijk ook – een zekere duidelijkheid. Het is dan duidelijk wat er is gebeurd en waar men zich toe moet verhouden. Wanneer de verdachte echter blijft ontkennen of niets wil vertellen, ontstaat er een heel andere situatie. Naasten weten dan niet wat waar is en blijven achter met een gevoel van voortdurende onzekerheid. Deze onduidelijkheid wordt vaak als bijzonder zwaar ervaren.

De praktijk laat zien dat het voor naasten helpend kan zijn om, als dat mogelijk is, verduidelijking te vragen aan de verdachte zelf. Tegelijk zijn mensen daar vaak terughoudend in: ze willen soms niet weten of de verdenkingen kloppen, uit angst voor het antwoord of uit loyaliteit. Het kan helpen om te benoemen dat het vaak nog moeilijker is om de feiten pas tijdens de zitting te horen dan in een eerder gesprek.

Als de verdachte blijft zwijgen of ontkennen, kan die onzekerheid heel zwaar zijn. In een poging om grip op de situatie te krijgen, kunnen naasten geneigd zijn overal te zoeken naar signalen of herinneringen die de beschuldigingen versterken of ontkrachten. Als hulpverlener is het belangrijk om bij deze onzekerheid stil te staan door te erkennen hoe moeilijk het is om met niet-weten te leven.

VOORBEELD *“Ik begrijp dat die onzekerheid ontzettend zwaar is. Veel mensen in uw situatie worstelen met datzelfde gevoel van niet-weten, en dat is heel begrijpelijk.”*

Waarom pleegt iemand seksueel misbruik?

De vraag waarom iemand seksueel misbruik pleegt, komt in sommige gevallen ook bij naasten van de verdachte naar boven. Zeker wanneer vaststaat dat het misbruik heeft plaatsgevonden, willen mensen soms begrijpen hoe dit heeft kunnen gebeuren. De behoefte aan begrip of duiding verschilt echter sterk per persoon. In de eerste periode na het bekend worden van de verdenking is daar vaak nog weinig ruimte voor; de schok en de praktische gevolgen vragen dan alle aandacht.

Het Centrum Seksueel Geweld heeft over dit onderwerp een video gemaakt: *Waarom plegen mensen seksueel misbruik?* In de video staat uitleg en achtergrondinformatie.

Video: *Waarom plegen mensen seksueel misbruik?*

7D.3 (Hulp)behoefte naasten van de verdachte

Praktische keuzes en dilemma's

Wanneer een seksueel misbruikzaak aan het licht komt, verliezen naasten van de verdachte vaak het gevoel van regie over hun leven. Zeker wanneer zij samenwoonden met de verdachte, kan de situatie plotseling volledig veranderen. Hun geliefde wordt bijvoorbeeld opgepakt, het huis wordt doorzocht, en degene die achterblijft zit met talloze vragen en onzekerheden.

Waar het voor sommige naasten van verdachten vanaf het begin helder is hoe ze met de situatie willen omgaan (bijvoorbeeld dat ze hun geliefde volledig steunen), brengt de situatie voor anderen moeilijke keuzes en dilemma's mee:

VOORBEELD

*Hoeveel contact wil je hebben met je naaste/geliefde?
Wil je voorlopig in hetzelfde huis blijven wonen?
Hoe ga je verjaardagen en feestdagen vieren, en doe je dat samen?*

Wanneer deze vragen spelen, kun je als hulpverlener ondersteunen door samen stil te staan bij de verschillende mogelijkheden en afwegingen. Het bewust maken van deze keuzes en afwegingen kan naasten van verdachten ook helpen om een algeheel gevoel van regie een klein beetje terug te krijgen.

Behandelrelatie = De formele relatie tussen een hulpverlener en een cliënt waarbij de hulpverlener verantwoordelijk is voor de behandeling en zorg aan die persoon.

Doorverwijzen via het Centrum Seksueel Geweld

Er is een kans dat je contact hebt met naasten van de verdachte, maar geen directe **behandelrelatie** met hen hebt. Je kunt naasten dan niet zelf behandelen, en ook niet makkelijk doorverwijzen naar hulp. Je kunt dan het Centrum Seksueel Geweld inschakelen om een doorverwijzing te regelen (al dan niet met hulp van een huisarts).

Stimuleer sociale steun

Het is belangrijk voor naasten van verdachten om steunfiguren te hebben. Het delen van hun verhaal met de omgeving is echter niet altijd makkelijk, en kan leiden tot vervelende reacties.

Bereid mensen hierop voor en bespreek hoe ze met zulke reacties kunnen omgaan. Help hen om na te denken wie in hun omgeving geschikt is als steunfiguur, en wat ze wel of niet willen delen. Leg uit dat het goed is om steun te zoeken, maar dat niet iedereen de juiste persoon hoeft te zijn om dit mee te delen.

VOORBEELD *“Laten we samen eens kijken wie in uw omgeving iemand is bij wie u zich veilig voelt om te praten, en wat u die persoon wel of niet wilt vertellen.”*

VOORBEELD *“Het kan gebeuren dat als je het vertelt, deze persoon niet goed weet hoe te reageren of iets zegt wat u raakt. Het helpt om van tevoren te bedenken wat u in zo’n situatie zou willen zeggen of doen, zodat het u minder overvalt.”*

Regie op het eigen verhaal

Er wordt vaak een groot gebrek aan regie ervaren wanneer mensen betrokken raken bij een seksueel misbruikzaak die hun naaste betreft. Er komt veel tegelijk op hen af: een veelheid aan vragen en onzekerheden, contact met justitie, **zittingsdagen** waar zij geen invloed op hebben en soms ook aandacht van de pers. Dit gevoel van regieloosheid kan zwaar drukken en maakt de situatie extra belastend. Juist daarom is het belangrijk om naasten van verdachten te laten ervaren dat zij op sommige terreinen wel zelf regie hebben.

Een belangrijk onderdeel daarvan is het eigen verhaal: wat vertel ik aan mijn omgeving, en wat niet? Als professional kun je hierin ondersteunen door samen na te denken over wat passend en helpend is om te delen. Denk mee over verschillende scenario’s, bijvoorbeeld:

- Wat vertel ik aan vrienden over waarom mijn naaste niet meer thuis is?
- Hoe reageer ik als een buurman vraagt waarom de politie langskwam?
- Wat zeg ik tegen mijn werkgever over waarom ik een paar dagen afwezig ben?

Zittingsdag = Dag waarop een zaak wordt behandeld in de rechtszaal

Je kunt dit bijvoorbeeld zo ter sprake brengen:

VOORBEELD *“Onthoud: jouw verhaal is van jou. Jij mag zelf kiezen aan wie je wat vertelt. Je bent niemand verantwoording schuldig. Misschien is er iemand aan wie je het fijn vindt om het hele verhaal te vertellen. Dat is jouw keuze. Net als dat het ook jouw keuze is om het niet te vertellen als iemand ernaar vraagt. Is het een idee om vast na te denken over situaties waarin je niet het hele verhaal wil vertellen, en wat je in plaats daarvan kunt zeggen?”*

Help daarnaast ook met welke tussenopties er zijn als iemand wel iets wil delen, maar niet het hele verhaal. Bijvoorbeeld door alleen te benoemen dat een naaste in contact is gekomen met justitie, maar niet waarvoor. Of door wel te benoemen dat het om een seksueel misdrijf gaat, maar verder geen details te delen.

Procesinformatie

Vaak hoort iemand dat een naaste wordt verdacht van seksueel misbruik op het moment dat de politie diegene arresteert. In die eerste fase wordt meestal weinig informatie gedeeld, waardoor naasten afhankelijk zijn van wat de verdachte zelf vertelt. Dat zorgt voor veel onzekerheid en roept direct talloze vragen op.

Na de eerste schok komen ook de naasten van een verdachte in aanraking met het strafproces. Ze weten daarin vaak niet wat ze kunnen verwachten, welke stappen volgen of wat hun eigen positie in het proces is. Duidelijke uitleg over het verloop van het strafproces en de verschillende fasen helpt om overzicht te krijgen en de situatie beter te hanteren.

Eigen (onverwerkte) trauma's van naasten

De verdenkingen van seksueel misbruik kunnen bij naasten van de verdachte herinneringen oproepen aan eigen nare of onverwerkte ervaringen. Soms is het zo dat de naaste van een verdachte ook slachtoffer is geweest van diezelfde verdachte. Deze (onverwerkte) trauma's kunnen opnieuw omhoogkomen. Het is dus belangrijk om dit bespreekbaar te maken. Verwijs waar nodig door naar gespecialiseerde hulp.

VOORBEELD *“We weten dat de confrontatie met seksueel misbruik ook nare ervaringen uit uw eigen verleden naar boven kan halen. Heeft u zelf nare ervaringen waar u, door wat er gebeurd is, opnieuw aan moet denken?”*

7D.4 Kinderen van de verdachte

Wanneer er in het gezin van de verdachte ook kinderen zijn, is het belangrijk om aandacht te hebben voor hun situatie. Dat vraagt zowel om oog voor veiligheid als om begeleiding in hoe met kinderen over de situatie kan worden gesproken.

Kindcheck - Augeo

Veiligheid: kindcheck

Allereerst moet worden vastgesteld of de kinderen veilig zijn. Hiervoor kan de kindcheck worden uitgevoerd. De kindcheck is aan de orde wanneer een volwassene in een situatie verkeert die risico's kan opleveren voor minderjarige kinderen. Dat geldt ook wanneer iemand wordt verdacht van seksueel misbruik. De kindcheck houdt in dat je nagaat of de kinderen veilig opgroeien en of er omstandigheden zijn die hun welzijn bedreigen.

Denk hierbij bijvoorbeeld aan:

- situaties waarin het vermoeden bestaat dat de kinderen zelf ook seksueel misbruikt zijn;
- situaties waarin ouders door de spanning of afwezigheid rondom de zaak niet goed in staat zijn om voor hun kinderen te zorgen, waardoor de dagelijkse zorg of stabiliteit in het gezin in gevaar komt.

De meldcode - Augeo

Wanneer er signalen zijn dat de veiligheid van de kinderen mogelijk in het geding is, volg je de stappen van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

Risico op sociale uitsluiting

Het komt voor dat (een vermoeden van) seksueel misbruik afstraalt op de kinderen van de verdachte. In sommige situaties worden zij uitgesloten van sociale activiteiten, bijvoorbeeld op school of bij verenigingen. Dit is schadelijk en kan onopgemerkt blijven. Daarom is het belangrijk hier actief oog voor te hebben

Praten met kinderen

Ook in gezinnen van verdachten komt de vraag op hoe er met kinderen over de situatie gesproken kan worden. Wat vertel je een kind over waarom papa of mama er ineens niet meer is? Hoe leg je uit dat de politie thuis is geweest? Het is belangrijk om wel met kinderen over de situatie te praten. Meer over hoe je dat doet, staat beschreven in [hoofdstuk 8C. Praten met kinderen](#).

7

E

Handvatten voor medewerkers¹ (zoals leerkrachten, begeleiders, vrijwilligers)

In dit hoofdstuk: Hoe informeer je mensen die vanuit een professionele of semiprofessionele rol in contact staan met slachtoffers over wat er speelt? Welke zorg heeft deze groep nodig? En welke handvatten kan hen geboden worden voor de begeleiding van getroffenen?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	156
7E.1 Inleiding	157
7E.2 Informeren van medewerkers	157
Informeren over de situatie	157
Check-in-momenten	158
Informeren over (straf)proces	158
Handvatten bieden voor de begeleiding van getroffenen	158
7E.3 Zorg voor medewerkers	159
Gevoelens normaliseren	159
Perspectief bieden	160
Advies omgang met (sociale) media	160
7E.4 Tips en handelingsadvies leerkrachten/begeleiders van getroffenen	161
Wat doe ik als iemand mij vertelt over de seksueel misbruikzaak?	161
Wat kan ik merken aan mensen die seksueel misbruik hebben meegemaakt?	162
Kan ik slachtoffers zelf herkennen?	162
Voor leerkrachten: Lessen over wensen en grenzen	163
7E.5 Videomateriaal voor medewerkers	164

---

¹ Het hoofdstuk heeft betrekking op iedereen die vanuit een professionele, of semiprofessionele rol, in contact staat met getroffenen. Dit kan gaan om leerkrachten, begeleiders, trainers, vrijwilligers, kerkenraadsleden, buurtwerkers, etc. In dit hoofdstuk wordt 'medewerkers' hiervoor als verzamelterm gebruikt.

Samenvatting vooraf

- **Erken dat medewerkers een dubbele rol hebben** wanneer een grootschalige seksueel misbruikzaak aan het licht komt: zij zijn zelf geraakt door de situatie en moeten tegelijkertijd getroffen en ondersteunen en begeleiden.
- **Zorg dat medewerkers duidelijke en concrete handvatten krijgen** om deze dubbele rol te kunnen vervullen en om zowel voor de getroffen en als voor zichzelf te kunnen zorgen.
- **Informeer medewerkers persoonlijk en vroegtijdig** over wat er is gebeurd, wat hen en de organisatie de komende periode te wachten staat en wat er van hen wordt verwacht in de begeleiding.
- **Besteed expliciet aandacht aan de zorg voor medewerkers zelf** door gevoelens te normaliseren, schuld- en loyaliteitsgevoelens bespreekbaar te maken en ruimte te bieden voor emoties die kunnen samenhangen met eigen misbruikervaringen.
- **Organiseer waar nodig gespecialiseerde ondersteuning voor medewerkers** en zorg dat vervanging mogelijk is wanneer iemand tijdelijk niet in staat is zijn of haar werkzaamheden goed uit te voeren.
- **Adviseer medewerkers actief over de omgang met (sociale) media**, inclusief hoe om te gaan met benaderingen door bekenden of journalisten en hoe mediavragen door te verwijzen binnen de organisatie.
- **Zorg dat medewerkers beschikken over duidelijke tips en handelingsadviezen** voor de omgang met (mogelijk) getroffen en in de zaak, inclusief wat wel en niet te doen, het informeren van ouders en het volgen van de meldcode.
- **Stimuleer structurele aandacht voor wensen, grenzen en seksualiteit** binnen lessen en begeleiding, om een veilige omgeving te bevorderen en het praten over seksueel misbruik te vergemakkelijken.

7E.1 Inleiding

Wanneer een grootschalige seksueel misbruikzaak aan het licht komt, zeker wanneer het misbruik van kinderen betreft, zijn vaak ook medewerkers betrokken. Het gaat om professionals die werken met kinderen of cliënten, maar die niet primair bij de zaak zelf betrokken zijn. Denk bijvoorbeeld aan leerkrachten, begeleiders, trainers, vrijwilligers, kerkenraadsleden, buurtwerkers. Deze groep mensen wordt extra met de zaak geconfronteerd wanneer het misbruik heeft plaatsgevonden binnen de instelling, vereniging, kerk of buurt waar zij actief zijn, of wanneer het misbruik is gepleegd door iemand die daar eveneens actief was.

Deze mensen krijgen dan te maken met de zorg voor mensen die direct of indirect slachtoffer zijn van seksueel misbruik. Daarbovenop kan komen dat zij de verdachte kennen, bijvoorbeeld als collega. Er wordt van hen verwacht dat zij met de getroffen en praten over wat er is gebeurd, en tegelijkertijd het normale leven zo veel mogelijk te laten doorgaan.

Uit de praktijk blijkt dat dit veel van hen vraagt en dat zij behoefte hebben aan duidelijke handvatten om goed voor de getroffen en én voor zichzelf te kunnen zorgen. Dit hoofdstuk gaat in op de informatievoorziening binnen instellingen, verenigingen, kerken, buurten of andere gemeenschappen wanneer een zaak aan het licht komt.

Voor de leesbaarheid worden de mensen die in voornoemde context indirect bij de zaak betrokken raken aangeduid als 'medewerkers'.

7E.2 Informeren van medewerkers

Binnen een grootschalige seksueel misbruikzaak hebben medewerkers vaak een dubbelrol. Enerzijds worden ze zelf overvallen door wat er gebeurd is; anderzijds hebben ze de taak om getroffen (veelal kinderen en/of ouders) te informeren en te begeleiden. Om deze laatste taak goed te kunnen vervullen is het essentieel dat medewerkers goed geïnformeerd worden over:

- wat er is gebeurd;
- wat hen en de instelling/vereniging/buurt de komende tijd te wachten staat;
- hoe zij getroffen en het beste kunnen begeleiden.

Informeren over de situatie

Het is belangrijk om medewerkers binnen een context waar seksueel misbruik heeft plaatsgevonden daarover persoonlijk en vroegtijdig te informeren.

Voorbeeldopbouw eerste informatievoorziening:

- **Vertellen wat er is gebeurd.**
Bijvoorbeeld: *"Een van onze collega's wordt verdacht van het begaan van een seksueel misdrijf. De politie is een onderzoek gestart. Daarom is deze collega nu bij de politie."*
- **Gevoelens normaliseren.**
Bijvoorbeeld: *"Het is heel normaal dat je bij het horen van dit nieuws een achtbaan aan emoties ervaart. Woede, ongeloof, verdriet, angst, gemis, ..."*

- **Wat staat ons te wachten?**
Zie het kopje hieronder: [Informereren over \(straf\)proces](#).
- **Praktische aanwijzingen**
Bijvoorbeeld het advies om de normale gang van zaken binnen de instelling zo veel mogelijk te laten doorgaan.
- **Aangeven waar medewerkers terecht kunnen** met vragen, zorgen of behoefte aan advies. Maak hierbij duidelijk wie aanspreekpunt is, op welke manier contact kan worden opgenomen. Geef ook aan dat medewerkers uiteraard binnen hun eigen kring om steun kunnen vragen en iemand die ze vertrouwen kunnen vertellen over wat er speelt.
- **Handelingsadvies geven voor de omgang met getroffen en.**
Zie het kopje hieronder: [Handvatten bieden voor de begeleiding van getroffen en.](#)

Auditieve toelichting
door Iva Bicanic:
Medewerkers infor-
meren

Na deze eerste informatievoorziening is het belangrijk om medewerkers regelmatig op de hoogte te houden via briefings. Houd daarbij rekening met parttimers en andere medewerkers die niet aanwezig zijn en informeer hen actief, bijvoorbeeld telefonisch.

Check-in-momenten

In de eerste acute fase, bijvoorbeeld in de eerste week nadat de feiten naar buiten zijn gekomen, kan het helpend zijn om met het team te werken met een dagelijks check-in- en check-out moment. Begin de dag met een korte check-in: kan iedereen aan de dag beginnen en is er nog iets nodig aan ondersteuning of duidelijkheid? Sluit de dag af met een check-out waarin kort wordt teruggekeken: hoe is de dag gegaan en is er nog iets nodig voor de komende dagen? Dit helpt om signalen van overbelasting vroeg te zien en medewerkers tijdig steun te bieden.

Informereren over (straf)proces

Zorg voor een duidelijke en begrijpelijke uitleg over de loop van het strafproces, zodat medewerkers weten wat zij de komende periode kunnen verwachten. Gebruik hierbij bijvoorbeeld de uitlegpagina van Slachtofferhulp Nederland *Hoe werkt het strafproces?* als ondersteunend materiaal.

Het is belangrijk deze informatie niet eenmalig te verstrekken, maar waar nodig te herhalen. Doe dit in ieder geval op het moment dat de zaak inhoudelijk door de rechter wordt behandeld, omdat dit opnieuw vragen en onzekerheid bij medewerkers kan oproepen.

Handvatten bieden voor de begeleiding van getroffen en

Voor een goede begeleiding van getroffen en is het belangrijk dat medewerkers beschikken over concrete en praktische handvatten.

Dit kan op de volgende manieren:

- Verspreid de kennis uit [hoofdstuk 8C. Praten met kinderen](#).
- Verspreid de kennis uit [hoofdstuk 7B. Zorg aan ouders](#).
- Deel de *Tips en handelingsadvies voor leerkrachten en begeleiders van getroffen en* hieronder.

Hoe werkt het straf-
proces?

Handreiking: Seksueel
misbruik

Seksuele ontwikkeling
van kinderen met een
beperking

- Laat medewerkers kennismaken van de officiële communicatie vanuit de instelling, vereniging of gemeente, bijvoorbeeld richting ouders. Dit draagt bij aan een consistent verhaal en helpt ruis of tegenstrijdige boodschappen te voorkomen.

Focus op gevoelens in plaats van op feiten

Wanneer medewerkers horen dat er seksueel misbruik heeft plaatsgevonden binnen de context waarin zij actief zijn, roept dat vaak direct vragen op. Reacties als “Hoe kan dat dan?” en “Wat is er dan precies gebeurd?” zijn heel begrijpelijk. Mensen proberen met feitelijke informatie grip te krijgen op een situatie die schokkend of moeilijk te bevatten is. Tegelijkertijd kan die focus op feiten voor degene die het heeft meegemaakt juist belastend zijn en weinig helpend voelen. Vragen als “Wat is er precies gebeurd?”, “Wie was het?”, “Wanneer was dat?” of “Hoe lang speelde dit al?” kunnen snel rondgaan en veel aandacht trekken. Het is daarom belangrijk om daar terughoudend mee te zijn.

Het is wel helpend om de aandacht te richten op gevoelens in plaats van feiten: “Hoe heeft iemand zich gevoeld?”, “Wat heeft dit met iemand gedaan?” en “Hoe gaat het nu met diegene?”

Handreiking voor leraren in het PO

Handreiking voor leraren in het VO

7E.3 Zorg voor medewerkers

Gevoelens normaliseren

Seksueel misbruik roept vaak heftige emoties op, zeker wanneer het dichtbij heeft plaatsgevonden. Het is belangrijk om deze gevoelens, zorgen en gedachten te normaliseren.

Bijvoorbeeld:

“Alles wat je voelt en denkt nu je hebt gehoord over wat er is gebeurd, is normaal. Sommige mensen voelen zich schuldig, anderen zijn verdrietig of raken in de war. Het zijn begrijpelijke en menselijke reacties op een uitzonderlijke en abnormale situatie. Ook gevoelens van schuld of schaamte kunnen erbij horen, maar dat betekent niet dat ze kloppen. Het misbruik had nooit mogen gebeuren, maar alle gevoelens en gedachten die je nu hebt, mogen er zijn.”

De ervaring leert dat mensen juist de meest pijnlijke of schaamtevolle gevoelens vaak niet uit zichzelf durven bespreken. Terwijl juist die gevoelens het zwaarst kunnen wegen. Het is daarom belangrijk om deze actief bespreekbaar te maken.

Bijvoorbeeld:

- **Schuldgevoelens**

“Het komt vaak voor dat mensen zich schuldig voelen als uitkomt dat er misbruik heeft plaatsgevonden. Men heeft dan het gevoel dat ze het wellicht hadden kunnen voorkomen. Dat is niet terecht, maar het gevoel kan hardnekkig zijn. Hoe is dat bij jullie?”

- **Dubbele gevoelens**

“Het is niet gek als je dubbele gevoelens ervaart. Misschien ben je boos op degene die dit heeft gedaan, maar mis je diegene ook als collega. Wellicht maak je je ook zorgen om die persoon. Die gevoelens zijn allemaal normaal en kunnen naast elkaar bestaan.”

Auditieve toelichting door Iva Bicanic: Schuldgevoel en hindsight bias

Perspectief bieden

Veerkracht en normale verwerking

Na een ingrijpende gebeurtenis is het normaal dat mensen tijdelijk uit balans raken. Dit geldt zowel wanneer je zelf getroffen bent door de gebeurtenis, maar ook wanneer je daar als omstander bij betrokken raakt. In deze periode kunnen acute stressreacties optreden, zoals angstigheid, slaapproblemen, een verdoofd gevoel of juist prikkelbaar zijn, en herbelevingen.

Bij normale verwerking neemt na verloop van tijd de intensiteit van deze stressreacties af, meestal binnen vier weken. Soms denkt iemand aan de gebeurtenis en soms niet. Dit evenwicht is een teken dat het verwerkingsproces zijn natuurlijke, gezonde beloop heeft gehad.

Het is belangrijk om dit uit te leggen aan medewerkers, en op die manier perspectief te bieden.

Eigen trauma's van medewerkers

Het uitkomen van seksueel misbruik kan bij medewerkers herinneringen oproepen aan eigen nare of onverwerkte ervaringen, of ervaringen van dierbaren. Het opkomen van deze onverwerkte trauma's kan ook maken dat iemand tijdelijk niet goed in staat is om de verantwoordelijkheid voor het welzijn van de kinderen goed in te vullen. Het is dus belangrijk om dit bespreekbaar te maken.

"We weten dat het uitkomen van seksueel misbruik ook nare ervaringen uit je eigen verleden naar boven kan halen. Dit kan de situatie extra zwaar maken. Als dit het geval is, kunnen we hulp inschakelen. Laat het me weten. Het is belangrijk dat we ook voor elkaar zorgen."

Organiseer waar nodig gespecialiseerde hulp (dit kan via het Centrum Seksueel Geweld) bij wie eigen misbruikervaringen naar boven komen. Denk ook aan het regelen van vervanging.

Advies omgang met (sociale) media

Het is belangrijk om expliciet te adviseren over de omgang met (sociale) media. Na het uitkomen van een grootschalige seksueel misbruikzaak kan online contact onverwacht ontstaan en belastend zijn. Door technologische ontwikkelingen vervaagt het onderscheid tussen werk en privé: sociale media zijn dag en nacht beschikbaar en de drempel om iemand te benaderen is laag. Hierdoor kan de formele professionele rol van bijvoorbeeld een leerkracht of begeleider onder druk komen te staan, zeker wanneer contacten verschuiven naar het informele domein van sociale media.

In de praktijk blijkt dat medewerkers op uiteenlopende manieren benaderd kunnen worden. Zo worden zij soms via sociale media gecontacteerd door (oud-)collega's of bekenden. Ook journalisten kunnen proberen contact te leggen op allerlei manieren.

VOORBEELD *In een grootschalige seksueel misbruikzaak binnen een instelling probeerden journalisten telefoonnummers van medewerkers te achterhalen. Hiertoe werden medewerkers op sociale media benaderd door de pers.*

Om hierin houvast te geven, kunnen de volgende adviezen worden meegegeven:

- Zet sociale-media-accounts bij voorkeur op privé en wees bewust van wie toegang heeft tot persoonlijke informatie.
- Wees terughoudend in het beantwoorden van vragen via sociale media over je werk of over lopende situaties.
- Weet dat je niet verplicht bent journalisten te woord te staan. Het advies is om media-vragen door te verwijzen naar een aangewezen woordvoerder of leidinggevende binnen de organisatie.

7E.4 Tips en handelingsadvies leerkrachten/begeleiders van getroffenen

Deze tekst kan worden verspreid onder medewerkers van organisaties die te maken krijgen met een seksueel misbruikzaak. In de tekst wordt antwoord gegeven op de volgende vragen:

- Wat doe ik als iemand mij vertelt over seksueel misbruik?
- Wat kan ik daarbij wel/niet zeggen?
- Wie moet ik direct inschakelen en wanneer?
- Wat vertel ik aan ouders?
- Wat kan ik merken aan iemand die seksueel misbruik heeft meegemaakt?
- Kan ik slachtoffers in de zaak zelf herkennen?
- Voor leerkrachten: Hoe kan ik in de les aandacht besteden aan het onderwerp?

Meer informatie over praten met getroffenen staat opgenomen in [hoofdstuk 8C. Praten met kinderen](#).

Wat doe ik als iemand mij vertelt over de seksueel misbruikzaak?

Wanneer je werkzaam bent binnen een school, kerk, vereniging, buurt of andere plek waar een grootschalige seksueel misbruikzaak speelt, kan het voorkomen dat getroffenen je vertellen over wat hen is overkomen. Hieronder volgen tips over hoe daarop te reageren.

1. Check of dit een goed moment is

Als het geen rustige tijd of plek is, benoem dat dan. Zeg bijvoorbeeld: *“Ik snap dat je daarover wilt vertellen. We zijn nu met de rekenles bezig, maar in de pauze heb ik tijd voor je en dan luister ik graag naar je.”*

2. Blijf rustig en luister

- Toon oprechte aandacht.
- Zorg dat je niet zichtbaar schrikt; jouw rust geeft veiligheid.
- Zorg dat jij het op een later moment ook met iemand kunt delen zodat jij jouw schrik wel ergens kwijt kunt.
- Zeg nooit dat je twijfelt. Je hoeft niet te controleren of het “waar” is. Je taak is luisteren en melden.

Video: Hoe reageer je als een kind over misbruik vertelt?

3. Laat iemand in eigen woorden vertellen

- Stel **geen onderzoeksvragen** en ga niet doorvragen op details. Dus **NIET**: “Wat deed diegene toen precies?” of “Is er nog meer gebeurd?”
- Gebruik alleen **open, niet-sturende vragen** als dat nodig is, zoals:
  - “Wil je me vertellen wat er gebeurd is?”
  - “Hoe gaat het nu met je?”
- Kinderen willen meestal maar kort praten. Dring niet aan om verder te praten als iemand uitgepraat is.

4. Bedank voor het delen en stel gerust

Bijvoorbeeld: “Dank je dat je me dit vertelt. Je hebt niets verkeerd gedaan.”

5. Check of de verteller al in beeld was bij de zaak, zo niet: meld het onmiddellijk bij de juiste persoon

In een grootschalige seksueel misbruikzaak kan het zijn dat een deel van de slachtoffers al in beeld is bij hulpverlening en politie. Als dat het geval is bij degene die jou over het misbruik vertelt, hoef je niets te doen tenzij je vermoedt dat de informatie die je te horen hebt gekregen relevant is om te weten, bijvoorbeeld voor de ouders.

Wanneer iemand je vertelt slachtoffer te zijn die nog niet eerder in beeld was in de zaak, is het van belang zo snel mogelijk te melden bij de juiste persoon:

- Informeer de intern begeleider, zorgcoördinator of vertrouwenspersoon.
- Doorloop bij kinderen de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

6. Informeer de ouders

Wanneer je van een kind nieuwe informatie hoort die de ouders mogelijk nog niet weten, overweeg dan om ouders te informeren. Dit hoef je niet alleen te doen. Vraag een collega het gesprek samen met je op te pakken als je dat fijn vindt. Bespreek met ouders het volgende:

- Benoem wat je van hun kind hebt gehoord en hoe jij hebt gereageerd.
- Vertel welke vervolgstappen je al hebt genomen (bijvoorbeeld: het bespreken met de intern begeleider).

Wat kun je dus beter niet doen?

- Doe aan de verteller geen beloftes over geheimhouding. Het is in het belang van de getroffene dat je hulp zoekt bij anderen.
- Probeer niet zelf te achterhalen wat er precies gebeurd is. Jouw taak is om een veilige omgeving te creëren en beschikbaar te zijn.
- Zet de ander niet onder druk om meer te vertellen, en stel geen sturende vragen.

Wat kan ik merken aan mensen die seksueel misbruik hebben meegemaakt? Kan ik slachtoffers zelf herkennen?

Professionals vragen zich soms af of je kunt merken dat iemand slachtoffer is van seksueel misbruik, bijvoorbeeld wanneer bekend is dat er meerdere slachtoffers zijn in een klas of groep.

De meldcode - Augeo

Video: Hoe praat je met ouders over seksueel misbruik?

Het eerlijke antwoord is: nee, meestal is dit niet goed te zien. Er bestaat geen duidelijk gedragspatroon dat voorspelt of iemand seksueel misbruik heeft meegemaakt (Bosschaart, 2018). Een derde van de kinderen die bewezen misbruikt zijn, laat zelf helemaal geen signalen zien (Rutgers & Centrum Seksueel Geweld, 2022).

Seksueel misbruik kan wel invloed hebben op verschillende ontwikkelingsdomeinen, zoals de emotionele ontwikkeling, de sociale ontwikkeling, het leren op school of de seksuele ontwikkeling. Een kind kan bijvoorbeeld meer moeite krijgen met concentreren, zich terugtrekken uit de groep, plotseling ander gedrag laten zien of seksueel gedrag vertonen dat niet bij de leeftijd past. Tegelijkertijd geldt dat al dit gedrag ook heel andere oorzaken kan hebben. Het kan dus op misbruik wijzen, maar dat hoeft niet. Onderzoek laat zien dat er geen enkel symptoom is dat op zichzelf een betrouwbare aanwijzing vormt (Bosschaart, 2018).

Het is daarom vooral belangrijk om te letten op gedrag dat duidelijk afwijkt van wat voor dit kind normaal is. Sommige signalen, zoals niet bij de leeftijd passende seksuele kennis of gedrag, klachten van posttraumatische stress of plotselinge terugval in bijvoorbeeld zindelijkheid, kunnen reden zijn om extra alert te zijn. Maar ook dan is het belangrijk om niet te snel conclusies te trekken en altijd breder te kijken naar mogelijke verklaringen.

In veel gevallen is het uiteindelijk het verhaal van het kind zelf dat duidelijk maakt wat er is gebeurd. Daarom is het vooral belangrijk dat kinderen merken dat ze met een volwassene kunnen praten als er iets aan de hand is.

Voor leerkrachten: Lessen over wensen en grenzen

Uit onderzoek is gebleken dat misbruikte kinderen eerder overgaan tot onthulling wanneer leerkrachten met kinderen in de klas praten over bloot en seksualiteit, over oké en niet oké aanraken, en over leuke en niet leuke geheimen. Dit is ook belangrijk in een klas waar het al bekend is dat kinderen seksueel misbruik hebben meegemaakt. Misbruik kan de ontwikkeling van kinderen op verschillende domeinen beïnvloeden, waaronder de seksuele ontwikkeling. Daarom is het belangrijk dat kinderen een gezonde relatie met hun lichaam en intimiteit opbouwen. Algemene lessen over relationele en seksuele vorming zijn dus belangrijk.

Je kunt voor deze les een van de onderstaande afleveringen gebruiken:

Het speciale Jeugdjournaal over grenzen aangeven (om in de klas te kijken)

Wanneer geef je iemand een knuffel en wie mag jou een kus geven? Deze speciale aflevering van het NOS Jeugdjournaal gaat over grenzen. En wat je kunt doen als iemand over jouw grens gaat. Leeftijd: ca. 9 – 12 jaar.

Klokhuis aflevering: Je lijf is van jou

Weet jij welke aanrakingen oké zijn en welke niet? Elkaar aanraken doe je alleen als je zeker weet dat de ander het ook wil. Voor volwassenen bestaan er speciale regels voor het aanraken van kinderen. Ze mogen niet aan je lijf zitten onder je ondergoed: dat is verboden. Ze mogen geen seksuele dingen doen met kinderen. Ook niet online. Als het gebeurt, is het nooit de schuld van het kind. Pauline vertelt wat zij heeft meegemaakt als kind. Nizar praat met Iva Bicanic over wat kinderen kunnen doen als het hun is overkomen. Marie-Mae zingt een lied over een verwarrend geheim. Leeftijd: vanaf 6 jaar.

Video: Waarom praten in de klas over seksualiteit?

Jeugdjournaal over grenzen aangeven

Klokhuis: Je lijf is van jou

Zapp Doorbreekt:
Grensoverschrijdend
gedrag

Zapp Doorbreekt: Grensoverschrijdend gedrag

Wanneer gaat iemand over jouw grens? Wat zijn de regels en waar kan je hulp vinden als iemand over je grens gaat? Dit zijn allemaal vragen die misschien wel eens door je hoofd zijn gegaan. Zapp helpt je op deze pagina met een antwoord op deze vragen.

Met Zapp Doorbreekt willen wij lastige onderwerpen bespreekbaar maken en taboes doorbreken. Want het oplossen van problemen begint met erover te praten. Omdat dit niet altijd makkelijk is, helpen wij jou, jouw ouders en leraren met inspirerende programma's, zoals het NOS Jeugdjournaal en Het Klokhuis.

7E.5 Videomateriaal voor medewerkers

Video's voor leerkrachten (PO) (CSG)

Video's voor leerkrachten (VO) (CSG)

Video's voor professionals die werken met personen met een verstandelijke beperking (CSG)

Video's over hidden groups (CSG)

Communicatie

8

A

Communicatie - algemene lessen

In dit hoofdstuk: Welke algemene uitgangspunten kun je hanteren omtrent communicatie naar direct betrokkenen (slachtoffers, ouders) en indirect betrokkenen? En via welke kanalen kun je het beste met betrokkenen communiceren?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	170
8A.1 Algemene lessen	171
Les 1: De balans tussen het zaaksbelang en het welzijn van slachtoffers	171
Les 2: Openheid	173
Les 3: Timing	176
Les 4: Privacy	176
Les 5: Taalgebruik	177
8A.2 Communicatiekanalen met betrokkenen inrichten	177
Vast aanspreekpunt	178
Brief	178
Website	179
Informatietelefoonlijn of inloopspreekuur	179

Samenvatting vooraf

- **Bewaak de balans tussen het zaaksbelang en het welzijn van betrokkenen.** Identificeer waar zaaksbelang (alles wat nodig is om het strafproces eerlijk en zorgvuldig te laten verlopen) en welzijn kunnen botsen. Stem af in het scenarioteam hoe er qua communicatie met die situaties kan worden omgegaan.
- **Streef naar openheid, zolang dat veilig kan.** Geef betrokkenen duidelijke en tijdige informatie, maar altijd binnen de grenzen van het onderzoek.
- **Informeer direct betrokkenen eerst.** Zorg dat zij nieuws niet via de media of via anderen horen, maar rechtstreeks van instanties.
- **Communiceer gelijktijdig met alle direct betrokkenen.** Voorkom dat mensen verschillende boodschappen ontvangen of informatie via-via moeten vernemen.
- **Doe geen harde beloftes over informatievoorziening.** Wees voorzichtig met tijdsaanbiddingen en werk volgens het principe *underpromise, overdeliver*.
- **Weeg steeds de mogelijke impact op maatschappelijke onrust.** Soms brengt delen van informatie rust, soms extra spanning. Maak per situatie een zorgvuldige gezamenlijke afweging in het scenarioteam.
- **Bescherm de privacy van alle betrokkenen.** Deel alleen informatie die niet tot personen te herleiden is en wees terughoudend met detailniveau.
- **Gebruik zorgvuldig en herkenbaar taalgebruik.** Vermijd woorden die stigmatiseren, onrust vergroten of het gevoel van erkenning bij slachtoffers ondermijnen.
- **Organiseer duidelijke en passende communicatiekanalen.** Zorg bijvoorbeeld voor een website, brief, telefoonlijn of inloopsprekuren, afgestemd op de behoeften van betrokkenen.
- **Wijs één vast aanspreekpunt aan voor slachtoffers en ouders,** bijvoorbeeld een casemanager. Dit geeft overzicht, vertrouwen en continuïteit, en voorkomt dat mensen verdwalen tussen verschillende instanties.
- **Bereid medewerkers van telefoonlijnen of spreekuren zorgvuldig voor.** Zij hebben kennis, ondersteuning en duidelijke kaders nodig om emoties en uiteenlopende vragen goed op te vangen.

8A.1 Algemene lessen

Hieronder volgen algemene lessen over communicatie rondom een grootschalige seksueel misbruikzaak, gebaseerd op eerdere praktijkervaringen. Het is echter van groot belang te benadrukken: **elke zaak vereist maatwerk**. Deze lessen dienen dan ook niet als rigide richtlijn, maar als ondersteuning bij het maken van afwegingen. **Cruciaal daarbij is om altijd zorgvuldig af te stemmen met de communicatieafdeling van het OM.**¹

Les 1: De balans tussen het zaaksbelang en het welzijn van slachtoffers

Identificeer waar het zaaksbelang en welzijn botsen

Met het **zaaksbelang** wordt bedoeld: alles wat nodig is om het strafproces eerlijk en zorgvuldig te laten verlopen. Als het zaaksbelang niet wordt bewaakt, bestaat het risico dat het onderzoek wordt verstoord, dat bewijs onbruikbaar wordt of dat waarheidsvinding niet goed kan plaatsvinden.

Voorbeelden van hoe het zaaksbelang geschaad kan worden:

VOORBEELD Als **daderinformatie** wordt vrijgegeven, kan dit niet meer gebruikt worden bij het verhoren van de verdachte. Om die reden is het niet wenselijk om deze informatie openbaar te maken.

VOORBEELD Wanneer betrokkenen elkaar onderling bevragen of informatie uitwisselen, kan dit ertoe leiden dat getuigenverklaringen aan betrouwbaarheid inboeten. Deze zijn dan niet meer bruikbaar voor het politieonderzoek. Dit risico is met name groot bij kinderen of wanneer ouders hun kinderen bevragen over wat heeft plaatsgevonden.

VOORBEELD 'Trial by media' – een situatie waarin de publieke opinie zich al voor de rechtszaak over de schuld van de verdachte heeft uitgesproken – kan leiden tot straffkorting, doordat de verdediging kan stellen dat de verdachte reeds publiekelijk is gestraft.

Zaaksbelang = Het belang dat alles gebeurt wat nodig is voor een zorgvuldige en rechtmatige afhandeling van een strafzaak.

Daderinformatie = Kennis over een misdrijf die alleen de dader kan hebben.

Tegelijkertijd staat het bewaken van het zaaksbelang soms op gespannen voet met het zorgen voor het welzijn van (indirecte) slachtoffers.

¹ Contactgegevens zijn te vinden via <https://www.om.nl/pers>.

Voorbeelden van wanneer het zaaksbelang en welzijn botsen:

VOORBEELD *Versillende kinderen in een schoolklas zijn misbruikt. Om het zaaksbelang te beschermen, zou men graag willen dat deze kinderen niet met elkaar spreken. Gezien de jonge leeftijd van de kinderen blijkt het in de praktijk echter niet haalbaar om de kinderen allemaal continu uit elkaar te houden. Het is ook in het belang van de kinderen dat het normale leven op school gewoon doorgaat.*

VOORBEELD *In het politieonderzoek moeten getuigenverhoren plaatsvinden. Om zeker te zijn dat de verklaringen van kinderen niet beïnvloed zijn, zouden ouders dus eigenlijk voor de duur van het onderzoek niet met hun kinderen over de details van het misbruik mogen spreken. Voor kinderen en ouders is het echter ook van belang dat het onderwerp wél bespreekbaar is. Het zaaksbelang en welzijn staan hier dus op gespannen voet.*

VOORBEELD *Er gaan geruchten rond dat de verdachte in de zaak een SOA heeft. Ouders van slachtoffers hebben grote zorgen over of hun kinderen deze SOA ook hebben opgelopen. Hoewel politieonderzoek al heeft uitgewezen dat de verdachte geen SOA heeft, is het normaliter niet gebruikelijk om deze informatie al te delen vanwege het zaaksbelang. Dit belang staat echter haaks op het belang van ouders van slachtoffers om gerustgesteld te worden.*

Uit bovenstaande voorbeelden blijkt dat zaaksbelang kan botsen met het welzijn van betrokkenen. Echter, iedere zaak is anders en de afwegingen zijn iedere keer uniek. Belangrijk is in ieder geval dat alle betrokken professionals zich bewust zijn van het spanningsveld dat kan ontstaan. Dilemma's kunnen worden besproken in het scenarioteam, om zo te zorgen voor een oplossing die recht doet aan alle belangen.

Vorkomen waar mogelijk dat het zaaksbelang geschaad wordt

Zolang het welzijn van betrokkenen niet onevenredig gecompromitteerd wordt, is het voor het zorgvuldige verloop van het strafproces belangrijk om het zaaksbelang te beschermen. Dit betekent in de praktijk:

- Dat je sommige informatie niet deelt in het belang van het onderzoek, ook als betrokkenen dit wel graag zouden willen.
- Dat je altijd overlegt met de communicatieadviseurs van het OM over voorgenomen communicatie.

Bied handelingsperspectief

Een belangrijke les uit eerdere grootschalige zaken is dat het vaak *lijkt* alsof betrokkenen alle details over de zaak willen weten om gerustgesteld te zijn. In de praktijk blijkt echter dat zaaksinformatie moet worden gescheiden van algemene informatie en praktische tips. Bijvoorbeeld, in geval van minderjarige slachtoffers hebben ouders vaak vooral behoefte aan informatie over:

“Hoe moet ik omgaan met mijn kind?“, “Wat kan ik wel en niet vertellen?“, “Waar kan ik mijn vragen kwijt?“, “Is de reactie van mijn kind op deze gebeurtenis normaal?”. Wanneer zaaksinformatie niet kan worden gedeeld, kan dit handelingsperspectief vaak wel worden verstrekt en veel steun bieden. Meer hierover in [hoofdstuk 8D. Eerste opvang en voorlichtingsbijeenkomsten](#).

Les 2: Openheid

Geef zo veel mogelijk openheid

Zolang het zaaksbelang niet wordt geschaad, is het van belang te streven naar zo veel mogelijk openheid naar direct betrokkenen. Slachtoffers en andere betrokkenen hebben vaak veel vragen en leven in onzekerheid. Bij het verstrekken van informatie is het belangrijk om te letten op de volgorde van informeren (wie eerst?) en de potentiële invloed daarvan op eventuele maatschappelijke onrust.

Deel procesinformatie

Wanneer er (nog) geen inhoudelijke informatie kan worden gedeeld, is het belangrijk om wél procesinformatie te geven. Slachtoffers en andere betrokkenen willen weten waar ze aan toe zijn; wat gebeurt er nu, en wat komt er nog? Leg daarom uit welke stappen worden gezet, bijvoorbeeld:

VOORBEELD “We brengen nu alle mogelijke slachtoffers in beeld. Daarna volgt nader onderzoek.”

Communiceer eerst naar direct betrokkenen

Indien politie of OM informatie naar buiten brengt, bijvoorbeeld na een **voorgeleiding**, dienen zij ernaar te streven dat direct betrokkenen deze informatie niet via de media vernemen, maar persoonlijk worden geïnformeerd. Dit is essentieel voor het vertrouwen in instanties en voor het verwerkingsproces van betrokkenen. Zorg daarbij voor voldoende tijd tussen het informeren van betrokkenen en het publiceren van informatie extern.

Aan de zogenoemde tweede schil, zoals ouders van kinderen uit dezelfde school of medewerkers die indirect betrokken zijn, mag het OM geen zaaksinformatie delen, aangezien zij formeel geen **procesdeelnemer** zijn. Toch is er ook bij deze (indirect) betrokkenen vaak een duidelijke informatiebehoefte. In de praktijk kan dit worden ondervangen door informatie die op korte termijn openbaar wordt (denk aan zaken als een **invrijheidsstelling** of planning van zittingsdagen), vooraf in het scenarioteam te delen. Zo kan bijvoorbeeld het bestuur van een instelling de tweede schil op een passend moment informeren. Ook voorkom je zo dat instellingen overvallen worden door de pers wanneer geruchtmakende informatie ter tafel komt, bijvoorbeeld op **zittingsdagen**.

Communiceer gelijktijdig

Wanneer slachtoffers of ouders elkaar kennen, is het cruciaal dat communicatie richting direct betrokkenen gelijktijdig plaatsvindt. Het is onwenselijk dat betrokkenen informatie van elkaar vernemen in plaats van direct van instanties. In deze context betekent gelijktijdig communiceren

Voorgeleiding = Het moment waarop een verdachte voor de rechter-commissaris wordt gebracht. De rechter-commissaris beslist dan of de verdachte langer vast moet blijven zitten.

Procesdeelnemer = Iemand die betrokken is bij een rechtszaak, zoals de verdachte, de aanklager, de advocaat of de rechter.

Invrijheidsstelling = Het vrijlaten van iemand die een straf heeft uitgezeten of die niet meer gevangengehouden hoeft te worden.

Zittingsdag = Dag waarop de strafzaak in de rechtbank wordt besproken.

dus dat alle direct betrokkenen binnen een zo kort mogelijk tijdsbestek, idealiter op dezelfde dag, dezelfde informatie ontvangen. Wanneer niet gelijktijdig gecommuniceerd wordt, kan dit het vertrouwen in instanties ondermijnen (“Kennelijk zien ze ons als minder belangrijk”). Daarnaast ontstaat risico op vervorming van de boodschap. Informatie die via-via gedeeld wordt, verliest vaak nuances en geeft ruimte voor geruchten.

Voorarrest = De periode dat een verdachte wordt vastgehouden voordat de zaak door een rechter is beoordeeld.

VOORBEELD *Op vrijdag wordt besloten dat de verdachte nog eens negentig dagen in voorarrest blijft. De familie van slachtoffer A wordt daar diezelfde middag over gebeld. De familie van slachtoffer B is pas maandag aan de beurt. In het weekend spreken beide gezinnen elkaar op het sportveld. De ouders van slachtoffer B horen het nieuws van de andere ouders. Zij blijven achter met vragen (“Waarom horen wij dit nu pas?”) en verkeerde aannames (“Blijkbaar mochten wij dit niet weten”).*

Belooft niets dat je (misschien) niet kunt waarmaken

Een veelgemaakte fout in de communicatie is dat er – vanuit de wens om betrokkenen tegemoet te komen – te snel beloften worden gedaan over het moment waarop nieuwe informatie zal volgen.

VOORBEELD *Er wordt gezegd dat er aan het eind van de week meer duidelijkheid komt over het onderzoek, terwijl op dat moment nog niet zeker is of er dan daadwerkelijk iets nieuws te melden is. Wanneer die verwachting vervolgens niet waargemaakt kan worden, leidt dat tot teleurstelling en frustratie bij betrokkenen, en tast dat het vertrouwen in de instanties aan.*

Daarom is het beter om terughoudend te zijn in het doen van toezeggingen. Zeg liever iets als:

“We hopen eind van de week meer te kunnen vertellen, maar kunnen dat op dit moment nog niet met zekerheid zeggen.”

Voorkom maatschappelijke onrust

Goede en tijdige voorlichting kan bijdragen aan het verlagen van onrust en heeft een preventieve werking. Tegelijkertijd is het niet nodig of wenselijk dat iedereen direct over alle informatie beschikt.

Om te bepalen of communicatie naar buiten toe juist meer of minder onrust zal veroorzaken, zijn twee vragen van belang:

- *Wat weten mensen al?* – Als er nog niets bekend is in de gemeenschap, kan communicatie onrust wekken. Wanneer er daarentegen al volop wordt gespeculeerd, kan heldere communicatie juist de rust herstellen (indien meer informatie delen binnen het onderzoek ook mogelijk is).
- *Wat kan er gedeeld worden?* – Communicatie zonder concrete antwoorden roept vaak meer vragen op, terwijl duidelijke informatie juist geruststellend kan werken.

Een aantal voorbeelden:

VOORBEELD Een ex-leraar wordt na een huiszoeking opgepakt als verdachte in een seksueel misbruikzaak op basis van één aangifte. Het nieuws van de aanhouding is nog niet publiekelijk bekend. De verdachte heeft op meerdere scholen gewerkt. Zo lang nog niet duidelijk is of er meer aangiftes volgen, zal het naar buiten brengen van het nieuws van de aanhouding waarschijnlijk maatschappelijke onrust creëren.

VOORBEELD Dorpsgenoten hebben de huiszoeking en aanhouding gezien. Online wordt gespeculeerd over de reden tot aanhouding. Nu is actieve communicatie noodzakelijk om onrust te voorkomen.

VOORBEELD In de gemeenschap gaan geruchten dat slachtoffers hiv zouden hebben opgelopen van de verdachte. De politie weet echter al dat dit niet kan, omdat de verdachte niet hiv-besmet is. Hoewel deze informatie normaal niet op dit moment gedeeld zou worden, leidt de toenemende onrust ertoe dat politie en OM besluiten dit feit vroegtijdig te communiceren om angst en speculatie te stoppen.

Tabel 1: Beslismodel informatiedeling ter voorkoming maatschappelijke onrust

	We kunnen niets delen	We kunnen wel iets delen
Mensen weten al veel	Maatwerk	Veel openheid
Mensen weten nog niets	Geen openheid	Maatwerk

Het effect van communicatie op onrust is ook afhankelijk van de sociale context. In zaken met minderjarige slachtoffers in hechte gemeenschappen, waarin ouders bijvoorbeeld veel contact met elkaar hebben (op sociale media of face-to-face), verspreiden geruchten zich sneller. In die context is actievere en snellere communicatie nodig dan in minder hechte gemeenschappen. Zie voor meer informatie [hoofdstuk 9. Maatschappelijke Onrust](#).

Laat de verantwoordelijke partij diens beslissingen mededelen en uitleggen

Er bestaat in vrijwel iedere grootschalige seksueel misbruikzaak een spanningsveld tussen wat politie en OM mogen delen en de begrijpelijke behoefte van betrokken burgers aan duidelijkheid. Dit spanningsveld is onvermijdelijk. Wat echter aanzienlijk bijdraagt aan begrip en het verminderen van onrust, is dat de boodschap dat bepaalde informatie níet gedeeld kan worden rechtstreeks komt van de bron, bijvoorbeeld de politie of het OM zelf. Zij kunnen het beste uitleggen waaróm bepaalde informatie niet beschikbaar is, welke afwegingen zijn gemaakt en hoe dit het onderzoek beschermt. Wanneer deze toelichting via een tussenpersoon wordt gegeven, roept dat sneller frustratie en wantrouwen op.

Les 3: Timing

De juiste timing is belangrijk, en vergt maatwerk

Bij het maken van afwegingen omtrent de timing van communicatie, is er altijd sprake van een spanningsveld tussen de belangen van het onderzoek, het recht op informatie van betrokkenen en het risico op maatschappelijke onrust.

In dat spanningsveld is het in ieder geval belangrijk om terughoudend te zijn met het delen van informatie als er nog geen vervolg aan gegeven kan worden. Een losse mededeling zonder context of nadere toelichting kan juist leiden tot onrust, speculatie of verkeerde verwachtingen.

Een voorbeeld van afwegingen die je moet maken:

VOORBEELD *Er wordt vroegtijdig geïnformeerd over de zittingsdatum, terwijl nog geen nadere informatie beschikbaar is over wat er op de zitting besproken zal worden. Er wordt lange tijd geen vervolg gegeven aan het eerste bericht, waardoor speculaties ontstaan. Deze onrust had mogelijk voorkomen kunnen worden door bij de eerste communicatie aan te geven wanneer verwacht werd meer inhoudelijke informatie te kunnen geven over de zitting.*

Les 4: Privacy

Bescherm de privacy van betrokkenen

Informatie die naar buiten komt over slachtoffers, verdachten of medewerkers is vaak online blijvend vindbaar en kan grote gevolgen hebben. Zorgvuldigheid is daarom noodzakelijk, waarbij herleidbaarheid, de mogelijkheid dat informatie naar een individu kan worden teruggevoerd, het belangrijkste criterium is.

Ter informatie: Volgens de richtlijnen van het OM kunnen leeftijd en woonplaats van de verdachte worden gedeeld indien de verdachte meerderjarig is en de woonplaats meer dan 10.000 inwoners heeft. In sommige gevallen wordt ook het beroep vermeld, als dit relevant wordt geacht en de verdachte daardoor niet herleidbaar is. De relatie tussen verdachte en slachtoffer wordt meestal niet gedeeld, tenzij dit maatschappelijke onrust kan beperken. Over slachtoffers wordt doorgaans slechts het geslacht en een globale leeftijdscategorie vermeld, bijvoorbeeld "in de basisschoolleeftijd".

Ook in **processtukken**, zoals **dagvaardingen** en **vonnissen**, is het beschermen van de privacy van slachtoffers leidend. Slachtoffers horen daarin anoniem te worden aangeduid, bijvoorbeeld met initialen of een neutrale omschrijving zoals "slachtoffer 1". Dit voorkomt dat zij herleidbaar zijn voor derden.

Processtukken = De documenten en bewijzen die in een strafzaak worden gebruikt.

Dagvaarding = Officiële oproep om voor de rechter te verschijnen.

Vonnis = Een uitspraak van de rechter zoals het opleggen van een straf of iemand vrijspreken.

Les 5: Taalgebruik

Besef dat taal en woordkeuze ertoe doen

Taalgebruik speelt een rol bij het voorkomen of versterken van maatschappelijke onrust en, nog belangrijker, in de erkenning of miskenning van slachtoffers. Deze erkenning is van groot belang voor het herstelproces van betrokkenen.

Een aantal concrete voorbeelden:

VOORBEELD *De politie kiest er vaak voor om te spreken van “huiszoekingen in verband met een lopend onderzoek” en vermijdt het gebruik van de term “seksueel misdrijf”. Deze term is beladen en kan onrust veroorzaken zolang aard en omvang van de zaak nog niet duidelijk zijn.*

VOORBEELD *Om de onschuldpresumptie te waarborgen, hanteren politie en OM de term “verdachte”. Instellingen kiezen in hun interne en externe communicatie soms voor een alternatieve aanduiding, zoals “ex-werknemer”, met name wanneer het om een bekende persoon binnen de organisatie gaat.*

VOORBEELD *Een formulering als “mensen die zich slachtoffer voelen”, hoewel juridisch neutraal bedoeld, kan door slachtoffers worden ervaren als twijfel aan hun verhaal of beleving. “Personen die zich hebben gemeld” is dan een meer neutrale term.*

8A.2 Communicatiekanalen met betrokkenen inrichten

Er is een belangrijk verschil tussen communicatie met betrokkenen en communicatie *met de buitenwereld* (voornamelijk de media). In dit onderdeel gaat het om de communicatie met direct betrokkenen, zoals slachtoffers, naasten en professionals in het netwerk. Lessen over communicatie met de media zijn te vinden in [hoofdstuk 8B. Omgang met de media](#).

Aan het begin van de zaak is het raadzaam om binnen het scenarioteam af te stemmen welke communicatiekanalen daarvoor het meest passend en effectief zijn. Denk bijvoorbeeld aan nieuwsbrieven, vaste contactpersonen of digitale omgevingen. De gekozen aanpak kan in de loop van de tijd worden aangepast, maar het is waardevol om hier vroeg in het proces over na te denken en de communicatie goed te organiseren. Wees er hierbij van bewust dat betrokkenen in overlevingsmodus kunnen zijn, wat gevolgen kan hebben voor de informatieverwerking. Bij mondelinge communicatie kan het raadzaam zijn informatie ook op papier mee te geven.

Tabel 2: Veelgebruikte communicatiekanalen in verschillende situaties

	<i>Doel: informeren</i>	<i>Doel: vragen/zorgen adresseren</i>
<i>Individueel</i>	Brief Vast aanspreekpunt	Telefoonlijn/inloopspreekuur Vast aanspreekpunt
<i>Als groep</i>	Website Bijeenkomst	Website Bijeenkomst

Vast aanspreekpunt

Voor (ouders van) slachtoffers in een seksueel misbruikzaak is het essentieel dat er één vast contactpersoon is bij wie zij altijd terecht kunnen, bijvoorbeeld een casemanager. In de vaak complexe en emotioneel beladen situatie rondom een zaak krijgen zij met veel instanties en professionals te maken. Een vast aanspreekpunt geeft rust en duidelijkheid.

Wie deze rol het beste kan vervullen, verschilt per zaak. Wel zijn er enkele belangrijke aandachtspunten bij de keuze. Een vast aanspreekpunt:

- is op de hoogte van de ontwikkelingen in de zaak;
- beschikt over kennis van seksueel misbruik en kan psycho-educatie geven;
- onderhoudt nauw contact met andere betrokken ketenpartners;
- is bij voorkeur het vaste aanspreekpunt voor alle slachtoffers of gezinnen, om uniformiteit te waarborgen;
- kan, indien nodig, ook gebiedsoverstijgend werken.

Brief

Geschikt voor:

- individuele berichtgeving;
- formele of officiële mededelingen;
- persoonlijke informatie.

Minder geschikt voor:

- het wegnemen van zorgen.

Aandachtspunten:

- Een brief biedt helderheid en zorgvuldigheid, maar kent ook beperkingen. De informatie staat zwart op wit en is achteraf lastig te nuanceren of corrigeren. Bespreek daarom de inhoud altijd vooraf in het scenarioteam.
- Het is belangrijk duidelijk te vermelden:
  - waar betrokkenen terecht kunnen met vragen, óf
  - wanneer nieuwe of aanvullende informatie wordt gedeeld.
- Gebruik bij voorkeur het communicatiekanaal dat de organisatie (bijvoorbeeld een school) normaal hanteert: een brief, e-mail of bericht via het digitale informatiesysteem.
- Voorbeeldbrieven zijn opgenomen in [hoofdstuk 10. Bruikbare materialen](#).

Website

Een website (al dan niet met een beveiligd inlogportaal) kan een effectief middel zijn om informatie centraal te bundelen. Hierop kunnen eerdere berichtgeving, actuele updates en praktische informatie overzichtelijk worden aangeboden, bijvoorbeeld wie waarvoor bereikbaar is. Vaak wordt een dergelijke website door de gemeente beheerd en in samenwerking met betrokken organisaties ingevuld.

Geschikt voor:

- het verzamelen en bundelen van berichtgeving;
- het plaatsen van antwoorden op veel gestelde vragen;
- het bieden van naslaginformatie, zoals contactpersonen.

Minder geschikt voor:

- het wegnemen van zorgen.

Informatietelefoonlijn of inloopspreekuur

Wanneer er behoefte is aan persoonlijk contact of ruimte om vragen te stellen, kan worden gekozen voor een informatietelefoonlijn of een inloopspreekuur.

Een telefoonlijn is vooral geschikt wanneer de groep betrokkenen geografisch verspreid is en laagdrempelige bereikbaarheid belangrijk is. Een inloopspreekuur past beter binnen een afgebakende context, bijvoorbeeld voor ouders op een school of inwoners van een bepaalde wijk.

Geschikt voor:

- het bieden van één-op-één contact, of een luisterend oor;
- het beantwoorden van vragen en wegnemen van zorgen;
- het doorverwijzen naar passende hulp of informatie.

Aandachtspunten:

Het is in de praktijk vaak een uitdaging om medewerkers van een telefoonlijn of inloopspreekuur goed toe te rusten op hun taak. Zij hebben voldoende kennis, ondersteuning en psycho-educatie nodig om adequaat met emoties, zorgen en uiteenlopende vragen om te gaan.

Denk daarom vooraf goed na over:

- het doel van de telefoonlijn of het spreekuur;
- welke informatie gedeeld mag of kan worden;
- hoe medewerkers worden voorbereid en ondersteund;
- voor welke vragen of situaties moet worden doorverwezen, en naar wie.

8

B

Omgang met de media

In dit hoofdstuk: Hoe ga je om met belangstelling van de pers? Wat is belangrijk bij het opstellen van persberichten? En welke tips kun je meegeven aan betrokkenen voor het omgaan met (ongewenste) media-aandacht?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	182
8B.1 Persbeleid	183
Algemeen persbeleid	183
Persberichten schrijven	185
8B.2 Persbegeleiding betrokkenen	186
Slachtoffers attenderen op mogelijke media-aandacht	186
Tips omgaan met media voor slachtoffers	186
Tips omgaan met media voor bestuurders	187

Samenvatting vooraf

- **Hanteer een zorgvuldig, eenduidig en afgestemd persbeleid.** In grootschalige seksueel misbruikzaken is de maatschappelijke en politieke aandacht groot. Consistente en goed afgestemde communicatie voorkomt dat slachtoffers, verdachten of het onderzoek schade oplopen.
- **Wees terughoudend in actieve persbenadering en maak afspraken over media-optredens.** Rust in het onderzoek is cruciaal. Voor betrokkenen is het bovendien onprettig om over de zaak in de media te horen. Voor het rechtzetten van onjuiste berichtgeving of het verminderen van onrust, kan actieve communicatie noodzakelijk zijn.
- **Wijk niet zomaar af van standaard perspraktijken.** Afwijkend mediagedrag wordt door journalisten vaak gezien als een signaal dat er “meer” speelt en kan leiden tot speculatie.
- **Voorkom victim-blaming en wees alert op taalgebruik.** Voorlichters moeten zorgvuldig formuleren om erkenning te bieden aan slachtoffers en onbedoelde schuldinsinuaties te voorkomen.
- **Zorg dat betrokkenen altijd eerder worden geïnformeerd dan de pers.** Directe informatievoorziening voorkomt dat slachtoffers of ouders door media worden overvallen.
- **Werk met een gedeelde kernboodschap.** Formuleer één boodschap die door alle woordvoerders wordt gebruikt, zodat communicatie eenduidig en herkenbaar blijft.
- **Bereid persberichten en Q&A's zorgvuldig voor.** Deel alleen feitelijke, neutrale informatie en vul dit zo nodig aan met uitleg over seksueel misbruik en verwijzingen naar hulpinstanties.
- **Bied persbegeleiding aan slachtoffers.** Ondersteun slachtoffers in het omgaan met media-aandacht, bescherm hun grenzen en geef praktische tips voor contact met journalisten en sociale media.
- **Bereid bestuurders goed voor op mediacontact.** Werk met één woordvoerder, voorspelbare kernantwoorden, duidelijke grenzen van de rol en standvastige herhaling van de kernboodschap.

8B.1 Persbeleid

De omgang met de media in grootschalige seksueel misbruikzaken vraagt om zorgvuldige en goed afgestemde communicatie. In dit type zaken is de maatschappelijke en politieke belangstelling vaak groot. Dat vergroot de druk op betrokken partijen, terwijl het belang van een zorgvuldig verloop van het onderzoek, de bescherming van slachtoffers en een eerlijk proces voor verdachten voorop moet blijven staan.

Onderzoek naar aanleiding van de Amsterdamse Zedenzaak laat zien dat media-aandacht zowel positieve als negatieve gevolgen kan hebben voor slachtoffers (en hun ouders) (Verlinden et al., 2021). Enerzijds voelden ouders zich kwetsbaar doordat details over de zaak publiekelijk werden besproken. Ook de voortdurende aanwezigheid van berichtgeving had een belastende invloed op hun welbevinden. Anderzijds voelden sommige ouders zich juist erkend en gesteund door de maatschappelijke aandacht voor hun situatie.

Een helder persbeleid, opgesteld in het scenarioteam, draagt bij aan rust en regie. Zorgvuldige en afgewogen communicatie is essentieel om recht te doen aan alle betrokkenen.

Algemeen persbeleid

Politie en Openbaar Ministerie baseren hun persvoorlichting op de *Aanwijzing voorlichting opsporing en vervolging*. Daarnaast zijn er vaak lokale afspraken tussen het OM en de betreffende politie-eenheid. Bij een grootschalige seksueel misbruikzaak verdient het aanbeveling om in het scenarioteam een gezamenlijk persbeleid op te stellen en daar in een vroeg stadium over na te denken.

Hierbij geldt wederom dat maatwerk vereist is: iedere zaak kent unieke kenmerken en afwegingen. Tegelijk zijn er wel herkenbare patronen en risico's die richting kunnen geven aan de besluitvorming.

Wel of geen actieve persbenadering?

Het algemene devies bij grote seksueel misbruikzaken is om terughoudend te zijn richting de pers. Onderzoeken zijn doorgaans gebaat bij rust. Proactief de pers benaderen kan die rust verstoren. Toch zijn er situaties waarin actieve communicatie gerechtvaardigd is.

Redenen om wel actief de pers te benaderen:

- Foutieve of schadelijke berichtgeving corrigeren of nuanceren om verdere schade aan slachtoffers of het onderzoek te voorkomen.
- Preventie bevorderen, bijvoorbeeld door informatie te delen over de werkwijze van de verdachte of door te verwijzen naar hulpinstanties. NB Uit de praktijk blijkt dat dit zelden leidt tot nieuwe meldingen.
- Inspelen op maatschappelijke onrust door feitelijke informatie te geven en geruchten of zorgen weg te nemen.

Afspraken over media-optredens

Bij grootschalige seksueel misbruikzaken krijgen (professioneel) betrokkenen vaak vele verzoeken tot media-optredens, bijvoorbeeld in talkshows, podcasts of radioprogramma's.

Binnen het scenarioteam moeten expliciete afspraken worden gemaakt over of en onder welke voorwaarden professionals zich in de media uitlaten over de zaak. Voor slachtoffers kan hernieuwde media-aandacht zeer belastend zijn (Verlinden et al., 2021). Het is daarom meestal niet in het belang van betrokkenen wanneer professionals publiekelijk reflecteren op de zaak.

Als er toch wordt overwogen om in de media te spreken, verdient het aanbeveling dit alleen te doen na instemming van betrokkenen, en hen vooraf actief te informeren en voor te bereiden. Deze zorgvuldigheid geldt niet alleen in de periode kort na het strafproces, maar ook jaren later, wanneer media-aandacht opnieuw kan opblazen.

VOORBEELD *Afspraak binnen het scenarioteam: Professionals spreken niet in de media over de zaak (waaronder interviews, talkshows, podcasts en radioprogramma's), tenzij hierover vooraf gezamenlijke besluitvorming heeft plaatsgevonden in het scenarioteam, betrokkenen zijn geïnformeerd en hun instemming is verkregen.*

Vasthouden aan het standaardbeleid

Het is belangrijk te beseffen dat iedere afwijking van het gebruikelijke communicatiepatroon bij strafzaken een negatief effect kan hebben. De media zien afwijkend gedrag van autoriteiten vaak als signaal dat er iets bijzonders aan de hand is. Dat vergroot de kans op speculatieve berichtgeving. Als gevolg daarvan komt het voor dat de verdediging in een strafzaak aanvoert dat het OM of de politie door afwijkend mediagedrag een *trial by media* heeft veroorzaakt, met het verzoek tot strafvermindering als gevolg. Elke afwijking van de standaard verdient daarom een zorgvuldige afweging en overleg in het scenarioteam.

Overige tips persbeleid

- Stel vooraf feitelijke en neutrale achtergrondinformatie beschikbaar voor persvoorlichters, zoals informatie over het fenomeen (bijvoorbeeld grooming, sexting of sextortion).
- Besteed aandacht aan het voorkomen van victim-blaming. Voorlichters dienen alert te zijn op formuleringen die als beschuldigend richting slachtoffers kunnen worden opgevat.

VOORBEELD *Een formulering die beschuldigend kan overkomen: "Slachtoffers hadden online contact met de verdachte en hebben zelf beelden gestuurd." Beter is: "De verdachte heeft een vertrouwensband opgebouwd met slachtoffers en dit gebruikt om beelden te verkrijgen."*

- Overweeg bij intensieve media-aandacht het inzetten van een herkenbaar boegbeeld, bijvoorbeeld een districtsleiding of een deskundige die het bredere maatschappelijke kader kan duiden.
- Zorg dat betrokkenen altijd eerder worden geïnformeerd dan het publiek.
- Stem contact met de pers altijd af met politie, OM en de gemeente.

- Maak afspraken over vertrouwelijkheid: welke informatie mag naar buiten gebracht worden, wanneer, door wie en namens wie?
- Stel een kernboodschap op, en formuleer die op twee of drie verschillende manieren. Zorg dat persvoorlichters deze boodschap herhalen.
- Wees je als woordvoerder bewust van de taak die je hebt in het maatschappelijke debat en het afremmen van bredere maatschappelijke onrust. Door de feiten die je noemt, of de nuances die je plaatst, kun je hier een grote rol in spelen. Denk bijvoorbeeld aan zaken die breed worden uitgemeten in de media, waardoor het beeld ontstaat dat een bepaald fenomeen steeds vaker voorkomt. De angst die dit oproept, kun je als woordvoerder nuanceren.

Persberichten schrijven

Opstellen kernboodschap

Bij het opstellen van een persbeleid in het scenarioteam is het van belang om te starten met een gedeelde kernboodschap. Deze boodschap vormt het fundament voor alle communicatie, zowel intern als extern, en voorkomt dat verschillende organisaties met tegenstrijdige uitingen naar buiten treden. De verantwoordelijkheid voor de externe communicatie moet duidelijk belegd zijn: bij strafrechtelijke onderzoeken berust deze bij het Openbaar Ministerie (zoals vastgelegd in de wet). De kernboodschap dient altijd ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de woordvoerder van het OM.

Daarnaast is het verstandig om met de betrokken communicatieadviseurs een overzicht op te stellen van verwachte vragen en bijbehorende antwoorden (Q&A). Deze hoeven niet één op één online gepubliceerd te worden, maar geven wel houvast zodat alle woordvoerders dezelfde informatie verstrekken. Denk aan vragen als:

- Klopt het dat [verdachte] verdacht wordt van...?
- Hoeveel slachtoffers zijn er?
- Denken jullie dat er nog meer slachtoffers zijn?
- Waar kunnen mensen met zorgen of vragen terecht?

Tips voor persberichten

Het is niet altijd mogelijk om in een persbericht al veel informatie te delen over het onderzoek. Communicatie naar buiten toe kan dan wel een goede gelegenheid zijn om uitleg te geven over seksueel misbruik en door te verwijzen voor hulp. Een vraag-antwoordformat is daarbij vaak passend. Voorbeeldteksten die als achtergrondinformatie onder een persbericht kunnen worden geplaatst, zijn te vinden in [hoofdstuk 10. Bruikbare materialen](#).

Zoals bij alle externe communicatie, geldt ook hier: overleg met het OM alvorens iets naar buiten te brengen.

8B.2 Persbegeleiding betrokkenen

Slachtoffers in een grootschalige seksueel misbruikzaak krijgen vaak te maken met (intensieve) media-aandacht. Soms worden zij rechtstreeks benaderd door journalisten, maar vaker nog worden zij geconfronteerd met berichtgeving over de zaak in de media. Ook dat laatste heeft vaak een grote impact door het gebrek aan controle over hoe en wanneer slachtoffers met het gebeurde geconfronteerd worden.

Om (ouders van) slachtoffers hierbij te ondersteunen, kan persbegeleiding worden georganiseerd, bijvoorbeeld via Namens de Familie. Deze begeleiding kan bestaan uit:

- hulp en advies over hoe om te gaan met de pers;
- woordvoering namens slachtoffers;
- het opstellen van een **verzendlijst**.

Verzendlijst = Overzicht van alle publicaties over een zaak in verschillende media, dat kan worden gedeeld met slachtoffers om hen inzicht te geven in wat er naar buiten is gebracht.

Slachtoffers attenderen op mogelijke media-aandacht

In de praktijk blijkt dat slachtoffers zich vaak overvallen voelen door de hoeveelheid en intensiteit van de media-aandacht. Dit geldt des te meer in situaties waarin zij niet vanzelfsprekend op publieke steun kunnen rekenen, bijvoorbeeld omdat zij meerderjarig zijn, behoren tot een gemarginaliseerde groep, of omdat de verdachte een bekende Nederlander is.

Juist in die gevallen is het belangrijk om slachtoffers vroegtijdig voor te bereiden op mogelijke mediabelangstelling. Door hen inzicht te geven in wat ze kunnen verwachten en welke keuzes ze zelf kunnen maken, wordt een deel van de regie teruggegeven in een proces waarin dat gevoel vaak verloren is gegaan.

Tips omgaan met media voor slachtoffers

Onderstaande tips kunnen slachtoffers helpen in het contact met media. Zeker wanneer Namens de Familie (nog) niet betrokken is bij alle getroffen personen, kunnen deze richtlijnen houvast bieden. Namens de Familie heeft deze en andere tips ook als flyer beschikbaar.

Omgang met journalisten

1. **Je bent nooit verplicht een journalist te woord te staan.** Ook wanneer je direct wordt aangesproken, mag je doorlopen.
2. **Laat je niet verrassen.** Journalisten nemen vaak onverwachts contact op. Ben je niet voorbereid, noteer dan de contactgegevens en geef aan dat je later eventueel terugbelt. Nogmaals: het is geen verplichting de journalist te woord te staan.
3. **Noteer vooraf wat je wel en niet wil zeggen.** Schrijf voor jezelf op wat je wilt delen en over welke onderwerpen je liever niet praat. Dat helpt om in het gesprek je grenzen te bewaken.
4. **Bedenk wie de beste woordvoerder is.** Journalisten richten zich vaak op een direct familielid van het slachtoffer, maar je mag altijd zelf bepalen wie het woord voert. Als het je op dat moment te veel wordt of je overmand bent door emoties, kan het helpen om iemand anders te vragen het gesprek met de journalist te voeren.

5. **Vertel niets wat je niet zeker weet.** Wees eerlijk als je iets niet weet en ga niet speculeren. Vragen over het politieonderzoek kun je beter doorverwijzen naar de politie of het Openbaar Ministerie.
6. **Vraag of je het artikel vooraf mag controleren op feitelijke onjuistheden.** Je kunt dit voorafgaand aan het gesprek afspreken; veel journalisten stemmen hier mee in.
7. **Wees voorzichtig met foto's en persoonlijke informatie.** Bied eventueel zelf een foto aan als je dat wilt, maar denk goed na voordat je iets deelt. Informatie en beeldmateriaal zijn na publicatie moeilijk nog van het internet te verwijderen. Bij twijfel: niet doen.
8. **Wees voorbereid op nieuwe mediaverzoeken na een eerste publicatie.** Vaak wordt gedacht: ik sta één journalist te woord, dan ben ik verder van de media af. In de praktijk kan het zo zijn dat één publicatie juist tot meer mediaverzoeken leidt. Om van de media 'af te zijn', is het dus vaak beter om geen journalisten te woord te staan.

Sociale media

9. **Verwijder ongewenste zoekresultaten bij zoekmachines.** Via veiliginternetten.nl vind je uitleg over hoe je zoekresultaten met jouw **persoonsgegevens** kunt laten verwijderen. Dat kan helpen als je wilt voorkomen dat informatie over jou langdurig online blijft staan.
10. **Pas je privacy-instellingen aan om je sociale media af te schermen.** Journalisten kunnen openbare gegevens en foto's gebruiken in publicaties. Pas daarom je privacy-instellingen aan als je bepaalde informatie wilt afschermen. Op veiliginternetten.nl lees je hoe je dit doet.

Tips omgaan met media voor bestuurders

Als de zaak binnen een instelling (school, kinderdagverblijf, zorginstelling, etc.) speelt, worden bestuurders vaak gevraagd de pers te woord te staan. Hieronder volgen een aantal tips en handvatten.

Voorbereiding op het interview

1. **Benoem één perswoordvoerder.** Bij voorkeur een bestuurder of directeur. Wanneer meerdere mensen de pers te woord staan, kan het voorkomen dat eventuele tegenstrijdige berichtgeving wordt uitvergroot.
2. **Wees voorbereid op voorspelbare (en mogelijk kritische) vragen.** Journalisten stellen vaak in ieder geval deze twee vragen (of een variatie hierop):
  - Wat heeft de instelling gedaan om dit te voorkomen?
  - Wat doet de instelling nu om de schade te beperken?

Zorg dat je hier inhoudelijk en consistent antwoord op kunt geven. Bereid met het scenarioteam een lijst van verwachte vragen en kernantwoorden voor. Denk aan vragen over screening van personeel, meldstructuren, nazorg en contact met ouders.

Persoonsgegevens
= Informatie over een persoon, zoals naam, adres, geboortedatum en telefoonnummer. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om iemand te identificeren.

Vergeet-me-recht

Privacyinstellingen

3. **Werk met een duidelijke kernboodschap.** Formuleer samen met het scenarioteam een kernboodschap voor journalisten (zie het kopje [Opstellen kernboodschap](#)). Deze bevat:
  - feitelijke informatie over wat er (voor zover bekend) is gebeurd, zonder details;
  - zicht op de stappen die worden gezet richting kinderen, ouders, personeel en hulpverlening;
  - erkenning van de ernst van de situatie en blijf van betrokkenheid bij slachtoffers;
  - handelingsperspectief voor betrokkenen of mensen die zich zorgen maken: wat kunnen ze beter wel/niet doen, en waar kan men terecht met (hulp)vragen.
4. **Vraag naar de context van het interview.** Informeer vooraf wie er aanwezig zijn, of er bijvoorbeeld voorafgaand beeldmateriaal wordt getoond en wat daarin te zien is. Gebruik het voorgesprek om zelf informatie in te winnen over de insteek van het interview.
5. **Check de omgeving vooraf.** De omgeving waarin je wordt gefilmd is zichtbaar voor het publiek. Omgevingsopnamen kunnen worden gebruikt om knipmomenten in het interview te verhullen. Zorg daarom dat er geen privé- of gevoelige informatie in beeld kan komen.
6. **Maak werkbare afspraken met de media.**
  - Vraag vooraf om ruimte voor correctie op feitelijke onjuistheden (bij niet-live interviews of artikelen).
  - Vraag respect voor grenzen: geen interviews met minderjarigen, geen opnamen op het terrein van de instelling zonder toestemming.

Tijdens het interview

7. **Wees helder over grenzen van je rol.** Beperk je uitingen tot wat onder de verantwoordelijkheid van de instelling valt. Bijvoorbeeld: De verantwoordelijkheid van een school is het bieden van onderwijs in een veilige omgeving. Verwijs voor strafrechtelijke vragen naar het OM en verwijs voor hulpvragen door naar de relevante hulporganisaties.
8. **Toon betrokkenheid, zonder oordelen.** Erken de impact op betrokkenen en spreek medeleven uit als er slachtoffers zijn. Kom hier zelf mee en wacht niet tot een journalist hiernaar vraagt. Ga daarna over op de feitelijke informatie. Vermijd het speculeren over schuld of motieven.
9. **Beperk schade door transparantie.** Benoem welke maatregelen worden genomen om herhaling te voorkomen en hulp te bieden. In het algemeen geldt dat het beter is om gemaakte fouten niet te verzwijgen, maar te erkennen en toe te lichten wat daaraan gedaan wordt.
10. **Herhaal de vraag van de journalist voordat je antwoord geeft.** Zo houd je regie over het gesprek en voorkom je dat je woorden uit hun context geknipt kunnen worden.
11. **Wees standvastig in je boodschap.** Journalisten stellen vaak herhaaldelijk dezelfde vragen. Laat je niet onder druk zetten om af te wijken van je kernboodschap. Consistentie wekt vertrouwen.

8c

Praten met kinderen

In dit hoofdstuk: Hoe praat je met kinderen over seksueel misbruik als zij zelf slachtoffer zijn? Hoe kun je in de groep of klas met kinderen over het onderwerp praten? En wat kun je bespreken met broertjes of zusjes van slachtoffers?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	192
8C.1 Algemene lessen	193
Blijf rustig	193
Maak het een doorlopend onderwerp van gesprek	193
Stem af op leeftijd van het kind	194
Wees terughoudend tijdens de loop van het politieonderzoek	194
8C.2 Praten met kinderen die zelf slachtoffer zijn	195
Voorbeeld: reactie na onthulling	195
Waarom praten over seksueel misbruik voor kinderen moeilijk kan zijn	195
Focus op gevoelens, niet op wat precies gebeurd is	195
Overige tips	196
8C.3 Praten in de groep of klas	197
Met wie en wanneer kun je seksueel misbruik bespreken in de groep?	197
Voorbeeld: gesprek aangaan in de groep	197
8C.4 Broertjes en zusjes van slachtoffers	198
Voorbeeld: gesprek aangaan met broers/zussen van het slachtoffer	198
Waarom is het belangrijk de seksueel misbruikzaak met broertjes en zusjes van slachtoffers te bespreken?	198
Afspraken maken: aan wie mag je dit verder vertellen?	199

Samenvatting vooraf

- **Straal rust uit in het contact met kinderen.** Kinderen reageren sterk op de emoties van volwassenen; jouw rust biedt kinderen veiligheid.
- **Zie praten over misbruik als een doorlopend proces.** Kinderen praten vaak kort en in stukjes; af en toe terugkomen op het onderwerp maakt het misbruik bespreekbaar zonder te overvragen.
- **Kom later terug op eerdere reacties als dat nodig is.** Volwassenen kunnen altijd woorden herstellen of aanvullen wanneer hun eerste reactie niet helpend was.
- **Stem het gesprek af op leeftijd en draagkracht.** Kinderen hoeven niet alles te weten, maar het verhaal moet kloppen voor hun leeftijd; dit kan meegroeien naarmate zij ouder worden.
- **Wees tot aan het studioverhoor terughoudend in inhoudelijke gesprekken.** Begin geen gesprekken over het misbruik en stel geen suggestieve of gesloten vragen, maar luister wél als kinderen spontaan vertellen.
- **Reageer steunend wanneer een kind onthult dat het misbruikt is.** Benadruk dat het kind geen schuld heeft, niets verkeerd heeft gedaan en dat het goed is dat het dit vertelt.
- **Focus op gevoelens, niet op details.** Vragen naar emoties is vaak helpender dan vragen naar wat er precies is gebeurd.
- **Heb aandacht voor dubbele gevoelens bij kinderen.** Kinderen kunnen zowel gehecht zijn aan de pleger als bang of boos zijn; beide gevoelens mogen bestaan.
- **Praat ook in de groep of klas over het misbruik wanneer dat aan de orde is.** Vermijden vergroot spanning; een gedeeld verhaal geeft kinderen houvast en vermindert onrust.
- **Bied ruimte voor vragen en wees eerlijk als je iets niet weet.** Eventueel kunnen individuele vragen later worden besproken om beïnvloeding in de groep te voorkomen.
- **Informeer broertjes en zusjes van slachtoffers tijdig.** Kinderen voelen veranderingen in het gezin; uitleg voorkomt misverstanden en vermindert stress.

8C.1 Algemene lessen

Blijf rustig

Voor kinderen is rust een van de belangrijkste dingen die volwassenen kunnen bieden. Kinderen letten scherp op de reacties van ouders, verzorgers en andere volwassenen. Wanneer zij merken dat hun woorden heftige emoties oproepen, maakt dat indruk. Sommige kinderen doen dan net alsof er niets aan de hand is. Een kind wil een volwassene geen verdriet doen of boos maken.

Kinderen praten daarnaast makkelijker wanneer zij niet worden belast met de emoties van de mensen om hen heen. Als een kind ziet dat anderen heel verdrietig of overstuur raken, kan het daarop reageren door het verhaal in te trekken of zaken achter te houden.

Je wil als volwassene dus rust uitstralen.

VOORBEELD *“Wat er gebeurd is, had nooit mogen gebeuren. Maar het komt goed. Wij zorgen goed voor jou. Mama is verdrietig, maar dat gaat ook weer over. Papa is boos, maar niet op jou.”*

VOORBEELD *“Als juf van jullie groep ben ik heel erg geschrokken van wat er is gebeurd. Maar jullie hoeven je geen zorgen te maken. We gaan de draad samen stap voor stap weer oppakken.”*

Zie voor handvatten voor hoe je ouders kunt ondersteunen in de zorg voor hun kind(eren) [hoofdstuk 7B. Zorg aan ouders](#).

Wat als het niet lukt om kalm te blijven?

Het kan zijn dat het simpelweg niet goed lukt om kalm te reageren, en rustig te praten met kinderen zoals je zou willen. Dat kan zijn omdat het te veel met je doet, of omdat er al andere dingen in je leven speelden, of omdat je zelf ervaringen met misbruik hebt. Dat kan gebeuren. In die situaties is het belangrijk hulp te vragen, zodat iemand anders met de kinderen in gesprek kan.

Maak het een doorlopend onderwerp van gesprek

Kinderen hebben meestal geen zin om lang te praten over wat er gebeurd is. Vaak willen ze er kort over praten, en daarna iets anders doen. Dat is normaal. Praten met kinderen over seksueel misbruik is daarom geen eenmalig gesprek, maar iets dat doorlopend in kleine stukjes kan plaatsvinden. Dit past ook bij het verwerkingsproces, dat ook doorlopend is.

Dit betekent niet dat het goed is om iedere dag op het onderwerp terug te komen; dat is ook voor kinderen niet helpend (Sloover et al., 2024). Het gaat erom dat je door er af en toe op terug te komen, bevestigt dat het misbruik bespreekbaar is.

Audiotoelichting Iva
Bicanic: Kalm blijven

Benoem dat het kind er nu wél over mag praten

Seksueel misbruik kenmerkt zich vaak door geheimhouding. Plegers doen er doorgaans veel aan om te voorkomen dat het misbruik uitkomt. Daarbij wordt het kind duidelijk gemaakt dat er niet over gesproken mag worden.

Wanneer het misbruik later aan het licht komt en er opeens wél over gesproken mag worden, kan dat voor kinderen verwarrend zijn. Het kan tijd kosten voordat een kind gewend raakt aan het idee dat het misbruik bespreekbaar is. Daarom is het belangrijk dat volwassenen expliciet benoemen dat het kind erover mag praten.

VOORBEELD *“Ik kan me voorstellen dat het lange tijd voelde alsof je hier niet over mocht praten. Misschien voelt dat nu soms nog steeds zo. Maar weet dat het wél mag. Je mag mij alles vertellen, en ik ben er om naar je te luisteren.”*

Audiotoelichting Iva
Bicanic: Er later op
terugkomen

Kom er indien nodig later op terug

In het moment dat het misbruik uitkomt, zeggen volwassenen soms dingen die achteraf niet handig blijken. Gelukkig kun je altijd op je woorden terugkomen om dat te herstellen en je reactie toe te lichten.

VOORBEELD *“Weet je nog toen we erachter zijn gekomen wat [naam pleger] heeft gedaan? En dat ik toen heel verdrietig was, en papa heel boos? Ik wil tegen je zeggen dat jij niets verkeerd hebt gedaan en dat het niet jouw schuld is. En dat we niet boos zijn op jou, maar op degene die het heeft gedaan.”*

Stem af op leeftijd van het kind

Stem het gesprek af op de leeftijd en **emotionele draagkracht** van het kind (Sloover et al., 2024). Een kind hoeft niet alles te weten, maar het verhaal moet voor het kind samenhang hebben. Het verhaal kan met de leeftijd groeien.

Wees terughoudend tijdens de loop van het politieonderzoek

Tijdens het strafrechtelijk onderzoek is het verstandig als volwassenen niet actief inhoudelijk met slachtoffers over het misbruik praten. Dat wil zeggen dat het goed is om:

- geen gesprek met slachtoffers over de details van het misbruik te beginnen;
- geen suggestieve of gesloten vragen te stellen.

Volwassenen kunnen wel altijd luisteren naar getroffenen als ze spontaan vertellen over hetgeen hen is overkomen.

Soms ontstaat daardoor bij volwassenen het gevoel dat ze nooit meer met betrokken kinderen over het misbruik kunnen praten. De beperkingen zijn echter tijdelijk.

Tip: Vraag aan de politie vanaf wanneer praten met kinderen wél weer mag.

8C.2 Praten met kinderen die zelf slachtoffer zijn

Wanneer een kind onthult dat het seksueel misbruikt is, ontstaat er een kans om veel goeds te doen in hoe je daar als volwassene op reageert. In dit subhoofdstuk staan handvatten voor hoe je met kinderen in gesprek gaat die seksueel misbruik hebben meegemaakt.

Voorbeeld: reactie na onthulling

VOORBEELD *“Goed dat je het mij hebt verteld, dat is moedig. Jij hebt niks verkeerd gedaan. Er is niets mis met jou en het is niet jouw schuld. Dit had nooit mogen gebeuren. Je bent niet raar, niet vies, niet stout, fout of verkeerd. Je bent een lief kind.”*

Reactie op indirecte onthulling (kind heeft aan iemand anders onthuld)

Als je het niet zelf direct van het kind hebt gehoord, kunnen zich situaties voordoen waarin je het kind wil laten weten dat je van het misbruik afweet. In zulke situaties kun je het kind apart nemen, en bijvoorbeeld zeggen:

VOORBEELD *“Ik hoorde dat [naam pleger] aan jou heeft gezeten en dat je dat aan papa en mama hebt verteld. Ik wil je laten weten dat ik niet anders naar jou kijk. Dit had niet mogen gebeuren en het is niet jouw schuld. Ik ben er voor jou.”*

Waarom praten over seksueel misbruik voor kinderen moeilijk kan zijn

Kinderen die seksueel misbruikt worden, leren veelal dat ze daar niet over kunnen of mogen praten. Soms wordt dat zwijgen opgelegd door de pleger (“Als je het vertelt dan...”). Daarnaast zeggen kinderen ook tegen zichzelf dat ze er niet over mogen praten, omdat ze geloven dat ze zelf iets verkeerd hebben gedaan. Dit heeft te maken met de manier waarop kinderen denken in verschillende ontwikkelingsfasen. Jongere kinderen denken egocentrisch: als er iets gebeurt dat zij niet kunnen begrijpen, betrekken zij dat automatisch op zichzelf. In plaats van te denken: “Wat de ander doet is verkeerd”, denken kinderen eerder: “Ik ben verkeerd.”

Wanneer het seksueel misbruik eenmaal uitkomt, is het dus niet altijd makkelijk voor kinderen om erover te praten. Als een kind niets over het misbruik wil vertellen, zegt dat niets over of het misbruik wel of niet heeft plaatsgevonden en ook niets over de relatie tussen het kind en de volwassene die luistert.

Focus op gevoelens, niet op wat *precies* gebeurd is

In het gesprek met kinderen die seksueel misbruik hebben meegemaakt, is het veelal niet helpend om te vragen wat er precies gebeurd is. Voor veel kinderen is het moeilijk om dat te vertellen. Door te vragen naar details kunnen kinderen dichtklappen.

Audiotoelichting Iva Bicanic: Reactie op onthulling

Audiotoelichting Iva Bicanic: Voorbeeld - Charlie

Video: Waarom praten kinderen niet over een geheim zoals seksueel misbruik?

Audiotoelichting Iva Bicanic: Waarom heeft mijn kind zo lang niets gezegd?

Het is daarom waardevoller om te focussen op de gevoelens die een kind heeft gehad. Eenzaamheid, angst, verwarring, verdriet of boosheid zijn vaak gemakkelijker bespreekbaar dan de feiten zelf.

Video: Wat te doen als je kind is misbruikt?

VOORBEELD *“Wat moet je bang zijn geweest dat het uit zou komen, of dat wij boos zouden worden.”*

Video: Wat niet te doen als je kind is misbruikt?

VOORBEELD *“Hoe was het voor jou om dat geheim te moeten dragen?”*

Een alternatief is om een open vraag te stellen, zodat het kind zelf kan bepalen wat het vertelt.

VOORBEELD *“Wat wil je me erover vertellen?”*

Audiotoelichting
Iva Bicanic: Dubbele gevoelens van kinderen

Dubbele gevoelens

Specifiek is het belangrijk om aandacht te hebben voor de dubbele gevoelens die kinderen ervaren die seksueel misbruik hebben meegemaakt.

Overige tips

Onderstaande tips zijn gebaseerd op de publicatie *Tips voor ouders en verzorgers - Wat te doen als je kind (vermoedelijk) is misbruikt?* van het Centrum Seksueel Geweld.

Maak geen verwijten richting het kind

Het is belangrijk het kind geen verwijten te maken, bijvoorbeeld omdat het kind het niet meteen verteld heeft, of niet alles wil zeggen.

Stel geen suggestieve vragen (invulvragen)

Stel je kind geen vragen waarmee je de situatie al invult.

VOORBEELD *Vraag niet: “Zat die meneer ook aan je plasser?” of “Wat deed hij nog meer?”*

Hiermee voorkom je dat je kind dingen gaat zeggen om jou of iemand anders tevreden te stellen.

Geef geen beloning voor het praten

Zeg tegen je kind dat je het fijn vindt dat jullie gepraat hebben en dat het altijd bij jou terecht kan. Geef geen snoep of cadeautjes als het kind iets over het misbruik heeft verteld. Hiermee voorkom je dat het kind alleen gaat vertellen om een beloning te krijgen.

8C.3 Praten in de groep of klas

Met wie en wanneer kun je seksueel misbruik bespreken in de groep?

Je kunt met alle groepen kinderen praten over seksueel misbruik en een actuele misbruikzaak, ongeacht leeftijd. Dit kan ook wanneer er in de groep kinderen zijn die zelf slachtoffer zijn, of als je dit niet zeker weet. Wees tijdens de duur van het politieonderzoek terughoudend met het praten over de details van het misbruik, en stel geen gesloten of suggestieve vragen.

Er zijn twee voornamelijk redenen waarom het belangrijk is om dit gesprek in de groep te hebben:

- **Het helpt kinderen om samen een verhaal te hebben.** Wanneer kinderen begrijpen wat er ongeveer is gebeurd en waarom volwassenen anders reageren dan normaal, ontstaat er een gezamenlijk narratief. Dat gezamenlijke verhaal helpt kinderen om te plaatsen wat er speelt, om hun eigen gevoelens te begrijpen en om steun bij elkaar te vinden.
- **Het is schadelijk om het onderwerp te vermijden.** Kinderen voelen feilloos aan wanneer er iets speelt in een groep. Als er niets benoemd wordt, maar er wel onrust heerst, geeft dit spanning en belemmert dit het verwerkingsproces.

Audiotoelichting Iva
Bicanic: Uitleg in de
groep of klas

Voorbeeld: gesprek aangaan in de groep

Gesprek openen

Het gesprek begin je door de verandering te benoemen en uit te leggen. Dat kan in één zin in gewone taal.

VOORBEELD *“Jullie hebben misschien gemerkt dat [NAAM] hier niet is. En jullie vragen je misschien af hoe dat komt. Ik ga dat uitleggen. [NAAM] is hier niet, omdat de politie denkt dat [NAAM] onder het ondergoed aan kinderen heeft gezeten (of: blote fotootjes van kinderen op diens computer had staan). En dat mag niet van de politie. Daarom is [NAAM] nu bij de politie, zodat zij het kunnen onderzoeken.”*

“Hoe is dat voor jullie?”

Er kan een heel scala aan gevoelens spelen bij verschillende kinderen. Kinderen voor wie de verdachte een belangrijk persoon is, vinden het mogelijk heel zielig dat diegene nu bij de politie is. Het is belangrijk ruimte te bieden voor die gevoelens van kinderen.

VOORBEELD *“Hoe is dat voor jullie om te horen?”*

VOORBEELD *“Misschien vond je het ook altijd heel gezellig als [NAAM] bij ons in de groep was. Dat mag ook.”*

Vragen beantwoorden

Het is mooi wanneer je met het aansnijden van het onderwerp een opening kan bieden voor een gesprek. Laat daarom ook ruimte voor vragen van kinderen.

VOORBEELD *“Willen jullie daar iets over vragen? Als ik het antwoord weet, dan zal ik het antwoord geven. En als ik het niet weet, zal ik dat ook eerlijk zeggen.”*

Op advies van de politie kan het zijn dat het beter is vragen van kinderen individueel te beantwoorden, om beïnvloeding te voorkomen.

VOORBEELD *“Misschien wil je hier nog iets over vertellen of vragen aan mij. Dat kan straks [noem plek en tijd].”*

Videomateriaal gebruiken

Om in de groep of klas het gesprek over seksueel misbruik te voeren, kun je gebruik maken van videomateriaal. Dit is te vinden in [hoofdstuk 10. Bruikbare materialen](#).

8C.4 Broertjes en zusjes van slachtoffers

Voorbeeld: gesprek aangaan met broers/zussen van het slachtoffer

Wanneer in een gezin van meerdere kinderen blijkt dat een van de kinderen seksueel misbruik heeft meegemaakt, is het belangrijk de andere broertjes en zusjes hiervan op de hoogte te stellen.

VOORBEELD *“Weten jullie nog dat we oppas Anja hadden? De politie is erachter gekomen dat Anja tijdens het oppassen aan Michel heeft gezeten. En dat mag niet, dus zit Anja nu bij de politie. Daarom praten wij nu ook veel met de politie. Michel kon er niets aan doen, en het had nooit mogen gebeuren. Wij vinden het belangrijk dat jullie het weten, want we zijn er heel verdrietig om. Maar we staan allemaal achter Michel en we gaan goed voor hem zorgen.”*

Waarom is het belangrijk de seksueel misbruikzaak met broertjes en zusjes van slachtoffers te bespreken?

Als het uitkomt dat een van de kinderen seksueel misbruikt is, brengt dit veel teweeg in een gezin. Er zijn veel emoties, en ouders moeten veel bellen en regelen. Misschien nemen zij daarvoor eventjes vrij, of zijn ze vaker weg van huis naar afspraken. Kinderen in het gezin merken die veranderingen, ook als ze nog heel jong zijn.

Wanneer kinderen een verandering opmerken en daar geen tekst en uitleg bij krijgen, geeft dit stress. Bovendien kunnen kinderen gaan invullen wat er aan de hand is.

Audiotoelichting Iva
Bicanic: Vragen beantwoorden in de groep of klas

VOORBEELD *In een gezin waarin het oudste kind misbruikt is, gaat mama met deze zoon meermaals naar het ziekenhuis voor medisch onderzoek en psychologische begeleiding. Het zusje uit het gezin weet niet wat er aan de hand is, en vult in: "Mijn grote broer zal wel heel ernstig ziek zijn. Misschien gaat hij straks dood."*

Om stress bij de andere kinderen te verminderen, is het dus belangrijk om hen ook te betrekken bij wat er in het gezin speelt door ze te vertellen over het misbruik.

Afspraken maken: aan wie mag je dit verder vertellen?

Ondanks het feit dat een slachtoffer er niets aan kon doen dat het misbruikt is, reageert de maatschappij helaas nog niet altijd adequaat op verhalen van seksueel misbruik. Wanneer broertjes en zusjes op de hoogte zijn gebracht, is het daarom belangrijk om afspraken te maken over wie ze er wel/niet over mogen vertellen.

Een algemene stelregel die kan helpen:

- binnenshuis hebben we geen geheimen;
- buitenshuis maken we samen afspraken aan wie we het vertellen;
- we houden rekening met wat [naam slachtoffer] wel/niet fijn vindt.

Audiotoelichting Iva
Bicanic: Vertellen
over het misbruik aan
broertjes en zusjes

8D

Eerste opvang en (voorlichtings)bijeenkomsten

In dit hoofdstuk: Waarom is het houden van een samenkomst (eerste opvang) bij een grootschalige seksueel misbruikzaak belangrijk? Hoe draagt het bij aan herstel en het verminderen van onrust? Hoe kan de bijeenkomst vorm krijgen wanneer er geen informatie over het politieonderzoek kan worden gedeeld? En welke voorbereidingen zijn noodzakelijk om de bijeenkomst goed te laten verlopen?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	202
8D.1 Inleiding	203
Wat is eerste opvang?	203
Waarom is eerste opvang nodig?	203
8D.2 Afwegingen over vorm en inhoud eerste opvang	204
Doel	204
Voor wie	205
Wanneer (timing)	206
Vorm van de bijeenkomst (plenair of tafeltjesavond)	207
Aanwezige professionals	208
8D.3 Voorbereiding	210
Programma opstellen	211
Locatie	212
Uitnodigingen	212
Mogelijke vragen	212
Pers	214
Waarborgen veiligheid	214

Samenvatting vooraf

- **Eerste opvang is gericht op co-regulatie, niet op feiten.** Het gezamenlijk reguleren van emoties staat centraal. Het geven van feitelijke informatie over het onderzoek is ondergeschikt aan aanwezig zijn, valideren en normaliseren.
- **Juist bij gebrek aan informatie is samenkomen waardevol.** Ook wanneer inhoudelijke informatie niet gedeeld kan worden, biedt een bijeenkomst ruimte voor uitleg, duiding en verbinding. Dit helpt om onrust, speculatie en escalatie te voorkomen.
- **Verbinding verlaagt spanning.** Alleen al samen aanwezig zijn kan bijdragen aan het verminderen van stress en onzekerheid. Het delen van ongemak en niet-weten is een interventie op zichzelf.
- **Weeg doel en doelgroep zorgvuldig af.** Bepaal vooraf of de bijeenkomst bedoeld is voor slachtoffers, direct betrokkenen of een bredere gemeenschap. De gekozen doelgroep moet passen bij het doel en proportioneel zijn aan de ernst en schaal van de zaak.
- **Houd de bijeenkomst liever vroeger dan later.** Een vroege bijeenkomst helpt om verwachtingen te managen en emoties te normaliseren. Te lang wachten vergroot de kans op onrust en geruchtvorming.
- **Denk na over de vorm van de bijeenkomst.** Een plenaire bijeenkomst biedt eenduidigheid, terwijl een tafeltjesavond meer ruimte geeft voor individuele vragen en onderlinge regulatie. Een combinatie van beide vormen is vaak effectief.
- **Zorg dat alle betrokken partijen uit het scenarioteam vertegenwoordigd zijn.** Gezamenlijke aanwezigheid van kernpartijen laat zien dat verantwoordelijkheid wordt gedeeld.
- **Laat partijen zelf uitleg geven over hun keuzes.** Wanneer politie of OM zelf toelichten waarom zij terughoudend zijn met informatie, ontstaat meer begrip dan wanneer dit via anderen gebeurt.
- **Bereid antwoorden op veelgestelde vragen voor.** Door vragen vooraf te inventariseren en antwoorden af te stemmen, wordt eenduidige communicatie bevorderd en wordt voorkomen dat informatie moet worden teruggedraaid.
- **Waarborg veiligheid, ook bij oplopende emoties.** Denk vooraf na over fysieke veiligheid en gespreksleiding. Een goed geleide bijeenkomst kan juist bij grote onrust helpen om spanning te verminderen en vertrouwen te herstellen.

8D.1 Inleiding

Wat is eerste opvang?

Wanneer een grootschalige seksueel misbruikzaak naar buiten komt, kan dit grote onrust veroorzaken binnen een groep mensen, zoals ouders, naasten, medewerkers of bewoners van een gemeenschap. Bij zaken waarin slachtoffers en andere betrokkenen zich binnen eenzelfde gemeenschap bevinden, kan worden gekozen voor wat doorgaans wordt aangeduid als “eerste opvang”. Dit is een samenkomst die als doel heeft om de heftige emoties binnen de groep gezamenlijk te reguleren. Dit gebeurt door het geven van algemene informatie, het beantwoorden van vragen en door simpelweg samen aanwezig te zijn. Ook ontwikkelingen in het strafproces kunnen aanleiding zijn om een (nieuwe) samenkomst te organiseren, bijvoorbeeld bij de start van de inhoudelijke behandeling bij de rechtbank.

Waarom is eerste opvang nodig?

In de communicatie rondom een grootschalige seksueel misbruikzaak kunnen betrokken partijen vaak maar beperkt informatie delen. In het belang van het politieonderzoek kan inhoudelijke informatie over de feiten van de zaak doorgaans niet openbaar worden gemaakt. Daarnaast moeten de privacy en rechten van zowel de verdachte als mogelijke slachtoffers worden beschermd.

Tegelijkertijd geldt dat het begrijpen van een situatie voor mensen essentieel is om hun emoties te kunnen reguleren. De beperkte informatievoorziening vanuit politie en Openbaar Ministerie staat daardoor vaak haaks op de behoefte van mensen aan duidelijkheid en uitleg. Dit spanningsveld kan leiden tot frustratie, onrust en escalatie van emoties. Het organiseren van een samenkomst kan in zulke situaties een belangrijke uitweg bieden.

Uit onderzoek is bekend dat verbinding een belangrijke rol speelt in het verminderen van stress na ingrijpende gebeurtenissen (Hobfoll et al., 2007). Alleen al door samen aanwezig te zijn, kunnen mensen zich kalmer voelen. Het faciliteren van verbinding tussen getroffenen in een seksueel misbruikzaak is daarmee een waardevolle interventie op zichzelf, ook wanneer er inhoudelijk weinig kan worden gedeeld. Het doel van eerste opvang is dan ook niet primair het geven van feitelijke informatie over het onderzoek, maar het samen aanwezig zijn. Het valideren van alle emoties die leven binnen de groep, het normaliseren van reacties en het beantwoorden van vragen over concrete zorgen, bijvoorbeeld over de veiligheid en het welzijn van kinderen.

Redenen om eerste opvang te bieden juist als je geen informatie over de zaak kunt delen:

- **Je kunt uitleggen waarom je geen informatie over de zaak kunt delen** (bijvoorbeeld omdat bewijs dan in de rechtszaal niet meer bruikbaar is). De meeste mensen reageren hierop met begrip.
- **Je kunt uitleg geven om beïnvloeding te voorkomen.** Bijvoorbeeld over wat beïnvloeding is, waarom het schadelijk is, en wat burgers hiertegen kunnen doen.
- **Je kunt emoties van betrokkenen reguleren.** De meest prangende vragen en sterke emoties gaan vaak niet over het politieonderzoek, maar over hoe om te gaan met kinderen, wat wel en niet te zeggen, en andere zorgen van burgers. Door aanwezig te

zijn en psychoeducatie te geven, reguleren de emoties van aanwezigen. Dit verlicht ook de druk om andere informatie prijs te geven.

In de praktijk leidt het willen beschermen van het zaaksbelang regelmatig tot een eerste reflex om juist géén samenkomst te organiseren, vanuit de gedachte: "Er is niets te delen, dus samenkomsten heeft geen zin." Op basis van bovenstaande argumenten is deze reflex niet terecht. Een samenkomst leidt niet tot schade aan het zaaksbelang, maar kan dit juist beschermen door uitleg en duiding te geven. Bovendien is het bijeenbrengen van mensen, hen voorbereiden op wat hen de komende tijd te wachten staat en hen geruststellen, een vorm van zorg.

Wanneer een zaak zodanig grootschalig is dat er een scenarioteam is ingericht, ligt het daarom voor de hand dat eerste opvang vroeg in het proces wordt georganiseerd. Een mogelijke uitzondering vormt een grote gebiedsoverstijgende zaak waarin betrokkenen elkaar niet kennen en informatievoorziening en zorg voornamelijk individueel plaatsvinden.

VOORBEELD *Na het bekend worden van een grootschalige seksueel misbruikzaak binnen een sportvereniging ontstaat de vraag of de leden van de vereniging moeten worden uitgenodigd voor een bijeenkomst. In eerste instantie wordt besloten dit niet te doen, met als argument dat een bijeenkomst alleen zinvol zou zijn als er voldoende informatie over de feiten van de zaak kan worden gedeeld. Later in het proces vindt alsnog een bijeenkomst plaats. Er wordt kort stilgestaan bij de stand van zaken in het strafproces, maar de nadruk ligt vooral op psycho-educatie. Onderwerpen die aan bod komen zijn onder andere: "Wat is seksueel misbruik?", "Wat zijn de mogelijke gevolgen voor kinderen?", "Hoe groot is de kans op blijvende schade?" en "Hoe kunnen ouders hierover met hun kinderen praten?" De bijeenkomst wordt door de aanwezigen als helpend ervaren.*

De vraag die bij velen blijft hangen is echter: "Waarom konden we dit niet eerder horen?" De belangrijkste les die het scenarioteam hieruit trekt, is dat een dergelijke bijeenkomst bij een volgende zaak veel eerder in het proces moet plaatsvinden. Achteraf bleek de behoefte van mensen vooral te liggen op het sociaal-emotionele vlak, en veel minder op feitelijke informatie over het strafproces.

8D.2 Afwegingen over vorm en inhoud eerste opvang

Een succesvolle eerste opvang of voorlichtingsbijeenkomst vergt gedegen voorbereiding. De voorbereiding rust op een aantal keuzes en overwegingen. Bespreek de afwegingen hieronder daarom binnen het scenarioteam om verschillende invalshoeken en belangen af te wegen, en tot een gezamenlijke keuze te komen.

Doel

Stel ten eerste het doel vast van de eerste opvang. Het samenkomen kan voor veel verschillende doelen worden ingezet, wat vervolgens weer veel invloed heeft op de vorm van de bijeenkomst. Vermeld zowel in de uitnodiging als aan het begin van de bijeenkomst het doel, zodat mensen weten wat ze kunnen verwachten.

Mogelijke doelen van een samenkomst

Altijd relevant:

- Samen aanwezig zijn, co-reguleren;
- Psycho-educatie geven (zeker wanneer dit vanwege capaciteitstekorten niet met iedere betrokkene uitgebreid individueel kan);
- Bij ouders van minderjarige slachtoffers: hen ondersteunen in hun rol, zodat zij hun kinderen goed kunnen begeleiden en steunen.

Mogelijk relevant:

- De stemming peilen van de gemeenschap;
- Informatie geven over het strafproces;
- De visie en getroffen maatregelen van de organisatie waar het misbruik heeft plaatsgevonden toelichten.

Voor wie

Baken duidelijk af voor wie de eerste opvang of bijeenkomst bestemd is. Het voornaamste onderscheid hierin is of de bijeenkomst alleen voor slachtoffers is, voor andere betrokkenen, of voor de bredere gemeenschap. Dit is afhankelijk van het doel van de samenkomst.

Weeg ook mee of de schaal van de eerste opvang of bijeenkomst proportioneel is aan de ernst van de zaak. Het optuigen van grootschalige samenkomsten kan van buitenaf een beeld doen ontstaan van de ernst van de zaak die mogelijk voor meer onrust zorgt. Een te kleinschalige bijeenkomst waar minder mensen zijn uitgenodigd kan echter ook leiden tot meer onrust omdat mensen die wel bezorgd zijn niet worden uitgenodigd.

Eerste opvang voor slachtoffers

Als de bijeenkomst gericht is op slachtoffers zelf, let er dan op dat er geen mensen buiten de boot vallen. Denk bijvoorbeeld aan slachtoffers of ouders van slachtoffers die niet deelnemen aan het strafproces. Bedenk ook hoe om te gaan met partijen die misschien geen slachtoffer zijn, maar zich wel zo voelen, zoals ouders van kinderen waarbij hoogstwaarschijnlijk geen misbruik heeft plaatsgevonden, maar die zich wel zorgen maken.

Eerste opvang voor direct betrokkenen

Bij het organiseren van eerste opvang voor direct betrokkenen gaat het vaak om situaties waarin seksueel misbruik heeft plaatsgevonden binnen een instelling of organisatie, zoals een school, zorginstelling of sportvereniging. In deze context bestaat doorgaans een sterke behoefte aan samenzijn en aan psycho-educatie bij mensen die op enige wijze verbonden zijn aan de plek waar het misbruik heeft plaatsgevonden.

Een belangrijke vraag daarbij is wie wel en wie niet als direct betrokken wordt aangemerkt. Die afbakening vraagt om zorgvuldige afwegingen, omdat zij bepalend is voor wie wordt uitgenodigd en welke behoeften centraal staan tijdens de bijeenkomst. Afhankelijk van de aard van de zaak en de context kan worden gekozen voor verschillende groepen, zoals:

- alleen ouders en kinderen uit een specifieke jaarlaag of groep;

- uitsluitend mensen die daadwerkelijk zorg of begeleiding hebben ontvangen van de verdachte;
- alle ouders en slachtoffers die lid zijn van een sportvereniging.

Welke afbakening passend is, verschilt per zaak en hangt samen met de mate van betrokkenheid, de verwachte onrust en de behoefte aan informatie en ondersteuning.

Eerste opvang voor de gemeenschap

In sommige gevallen wordt ervoor gekozen om niet alleen direct betrokkenen, maar een bredere gemeenschap uit te nodigen voor een bijeenkomst. Dit kan bijvoorbeeld gaan om alle inwoners van een wijk of dorp waar veel onrust is ontstaan. Deze mensen hebben meestal niet direct te maken gehad met het seksueel misbruik zelf, maar ervaren wel indirecte gevolgen, zoals gevoelens van onveiligheid, wantrouwen of bezorgdheid over hun leefomgeving.

Ook voor deze groep kan een samenkomst helpend zijn. Door informatie te geven, emoties te normaliseren en ruimte te bieden voor vragen, kan escalatie van onrust worden voorkomen en kan het gevoel van gezamenlijkheid worden versterkt. De focus ligt hierbij minder op individuele situaties en meer op algemene duiding en het herstellen van rust binnen de gemeenschap.

Anonimiteit en alternatieven voor mensen die niet aanwezig (willen) zijn

Voor alle vormen van eerste opvang geldt dat aandacht voor anonimiteit essentieel is. Niet iedereen wil dat anderen weten dat zij betrokken zijn, en voor sommige mensen is het te confronterend om in contact te komen met anderen die mogelijk ook slachtoffer zijn of direct betrokken zijn geweest.

Het is daarom belangrijk om, naast bijeenkomsten, altijd passende alternatieven te bieden voor mensen die niet aanwezig kunnen of willen zijn. Denk hierbij aan schriftelijke informatie, digitale bijeenkomsten, telefonische contactmogelijkheden of individuele gesprekken.

Wanneer (timing)

Ook wanneer er vanwege een lopend onderzoek nog weinig kan worden gedeeld over het strafproces, kan het bieden van psycho-educatie al veel betekenen in het verminderen van onrust en onzekerheid. De praktijk laat zien dat een samenkomst bij voorkeur eerder te vroeg dan te laat plaatsvindt. Hoewel een zorgvuldige voorbereiding belangrijk is, kan te lang wachten ertoe leiden dat er ruimte ontstaat voor speculatie en dat onrust verder toeneemt.

Een vroege bijeenkomst maakt het mogelijk om verwachtingen te managen, emoties te normaliseren en uitleg te geven over wat mensen wel en niet kunnen verwachten in de komende periode. Daarmee wordt een belangrijke basis gelegd voor rust en vertrouwen, ook als inhoudelijke informatie nog ontbreekt.

Overige aandachtspunten

- **Prioriteer direct betrokkenen.** De eerste opvang van direct betrokkenen is doorgaans urgenter dan het informeren van een brede gemeenschap. Zorg ervoor dat het organiseren van eerste opvang voor slachtoffers en ouders prioriteit krijgt.

- **Communiceer pas als de datum vaststaat.** Kondig een bijeenkomst pas aan wanneer de datum en praktische randvoorwaarden definitief zijn. Het wijzigen of intrekken van een aangekondigde datum kan juist extra onrust veroorzaken.
- **Besteed aandacht aan het tijdstip.** Denk niet alleen na over een geschikte datum, maar ook over het tijdstip van de samenkomst. Wanneer ouders worden uitgenodigd, is een bijeenkomst overdag op een doordeweekse dag vaak niet haalbaar. Het is ook niet wenselijk de bijeenkomst 's avonds laat te houden. Mensen kunnen dan pas laat naar bed, terwijl ze hun slaap juist zo hard nodig hebben om goed met de situatie te kunnen omgaan.

Vorm van de bijeenkomst (plenair of tafeltjesavond)

Samenkomsten kunnen grofweg op twee manieren worden vormgegeven: als plenaire bijeenkomst of in de vorm van een zogenoemde "tafeltjesavond". Welke vorm het meest geschikt is, hangt af van het doel van de bijeenkomst en van de doelgroep. Beide vormen kennen specifieke voor- en nadelen.

Plenaire bijeenkomst

Bij een plenaire bijeenkomst geven professionals een toelichting en delen zij informatie met de aanwezigen. De bezoekers zijn aanwezig als publiek. De boodschap is gericht op de groep als geheel en vragen worden plenair gesteld en beantwoord.

Voordelen:

- Alle aanwezigen ontvangen dezelfde informatie op een gestructureerde en eenduidige manier.
- Deze vorm werkt goed wanneer het doel is om een algemene boodschap of een gezamenlijk verhaal over te brengen.

Nadelen:

- In een grote groep bestaat het risico dat aanwezigen elkaar versterken in emoties, waardoor de sfeer snel kan omslaan.
- De drempel om vragen te stellen is relatief hoog, waardoor bezoekers hun vragen mogelijk niet durven te stellen.

Tafeltjesavond

Bij een tafeltjesavond kunnen bezoekers zich vrij door de ruimte bewegen en professionals benaderen die verspreid aanwezig zijn. Voorafgaande afstemming tussen hulpverleners en andere betrokken professionals is hierbij essentieel. Er moet duidelijk zijn welke informatie gedeeld kan worden, wie verantwoordelijk is voor welke onderwerpen en wanneer doorverwijzing naar een andere professional passend is.

Voordelen:

- Bezoekers kunnen gericht op zoek gaan naar de informatie die voor hen relevant is, wat ruimte biedt voor verschillende behoeften en doelgroepen.
- De drempel om vragen te stellen is lager, waardoor mensen makkelijker hun zorgen uiten.

- Er ontstaat meer onderling contact tussen bezoekers, wat kan leiden tot het delen van ervaringen en soms het ontmoeten van lotgenoten.
- De kans op onrust tijdens de bijeenkomst is kleiner, omdat interacties plaatsvinden in kleinere groepjes. In deze setting gebeurt het vaker dat mensen elkaar helpen hevige emoties te reguleren en opvattingen te nuanceren of relativeren.

Nadelen:

- Er is minder grip op welke boodschap bezoekers precies meekrijgen.
- Direct betrokkenen kunnen mogelijk ongewenst benaderd worden door nieuwsgierige bezoekers.

Combinatie

Tot slot kan er ook worden gekozen voor een gecombineerde vorm, waarbij de bijeenkomst start met een plenair gedeelte en vervolgens wordt voortgezet in een vrijere setting, zoals een tafeltjesavond. Deze aanpak combineert de voordelen van eenduidige informatievoorziening met ruimte voor individuele vragen en behoeften.

Aanwezige professionals

Bij het organiseren van eerste opvang is het belangrijk zorgvuldig te bepalen welke professionals aanwezig zijn. Deze keuze beïnvloedt niet alleen welke informatie kan worden gedeeld, maar ook de mate van (on)rust in de ruimte en het gevoel waarmee aanwezigen de bijeenkomst verlaten. De samenstelling van de groep professionals draagt daarmee direct bij aan het vertrouwen en de bereidheid van betrokkenen om zich constructief op te stellen. Hieronder worden enkele overwegingen toegelicht.

Samen aanwezig zijn

In het verloop van een grootschalige seksueel misbruikzaak wordt veel gevraagd van betrokkenen. Van hen wordt verwacht dat zij geduld hebben, meewerken aan het strafproces en begrip tonen voor het feit dat procedures tijd kosten. Die bereidheid ontstaat niet vanzelf.

Het helpt wanneer betrokkenen zien dat aan de andere kant, bij de betrokken professionals, gezamenlijk verantwoordelijkheid wordt genomen. Wanneer het mogelijk is om tijdens een eerste opvang of voorlichtingsbijeenkomst met het volledige scenarioteam gezamenlijk aanwezig te zijn en zichtbaar eenzelfde boodschap uit te dragen, ontstaat het gevoel: wij zijn er, we doen dit samen en ieders rol is hierin van belang. Deze gezamenlijke aanwezigheid vergroot het vertrouwen en creëert goodwill, wat de kans vergroot dat betrokkenen ook zelf bereid zijn om mee te werken en zich constructief op te stellen in het verdere verloop van de zaak.

Laat verantwoordelijke partijen zelf uitleg geven over hun beslissingen

Tijdens eerste opvang en voorlichtingsbijeenkomsten komt het regelmatig voor dat betrokken partijen een boodschap moeten overbrengen die als teleurstellend of frustrerend kan worden ervaren. Denk bijvoorbeeld aan het niet kunnen delen van informatie over het onderzoek. De praktijk laat zien dat dit soort boodschappen meer begrip oproepen wanneer de verantwoordelijke partij deze zelf toelicht.

Dit werkt niet alleen omdat de boodschap rechtstreeks van de bron komt, maar vooral omdat die partij het beste kan uitleggen waarom een bepaalde keuze wordt gemaakt. Het expliciteren van de onderliggende afwegingen en belangen vergroot het begrip, ook wanneer de uitkomst voor aanwezigen onbevredigend blijft.

Deze overweging speelt met name in situaties waarin er inhoudelijk niets kan worden gezegd over het verloop van het politieonderzoek. Politie en Openbaar Ministerie kunnen dan vaak weinig of geen informatie delen. Wanneer zij echter zelf aanwezig zijn om toe te lichten waarom dat zo is, en om uit te leggen dat deze terughoudendheid ook in het belang is van de aanwezigen, die gebaat zijn bij een zorgvuldig en succesvol strafproces, leidt dit doorgaans tot meer begrip. Dit werkt beter dan wanneer een andere partij moet uitleggen dat politie of OM afwezig is omdat zij niets kunnen delen.

VOORBEELD *In een grootschalige seksueel misbruikzaak wordt eerste opvang georganiseerd voor ouders van jonge slachtoffers. Het Openbaar Ministerie heeft besloten op dat moment geen informatie te geven over de stand van zaken van het onderzoek. Tegelijkertijd bestaan er grote zorgen over mogelijke beïnvloeding van slachtoffers en getuigen, wat de bruikbaarheid van verklaringen zou kunnen ondermijnen. Het Openbaar Ministerie benut de bijeenkomst om aan de betrokken gemeenschap uit te leggen wat nodig is voor een zorgvuldig verloop van het onderzoek: rust, tijd en het voorkomen van beïnvloeding. Door deze uitleg ontstaat bij aanwezigen het gevoel dat er serieus en zorgvuldig wordt gewerkt aan het naar de rechter brengen van de zaak. In plaats van frustratie over het gebrek aan informatie, groeit de motivatie om elkaar te ondersteunen in het voorkomen van beïnvloeding.*

Overzicht aanwezige professionals

Tijdens een eerste opvang of bijeenkomst zijn in ieder geval de volgende partijen aanwezig:

- **Politie**
- **Openbaar Ministerie**
- **Slachtofferhulp Nederland**
- **Centrum Seksueel Geweld**

Wanneer daarnaast andere professionals structureel deelnemen aan het scenarioteam, is het doorgaans raadzaam om ook hen uit te nodigen.

Afhankelijk van de kenmerken van de zaak en de context kan het zinvol zijn om aanvullende professionals aanwezig te laten zijn, zoals:

- **de burgemeester**, in de rol van burgermoeder of -vader;
- **een directeur of bestuurder** van de instelling waar de zaak speelt;
- **gedragsdeskundigen of maatschappelijk werkers**;
- **slachtofferadvocaten**.

Tot slot kan een bijeenkomst ook dienen om zicht te krijgen op hoe een gemeenschap met de situatie omgaat en welke zorgen, vragen of thema's leven. Dit signalerende doel kan op zichzelf

aanleiding zijn om specifieke professionals uit te nodigen, afhankelijk van de aard van de signalen die worden verwacht.

VOORBEELD *In een grootschalige seksueel misbruikzaak doet in de gemeenschap het gerucht de ronde dat de verdachte kinderen zou hebben besmet met hiv. Dit gerucht zorgt voor veel angst en onrust onder ouders en wordt ook tijdens de eerste opvang nadrukkelijk benoemd. Vanuit het perspectief van het strafproces bestaat er aanvankelijk terughoudendheid om inhoudelijke informatie te delen. Tegelijkertijd weet de politie dat deze specifieke zorg feitelijk ongegrond is: de verdachte had geen soa, waardoor besmetting met hiv niet mogelijk is. Doordat de politie aanwezig is bij de bijeenkomst, worden deze signalen rechtstreeks opgepikt en kan een nieuwe afweging worden gemaakt. In dit geval wordt besloten de acute onrust weg te nemen door wél te delen dat de verdachte geen soa had en dat de kinderen dus niet door hem met hiv besmet kunnen zijn.*

Deze casus laat zien dat aanwezigheid van de politie tijdens eerste opvang cruciaal kan zijn. Niet alleen om informatie te verstrekken, maar ook om te kunnen luisteren naar wat er leeft en om, waar nodig, een zorgvuldige heroverweging te maken tussen het beschermen van het onderzoek en het wegnemen van ernstige zorgen binnen de gemeenschap.

Medewerkers instelling wel of niet uitnodigen

Wanneer de zaak binnen een instelling speelt, is het een zorgvuldige afweging om medewerkers wel/niet uit te nodigen. Medewerkers willen vaak zelf graag aanwezig zijn, maar de ervaring leert ook dat als de emoties hoog oplopen tijdens de bijeenkomst, zij verwijten kunnen krijgen. Het is dus ook taak van het bestuur van een instelling om medewerkers hier eventueel tegen te beschermen door te zorgen dat ze niet zichtbaar aanwezig zijn. Dit is een afweging die maatwerk vereist.

Voorzitter

Kies voor een sterke voorzitter voor de samenkomst die het vertrouwen heeft van zowel de betrokken organisaties als de doelgroep van de bijeenkomst. Dit kan iemand zijn binnen het scenarioteam, maar er kan ook voor een externe voorzitter worden gekozen.

De rol van de voorzitter is heel belangrijk. De voorzitter moet het goede voorbeeld geven in hoe aanwezigen met de situatie omgaan: erkennen dat het een ingrijpende situatie is, en tegelijk laten zien dat het goed komt. Door kalm en zeker te blijven, kan de voorzitter onrust en escalaties voorkomen.

8D.3 Voorbereiding

De voorbereiding van een eerste opvang of voorlichtingsbijeenkomst begint met het maken van de inhoudelijke afwegingen zoals die eerder in dit hoofdstuk zijn uitgewerkt: Wat is het doel van de bijeenkomst, voor wie wordt deze georganiseerd, wanneer vindt zij plaats en in welke vorm, en welke professionals zullen aanwezig zijn?

Wanneer deze keuzes zijn gemaakt en vastgelegd, kan de voorbereiding worden geconcretiseerd. Dat betekent dat er gewerkt kan worden aan de praktische en inhoudelijke uitwerking van de bijeenkomst, zoals het programma, de rolverdeling en de communicatie.

Programma opstellen

Wanneer is vastgesteld wie aanwezig zijn en welk doel de bijeenkomst dient, kan het programma worden opgesteld. Maak dit programma zo concreet mogelijk. Denk aan een duidelijke tijdsplanning, heldere afspraken over wie welk onderdeel verzorgt en expliciete momenten waarop ruimte is voor vragen. Het exacte programma zal per bijeenkomst verschillen, afhankelijk van de eerder gemaakte keuzes. Wel komen in de praktijk een aantal programmaonderdelen vaak terug.

Opening en introductie

De voorzitter licht de opzet en structuur van de bijeenkomst toe en stelt de aanwezige professionals voor. Ook is dit het moment om eventuele spelregels te benoemen, zoals grenzen aan wat er inhoudelijk gedeeld kan worden in verband met het politieonderzoek, en afspraken over de vertrouwelijke aard van de bijeenkomst.

Wie zegt wat (niet)?

Bespreek in de voorbereiding expliciet wie tijdens de bijeenkomst welke informatie geeft. Stem dit af tussen de betrokken partners, zodat voor iedereen duidelijk is wie vragen over welk onderwerp beantwoordt. Het kan helpend zijn om vooraf een lijst met veelgestelde vragen (FAQ) op te stellen en per partner af te spreken wie het antwoord geeft (zie het kopje [Mogelijke vragen](#) verderop). Zo ontstaat eenduidigheid in de communicatie en wordt ook duidelijk welke informatie juist niet door een bepaalde partner wordt gedeeld, bijvoorbeeld vanwege het lopende politieonderzoek of andere verantwoordelijkheden.

Psycho-educatie

Een professional, bijvoorbeeld een gedragsdeskundige of psycholoog, geeft uitleg over de gevolgen van seksueel misbruik, mogelijke gedragsveranderingen, behandelmogelijkheden en hoe ouders en andere betrokkenen hiermee om kunnen gaan. Ook is het belangrijk om uitleg te geven over welke factoren helpend zijn in het verwerkingsproces (bijvoorbeeld de rol die ouders daarin hebben).

Ruimte voor vragen

Gedurende de samenkomst is ruimte voor vragen van aanwezigen. Bepaal vooraf wanneer en op welke manier vragen kunnen worden gesteld. Dit kan plenair zijn, maar ook in een meer individuele setting, afhankelijk van de gekozen vorm van de bijeenkomst en de behoeften van de doelgroep.

Samenvatting en afsluiting

Sluit de bijeenkomst af met een korte samenvatting en een toelichting op de vervolgstappen. Wijs deelnemers op beschikbare informatie, zoals folders en contactgegevens van betrokken organisaties voor verdere ondersteuning. Dit helpt om informatie te centraliseren en geeft deelnemers duidelijkheid over wat zij na afloop kunnen verwachten.

Locatie

Kies voor de bijeenkomst een passende locatie. Daarbij gelden de volgende aandachtspunten:

- **Kies niet de locatie waar de zaak zelf zich heeft afgespeeld**, maar een neutrale locatie daar in de buurt.
- **Zorg voor een rustige omgeving**, die indien nodig kan worden afgeschermd voor mensen die niet zijn uitgenodigd.
- **Houd rekening met de praktische randvoorwaarden**, zoals voldoende capaciteit van de ruimte en adequate parkeergelegenheid.
- **Organiseer de bijeenkomst niet in een wijk waar ten gevolge van de zaak onrust is ontstaan**. Uitwijken naar een andere locatie komt de rust in de buurt ten goede.

Uitnodigingen

Houd bij het sturen van uitnodigingen rekening met het volgende:

- **Maak in de uitnodiging duidelijk wat het doel van de bijeenkomst is** en wat bezoekers in grote lijnen kunnen verwachten. Dit helpt om verwachtingen te managen en teleurstelling te voorkomen.
- **Bij een bijeenkomst bedoeld voor slachtoffers verdient een persoonlijke uitnodiging de voorkeur**, bijvoorbeeld telefonisch. Is dit niet haalbaar, bijvoorbeeld vanwege beperkte capaciteit, vermeld dan altijd een contactnummer waar mensen terecht kunnen met vragen. Bij bijeenkomsten voor een bredere doelgroep kan worden gekozen voor een algemenere vorm van uitnodigen, bijvoorbeeld via een brief, flyer of online oproep.
- **Zorg dat de uitnodiging iedereen binnen de doelgroep bereikt**. Overweeg om informatie in meerdere talen aan te bieden en gebruik verschillende kanalen om drempels voor deelname te verlagen.

Een voorbeelduitnodiging is te vinden in [hoofdstuk 10. Bruikbare materialen](#).

Mogelijke vragen

Tijdens een eerste opvang of voorlichtingsbijeenkomst leven er doorgaans veel vragen bij aanwezigen. Om te voorkomen dat professionals hierdoor worden overvallen, elkaar tegen spreken of dat informatie achteraf moet worden gecorrigeerd of ingetrokken, is het belangrijk om mogelijke vragen vooraf binnen het scenarioteam te inventariseren en te bespreken.

Stel daarbij gezamenlijk vast **welke informatie wel en niet gedeeld kan worden, en welke argumentatie daarbij hoort**.

Onderstaande vragen zijn in eerdere bijeenkomsten aan de orde geweest. Deze opsomming is niet uitputtend. Het is raadzaam om vooraf na te gaan welke aanvullende vragen in de specifieke context van de zaak te verwachten zijn.

Vragen over het onderzoek en de verdachte

- Wie zijn de slachtoffers?
- Wat gebeurt er met de verdachte?
- Waarom duurt het onderzoek zo lang?

- Komt de verdachte nog terug in de gemeenschap?
- Wie zijn de kinderen van de verdachte?
- Gaan de kinderen van de verdachte weer naar school of opvang?
- Kunnen we aandacht van de pers verwachten?
- Waarom horen we zo weinig over de voortgang van het onderzoek?
- Wanneer kan informatie gedeeld worden over het politieonderzoek?

Vragen over het strafrechtelijk onderzoek en de verdachte gaan vaak over feiten, voortgang en consequenties. In de meeste gevallen kan hier inhoudelijk weinig over worden gedeeld, vanwege privacybescherming en omdat het onderzoek nog loopt.

Het is belangrijk om hierover direct en duidelijk te zijn. Wees expliciet dat bepaalde informatie niet kan worden gedeeld, en leg vooral ook uit waarom dat zo is. Deze uitleg helpt om frustratie te verminderen en begrip te creëren. Benoem bijvoorbeeld dat het delen van informatie kan leiden tot beïnvloeding van verklaringen, of dat dit het onderzoek kan schaden waardoor de zaak minder zorgvuldig kan worden behandeld. Maak daarbij duidelijk dat deze terughoudendheid ook in het belang is van de aanwezigen, omdat zij gebaat zijn bij een zorgvuldig onderzoek en een rechtvaardig strafproces dat standhoudt bij de rechter.

Vragen over eigen zorgen en opvoeding

- Hoe weet ik of mijn kind ook misbruikt is?
- Op welke signalen moet ik letten bij mijn kind?
- Hoe kan ik met mijn kind praten over wat er is gebeurd?
- Wat zeg ik tegen broertjes en zusjes van een kind dat slachtoffer is?

Voor dit type vragen is het essentieel dat er een psycholoog of gedragsdeskundige aanwezig is die hierover kan informeren. De antwoorden op deze vragen zijn primair gericht op psycho-educatie, normalisering en handelingsperspectief. Inhoudelijke handvatten en verdiepende informatie hierover zijn te vinden in [hoofdstuk 7B. Zorg voor ouders](#).

Vragen over verwijtbaarheid en het voorkomen van herhaling

- Had dit voorkomen kunnen worden?
- Wie is er verantwoordelijk voor wat er is gebeurd?
- Zijn er signalen gemist of verkeerd geïnterpreteerd?
- Welke maatregelen worden genomen om herhaling te voorkomen?
- Wat verandert er concreet in beleid, toezicht of werkwijze?

Vragen over verwijtbaarheid en preventie komen vaak voort uit een behoefte aan grip en veiligheid. Het is belangrijk om deze vragen serieus te nemen en tegelijkertijd realistisch te blijven. Leg uit dat seksueel misbruik helaas niet altijd te voorkomen is, ook niet wanneer organisaties alle bekende waarborgen hebben ingericht, zoals het vier-ogen-principe of screening van medewerkers. Er bestaan uitzonderingssituaties waarin misbruik toch plaatsvindt.

Tegelijkertijd is het van belang om helder te benoemen waar de verantwoordelijkheid ligt. Seksueel misbruik gebeurt omdat de pleger ervoor kiest dit te doen. Degene die misbruik pleegt heeft er vaak ook belang bij om dit verborgen te houden. De verantwoordelijkheid ligt daarmee bij de pleger, niet bij ouders, kinderen of professionals die te goeder trouw hebben gehandeld.

Vragen over de vorm van de bijeenkomst (relevant bij een tafeltjesavond)

- Waarom is niet gekozen voor een plenaire bijeenkomst?
- Is het niet beter als iedereen dezelfde antwoorden op alle vragen hoort?

Wanneer vragen worden gesteld over de gekozen vorm van de bijeenkomst, is het belangrijk dat de gemaakte afwegingen vooraf goed zijn doordacht, zodat deze helder kunnen worden toegelicht. Leg uit waarom voor een bepaalde vorm is gekozen en welk doel daarmee wordt gediend.

Zo kan bijvoorbeeld worden uitgelegd dat is gekozen voor een gezamenlijke start om iedereen dezelfde basisinformatie te geven, gevolgd door een meer informele setting omdat niet iedereen zich veilig voelt om vragen plenair te stellen. Door deze overwegingen expliciet te maken, ontstaat begrip voor de gekozen opzet en voelen aanwezigen zich serieuzer genomen in hun verschillende behoeften.

Pers

Een voorlichtingsbijeenkomst kan (media-)aandacht trekken. Wanneer de bijeenkomst is bedoeld voor direct betrokkenen, zoals slachtoffers en ouders, kan het noodzakelijk zijn om hen actief af te schermen van de pers om hun privacy en veiligheid te beschermen. Maak afspraken in het scenarioteam over hoe de bijeenkomst wordt afgeschermd door de pers. Werk bijvoorbeeld met een gastenlijst.

Spreek ook duidelijk af wie namens de betrokken organisaties de pers te woord staat. Meer informatie over het omgaan met de pers is te vinden in [hoofdstuk 8B](#).

Informeer bezoekers bovendien expliciet over hun positie ten opzichte van de pers. Geef bijvoorbeeld aan dat zij niet verplicht zijn om de pers te woord te staan, dat zij mogen doorlopen zonder te reageren en dat de betrokken organisaties de pers zullen informeren.

Waarborgen veiligheid

Bij het organiseren van eerste opvang of een voorlichtingsbijeenkomst is het belangrijk om vooraf expliciet stil te staan bij de veiligheid van alle aanwezigen. Dit betreft zowel de fysieke veiligheid als het omgaan met oplopende emoties in de groep.

Fysieke veiligheid

Wanneer de bijeenkomst besloten is en alleen bedoeld is voor een specifieke groep, kan worden gewerkt met een gastenlijst (en legitimatie bij binnenkomst) om te voorkomen dat ongenodigden toegang krijgen. In situaties waarin de doelgroep groter is of waarin de bijeenkomst een breder publiek aanspreekt, kan vooraf inschrijven helpen om een inschatting te maken van het aantal bezoekers en om de logistiek daarop af te stemmen.

Als er een reëel risico bestaat op een onveilige situatie, kan ervoor worden gekozen om politie op afroep beschikbaar te hebben. Het is daarbij doorgaans niet wenselijk dat zij zichtbaar aanwezig zijn in de ruimte, omdat dit juist kan bijdragen aan spanning of escalatie. Wel kan politie fungeren als achterwacht die indien nodig snel kan worden ingeschakeld.

Oplopende emoties bij aanwezigen

Bij grote onrust, protest of wantrouwen richting betrokken professionals kan het organiseren van een bijeenkomst spannend zijn. Soms is terughoudendheid terecht, maar in veel gevallen kan een goed geleide bijeenkomst juist helpen om spanning te verminderen en ruimte te creëren voor dialoog en duiding.

In dergelijke situaties is het extra belangrijk om te zorgen voor een gespreksleider die voldoende ervaring, gezag en vertrouwen heeft om de bijeenkomst in goede banen te leiden. Daarnaast kan het helpend zijn om bewust gebruik te maken van het zogenoemde redelijke midden. Vaak zijn er enkele vocale aanwezigen die boosheid of wantrouwen sterk en dominant uiten, en daarmee anderen kunnen meeslepen. Tegelijkertijd is er meestal ook een groep aanwezigen die milder en genuanceerder reageert. Door deze groep af en toe expliciet het woord te geven, wordt zichtbaar dat er verschillende manieren zijn om met de situatie om te gaan.

Wanneer vooraf grote onrust en sterke emoties worden verwacht, kan het bovendien passender zijn om te kiezen voor een meer kleinschalige opzet, zoals een tafeltjesavond in plaats van een plenair format, zoals eerder in dit hoofdstuk is beschreven.

9

Maatschappelijke onrust

In dit hoofdstuk: Wat wordt verstaan onder maatschappelijke onrust? Hoe kan binnen het scenarioteam doorlopend worden gepeild hoeveel onrust er is? Welke acties kunnen worden ondernomen om de onrust voor alle betrokkenen te beperken en escalatie te voorkomen?

Inhoudsopgave

Samenvatting vooraf	218
9.1 Waarom aandacht voor maatschappelijke onrust?	219
9.2 Definitie vaststellen	220
Algemene definitie maatschappelijke onrust	220
Gezamenlijke definitie bepalen	220
9.3 Risicofactoren bepalen en scenario's vaststellen	220
Risicofactoren bepalen	221
Scenario's vaststellen	222
9.4 Doorlopende beoordeling van dreiging op maatschappelijke onrust	222
Voorbeelden van signalen t.a.v. (dreigende) maatschappelijke onrust	223
Monitoren van (sociale) media	223
Inventariseren vragen en stemming van het publiek	223
Bouw herbeoordelingen in	224
9.5 Handelen bij dreigende maatschappelijke onrust	224
Transparante communicatie	224
Proportioneel handelen ten opzichte van de ervaren ernst van de zaak	224
Kanaliseren emoties en aansluiten bij beleving	225
Politieke en bestuurlijke druk	225
Omgaan met eigenrichting door burgers	225
Concrete acties om maatschappelijke onrust te verminderen	226

Samenvatting vooraf

- **Stel een duidelijke werkdefinitie op van maatschappelijke onrust.** Bepaal vroegtijdig wat in deze specifieke zaak geldt als maatschappelijke onrust en welke gedragingen signalen van escalatie zijn.
- **Breng risicofactoren tijdig in kaart.** Denk aan kenmerken van slachtoffers en verdachte, de context van de gemeenschap, mediagevoeligheid, eerdere vergelijkbare zaken en bestaand wantrouwen richting instanties.
- **Schets scenario's voor mogelijke ontwikkelingen.** Werk uit hoe onrust zich kan ontwikkelen, wat risicofactoren zijn, en welke stappen nodig zijn om escalatie te beperken.
- **Peil doorlopend de stemming in de samenleving.** Combineer monitoring van (sociale) media met signalen van sleutelfiguren in de gemeenschap om te begrijpen wat er leeft en welke risico's ontstaan.
- **Herbeoordeel de situatie regelmatig.** De situatie kan snel veranderen; vaste evaluatiemomenten zorgen dat maatregelen passend blijven bij de actuele stand van zaken.
- **Handel tijdig bij oplopende onrust.** Transparante communicatie, afgestemd handelen en het kanaliseren van emoties helpen om vertrouwen te behouden en escalatie te beperken.
- **Zorg dat acties proportioneel zijn.** Overhaaste of te grote maatregelen kunnen juist extra onrust creëren; sluit aan bij zowel de feitelijke ernst als de beleving van betrokkenen.
- **Tref zo nodig concrete maatregelen.** Denk aan inzet van de wijkagent, waarschuwen van onruststokers of zorgvuldig plannen van berichtgeving.

9.1 Waarom aandacht voor maatschappelijke onrust?

Zaken van seksueel misbruik maken veel emoties los. Wanneer het een grootschalige of zeer gevoelige zaak betreft, is het begrijpelijk dat de samenleving hierdoor geraakt wordt. Dit leidt regelmatig tot een zekere mate van onrust. Wanneer deze onrust aanhoudend is en een risico vormt voor de verstoring van de **openbare orde** en veiligheid, spreken we van maatschappelijke onrust.

Openbare orde = De rust, veiligheid en het ordelijk verloop van het openbare leven in de samenleving.

Slachtoffers en omstanders hebben baat bij rust en ruimte tijdens hun verwerkingsproces, en rust is nodig om verdachten en hun naasten veilig te houden. Rust is ook noodzakelijk tijdens een strafrechtelijk onderzoek. Het helpt het scenarioteam daarnaast om weldoordachte keuzes te maken en verschillende belangen af te wegen. Maatschappelijke onrust vormt dan ook een belangrijke hinder bij grootschalige seksueel misbruikzaken. Hoewel onrust niet altijd te voorkomen is, is het belangrijk om het zoveel mogelijk te beperken door de ontwikkeling ervan te monitoren.

VOORBEELD *Bij een grote seksueel misbruikzaak op een school staan er voortdurend media op het schoolplein. Het bestuur is druk met pers en beveiliging, waardoor er onrust heerst op school. Voor kinderen maakt dit het lastig om zich op hun lessen te concentreren.*

VOORBEELD *Na een grote seksueel misbruikzaak lekt het adres van de verdachte uit op sociale media. Buurtbewoners roepen op om hem te verjagen, waardoor de politie moet ingrijpen en de verdachte in bescherming moet nemen. Dit bemoeilijkt het rechtsproces, omdat de man publiekelijk wordt belaagd.*

In het ergste geval kan maatschappelijke onrust leiden tot een calamiteit of crisissituatie. Denk hierbij aan **openbare geweldpleging** of andere grootschalige verstoringen van de openbare orde. Wanneer de situatie geëscaleerd is, komt de politie veelal in actie om de rust terug te brengen. In het scenarioteam kunnen besluiten worden genomen om te voorkomen dat het tot een calamiteit of crisissituatie komt. Dit hoofdstuk beschrijft vier stappen:

Openbare geweldpleging = Het samen met anderen en in het openbaar plegen van geweld.

- **Definitie vaststellen**
- **Risicofactoren bepalen en scenario's schetsen**
- **Doorlopende beoordeling van dreiging op maatschappelijke onrust**
- **Handelen bij dreigende maatschappelijke onrust**

In dit hoofdstuk staan aandachtspunten om de kans dat calamiteiten en crisissituaties ontstaan zo klein mogelijk te houden. Het vroeg signaleren van en handelen op (dreigende) onrust is hierbij cruciaal.

9.2 Definitie vaststellen

Algemene definitie maatschappelijke onrust

*(Zichtbare) collectieve gedragingen in situaties die voortkomen uit maatschappelijk ongenoegen.*¹

Er zit een belangrijk verschil tussen maatschappelijk ongenoegen en maatschappelijke onrust. Bij maatschappelijk ongenoegen zijn burgers boos of ontevreden met een bepaalde situatie of incident. Bij maatschappelijke onrust uit dit ongenoegen zich in collectieve gedragingen. Het is dit laatste wat een risico vormt voor de openbare orde en de afhandeling van een seksueel misbruikzaak bemoeilijkt.

Gezamenlijke definitie bepalen

Maatschappelijke onrust ziet er in de praktijk in iedere zaak anders uit. De vorm die onrust aanneemt, hangt sterk af van de kenmerken van de zaak, zoals de betrokken personen en de maatschappelijke context. Het is daarom van belang dat ketenpartners en betrokken organisaties gezamenlijk afstemmen hoe maatschappelijke onrust in de specifieke situatie wordt herkend en geduid.

Concreet betekent dit dat het raadzaam is om vroegtijdig in het scenarioteam een werkdefinitie op te stellen:

- **Hoe ziet het maatschappelijk ongenoegen er in deze zaak uit? Waarop richt het ongenoegen zich concreet?** Denk aan onvrede over het optreden van instanties, woede over de ernst van de feiten of bezorgdheid over de veiligheid van betrokkenen.
- **Welke risicovolle gedragingen kunnen uit het ongenoegen ontstaan? Vormen deze een risico voor de veiligheid, openbare orde en/of de afhandeling van de zaak?** Welke signalen in de samenleving geven aan dat de situatie uit de hand dreigt te lopen of kan escaleren?

Door hierover in een vroeg stadium gezamenlijke afspraken te maken, ontstaat een gemeenschappelijk kader voor signalering en actie. Zo kan sneller worden vastgesteld wanneer zich maatschappelijke onrust voordoet en welke interventies nodig zijn om rust te creëren.

9.3 Risicofactoren bepalen en scenario's vaststellen

Het risico op maatschappelijke onrust verschilt van zaak tot zaak. Het hangt samen met de kenmerken van de zaak en de bredere maatschappelijke context waarin zij plaatsvindt. Het is daarom belangrijk om in een vroeg stadium een inschatting hierop te maken door:

- de risicofactoren in kaart te brengen;
- scenario's vast te stellen van hoe de onrust zich op basis hiervan mogelijk ontwikkelt.

¹ Gebaseerd op de definitie van maatschappelijke onrust zoals beschreven door de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV, z.d.).

Collectieve gedragingen = Gedrag van groepen mensen dat ontstaat in reactie op een gedeelde situatie of emotie, zoals onrust, protest of saamhorigheid.

Maatschappelijk ongenoegen = Gevoelens van onvrede, boosheid of wantrouwen in de samenleving over een bepaalde situatie of ontwikkeling.

Door dit tijdig te doen, kan er doelgericht worden gehandeld en worden overhaaste beslissingen voorkomen. Hieronder volgt een overzicht van mogelijke risicofactoren die houvast bieden bij het maken van een analyse.

Risicofactoren bepalen

De slachtoffers	Er is een groot aantal slachtoffers, de slachtoffers zijn (jonge) kinderen, of de slachtoffers behoren tot een andere kwetsbare groep.
De verdachte	De verdachte is een bekende Nederlander of een prominent figuur in de lokale gemeenschap, of de verdachte behoort tot een politiek gemarginaliseerde groep .
Band slachtoffers-verdachte	Situaties waarin de verdachte mogelijk misbruik heeft gemaakt van een machtspositie of vertrouwensband, zoals in het onderwijs, of een religieuze instelling.
Type misbruik	Bij feiten waar een hogere straf voor staat, zijn heftigere reacties te verwachten.
Plaats	Als de zaak in een kwetsbare wijk of plaats speelt, is de kans dat er al langer gevoelens van ontevredenheid en wantrouwen spelen groter.
Reikwijdte	Wanneer slachtoffers zich in één locatie of gemeenschap concentreren, zal de onrust daar groter zijn dan wanneer slachtoffers verspreid over het land wonen.
Tijdsspanne	De zaak heeft zich kortgeleden afgespeeld, of het misbruik heeft over een lange periode plaatsgevonden en is dus lang onontdekt gebleven.
Verwijtbaarheid	Het publiek heeft het idee dat instanties het misbruik hadden kunnen voorkomen of niet goed hebben (af)gehandeld.
Zondebok	Mensen wijzen vanuit een behoefte aan controle en duiding een partij, persoon, bevolkingsgroep of instantie als zondebok voor de zaak aan.
Dubbele belangen	Betrokkenen met dubbele belangen kunnen aanleiding zijn voor extra onrust. Denk bijvoorbeeld aan een ouder die ook in het schoolbestuur zit, of een betrokken professional die ook banden heeft met de verdachte.
Mediagevoeligheid	Veel factoren kunnen een zaak interessant maken voor de media. Bijvoorbeeld de beschikbaarheid van beeldmateriaal, of als de verdachte en/of slachtoffer bekende Nederlanders zijn. De mate en de toon van media-aandacht kan een voorspeller zijn van onrust.
Hechte of gesloten gemeenschap	Er is veel onderling contact binnen de gemeenschap, betrokkenen kennen elkaar goed. Dit kan ervoor zorgen dat geruchten sneller de rondte doen en dat betrokkenen hun eigen plan trekken buiten instanties om.

Gemarginaliseerde groep = Groep mensen die structureel minder macht, kansen of invloed heeft in de samenleving en daardoor sneller buiten beeld raakt of benadeeld wordt.

Wantrouwen naar overheid	Al bestaand wantrouwen richting (overheid)instanties en een gevoel niet gehoord te worden. Mensen zullen zich sneller negatief uiten op het handelen van betrokken partijen.
Herhaling van zaken	Als er kortgeleden vergelijkbare zaken hebben gespeeld, kan al bestaande maatschappelijke onrust verder aangewakkerd worden. Dit speelt extra wanneer er in de omgeving of in dezelfde organisatie eerder een zaak heeft gespeeld.
(Angst op) herhaling	Als de verdachte bijvoorbeeld (nog) niet is gearresteerd of als de voorlopige hechtenis wordt geschorst, of als er een daadwerkelijke herhaling heeft plaatsgevonden.

Scenario's vaststellen

Wanneer de risicofactoren in kaart zijn gebracht en er meer inzicht is, is het belangrijk om op basis van de nieuwste informatie scenario's vast te stellen. Deze scenario's vormen de basis om mogelijke interventies voor te bereiden die onrust kunnen beperken of voorkomen (zie ook het kopje [Handelen bij dreigende maatschappelijke onrust](#)). Een zorgvuldige analyse geeft overzicht en maakt het mogelijk om gericht te handelen, ook als er druk van buitenaf ontstaat om snel te reageren. Bij het vaststellen van scenario's kunnen de methoden beschreven onder sectie 3 nuttig zijn.

Hulpvragen:

- Met welke scenario's kunnen we te maken krijgen?
- Wat is het slechtst denkbare scenario?
- Op welke scenario's kunnen we zelf acteren, en wanneer is extra hulp nodig? En van wie?

9.4 Doorlopende beoordeling van dreiging op maatschappelijke onrust

Maatschappelijke onrust is geen statisch gegeven, maar een dynamisch proces. De situatie kan van moment tot moment veranderen; soms wordt het rustiger, soms laait de onrust plotseling weer op. Deze ontwikkelingen kunnen snel gaan. Ze zijn afhankelijk van emoties, interacties en externe gebeurtenissen, zoals mediaberichten of uitspraken van betrokkenen. Het verloop is moeilijk te voorspellen. Juist daarom is het belangrijk om voortdurend een vinger aan de pols te houden. Zo kan snel worden gehandeld als de situatie dreigt te escaleren, of preventief worden ingegrepen om escalatie voor te zijn.

Omdat maatschappelijke onrust voortkomt uit menselijke emoties, is het essentieel om te begrijpen wat er leeft onder mensen. Hierbij helpt het monitoren van (sociale) media, waar vaak goed zichtbaar is hoe mensen zich voelen of welke verhalen rondgaan. Daarnaast is direct contact met betrokkenen en eventueel met sleutelfiguren uit gemeenschappen belangrijk. Door die informatiebronnen te combineren ontstaat een rijker beeld van de stemming en de mogelijke risico's.

Voorbeelden van signalen t.a.v. (dreigende) maatschappelijke onrust

- Betrokkenen die zelf aan waarheidsvinding gaan doen;
- Berichten op sociale media waar zaakinhoudelijke informatie wordt verspreid;
- Berichten op sociale media waar betrokkenen elkaar oproepen om in actie te komen;
- Het verspreiden van privacygevoelige informatie over de verdachte;
- Vandalisme aan het adres van een organisatie, instelling of de woning van de verdachte;
- Bedreigingen richting de verdachte;
- Bedreigingen richting betrokken advocaten of andere professionals.

Monitoren van (sociale) media

Hoe een verhaal zich via de media verspreidt, speelt vaak een grote rol in het ontstaan en versterken van maatschappelijke onrust. Monitoring is daarom een effectief middel om signalen van dreigende escalatie tijdig te zien. De politie en gemeenten beschikken over tools om (sociale) media te monitoren.

Tips en aandachtspunten:

- Breng in kaart hoe het verhaal wordt opgepikt door journalisten en media.
- Volg publieke discussies op sociale platforms zoals X, TikTok, Facebook of Instagram.
- Let op stemming, geruchten, vragen en zorgen die rondgaan.
- Identificeer invloedrijke accounts of journalisten die het narratief bepalen.
- Kijk naar oproepen tot actie of tekenen van afnemend vertrouwen in instanties.

Deze monitoring geeft ook inzicht in welke informatie nog ontbreekt en welke zorgen leven. Die kennis kan vervolgens gebruikt worden om communicatie beter aan te laten sluiten op vragen.

Inventariseren vragen en stemming van het publiek

Sociale media geven slechts een deel van het beeld. Ook in fysieke interacties is het belangrijk om signalen op te vangen. Mensen die binding hebben met de gemeenschap zijn hiervoor onmisbaar: de wijkagent, straatcoaches, buurtinitiatieven of andere lokale sleutelfiguren. Zij fungeren als ogen en oren van de wijk en kunnen doorgeven hoe er over de zaak gesproken en gedacht wordt. Bespreek in het scenarioteam hierover:

- Wie is voor deze gemeenschap een vertrouwensfiguur en weet hoe de sfeer in de gemeenschap is?
- Welke personen in de gemeenschap kunnen het gevoel dat leeft goed vertegenwoordigen?

Daarnaast geven bijeenkomsten en persmomenten waardevolle informatie. Let niet alleen op de inhoud van de vragen, maar ook op de emoties die worden geuit: boosheid, angst, wantrouwen of juist steun. Deze feedback kan vervolgens worden gebruikt om communicatie bij te stellen en interventies beter af te stemmen.

Bouw herbeoordelingen in

Een eerste analyse is belangrijk, maar niet voldoende. Nieuwe ontwikkelingen kunnen eerdere informatie snel achterhalen. Plan vaste momenten om de situatie opnieuw te beoordelen: kloppen de eerdere inschatting en geschetste scenario's nog, en wordt er adequaat gehandeld gezien de actuele omstandigheden? Het maken van een tijdlijn kan hierbij helpen, waarin zowel de feitelijke gebeurtenissen als de emoties en reacties in de samenleving zichtbaar worden.

9.5 Handelen bij dreigende maatschappelijke onrust

Het peilen van maatschappelijke onrust is geen doel op zich. Het is bedoeld om een actueel beeld te vormen van (dreigende) onrust. Wanneer blijkt dat spanningen oplopen, is het belangrijk om hiernaar te handelen.

In dit onderdeel worden enkele uitgangspunten beschreven die gelden bij het omgaan met maatschappelijke onrust.

Transparante communicatie

Omdat maatschappelijke onrust vaak ontstaat uit onzekerheid, wantrouwen en zorgen onder het publiek, is transparante informatieverstrekking van groot belang voor het verminderen ervan. Vaak zijn professionals terughoudend om te communiceren, omdat ze de zaak "niet groter willen maken dan het is". Echter, niet communiceren is óók communiceren. Radiostilte van betrokken partijen kan er juist voor zorgen dat mensen meer speculeren of van het ergste scenario uit gaan. De lessen over effectieve en transparante communicatie zijn te vinden in [hoofdstuk 8A. Communicatie – algemene lessen](#).

Proportioneel handelen ten opzichte van de ervaren ernst van de zaak

Bij de eerste signalen van mogelijke onrust kan de neiging ontstaan om snel en groots te handelen om escalatie te voorkomen. Dit kan averechts werken. Rust en zorgvuldigheid blijven ook hier cruciaal. Zorg ervoor dat de acties die worden ondernomen in verhouding staan tot de feitelijke situatie én tot hoe betrokkenen die situatie ervaren. Het **proportionaliteits- en subsidiariteitsbeginsel** zijn hier van toepassing.

VOORBEELD Wanneer er nog weinig informatie openbaar is, maar er wél een telefonische vragenlijst wordt geopend, kan dit juist extra vragen en onzekerheid oproepen. Voor de beeldvorming wekt zo'n actie al snel de indruk dat er iets ernstigs of grootschaligs aan de hand is, terwijl dat (nog) niet zo hoeft te zijn.

Proportionaliteits- en subsidiariteitsbeginsel
= Uitgangspunten die bepalen dat ingrijpen niet verder mag gaan dan nodig (proportionaliteit) en alleen wordt ingezet als er geen minder ingrijpend alternatief is (subsidiariteit).

Kanaliseren emoties en aansluiten bij beleving

Naast het zorgvuldig afstemmen van acties op de feitelijke ernst van de zaak is het ook belangrijk aandacht te hebben voor de emoties die leven bij betrokkenen. Grootschalige seksueel misbruikzaken roepen vaak heftige collectieve gevoelens op. Uit onderzoek blijkt dat situaties kunnen escaleren wanneer gevoelens van angst en rechtvaardige boosheid worden omgezet in een gerichte behoefte om zelf in te grijpen of te straffen (Asif & Weenink, 2022). Het kanaliseren van deze emoties is daarom niet alleen van belang voor het verminderen van spanning, maar ook om te voorkomen dat mensen het heft in eigen handen nemen.

Emoties kanaliseren kan bijvoorbeeld door het organiseren van bijeenkomsten, zie hiervoor [hoofdstuk 8D. Eerste opvang en \(voorlichtings\)bijeenkomsten](#).

Ook bestuurders zoals een burgemeester kan hierin een belangrijke rol spelen. Als herkenbaar gezicht en verbindende figuur kan deze optreden als burgervader of -moeder: zichtbaar meelevend met de emoties die spelen, maar tegelijkertijd ook relativerend en nuancerend.

Politieke en bestuurlijke druk

Vaak mengen zich bij grote zaken veel partijen zich in het debat. Zij proberen hun eigen perspectief op te leggen of gebruiken de zaak om hun belangen of standpunten onder de aandacht te brengen. Dit geldt ook voor de politiek. Politici kunnen een zaak aangrijpen om een narratief te schetsen dat past binnen hun politieke agenda.

Hoewel dit niet volledig te voorkomen is, ligt er bij betrokken instanties een duidelijke verantwoordelijkheid om hier zorgvuldig mee om te gaan. Laat zaakinhoudelijke communicatie aan het OM over. Blijf in de eigen communicatie zo neutraal en feitelijk mogelijk, en laat je niet meeslepen in politieke framing. Waar nodig kunnen politieke uitspraken genuanceerd worden door feiten te benadrukken en context te bieden. Probeer te voorkomen dat het publieke debat verder wordt aangewakkerd door speculatie of eenzijdige interpretaties.

VOORBEELD *Wanneer een verdachte behoort tot een gemarginaliseerde groep, kan dit door politici worden aangegrepen om een breder frame te schetsen. Bijvoorbeeld dat misbruik binnen die groep een groot probleem vormt. Zo kan de zaak worden gebruikt om angst aan te wakkeren en politiek voordeel te behalen. Voor hulpverleners en instanties is het van belang om hier nuance aan te brengen: mensen serieus nemen in hun zorgen, maar tegelijk voorkomen dat er onterechte generalisaties ontstaan en onnodige angst ontstaat.*

Omgaan met eigenrichting door burgers

In situaties van maatschappelijke onrust kan het voorkomen dat burgers het heft in eigen handen nemen, bijvoorbeeld door zelf onderzoek te doen, verdachten publiekelijk te beschuldigen of op te roepen tot actie. Onderzoek laat zien dat deze **eigenrichting** vaak voortkomt uit gevoelens van angst en rechtvaardige boosheid, die worden omgezet in een gerichte behoefte om zelf in te grijpen (Asif & Weenink, 2019).

Eigenrichting = Het zelf straffen of aanpakken van (vermeende) daders door burgers, buiten de politie en het rechtssysteem om. Ook wel: "het heft in eigen handen nemen".

Wat niet werkt

Onderzoek naar vigilante gedrag laat zien dat bepaalde reacties averechts kunnen werken (Silke, 2001; Tippett, 2024). Het volledig negeren van dit gedrag kan het gevoel versterken dat instanties tekortschieten. Tegelijkertijd kan een harde, directe afkeuring of confrontatie het wantrouwen en de boosheid juist vergroten en daarmee verdere escalatie in de hand werken. Ook kritiekloze acceptatie van burgerinitiatieven is risicovol, omdat dit schadelijke praktijken kan normaliseren.

Wat wel werkt

Effectiever is een aanpak die ruimte biedt voor de onderliggende zorgen van burgers, maar tegelijkertijd duidelijke grenzen stelt aan gedrag (Silke, 2001; Tippett, 2024). Daarbij kan worden gedacht aan:

Doxing = Het online openbaar maken van persoonlijke gegevens van iemand (zoals naam, adres of contactgegevens), vaak met als doel die persoon onder druk te zetten of schade toe te brengen.

- Het duidelijk afbakenen dat opsporing, aanhouding en bestraffing bij professionals liggen;
- Het expliciet stellen van grenzen aan gedrag, zoals **doxing**, intimidatie en geweld;
- Het indirect verminderen van draagvlak voor eigenrichting, bijvoorbeeld door feitelijk te benoemen dat onschuldige personen ten onrechte beschuldigd kunnen worden of door schadelijke gevolgen van dit gedrag zichtbaar te maken.

Persoonsgegevens = Informatie over een persoon, zoals naam, adres, geboortedatum en telefoonnummer. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om iemand te identificeren.

Concrete acties om maatschappelijke onrust te verminderen

- **Persoonsgegevens** van de verdachte beschermen;
- Wijkagent informeren om een oogje in het zeil te houden in de woonomgeving van de verdachte;
- Niet in uniform op huisbezoek gaan (afhankelijk van of de politie dit mogelijk en passend acht);
- Verdachte wijzen op diens rechten, bijv. in geval van bedreigingen;
- Onruststokers wijzen op de mogelijkheid dat er aangifte tegen hen gedaan wordt wegens smaad en laster;
- Bij onrust in de woonomgeving van de verdachte een **aandachtsvestiging op locatie** maken;
- Berichtgeving die mogelijk onrust veroorzaakt niet vlak voor het weekend verzenden.

Aandachtsvestiging op locatie = Een alertering in het politiesysteem over een locatie. Dit zorgt ervoor dat bij meldingen over of op de locatie direct een bericht in beeld komt met achtergrondinformatie, zodat de politie alert en passend kan reageren op incidenten.

Naslag en bruikbare materialen

10

Bruikbare materialen

Inhoudsopgave

Materialen voor slachtoffers, ouders en naasten	233
Folders psychoeducatie	233
Audio- en videomateriaal	233
Pers, sociale media en privacy	234
Materialen voor professionals	234
Audio- en videomateriaal	234
Handreikingen	234
Rechten en veiligheid van minderjarigen	234
Seksuele ontwikkeling	235
Online seksueel misbruik	235
Videomateriaal voor in de klas of groep	236
Werking van het strafproces	236
Voorbeeldteksten	237
Brieven aan ouders	237
Brief aan huisartsen	239
Tekst onder persbericht	240

Materialen voor slachtoffers, ouders en naasten

Folders psychoeducatie

Folder: Wat te doen als je kind (vermoedelijk) is misbruikt? (CSG)

Folder: Wat te doen als je kind seksueel misbruik heeft meege- maakt? (CSG)

Folder: Wat te doen als je kind te maken heeft gehad met online misbruik? (CSG)

Folder: Wat te doen als je kind op zeer jonge leeftijd is misbruikt of geen herinneringen lijkt te hebben aan het misbruik? (CSG)

Folder: Hoe kunnen professionals ouders ondersteunen in het verwerkingsproces na seksueel misbruik van hun kind? (CSG)

Audio- en videomateriaal

Podcast: De rol van ouders na seksueel misbruik (CSG)

Explainers (Slachtofferhulp Nederland)

Video's voor ouders (CSG)

Video's voor kinderen (CSG)

Video's voor personen met een verstandelijke beperking (CSG)

Video's over vragen aan de politie over (online) seksueel misbruik (CSG)

Video's over herstellen na seksueel misbruik (CSG)

Pers, sociale media en privacy

Vergeet-me-recht –
veiliginternetten.nl

Privacyinstellingen –
veiliginternetten.nl

Hoe ga je om met
media bij persoonlijke
calamiteiten? - Namens
de Familie

Materialen voor professionals

Audio- en videomateriaal

Video's voor leer-
krachten (PO) (CSG)

Video's voor leer-
krachten (VO) (CSG)

Video's voor zorgpro-
fessionals (CSG)

Video's voor profes-
sionals die werken
met personen met
een verstandelijke
beperking (CSG)

Video's over hidden
groups (CSG)

Auditieve toelichting
door Iva Bicanic over
verschillende thema's

Handreikingen

Handreiking: Seksueel
misbruik (Rutgers)

Over de grens?
Handreiking voor
leraren in het basison-
derwijs

Over de grens?
Handreiking voor
leraren in het voort-
gezet onderwijs

Diagnostiek bij (een
vermoeden van)
seksueel misbruik bij
kinderen (Nederlandse
Vereniging voor
Kindergeneeskunde)

Ingrijpende jeugdervaringen - Augeo

Toolkit
Suïcidepreventie (113)

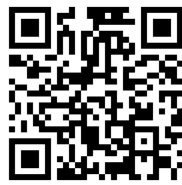

Rechten en veiligheid van minderjarigen

Informatie over
rechten van minderjarigen (Artsenfederatie KNMB)

Kindcheck - Augeo

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling - Augeo

Seksuele ontwikkeling

Richtlijn Seksuele ontwikkeling

Relationele en seksuele ontwikkeling van kinderen met een beperking (0-18 jaar) (Rutgers)

Online seksueel misbruik

Eerste Hulp na
Online Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag

Stappenplan Sexting

Videomateriaal voor in de klas of groep

Het speciale
Jeugdjournaal over
grenzen aangeven

Klokhuis: Je lijf is van
jou

Zapp Doorbreekt:
Grensoverschrijdend
gedrag

(Werking van) het strafproces

Brochure voor slacht-
offers van seksueel
misbruik (politie)

Webpagina: Hoe
werkt het strafproces?
(Slachtofferhulp
Nederland)

Webpagina: Rechten
voor slachtoffers
(Slachtofferhulp
Nederland)

Webpagina: Gesprek
met de officier van
justitie (Slachtofferhulp
Nederland)

Webpagina: Getuige
in een strafzaak (recht-
spraak.nl)

Overzicht gespeciali-
seerde slachtofferad-
vocaten (Raad voor
Rechtsbijstand)

Beste timing voor
EMDR als er een rechts-
zaak loopt

Wat eerst: traumabe-
handeling of aangifte?

Voorbeeldteksten

Brieven aan ouders

Let op: iedere zaak vraagt om maatwerk. Gebruik voorbeeldteksten uitsluitend als houvast of richting; neem ze nooit één-op-één over. Stem de communicatie altijd zorgvuldig af met het scenarioteam.

(Een vermoeden van) seksueel misbruik is aan het licht gekomen

Beste ouder(s)/verzorger(s),

Op [datum] hebben wij een melding ontvangen van ouders dat hun kind mogelijk is geconfronteerd met seksueel grensoverschrijdend gedrag door een medewerker van [instelling/vereniging]. Dit bericht heeft ons zeer geraakt. Mede namens de [bestuursvoorzitter/directeur] van [instelling/vereniging] informeer ik u hierbij over de stappen die sindsdien zijn gezet.

Met de betreffende ouders is contact geweest. Wij blijven met hen in contact en volgen zorgvuldig wat dit voor hun kind betekent. Wij hebben passende hulp aangeboden. De belangen en gevoelens van het betrokken kind en de ouders zijn voor ons leidend in de stappen die wij zetten.

Wij zijn tevens in gesprek gegaan met de betreffende medewerker. Deze is voorlopig op non-actief gesteld. Daarnaast hebben wij contact opgenomen met de politie en met de daarvoor aangewezen vertrouwensinspecteur van de onderwijsinspectie. Het is van groot belang dat er zorgvuldig politieonderzoek plaatsvindt naar wat er heeft plaatsgevonden. Op dit moment is het nog te vroeg om conclusies te trekken. In verband met het lopende politieonderzoek kunnen wij op dit moment geen verdere inhoudelijke informatie delen. Wij vragen hiervoor uw begrip.

De betrokken medewerker was onder andere werkzaam binnen [de klas/de groep/het team/...] waarin uw kind zit. Wij kunnen ons goed voorstellen dat dit vragen bij u oproept of dat u hierover met uw kind in gesprek wilt gaan. Probeer het kind niet zelf uit te horen over mogelijk misbruik. Dit kan verwarrend zijn voor het kind. Ook kan het zijn dat een kind dan antwoorden geeft die een volwassene verkeerd interpreteert. Vertelt het kind spontaan iets? In bijgaande link staan tips hoe u zo'n gesprek kunt aanpakken. [Wat doen bij vermoeden van seksueel misbruik van een kind?](#) U kunt altijd met de politie overleggen voor advies. U kunt ook overleggen met het Centrum Seksueel Geweld (0800-0188).

Wij zijn voornemens om later deze week een bijeenkomst voor ouders te organiseren. U ontvangt hierover zo spoedig mogelijk nadere informatie.

Heeft u behoefte aan contact of heeft u vragen, dan kunt u contact met mij opnemen. Wij zullen u zo snel mogelijk te woord staan.

Met vriendelijke groet,

[Naam]

[Functie]

[Contactgegevens]

Uitnodiging ouderbijeenkomst

Beste ouders/verzorgers,

Wij nodigen u uit voor een ouderbijeenkomst om u te informeren over het volgende.

Er is een vermoeden van seksueel grensoverschrijdend gedrag binnen [instelling/vereniging/buurt] door een volwassene jegens één of meer kinderen. Wij willen u informeren over de maatregelen die [instelling/vereniging/buurt] tot nu toe heeft getroffen om het grensoverschrijdende gedrag onmiddellijk te stoppen en de veiligheid van alle kinderen te garanderen. Wij willen u op deze avond ook handreikingen geven over hoe u uw kind kunt begeleiden.

Daarom organiseren wij een ouderbijeenkomst op [datum] om [tijd], waarvoor wij u van harte uitnodigen.

Tijdens deze bijeenkomst zijn vertegenwoordigers aanwezig van [aanwezige partijen]. Naast onze informatie is er volop gelegenheid tot het stellen van vragen. Na afloop kunt u ook persoonlijk de aanwezige vertegenwoordigers van [aanwezige partijen] aanspreken.

Wij rekenen op uw komst. Mocht u onverhoopt niet aanwezig kunnen zijn, laat ons dat dan even weten.

Voor alle betrokkenen – kinderen, ouders, [professionals] – is dit een moeilijke periode. Wij verzoeken eenieder in deze gevoelige zaak om terughoudend en zorgvuldig te communiceren. Dit is van belang om het lopende onderzoek niet te verstoren en om te voorkomen dat de impact op mogelijke slachtoffers onbedoeld groter wordt. Zodra wij meer duidelijkheid krijgen over het vervolg, stellen wij u daarvan in kennis.

Met vriendelijke groet,

[Naam]

[Functie]

[Contactgegevens]

Brief aan huisartsen

Let op: Enkel versturen met toestemming van het slachtoffer of diens gezaghebbende ouders/verzorgers.

Geachte collega,

Via deze weg informeren wij u dat één van uw patiënten mogelijk betrokken is bij een onderzoek naar seksueel misbruik.

De betreffende patiënt is in beeld bij [organisatie/instantie, bijvoorbeeld: het Centrum Seksueel Geweld / politie]. Afhankelijk van de situatie kan sprake zijn van forensisch, medisch, psychologisch en/of psychosociaal onderzoek en begeleiding.

Wij vinden het belangrijk dat u als huisarts op de hoogte bent, gezien uw rol als centrale zorgverlener en eerste aanspreekpunt voor de patiënt en diens naasten. Het kan zijn dat de patiënt of diens ouders/verzorgers zich tot u wenden met vragen, zorgen of klachten die samenhangen met deze situatie.

Heeft u vragen of wilt u overleggen, dan kunt u contact opnemen via onderstaande contactgegevens.

Wij danken u voor uw betrokkenheid.

Met collegiale groet,

[Naam]

[Functie]

[Organisatie]

[Contactgegevens]

Tekst onder persbericht

Wat kan ik doen als er in mijn omgeving een slachtoffer is van deze seksueel misbruikzaak?

Voor slachtoffers en hun ouders is deze seksueel misbruikzaak enorm aangrijpend. Respecteer daarin hun keuzes. Het is belangrijk dat zij goede informatie krijgen en vervolgens zelf keuzes maken in hun eigen tempo. Lees meer tips en hoe u hen kan steunen op deze pagina: [Steun slachtoffers van seksueel geweld – Centrum Seksueel Geweld](#).

Hoe bespreek ik met mijn kind of het slachtoffer is van seksueel misbruik?

Probeer het kind niet zelf uit te horen over mogelijk misbruik. Dit kan verwarrend zijn voor het kind. Ook kan het zijn dat een kind dan antwoorden geeft die een volwassene verkeerd interpreteert. Vertelt het kind spontaan iets? In bijgaande link staan tips hoe u zo'n gesprek kunt aanpakken. [Wat doen bij vermoeden van seksueel misbruik van een kind?](#) U kunt altijd met de politie, team seksuele misdrijven, overleggen voor advies. U kunt ook overleggen met het Centrum Seksueel Geweld (0800 – 0188).

Hoe kom ik erachter of mijn kind mogelijk slachtoffer is? Op welke signalen kan ik letten?

Goede signalenlijstjes voor het herkennen van seksueel misbruik bij kinderen bestaan helaas niet. Het beste is om het kind er zelf over te laten beginnen. Wilt u toch vragen stellen aan uw kind, stel dan niet vaak en veel vragen, maar stel één keer een open vraag. Blijf daarbij kalm of doe alsof u kalm bent. Hier vindt u vlogs met veel informatie en tips <https://centrumseksueelgeweld.nl/vlogs/>

Bij wie moet ik het melden als ik vermoedens heb van seksueel misbruik?

Heeft u concrete aanwijzingen voor seksueel misbruik? Bel dan de politie via 0900-8844 en vraag naar het team seksuele misdrijven.

11

Aanbevelingen vervolgonderzoek en toekomstige projecten

In dit hoofdstuk: Wat zijn de voornaamste aanbevelingen voor toekomstig onderzoek en verbetering van de praktijk die tijdens de totstandkoming van het Praktijkboek naar voren kwamen? Welke thema's en vraagstukken behoeven verdere uitwerking en ontwikkeling?

Inhoudsopgave

Overzicht aanbevelingen	244
Aanbevelingen uitgewerkt	245
Landelijke adviesgroep grootschalige seksueel misbruikzaken	245
Landelijke afspraken gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken	246
Scholing en kennisontwikkeling bij grootschalige seksueel misbruikzaken	247
Intensiveren samenwerking politie en hulpverlening bij online seksueel misbruik	248
Ondersteuning voor verdachten in seksueel misbruikzaken	249
Aandacht voor bijzondere omstandigheden en moeilijk bereikbare groepen	250

Overzicht aanbevelingen

- **Aanbeveling 1:** Onderzoek de mogelijkheden voor het opzetten van een **landelijke, multidisciplinaire adviesgroep** voor grootschalige seksueel misbruikzaken.
- **Aanbeveling 2:** Ontwikkel **landelijke afspraken** over de multidisciplinaire aanpak van en regie op grootschalige **gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken**.
- **Aanbeveling 3:** Investeer in **structurele scholing** en kennisontwikkeling voor professionals die betrokken kunnen raken bij grootschalige seksueel misbruikzaken.
- **Aanbeveling 4:** Versterk de **samenwerking tussen politie en hulpverlening bij online seksueel misbruik**, met specifieke aandacht voor het eerste contactmoment en de toeliding naar passende ondersteuning.
- **Aanbeveling 5:** Onderzoek en ontwikkel passende vormen van **ondersteuning voor verdachten** in seksueel misbruikzaken.
- **Aanbeveling 6:** Werk aanvullende handvatten uit voor de aanpak van grootschalige seksueel misbruikzaken in **bijzondere omstandigheden en bij moeilijk bereikbare groepen**.

Aanbevelingen uitgewerkt

Landelijke adviesgroep grootschalige seksueel misbruikzaken

Probleemstelling en analyse

Grootschalige seksueel misbruikzaken doen zich met enige regelmaat voor, maar kennen een sterk verspreid en incidenteel karakter. Tegelijkertijd verschillen grootschalige seksueel misbruikzaken wezenlijk van individuele zaken door onder andere hun complexiteit, schaal en maatschappelijke impact. Juist deze kenmerken vragen om specifieke expertise en ervaring, die moeilijk duurzaam op te bouwen is wanneer zaken zich verspreid en relatief incidenteel voordoen.

Het ontbreken van een structureel mechanisme voor kennisborging en -overdracht vergroot daarmee de afhankelijkheid van toevallig aanwezige ervaring binnen een regio en maakt de aanpak kwetsbaar en minder consistent.

Aanbeveling 1

Onderzoek de mogelijkheden voor het opzetten van een landelijke, multidisciplinaire adviesgroep voor grootschalige seksueel misbruikzaken.

Deze adviesgroep kan:

- **Expertise bundelen** en borgen door structureel kennis en ervaring te verzamelen en te ontsluiten;
- **Adviseren bij actuele zaken** door op verzoek van regio's mee te denken over aanpak, samenwerking en dilemma's;
- **Ondersteunen bij opschaling** door tijdelijk aan te sluiten bij regionale structuren, zoals een scenarioteam;
- **Bijdragen aan uniformiteit** in werkwijzen en uitgangspunten, met ruimte voor lokale context;
- **Leren en evalueren stimuleren** door systematisch lessen uit zaken terug te koppelen naar het veld.

Voor de verdere uitwerking is het van belang om onder meer te verkennen:

- welke organisaties en disciplines vertegenwoordigd moeten zijn in de adviesgroep;
- of de adviesgroep ook operationele taken op zich zou kunnen nemen;
- hoe de adviesgroep wordt gepositioneerd ten opzichte van bestaande landelijke structuren;
- welke governance, mandatering en financiering passend zijn.

Landelijke afspraken gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken

Probleemstelling en analyse

Voor grootschalige seksueel misbruikzaken met risico op maatschappelijke onrust die lokaal spelen, zijn landelijke afspraken vastgelegd in het Scenario zedenzaken en maatschappelijke onrust (2014). Deze afspraken bieden een kader voor de coördinatie van bestuurlijke, communicatieve en hulpverlenende maatregelen, waarbij de lokale driehoek bepaalt of opschaling via het scenario noodzakelijk is.

Bij gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken ontbreekt echter een vergelijkbaar kader. Het ontbreken van landelijke afspraken over regie en opschaling leidt ertoe dat onduidelijk is wie het voortouw neemt in het opschalen van de multidisciplinaire samenwerking. In de praktijk betekent dit dat de aanpak van deze zaken veelal primair strafrechtelijk wordt ingestoken. Het onderzoek wordt doorgaans uitgevoerd vanuit de regio waar de verdachte zich bevindt, terwijl andere betrokken organisaties, zoals het Centrum Seksueel Geweld, regionaal zijn georganiseerd. Dit bemoeilijkt centrale regie, afstemming en een samenhangende aanpak.

Gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken vragen daarom om een andere benadering van samenwerking en regie, waarbij niet de lokale context, maar het bovenregionale of landelijke karakter van de zaak leidend is.

Aanbeveling 2

Ontwikkel landelijke afspraken over de multidisciplinaire aanpak van en regie op grootschalige gebiedsoverstijgende seksueel misbruikzaken.

Deze afspraken kunnen:

- **Duidelijkheid bieden over regievoering** door vast te leggen welke partij of structuur verantwoordelijk is voor de coördinatie bij gebiedsoverstijgende zaken;
- **Voorzien in een opschalingsmechanisme** dat aansluit bij het bovenregionale karakter van deze zaken, vergelijkbaar met het scenarioteam bij lokale casuïstiek;
- **Multidisciplinaire samenwerking** versterken door rollen en verantwoordelijkheden van betrokken organisaties landelijk te expliciteren;
- **Samenhang in aanpak bevorderen** zodat slachtoffers, ongeacht hun regio, kunnen rekenen op een vergelijkbare ondersteuning en informatievoorziening;
- **Aansluiten bij bestaande structuren** binnen strafrecht, zorg en bestuur, om overlap te voorkomen en uitvoerbaarheid te vergroten.

Voor de verdere uitwerking is het van belang om onder meer te verkennen:

- hoe de regie op landelijk of bovenregionaal niveau wordt belegd;
- welke bestaande landelijke structuren benut of aangepast kunnen worden;
- hoe informatie-uitwisseling tussen regio's en organisaties effectief en rechtmatig kan plaatsvinden;
- hoe wordt omgegaan met verschillen in regionale capaciteit en organisatie;
- welke randvoorwaarden nodig zijn voor duurzame implementatie, waaronder mandaat en financiering.

Scholing en kennisontwikkeling bij grootschalige seksueel misbruikzaken

Probleemstelling en analyse

Grootschalige seksueel misbruikzaken stellen andere eisen aan professionals dan individuele zaken. De omvang, complexiteit, maatschappelijke impact en noodzaak tot opschaling van de multidisciplinaire samenwerking maken dat standaard werkwijzen niet altijd toereikend zijn.

Tegelijkertijd doen deze zaken zich relatief incidenteel voor en verspreid over verschillende regio's. Hierdoor bouwen professionals slechts beperkt ervaring op met dit type casuïstiek. Kennis en vaardigheden worden daardoor niet vanzelfsprekend ontwikkeld of geborgd.

In de praktijk leidt dit ertoe dat betrokken professionals bij een grootschalige zaak opnieuw moeten zoeken naar een passende aanpak, terwijl juist in deze situaties snel, zorgvuldig en afgestemd handelen noodzakelijk is. Ook bestaat het risico dat eerder opgedane lessen onvoldoende worden benut of gedeeld tussen regio's en organisaties. Het ontbreken van structurele scholing en kennisuitwisseling maakt de aanpak daarmee kwetsbaar en minder consistent.

Aanbeveling 3

Investeer in structurele scholing en kennisontwikkeling voor professionals die betrokken kunnen raken bij grootschalige seksueel misbruikzaken.

Deze scholing kan:

- **De kwaliteit van samenwerking versterken** door professionals inzicht te geven in de specifieke kenmerken en dynamiek van grootschalige zaken, en door aandacht te besteden aan rollen, verantwoordelijkheden en afstemming tussen verschillende organisaties;
- **Vorbereiding op complexe situaties verbeteren** door te oefenen met scenario's en dilemma's die kenmerkend zijn voor grootschalige casuïstiek;
- **Kennisdeling stimuleren** door ervaringen en geleerde lessen uit eerdere zaken actief te verspreiden;
- **Uniformiteit in handelen bevorderen** zonder de ruimte voor professionele afweging en lokale context uit het oog te verliezen.

Voor de verdere uitwerking is het van belang om onder meer te verkennen:

- welke doelgroepen binnen de verschillende organisaties scholing nodig hebben;
- welke onderwerpen en competenties centraal moeten staan in de scholing;
- welke vormen van scholing het meest effectief zijn;
- hoe scholing structureel kan worden ingebed binnen bestaande opleidings- en trainingsprogramma's.

Intensiveren samenwerking politie en hulpverlening bij online seksueel misbruik

Probleemstelling en analyse

In veel zaken van online seksueel misbruik heeft het eerste contactmoment met de politie, waarin slachtoffers worden geïnformeerd, een bijzondere en ingrijpende lading. Slachtoffers worden vaak onverwacht geconfronteerd met het bestaan van seksueel beeldmateriaal of met het besef dat zij slachtoffer zijn van seksueel misbruik. Dit kan leiden tot acute stress, ontkenning, schaamte of verwarring en vraagt om een zorgvuldige, traumasensitieve benadering.

Tegelijkertijd zijn bij online seksueel misbruik de mogelijkheden om hulpverlening aan te bieden beperkter, doordat vervolcontacten met de politie vaak uitblijven. Hierdoor komt ondersteuning niet altijd goed of tijdig op gang, terwijl de gevolgen van online seksueel misbruik vergelijkbaar kunnen zijn met die van fysiek seksueel misbruik, zoals angst, depressieve klachten en posttraumatische stress.

Deze combinatie van een ingrijpend eerste contactmoment en beperkte vervolcontacten vergroot het risico dat slachtoffers tussen wal en schip raken. De overgang van politiecontact naar passende hulpverlening is in de huidige praktijk onvoldoende structureel geborgd.

Aanbeveling 4

Versterk de samenwerking tussen politie en hulpverlening bij online seksueel misbruik, met specifieke aandacht voor het eerste contactmoment en de toeleiding naar passende ondersteuning.

Deze samenwerking kan:

- **Continuïteit van ondersteuning borgen** door afspraken te maken over opvolging, ook wanneer slachtoffers in eerste instantie geen hulp accepteren;
- **Aansluiten bij de behoeften van slachtoffers** door traumasensitief en laagdrempelig contact vanuit de hulpverlening te organiseren;
- **Bijdragen aan vroegsignalering en preventie** door slachtoffers tijdig passende ondersteuning te bieden en escalatie of verergering van klachten te voorkomen.

Voor de verdere uitwerking is het van belang om onder meer te verkennen:

- welke rolverdeling passend is tussen politie en hulpverlening tijdens het eerste contactmoment;
- hoe een warme overdracht in de praktijk kan worden georganiseerd, ook bij grote aantallen slachtoffers;
- hoe opvolging wordt ingericht wanneer slachtoffers (nog) geen hulp willen accepteren;
- welke randvoorwaarden nodig zijn voor structurele samenwerking, waaronder capaciteit en financiering.

Ondersteuning voor verdachten in seksueel misbruikzaken

Probleemstelling en analyse

Verdachten in seksueel misbruikzaken komen in een ingrijpende en ontwrichtende situatie terecht. Zij worden geconfronteerd met een strafrechtelijk onderzoek, maatschappelijke afwijzing en regelmatig met het wegvallen van sociale relaties. Tegelijkertijd geldt dat zij in deze fase nog verdachte zijn en niet veroordeeld. In de huidige praktijk is er echter weinig structurele aandacht voor ondersteuning van verdachten. Waar voor slachtoffers uitgebreide voorzieningen bestaan, is het aanbod van psychologische begeleiding of andere vormen van ondersteuning voor verdachten beperkt en versnipperd.

Tegelijkertijd vraagt de rechtsstatelijke positie van de verdachte om een zorgvuldige benadering, waarin ruimte is voor begeleiding naast het strafproces. Daarnaast kan het ontbreken van passende ondersteuning een belemmering vormen voor preventie. Wanneer (potentiële) plegers het gevoel hebben dat openbaar worden van hun gedrag leidt tot volledig verlies van sociale relaties en dat er geen enkele vorm van hulp beschikbaar is, kan dit de drempel verhogen om tijdig hulp te zoeken. Hierdoor kan misbruik langer voortduren of escaleren.

Ook na een eventuele veroordeling blijft ondersteuning van belang, bijvoorbeeld om recidive te voorkomen en gedragsverandering te bevorderen.

Aanbeveling 5

Onderzoek en ontwikkel passende vormen van ondersteuning voor verdachten in seksueel misbruikzaken.

Deze ondersteuning kan:

- **Aansluiten bij de rechtspositie** van de verdachte door begeleiding te bieden zonder vooruit te lopen op schuld of onschuld;
- **Preventie bevorderen** door de drempel te verlagen om hulp te zoeken en seksueel grensoverschrijdend gedrag tijdig bespreekbaar te maken;
- **Bijdragen aan psychisch welbevinden** van de verdachte tijdens het strafproces, in een periode van grote persoonlijke en maatschappelijke druk.

Voor de verdere uitwerking is het van belang om onder meer te verkennen:

- welke vormen van ondersteuning passend en wenselijk zijn voor verdachten in verschillende fasen van het proces;
- hoe deze ondersteuning zich verhoudt tot bestaande rollen, zoals die van de advocaat en de reclassering;
- welke organisaties deze ondersteuning kunnen bieden en hoe dit wordt georganiseerd;
- welke randvoorwaarden nodig zijn voor structurele inbedding, waaronder financiering en mandaat.

Aandacht voor bijzondere omstandigheden en moeilijk bereikbare groepen

Probleemstelling en analyse

Dit *Praktijkboek* vormt een eerste aanzet om kennis en ervaring over grootschalige seksueel misbruikzaken te bundelen en toegankelijk te maken voor professionals. Tegelijkertijd laat de praktijk zien dat deze zaken zich in zeer uiteenlopende contexten kunnen voordoen, waarbij aanvullende kennis en sensitiviteit nodig zijn.

Er zijn situaties waarin standaard werkwijzen niet zonder meer toereikend zijn, bijvoorbeeld wanneer sprake is van een taalbarrière, culturele verschillen, een verstandelijke of lichamelijke beperking, psychische kwetsbaarheid of een gesloten gemeenschap. Ook kan het gaan om situaties waarin slachtoffers zich in het buitenland bevinden. Deze omstandigheden kunnen van invloed zijn op signalering, communicatie, samenwerking en de toeleiding naar passende ondersteuning. Zij vragen vaak om een aangepaste benadering, waarbij rekening wordt gehouden met specifieke behoeften, kwetsbaarheden en contexten van betrokkenen.

In de huidige praktijk is kennis over deze bijzondere omstandigheden nog beperkt uitgewerkt en versnipperd beschikbaar. Hierdoor zijn professionals in belangrijke mate aangewezen op eigen inschatting en ervaring, wat kan leiden tot verschillen in aanpak en onzekerheid in complexe situaties.

Aanbeveling 6

Werk aanvullende handvatten uit voor de aanpak van grootschalige seksueel misbruikzaken in bijzondere omstandigheden en bij moeilijk bereikbare groepen.

Deze uitwerking kan:

- **De kwaliteit van communicatie en bejegening verbeteren** door aandacht te besteden aan culturele, taal- en ontwikkelingsverschillen;
- **Toegang tot hulpverlening versterken** door beter aan te sluiten bij de behoeften en drempels van verschillende groepen;
- **Bijdragen aan inclusiviteit** en gelijkwaardige behandeling van alle betrokkenen, ongeacht achtergrond of omstandigheden;
- **Kennisdeling bevorderen** door ervaringen en inzichten uit verschillende casussen systematisch te bundelen.

Voor de verdere uitwerking is het van belang om onder meer te verkennen:

- welke bijzondere omstandigheden en doelgroepen prioriteit hebben voor nadere uitwerking;
- welke specifieke aandachtspunten gelden per context;
- welke bestaande kennis, richtlijnen of expertise benut kunnen worden;
- hoe deze kennis structureel kan worden onderhouden en geactualiseerd.

12

Referenties

Referenties

2. Wetenschappelijke onderbouwing

Bicanic, I., & Korver, R. (2015). Wat eerst: traumabehandeling of aangifte? *EMDR Magazine*, (27), 26-27.

Bishop, S. M. (2013). *Service responses to survivors of sexual violence: perspectives of National Health Service and voluntary sector professionals on inter-agency working with survivors* (Doctoral dissertation, University of Warwick).

Bramsen, R. H., Elklit, A., & Nielsen, L. H. (2009). A Danish Model for Treating Victims of Rape and Sexual Assault: The Multidisciplinary Public Approach. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 18(8), 886-905. <https://doi.org/10.1080/10926770903291811>

Campbell, R. (1998). The community response to rape: Victims' experiences with the legal, medical, and mental health systems. *American Journal of Community Psychology*, 26(3), 355-379. <https://doi.org/10.1023/A:1022155003633>

Condry, R. (2010). Secondary victims and secondary victimization. *International handbook of victimology*, 219-249.

Covers, M. L. V., Karst, W., & Bicanic, I. A. E. (2022). Development of multidisciplinary sexual assault centres in the Netherlands. *European Journal of Psychotraumatology*, 13(2). <https://doi.org/10.1080/20008066.2022.2127475>

Curnin, S., Owen, C., Paton, D., & Brooks, B. (2015a). A theoretical framework for negotiating the path of emergency management multi-agency coordination. *Applied Ergonomics*, 47, 300-307. <https://doi.org/10.1016/j.apergo.2014.10.014>

Curnin, S., Owen, C., Paton, D., Trist, C., & Parsons, D. (2015b). Role clarity, swift trust and multi-agency coordination. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 23(1), 29-35. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12072>

Dietz, G., Gillespie, N., Chao, G. T., Saunders, M., Skinner, D., & Lewicki, R. J. (2010). Unraveling the complexities of trust and culture. *Organizational Trust*, 3-41. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511763106.002>

Eogan, M., McHugh, A., & Holohan, M. (2013). The role of the sexual assault centre. *Best Practice & Research Clinical Obstetrics & Gynaecology*, 27(1), 47-58. <https://doi.org/10.1016/j.bpobgyn.2012.08.010>

Greeson, M. R., Campbell, R., Bybee, D., & Kennedy, A. C. (2016). Improving the community response to sexual assault: An empirical examination of the effectiveness of sexual assault response teams (SARTs). *Psychology of Violence*, 6(2), 280. <https://doi.org/10.1037/a0039617>

Herbert, J., & Bromfield, L. (2017). *National Comparison of Cross-Agency Practice in Investigating and Responding to Severe Child Abuse—A Report for the NSW Ombudsman's Office (Report 1 of 2)*. <https://doi.org/10.4226/78/599e1844bdba2>

Lorenz, K., Kirkner, A., & Ullman, S. E. (2019). A qualitative study of sexual assault survivors' post-assault legal system experiences. *Journal of Trauma & Dissociation*, 20(3), 263-287. <https://doi.org/10.1080/15299732.2019.1592643>

Power, N., & Alison, L. (2018). Decision inertia in critical incidents. *European Psychologist*. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000320>

Preston, L. D. (2003). The sexual assault nurse examiner and the rape crisis center advocate: A necessary partnership. *Advanced Emergency Nursing Journal*, 25(3), 242-246.

Robinson, A., Hudson, K., & Brookman, F. (2008). Multi-Agency Work on Sexual Violence: Challenges and Prospects Identified From the Implementation of a Sexual Assault Referral Centre (SARC). *The Howard Journal of Criminal Justice*, 47(4), 411-428. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.2008.00531.x>

Stone, F. (2004). Deconstructing silos and supporting collaboration. *Employment Relations Today*, 31(1), 11. <https://doi.org/10.1002/ert.20001>

Strom, K. J., Markey, J., Feeney, H., & Scott, T. (2022). Envisioning an effective multidisciplinary sexual assault response: The importance of standards, partnerships, and measurable outcomes. In *Sexual assault kits and reforming the response to rape* (pp. 346-360). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003186816>

Vandenberghe, A., Hendriks, B., Peeters, L., Roelens, K., & Keygnaert, I. (2018). Establishing Sexual Assault Care Centres in Belgium: health professionals' role in the patient-centred care for victims of sexual violence. *BMC Health Services Research*, 18(1), 807. <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3608-6>

Verlinden, E., Duin, E., Tsang, V., Gigengack, M., Verhoeff, A., Brilleslijper-Kater, S., Lindauer, R., & Wemmers, S. (2021). *De Amsterdamse zedenzaak; Resultaten uit wetenschappelijk onderzoek (2013-2018)*.

3. Scenarioteam

ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum. (2023). *Multidisciplinaire richtlijn psychosociaal crisismangement*. <https://arq.org/publicaties/multidisciplinaire-richtlijn-psychosociaal-crisismangement>

5. Gebiedsoverstijgende- en online zaken

Bates, S. (2017). Revenge Porn and Mental Health: A Qualitative Analysis of the Mental Health Effects of Revenge Porn on Female Survivors. *Feminist Criminology*, 12(1), 22-42. <https://doi.org/10.1177/1557085116654565>

Champion, A. R., Oswald, F., Khera, D., & Pedersen, C. L. (2022). Examining the gendered impacts of technology-facilitated sexual violence: A mixed methods approach. *Archives of Sexual Behavior*, 51(3), 1607-1624. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02226-y>

Chiu, J., & Quayle, E. (2022). Understanding online grooming: An interpretative phenomenological analysis of adolescents' offline meetings with adult perpetrators. *Child Abuse & Neglect*, 128, 105600. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105600>

Ericksen, B., Howley, S., Jewell, R., Joyce, E., Rocap, K., Webster, S., Lounsbury, K., Walsh, W., Wolak, J., Day, K., & Huizar, T. (2014). *Improving the response to victims of child pornography*. National Center for Victims of Crime; University of New Hampshire, Crimes Against Children Research Center; National Children's Alliance. <https://justiceresearch.dspacedirect.org/items/6c10e7b4-86d5-44c2-aeff-8b9537cbf698>

Mandau, M. B. H. (2021). "Snaps", "screenshots", and self-blame: A qualitative study of image-based sexual abuse victimization among adolescent Danish girls. *Journal of Children and Media*, 15(3), 431-447. <https://doi.org/10.1080/17482798.2020.1848892>

Ost, S., & Gillespie, A. A. (2019). To know or not to know: should crimes regarding photographs of their child sexual abuse be disclosed to now-adult, unknowing victims? *International Review of Victimology*, 25(2), 223-247. <https://doi.org/10.1177/0269758018814601>

Ost, S., & Gillespie, A. A. (2024). Recognizing the Paradigm of the Unknowing Victim and the Implications of Liminality. *The British Journal of Criminology*, 64(1), 194-210. <https://doi.org/10.1093/bjc/azad024>

Paradiso, M. N., Rollè, L., & Trombetta, T. (2024). Image-based sexual abuse associated factors: A systematic review. *Journal of Family Violence*, 39(5), 931-954. <https://doi.org/10.1007/s10896-023-00557-z>

Turner, H. A., Finkelhor, D., & Colburn, D. (2023). Predictors of online child sexual abuse in a US national sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(11-12), 7780-7803. <https://doi.org/10.1177/08862605221149090>

Whittle, H. C., Hamilton-Giachritsis, C., & Beech, A. R. (2013). Victims' voices: The impact of online grooming and sexual abuse. *Universal Journal of Psychology*, 1(2), 59-71. <https://doi.org/10.13189/ujp.2013.010206>

7. Zorg

Bicanic, I., Korver, R., & Hendriks, L. (2017). Beste timing voor EMDR als er een rechtszaak loopt. *EMDR Magazine*, 13, 61-63. <https://psycho-trauma.nl/wp-content/uploads/2015/12/Beste-timing-voor-EMDR-als-er-een-rechtszaak-loopt-Bicanic-et-al.-2017.pdf>

Bicanic, I., & Van der Bij, R. (2021). *Visie van het Centrum Seksueel Geweld op doorontwikkeling van zorg voor slachtoffers van seksueel misbruik*. Centrum Seksueel Geweld. <https://centrumseksueelgeweld.nl/wp-content/uploads/2021/11/Visie-van-CSG-op-doorontwikkeling-zorg-voor-slachtoffers-seksueel-misbruik.pdf>

Bosschaart, T. F. (2018). *Recognizing child sexual abuse: An unrelenting challenge*. [Thesis, fully internal, Universiteit van Amsterdam]

Buschers, M., Knipschild, R., & Bicanic, I. (2020). *Eerste hulp na online seksueel grensoverschrijdend gedrag* (versie 2.0). Fonds Slachtofferhulp. <https://fondsslachtofferhulp.nl/files/uploads/2023/04/FSH-Interventie-EHOSGG.pdf>

Deville, G. J., Wright, R., & Varker, T. (2009). Vicarious trauma, secondary traumatic stress or simply burnout? Effect of trauma therapy on mental health professionals. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 43(4), 373-385. <https://doi.org/10.1080/00048670902721079>

van Duin, E. M., Tsang, V. M. W., Verlinden, E., Widdershoven, G. A. M., Brilleslijper-Kater, S. N., Verhoeff, A. P., & Lindauer, R. J. L. (2024). Breaking the silence: Do I tell my child about their sexual abuse history? Longitudinal analysis of parental decision-making regarding disclosure of preverbal sexual abuse by parents to their child: A qualitative study. *Child Abuse & Neglect*, 158, 107072. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.107072>

Figley, C. R. (1995). Systemic traumatization: Secondary traumatic stress disorder in family therapists. In R. H. Mikesell, D.-D. Lusteran, & S. H. McDaniel (Eds.), *Integrating family therapy: Handbook of family psychology and systems theory* (pp. 571–581). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10172-033>

Knipschild, R., Covers, M., & Bicanic, I. A. E. (2025). From digital harm to recovery: a multidisciplinary framework for First Aid after Online Sexual Abuse. *European Journal of Psychotraumatology*, 16(1), 24650836. <https://doi.org/10.1080/20008066.2025.2465083>

National Institute for Health and Care Excellence. (2018). *Post-traumatic stress disorder: Evidence review C: Psychological, psychosocial and other non-pharmacological interventions for the prevention of PTSD in adults*. <https://www.nice.org.uk/guidance/ng116/evidence/evidence-review-c-psychological-psychosocial-and-other-nonpharmacological-interventions-for-the-prevention-of-ptsd-in-adults-pdf-6602621007>

Rutgers & Centrum Seksueel Geweld. (2022). *Handreiking: seksueel misbruik*. <https://seksuelevorming.nl/wp-content/uploads/2022/08/Handreiking-seksueel-misbruik-def.pdf>

Thornton, D., Willis, G. M., & Kelley, S. (2024). Dynamic protective factors relevant to sexual offending. *Current Psychiatry Reports*, 26, 142-150. <https://doi.org/10.1007/s11920-024-01493-5>

Vandenbosch, M., Jonkman, C. S., & Visser, M. (2024). Zo help je ouders als hun kind is misbruikt: Praktisch advies voor herstelproces van ouders én kinderen. *Kind & Adolescent Praktijk*, 23(1), 6-12. <https://doi.org/10.1007/s12454-024-1802-8>

Verlinden, E., Duin, E., Tsang, V., Gigengack, M., Verhoeff, A., Brilleslijper-Kater, S., Lindauer, R. & Wemmers, S. (2021). *De Amsterdamse zedenzaak; Resultaten uit wetenschappelijk onderzoek (2013-2018)*.

Vrolijk-Bosschaart, T. F., Brilleslijper-Kater, S. N., Widdershoven, G. A., Teeuw, A. H., Verlinden, E., Voskes, Y., van Duin, E. M., Verhoeff, A. P., Benninga, M. A., & Lindauer, R. J. L. (2017). Physical symptoms in very young children assessed for sexual abuse: A mixed method analysis from the ASAC study. *European Journal of Pediatrics*, 176, 1365-1374. <https://doi.org/10.1007/s00431-017-2996-7>

8. Communicatie

Hobfoll, S. E., Watson, P., Bell, C. C., Bryant, R. A., Brymer, M. J., Friedman, M. J., Friedman, M., Gersons, B. P. R., de Jong, J. T. V. M., Layne, C. M., Maguen, S., Neria, Y., Norwood, A. E., Pynoos, R. S., Reissman, D., Ruzek, J. I., Shalev, A. Y., Solomon, Z., Steinberg, A. M., & Ursano, R. J. (2007). Five essential elements of immediate and mid-term mass trauma intervention: Empirical evidence. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 70(4), 283-315. <https://doi.org/10.1521/psyc.2007.70.4.283>

Sloover, M., Stoltz, S. E. M. J., & Van Ee, E. (2024). Parent–child communication about potentially traumatic events: A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(3), 2115-2127. <https://doi.org/10.1177/15248380231207906>

Verlinden, E., Duin, E., Tsang, V., Gigengack, M., Verhoeff, A., Brilleslijper-Kater, S., Lindauer, R., & Wemmers, S. (2021). *De Amsterdamse zedenzaak; Resultaten uit wetenschappelijk onderzoek (2013-2018)*.

9. Maatschappelijke onrust

Asif, M., & Weenink, D. (2022). Vigilante rituals theory: A cultural explanation of vigilante violence. *European Journal of Criminology*, 19(2), 163-182. <https://doi.org/10.1177/1477370819887518>

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). (z.d.). *Maatschappelijke onrust*. Geraadpleegd op 20 maart 2026 via <https://www.nctv.nl/onderwerpen/m/maatschappelijke-onrust>

Silke, A. (2001). Dealing with vigilantism: Issues and lessons for the police. *The Police Journal*, 74(2), 120-133. <https://doi.org/10.1177/0032258X0107400204>

Tippett, A. (2024). The rise of paedophile hunters: To what extent are cyber-vigilante groups a productive form of policing, retribution and justice? *Criminology & Criminal Justice*, 24(4), 711-732. <https://doi.org/10.1177/17488958221136845>

An aerial, isometric view of a suburban neighborhood. The scene is rendered in a light purple/pink color palette. It features numerous small, simple houses with gabled roofs and orange doors, scattered across a landscape of winding roads and green spaces. The perspective is from a high angle, looking down at the community.

Dankwoord

13

Dankwoord

Dankwoord

Het *Praktijkboek grootschalige (online) seksueel misbruikzaken met risico op maatschappelijke onrust* kon niet tot stand komen zonder de hulp van talloze professionals die belangeloos hun kennis en expertise hebben gedeeld.

Daarnaast is bijzondere dank verschuldigd aan Stichting Achmea Slachtoffer en Samenleving voor het financieren van dit project.

Betrokkenen

Initiatiefnemers

Iva Bicanic	Centrum Seksueel Geweld
Lidewijde van Lier	Politie
Elizabeth Mol-Pronk	Slachtofferhulp Nederland

Projectleider

Annelot Weusten

Werkgroep

Rika Koning	Juridisch Beleidsadviseur	Slachtofferhulp Nederland
Gerben Cabboort	Adviseur Landelijk Expertiseteam Seksuele Misdrijven	Politie
Danielle de Grave	Coördinator	Centrum Seksueel Geweld Zwolle
Wouter Bijlsma	Coördinator Crisisbeheersing	GGD Rotterdam-Rijnmond
Teis Tanghe	Officier van Justitie Landelijk Parket	Openbaar Ministerie
Stephie Wiering	Operationeel Specialist, Landelijk Expertiseteam Seksuele Misdrijven	Politie

Stagiair

Indi Braun	Student culturele antropologie	Universiteit van Amsterdam
------------	-----------------------------------	----------------------------

Geconsulteerde experts

Esther van Geloven	Operationeel Specialist	Politie Oost-Brabant
Stijn Revis	Officier van Justitie	Openbaar Ministerie AP Oost- Brabant
Sandra Ruiter	Casemanager	Slachtofferhulp Nederland

Debby Winkels-Ruikes	Coördinator	Centrum Seksueel Geweld Gelderland-Zuid en-Midden
Mirjam van Zuijlen	Casemanager	Slachtofferhulp Nederland
Ruth Kaufmann	Sr. adviseur seksuele misdrijven en seksueel geweld	Gemeente Amsterdam
Aukje Bosman	Coördinator	Centrum Seksueel Geweld Amsterdam-Amstelland
Jessica Verberne	Woordvoerder	Openbaar Ministerie AP Oost- Brabant
Martine Baar	Woordvoerder	Openbaar Ministerie AP Oost- Nederland
Cobine van der Louw	Woordvoerder	Openbaar Ministerie AP Zeeland- West-Brabant
Tim Steen	Voormalig woordvoerder	Openbaar Ministerie AP Rotterdam
Ingeborg Schrama	Bestuursvoorzitter	QliQ Primair Onderwijs
Mara van der Burgt	Promovenda Kinder- en Jeugdpsychiatrie	Amsterdam UMC
Carolien Bouwman	Operationeel Specialist	Politie Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies
Evy Khouw	Oprichter & Hoofd	Namens de Familie
Marieke Visser	Operationeel Specialist	Politie Noord-Holland
Joyce ten Doeschate-de Gruijl	Psychotherapeut	Expertiseteam Kindermishandeling Erasmus MC, Centrum Seksueel Geweld Rotterdam
Marjolein van der Mark	Medisch maatschappelijk werker	Expertiseteam Kindermishandeling Erasmus MC, Centrum Seksueel Geweld Rotterdam
Marjo Affourtit	Kinderarts-sociale pediatrie	Erasmus MC, Centrum Seksueel Geweld Rotterdam
Iris Broekhuis	Communicatieadviseur	Politie
Lennie Staats	Psychotherapeut en klinisch psycholoog	BRight GGZ Jeugd en Gezin Amsterdam
Caroline Jonkman	Onderzoeker en Universitair docent	Kenter Jeugdhulp, Vrije Universiteit
Marjolein Vandenbosch	Onderzoeker	Kenter Jeugdhulp
Karl Smits	Directeur Mondomijn	QliQ Primair Onderwijs

Meike van Mierlo	Beleidsmedewerker	Gemeente Rotterdam
Joost Keemink Haane	Bestuurlijk adviseur veiligheid & crisisbeheersing	Nederlands Genootschap van Burgemeesters
Richard Korver	Advocaat	Voorzitter Stichting LANGZS
Pleuni Smits	Operationeel Specialist	Politie Rotterdam
Kim van den Bosch	Medisch maatschappelijk werker	Expertiseteam Kindermishandeling Erasmus MC, Centrum Seksueel Geweld Rotterdam
Amanda Vink	Operationeel Expert	Politie Rotterdam
Jaro Beijes	GGZ-agoog	Zelfstandig
Irma Nibbelink	Reclasseringswerker	Reclassering Nederland
Marjoleine Klaus	Leerkracht Mondomijn	QliQ Primair Onderwijs
Fetzen de Groot	Coördinator	Centrum Seksueel Geweld Groningen-Drenthe
Virginia den Breems	Bestuursadviseur	Gemeente Zoetermeer
M.J. (Michel) Bezuijen	Burgemeester	Gemeente Zoetermeer
Wouter Karst	Forensisch arts	LOEF
Eva Verlinden	Coördinator	Centrum Seksueel Geweld Zuid-Holland
Susanne van Gog	Coördinator	Centrum Seksueel Geweld Brabant-Oost
Maryke Geerdink	Klinisch psycholoog en Manager Hulpverlening	Stichting 113 Zelfmoordpreventie
Emma Eltringham	GZ-psycholoog	Expertiseteam Kindermishandeling Erasmus MC, Centrum Seksueel Geweld Rotterdam
Patrycja Puiman	Kinderarts	Erasmus MC, Centrum Seksueel Geweld Rotterdam
Peggy Blijd	Medisch maatschappelijk werker	Expertiseteam Kindermishandeling Erasmus MC, Centrum Seksueel Geweld Rotterdam
Sjoerd Potters	Burgemeester	Gemeente Helmond
Ronald Schneider	Burgemeester	Gemeente Barendrecht
Donna Kloeze	Beleidsadviseur portefeuille seksuele misdrijven	Reclassering Nederland
Kim Holterman	Reclasseringswerker taakspecialisatie seksuele misdrijven	Reclassering Nederland

